Protos. Lector Dr. JUSTINIAN CÂRSTOIU

PROFEȚII MESIANICE

Curs pentru studenți

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
"PATRIARHUL JUSTINIAN"
TO b... teca
29 192

Editura PHOENIX
2002

TO bibliotecă

Corectura: autorul

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CÂRSTOIU, JUSTINIAN
Profeții mesianice / protos lector dr. Justinian Cârstoiu. - Brașov : Phoenix, 2002.
p. ; cm.
Bibliogr.
ISBN 973-8416-02-7

232.2

Editat și tipărit de:
Editura **PHOENIX** - Brașov
Str. T. Vladimirescu nr. 36 B
Tel/Fax: 068 - 42 89 94

Cuvânt înainte

"Căci încă viziunea este a timpului şi tinde spre sfârşit şi nu va minți. Dacă întârzie, aşteapt-o, căci ea va veni sigur şi nu va întârzia" (Avacum 2, 3).

Cuvintele inspirate ale profetului, binecuvântate cu o încărcătură de nădejde destinată în special sufletului şi minții ascultătorului de peste milenii, ni s-au părut potrivite a deschide prefațarea acestui nou demers editorial al părintelui protos. lector dr. Justinian Cârstoiu.

Conceput cu exigență lucidă în maniera academică necesară tratării ştiințifice a subiectului, volumul de față se constituie atât într-un manual adresat studenților facultăților de teologie, cât şi creştinilor doritori să-şi îmbogățească cunoştințele teoretice despre scrierile veterotestamentare şi vocabularul teologic adiacent.

Fără îndoială că, indiferent de caracterul şi scopul scrierilor Vechiului Testament, ideea pivot, în jurul căreia gravitează toate celelalte subiecte, este ideea mesianică, împlinită în Noul Testament în persoana Mântuitorului Iisus Hristos.

De o varietate şi de o bogăție fără precedent între scrierile contemporane lor, textele sacre profetice referitoare la persoana viitorului Răscumpărător oferă date importante privind originea neîndoielnic semită a lui Mesia, texte - uneori de o claritate fără egal - despre activitatea Acestuia, precum şi informații privitoare la timpul venirii Sale şi la genealogia neamului din care se va naşte. Credința monoteistă a poporului ales constituie baza mesianismului biblic cu originalitatea şi specificul său.

Tonul vehement al bărbaților de o sfințenie vizionară, care descriu manifestarea lui Iahve în mijlocul popoarelor lumii, diferă categoric de toate scrierile asemănătoare ale neamurilor lumii antice - Dumnezeu, stăpânul tuturor oamenilor, inclusiv al celor ce s-au închinat idolilor neînsuflețiți, va înlocui prin împărăția Sa orice stăpânire lumească (Daniel 2, 44), prin Legea care va ieși din Sion și care, înlocuind cinstirea idolatră, va duce întreaga umanitate la adevărata închinare către Dumnezeul cel Viu. Textele conținând cuvântările proorocilor sunt presărate din belșug cu amenințări și pedepse adresate cerbiciei dușmanilor poporului ales care, datorită urii față de Iahve, vor fi nimiciți (Isaia 41, 11; Zaharia 14, 18).

Deși la prima vedere cutremurătoarele filipice ale profeților par a nu avea nici o legătură cu mesianismul, găsindu-se mai ales în cuvântările celor de dinaintea exilului babilonic, este învederat faptul că ideea centrală este legată tot de persoana Împăciuitorului, care își găsește împlinirea în Iisus Hristos. Dovada acestui fapt, așa cum constată și autorul lucrării, este originea divină, prin inspirație dumnezeiască a textelor în cauză. Legea lipsei de perspectivă, caracteristică a imperfecțiunilor Legii Vechi, prin care Împărăția lui Dumnezeu, realizată de Mântuitorul Hristos, este asimilată unei realități terestre cu un puternic colorit național, se datorează și condițiior istorice în care trăiau autorii, precum și acriviei în respectarea Legii mozaice.

Dacă unitatea Pentateuhului ebraic are la bază ideea separării poporului ales de alte neamuri și dreptul divin și istoric al acestuia asupra Canaanului, promisiunea mesianică deține locul de frunte în subiectele celor cinci cărți. Prezenta lucrare desfășoară în mod logic ordinea textelor care prezic venirea Mântuitorului: protoevanghelia (Facere 3, 15), binecuvântarea lui Noe (Facere 9, 25-27); făgăduințele de care s-au învrednicit patriarhii (Facere 12, 2; 18, 18; 22, 17; 26, 4, 28, 14; etc.), profețiile lui Iacob (Facere 49, 10, Numeri 24, 17) și Profetul cel Mare (Deuteronom 18, 15-18).

Textelor mesianice ale Pentateuhului se adaugă cele ale proorocilor ulteriori ca, de pildă, profetul Avdie, prezentat de autor în

componența moral - socială a scrierilor sale, cât și în cea mesianică. Deși tributar acelorași lipse de perspectivă, care puneau pe plan similar eliberarea israeliților de sub dominația dușmană cu izbăvirea întregii lumi de sub robia păcatului, Avdie își încheie profeția cu cuvintele "și împărăția Domnului va fi" (vers. 21), confirmare a obârșiei divine a împărăției mesianice.

Alături de textul celei mai scurte scrieri veterotestamentare volumul de față analizează scrierile altor profeți, descifrând în taina textului inspirat prefigurarea chipului Răscumpărătorului. Profeții Miheia, Naum și Avacum sunt prezenți în peisajul Vechiului Testament cu contribuțiile pe care și le-au adus la creionarea personalității Mântuitorului Hristos. Piesele mozaicului care compun portretul Fiului lui Dumnezeu se regăsesc în cuvintele Scrise sub inspirația Sfântului Duh care anunță poporului lui Israel și adeveresc, în același timp, generațiilor creștine viitoare, mesianitatea Dumnezeului-Om. Nașterea Mântuitorului în Betleemul Iudeii (Miheia 5, 1), Dumnezeu, scutul celor întristați (Naum 1, 7), plinirea proorocirior (Avacum 2, 3), așteptarea Celui preamărit (Avacum 3, 3) și Unsul mântuiește pe poporul Său (Avacum 3, 13), iată tot atâtea repere în identificarea persoanei lui Mesia.

Autorul se oprește în continuare și asupra profeților Agheu, Zaharia și Amos din scrierile cărora analizează exegetic textele de referință privitoare la venirea Celui ales: patimile și trădarea lui Mesia (Zaharia 6, 12, 9, 9, 11,13), strălucirea celui de-al doilea templu, asimilat Bisericii întemeiate la Cincizecime (Agheu 2, 6-9), sfârșitul nedreptății și al asupririi (Amos 4, 12-16).

Nici cărțile istorice nu sunt trecute cu vederea în tratarea subiectului propus. Texte ca cele de la I Regi 2, 10; II Regi 7, 12-16; III Regi 9, 5 sau Paralipomena 17, 11-14, vin să desăvârșească imaginea de ansamblu asupra profetismului vechitestamentar. Alături de cele enumerate mai sus, exegeza unor pericope reprezentând idei social - morale, cultice și doctrinare din scrierile Legământului cel Vechi sunt un adaos necesar și binevenit în cunoașterea realităților vieții poporului ales din acea perioadă și a civilizației ebraice

privite ca depozitară şi practicantă a dreptăţii şi pietăţii civilizaţiei antice, aşa cum rezultă şi din ultimul capitol al acestei cărţi.

Se pare că vremurile cărora Dumnezeu ne-a făcut părtaşi, tălăzuite de orbirea păcatelor şi supuse fără încetare unei secularizări isterice, au nevoie mai mult ca oricând de cuvântul inspirat al profeţilor Vechiului Testament, de acest neîndoielnic "pedagog către Hristos" (Galateni 3, 24), care să ajute umanitatea dornică de reintegrare spirituală în valorile veşnice ale mântuirii în redescoperirea persoanei dumnezeieşti şi omeneşti a Mântuitorului Iisus Hristos. Odată în plus cuvântările şi scrierile vizionarilor israeliţi dau mărturie unei omeniri rătăcite - pentru a câta oară? - de faptul că cel născut în Betleem, răstignit pe Golgota, înviat şi înălţat la ceruri este Răscumpărătorul vestit încă din paradisul edenic.

Acestui nobil scop slujeşte şi cartea pe care o prefaţăm astfel, un manual competent şi autorizat spre folosul tinerimii universitare teologice (şi nu numai) şi o călăuză de reală importanţă creştinilor dornici să descopere textele inspirate. Susţinută de un aparat critic atent selectat şi de o vastitate pe care o depăşeşte numai convingerea expunerii, lucrarea părintelui protos. lector dr. Justinian Cârstoiu vine să întregească panoplia lucrărilor de gen din literatura teologică românească.

Pr. prof. dr. Emilian Cornițescu

DIMENSIUNEA SOCIALĂ A PREDICII PROFEȚILOR VECHIULUI TESTAMENT

Valabilitatea Vechiului Testament nu este condiționată de timp deoarece prin Noul Testament se permanentizează ecumenicitatea sa. În consecință, scrierile iudaice din Biblie elalorate ca timp înainte de Evanghelii ne sunt un perpetuu reper, iar personalitățile de aici, prin activitatea şi viața lor evlavioasă un etern model. Un loc cu totul deosebit între personalitățile sfinte ale Vechiului Testament îl ocupă profeții, cei care au fost călăuziti de poruncile legământului încheiat pe muntele Sinai şi care au avut ca rol pregătirea operei de mântuire.

Deoarece învățătura profeților este întotdeauna dublată nu doar de o conduită morală dincolo de reproş ci şi de o implicare socială uşor observabilă, este lucru firesc că mulți cercetători ai problemelor sociale şi-au îndreptat privirile asupra cărților sfinte şi au încercat să dea un răspuns cât mai satisfăcător întrebărilor stăruitoare ale contemporanilor lor. Dimensiunea socială a predicii profeților este foarte importantă, deoarece întreaga noastră viață spirituală îşi are originea în Israel iar universul cultural iudaic are ca principală componentă grupul de scrieri al celor ce şi-au păstrat credința în Dumnezeu.

Israelul este important nu pentru că ar fi fost vreodată în fruntea culturii sau civilizației, nu pentru că ar fi dat vreodată sisteme filozofice ca acelea ale lui Platon sau Aristotel, nu pentru că aici ar fi trăit Homer sau Sofocle ci deoarece acest popor a transmis umanității prin acele mari personalități religioase care au fost Moise şi profeții mesajul mântuirii. Ca pilon structural al culturii iudaice, profeții privesc şi prezentul şi lucrurile temporale în lumina celui mai înalt punct de vedere, al adevărurilor eterne şi absolute. Din acest motiv scrierile lor sunt vii, actuale şi perpetuu reinterpretabiie deoarece conțin adevărul.

Profeții au fost chemati să fie organele providenței întru vestirea noilor adevăruri religioase, necesare pentru oamenii epocii

lor. Dar, cum credința este moartă fără fapte, tot așa adevărurile divine care sunt eterne, fără o aplicare erau inutile și neavenite. Dumnezeu îi învață pe cei chemați de El, tocmai pentru ca ceva în viața fiecăruia dintre noi să se schimbe. De aceea, alegerea extraordinară a profeților a fost întotdeauna dublată de porunca păstrării nealterate a tezaurului descoperirilor primordiale, în scopul de fixa norme de conduită pentru viața oamenilor.

Pentru că toți acești bărbați aleși pe care îi punem sub titulatura generală de profeți urmăresc să pună la temelia vieții sociale și individuale ideile etico-religioase ca norme de conduită, activitatea religioasă a lor este simultan una socială. Ei mustră sau îmbărbătează, învață sau arată voia lui Dumnezeu tocmai pentru că, ascultând cuvântul Domnului, încearcă să reformeze socio-moral societatea în care trăiesc.

În calitatea lor de oameni ai lui Dumnezeu, misiunea lor se concentra în a-l face mai bine cunoscut în mijlocul poporului său. Viața socială și religioasă a lui Israel pusă în slujba Domnului capătă noi dimensiuni pentru ei. De aceea, arătau în cuvântările lor că Dumnezeu e stăpân și cârmuitor al universului și încercau să explice poporului voia cea sfântă a lui Iahve. El nu au fost niște creatori de religie, ci niște înflăcărați apărători ai acesteia, în perfect acord cu legea lui Moise. De fapt nici nu s-ar putea concepe viața și misiunea profeților fără Moise și revelația transmisă prin acesta. Cu drept cuvânt, întreaga profeție de la Samuel la Maleahi nu vrea să aducă ceva nou, ci măsoară starea poporului după un ideal mereu prezent și în general cunoscut. Legătura dintre Iahve și Israel este prezentată de unii profeți sub chipul unei căsătorii spirituale dintre Iahve și Israel (Osea 1, 3), iar acesta din urmă este poporul lui Dumnezeu. Prin legământ, Israel s-a angajat să respecte poruncile divine iar când sub influența popoarelor idolatre cu care venea în contact neglija acest lucru, prin cuvântările lor înflăcărate profeții îi mustrau aducându-i aminte că sentimentele religioase și trăirea morală constituie normele menținerii legământului cu Iahve.

Situația religioasă a poporului evreu pe vremea profeților

decăzuse în mod evident dacă ne raportăm la timpul vieții lui Moise. Era nevoie deci ca Dumnezeu să-și trimită aleșii săi pentru ca poporul să se îndrepte și să urmeze Calea cea bună, trebuia ca profeții să predice pentru ca poporul ales să poată ieși din promiscuitatea morală. Se observă cu ușurință că activitatea profeților nu este absolut teoretică ci, dimpotrivă. Tot ceea ce spuneau trebuia imediat transpus în practică.

De vreme ce Legea mozaică nu se aplica în totalitate, societatea judaică era pe vremea profeților într-o continuă degradare. Imoralitatea era practicată în voie, atât în viața de familie cât și în societate (Ieremia 5, 8; 9, 1; Amos 2, 7). Profetul Miheia arată decăderea din viața familială astfel: "căci feciorul disprețuiește pe tatăl său și fiica se scoală împotriva maicii sale,nora împotriva soacrei și dușmani fiecărui om sunt cei din casa lui" (Miheia 7, 6). Faptele bune au fost uitate Cu totul, viața o petreceau mai ales în cântece și distracții (Isaia 5, 11-12). Chiar și preoții își neglijau misiunea, "năzuința lor fiind numai spre păcat" (Osea 4, 3).

Paralel cu decăderea moravurilor, mergea și înrăutățirea stării vieții sociale. Se formează o aristocrație administrativă militară, comercială și teritorială. Paralel, se dezvoltă o clasă de oameni sărmani tot mai numeroasă, care-și vinde pământul strămoșesc celor care știu să se folosească de momentele favorabile.

În timpul lui Solomon, în țară se produce o nebănuită transformare economică dublată de o transformare socială evidentă. Prin contactul cu alte popoare, se produce o stare de evidentă prosperitate materială, iar aceasta doar în folosul celor puțini. Importul produselor din străinătate aduce cu sine și pretenția celor bogați de a trăi în lux deosebit. Avuții pretindeau ca normală posedarea unor case pompoase de vară și de iarnă, împodobite cu mobilier scump. Plăcerile rafinate erau pentru ei ceva firesc: "Iată că ei stau culcați pe divanuri de fildeș și se răsfață pe sofalele lor, mănâncă miei din turmă și viței puși la îngrășat în iesle. Zburdă în căutare de marfă. Beau vin din amforă și din untdelemnul cel mai fin își fac miresme" (Amos 6, 4-6).

Deosebirile sociale se adâncesc în timpul profeților scriitori. Se formează două clase Cu totul separate şi potrivnice, clasa celor săraci şi clasa celor bogați, cei care trăiau într-o prosperitate provocatoare. Pofta exasperată după satisfacerea plăcerilor, lăcomia fără sat, nepăsarea şi indolența religioasă, dar mai ales pătrunderea în țară a credințelor idolatre produc o cădere generală a moravurilor, cu consecințe grave în familie, în stat şi în viața religioasă. În astfel de împrejurări, Dumnezeu a chemat pe aleşii Săi, profeții, ca să apere adevărata credință şi să scape poporul de la pieire.

Împlinind voia lui Dumnezeu, profeții s-au ridicat Cu o energie fără egal împotriva răului, sub toate înfățişările lui, arătând calea de salvare din criza morală în care intrase atât societatea cât şi fiecare individ în parte. Ei, făcând considerații asupra stării de lucruri din timpul lor, arată că începutul răului trebuie sesizat în predominarea intereselor pământeşti asupra celor spirituale. Cauza sciziunii sociale este, din punctul lor de vedere, egoismul neînfrânat şi goana exagerată după câştig. De aici rezultă imediat îndepărtarea de Dumnezeu şi căderea în idolatrie. Cazul tipic în acest sens este acela al domniei lui Solomon (sec. X î.Hr.), cel mai strălucit monarh al lui Israel. Regele acesta, care a ridicat statul teocratic la cea mai mare strălucire şi care a fost chemat să ridice mărețul templu din Ierusalim întru slava lui Dumnezeu, pe la sfârşitul domniei sale a introdus în țară credința idolatră şi prin aceasta germenul viitoarelor dispute în viața publică. Regele însuşi a căzut la bătrânețe pradă păgânismului distructiv: "Când a îmbătrânit Solomon, soțiile sale i-au întors inima spre alți dumnezei şi inima lui nu i-a mai fost în totul a Domnului, Dumnezeului său, cum fusese inima tatălui său David. Şi Solomon s-a dus după Asterta zeița Sidonului şi după Milcom, "urâciunea Amoriților" (III Regi 11,4-5).

Consecință a acestui fapt, profetul Ahia vesteşte dezbinarea împărăției: "Şi a luat Ahia pe el haina cea nouă, a rupt-o in 12 bucăți şi a zis lui Ieroboam: «Ia-ți pentru tine zece bucăți căci aşa grăieşte Domnul Dumnezeul lui Israel: Iată, Eu rup regatul din mâna lui Solomon şi-ți dau ție 10 seminții»" (III Regi 11, 30-31). Era normal ca

Domnul să reacționeze la faptele lui Solomon, la creşterea ???, la faptul că poporul era foarte apăsat de impozite şi munci grele.

Profeția lui Ahia se împlineşte şi are loc înființarea regatului de Nord, regatul Israel diferit de ceea ce a rămas urmaşilor lui Solomon, regatul Iuda. Cauza acestui fapt, este evident căderea lui Solomon în idolatrie, iar acest fapt este reprezentativ deoarece după Solomon, principala cauză a decăderii poporului va fi, invariabil, slăbirea credinței în Dumnezeu. Toate scăderile şi suferințele sociale îşi au izvorul în concepția păgână asupra vieții, ceea ce a adus, sub aparența dulcții trupului, otrava dezintegrării în toate raporturile vieții.

Unde se părăseşte monoteismul, unde se leapădă credința în Dumnezeu, unde nu mai este cunoştință de cele sfinte, totul este într-o continuă dezagregare, în primul rând, exemplar, profeții nu fac decât să vestească necesitatea credinței în Dumnezeu atotdrept, atotbun, proniator şi părinte al popoarelor. Deşi istoria poporului biblic este un nesfârşit şir de războaie, totuşi în acest mediu profeții nu au încetat să vestească credința într-un singur Dumnezeu, promis lor şi părinte al popoarelor. Pentru profeți nu există decât un singur Dumnezeu iar ruperea legăturii cu El înseamnă începutul decăderii moral - sociale.

Osea, mai mult decât oricare alt profet, exprimă cel mai bine consecințele imediate ale părăsirii lui Dumnezeu şi a credinței celei drepte arătând pericolele care, potențial, pot sta în fața fiecărui om: "fiecare jură strâmb şi minte, ucide, fură, desfrânează, năpăstuieşte şi face omoruri peste omoruri ... de aceea, poporul meu piere din lipsă de cunoştință, fiindcă ai lepădat cunoştința şi Eu te voi lepăda" (Osea 4, 2 şi 6).

Pentru că există o foarte mare legătură între monoteism şi armonie, în sensul că dacă se părăseşte monoteismul creşte dezordinea socială sau invers, profeții, luptând cu politeismul, pledau pentru armonie. Luptei cu răul social, profeții i-au închinat energia lor total şi, uneori, au luptat până la jertfa sângelui. Problema socială era pentru ei una esențială pentru că această problemă este legată de credință, de Dumnezeu.

Cauza dezordinii sociale este una singură: oamenii care prin alegerea lor s-au depărtat cu bună știință de Dumnezeu. Nu destinul sau Creatorul însuși sunt de învinuit pentru starea jalnică a poporului iudeu din timpul profeților. Răutatea oamenilor, lipsa evlaviei și necredincioșia față de Dumnezeu sunt originea răului.

Profetul Miheia descrie această stare de lucruri într-un mod remarcabil: "s-a dus omul de bine din țară, nu mai este nici un om cinstit printre oameni; toți stau la pândă ca să verse sânge, fiecare întinde o cursă fratelui său" (Miheia 7, 2). Profetul, pentru a sublinia ideea aceasta, continuă mai jos: "Nu crede pe un prieten, nu te încrede în ruda cea mai de aproape; păzește-ți ușa gurii de cea care-ți stă în brațe! Căci fiul batjocorește pe tatăl, fata se scoală împotriva mamei, nora împotriva soacrei sale, vrăjmașii omului sunt casnicii lui" (Miheia 7, 5-6).

Pentru profeți, societatea este un organism care își menține unitatea și armonia pe baza raporturilor de încredere reciprocă. Dar, pentru că privesc lucrurile nu doar la suprafață, ci în profunzime, profeții vor nu o îndreptare formală și externă, ci una interioară, singura care ar putea vindeca scăderile și dezordinile sociale ale poporului, simptomele unei boli sufletești colective.

Primul pas spre îndreptare este, incontestabil, reîntoarcerea la Dumnezeu care, deși pedepsește când e cazul, știe să și uite; e iertător: "veniți să ne întoarcem la Domnul! Căci El ne-a sfâșiat, dar tot El ne va vindeca, El ne-a lovit dar tot El ne va lega rănile" (Osea 6, 1). Ideea mai apare și la alți profeți: "Dar chiar acuma, zice Domnul, întoarceți-vă la Mine cu toată inima, cu post, cu plânset și cu bocet! Sfâșiați-vă inimile nu hainele și întoarceți-vă la Domnul, Dumnezeul vostru, căci El este milostiv și plin de îndurare, îndelung răbdător și bogat în bunătate" (Ioil 2, 12-13). Oricât de mult ar fi greșit, omul nu tre buie să rămână pradă sfâșierii interioare datorate ideilor pesi-miste și să revină și să se readape din credința în Domnul, pentru ca, plini de speranță într-o viață mai bună, să se îmbunătățească și el și să amelioreze și starea socială.

Un alt punct principal al laturii sociale a activității profeților

este lupta lor pentru stabilirea dreptății sociale. Pe vremea lor, prescripțiile legii mozaice erau din ce în ce mai puțin observate. Pofta păcătoasă de a acapara cât mai multe bunuri materiale făcea ca nedreptatea să fie practicată din ce în ce mai mult. Aleșii lui Dumnezeu, prin chemare extraordinară, s-au ridicat împotriva acestei stări de lucruni, arătând că nedreptatea va fi aspru pedepsită: "vai de legiuitorii care fac pravile și de scriitorii care scriu hotărâri silnice, ca să îndepărteze pe cei săraci de la judecată, să răpească dreptatea oropsiților poporului meu, să prade pe văduve și să despoaie pe cei orfani" (Isaia 10, 1-2).

În conceptia lor, bazată pe Pentateuhul lui Moise, întoarcerea la Dumnezeu și păstrarea credinței în El este echivalentă cu restabilirea dreptății în raporturile dintre oameni. Dreptatea este căutată, dorită: "Învățați să faceți fapte bune, sârguiți-vă după dreptate, ajutați pe cel împilat, faceți dreptate orfanului, apărați pricina văduvei" (Isaia 1, 17). Realizarea dreptății trebuie să caracterizeze viața socială, adică relațiie dintre om și om, dintre om și colectivitatea din care face parte (Iezechiel 45, 9-10), căci celui ce împlinește dreatatea îi merge bine (Ieremia 22, 15). Dumnezeu cere omului, prin profeți, să dea dovadă de dreptate, iubire și milostivire: "Ți s-a arătat, omule, ceea ce este bun și ceea ce Dumnezeu cere de la tine: dreptate, iubire și milostivire și cu smerenie să mergi înaintea Domnului tău" (Miheia 8, 8).

Înfăptuirea dreptății a fost unul din motivele care determină pe profeți să fie convinși să propovăduiască cu deplină încredere că între oameni trebuie să fie relații armonioase, de înțelegere. Criticând epoca în care trăiau, profeții își comparau timpul cu un ideal ce urmează să vină, cu epoca mesianică. Atunci, după spusele lor, armonia va fi perfectă și înțelegerea socială deplină.

Din studiul istoriei religiilor se știe că la popoarele vechi exista nădejdea în venirea unui trimis al lui Dumnezeu, care să aducă în lume o viață mai bună și mai fericită. La poporul evreu, această nădejde era mult mai bine conturată prin Legea iudaică, Lege care dădea credincioșilor săi speranța că într-un timp pe care Dumnezeu

îl va socoti potrivit, va veni înzestrat cu putere de sus un Mântuitor care va împăca pe om cu Dumnezeu şi, simultan, un Eliberator care va scăpa poporul israelit de sub robia altor popoare.

Împărăţia mesianică se caracterizează sub aspect social, după mărturia profeţilor, prin pacea şi dreptatea aşezate la temelia ei. Acestea vor veni într-un viitor mai îndepărtat, spun profeţii, în ciuda faptului că cuvintele lor, care cereau o îndreptare socială, erau foarte puţin ascultate şi şi mai puţin aplicate. Aleşii lui Dumnezeu au legat întotdeauna împlinirea păcii sociale de venirea lui Mesia. Vorbind despre împărăţia Celui Aşteptat, profetul Isaia spune: "Şi mare va fi stăpânirea Lui şi pacea Lui nu va avea hotar. Va împărăţi pe tronul lui David şi peste împărăţia lui, ca s-o întărească şi s-o întemeieze prin judecată şi prin dreptate" (Isaia 9, 6). Mesia îşi va îndrepta atenţia către cei asupriţi. El "va judeca nu după înfăţişarea cea de dinafară şi nici va da hotărârea sa după cele ce se zvonesc, ci va judeca pe cei săraci întru dreptate şi după pravilă şi va mustra pe sărmanii din ţară" (Isaia 11, 3-4).

Numit de către profeţi "principele păcii" sau "păstorul cel drept", Mesia este acela care va judeca pe cei săraci după legea cea dreaptă, va face dreptate celor apăsaţi, va bate pe impilator cu toiagul gurii sale şi cu suflarea sa va zdrobi pe cel fărădelege. El va fi "robul lui Dumnezeu", Cel care va vesti săracilor mântuire, va vindeca pe cei cu inima zdrobită, va vesti robilor eliberare şi celor din lanţuri mântuire.

Profetul Isaia, numit pe drept cuvânt evanghelistul vechiului Testament, vede cu ochii săi profetici pacea care se va instaura în lume. Descrierea lui plină de metafore: "În vremea aceea lupul va sta împreună cu mielul şi leopardul se va culca lângă ied, viţelul şi puiul de leu vor petrece împreună şi un copil îi va mâna (Isaia 11, 6) e revelatoare pentru ceea ce va fi. O componentă foarte importantă a acestei stări de lucruri specifice împărăţiei mesianice este deplina cunoaştere a lui Dumnezeu: "pământul întreg va fi plin de cunoştinţa lui Dumnezeu precum apele acoperă fundul mării" (Isaia 11, 9). Esentială pentru orice om din toate timpurile, cunoaşterea lui Dumnezeu va duce la existenţa unei societăţi în care vor domni

pacea şi dreptatea: "popoarele vor preface săbiile în brăzdare şi lăncile în cosoare, nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia şi meşteşugul războiului nu-l vor mai deprinde" (Isaia 2, 4).

Orice cercetător atent al acestor profeţii recunoaşte aici o prevestire a împărăţiei Mântuitorului pentru că este un fapt sigur că, proorociind, Isaia se referea la Domnul nostru Iisus Hristos. Şi dacă este sigur că Iisus Hristos este Mesia atunci tot aşa de cert este faptul că profeţii nu au fost simpli visători romantici care credeau în propriile lor închipuiri. El credeau profund în realitatea şi în realizarea viziunilor, fie şi în timpurile cele mai îndepărtate, în timpurile mesianice, ba chiar şi în cele eshatologice. Necontenit înviorati de idealurile mesianice, ei luptau pentru crearea unei lumi mai bune, mai drepte, începând cu prezentul.

Pe deplin convinşi în realităţile pe care le profeţeau, ei nu se dădeau înapoi de la nimic, nu se lăsau intimidaţi de cei mari şi puternici. Aveau curajul să critice chiar pe regii cei nedrepţi sau idolatri: profetul Natan trage la răspundere cu mare autoritate pe însuşi regele David pentru uciderea lui Urie şi căsătoria cu Batşeba, soţia acestuia; Ilie Tesviteanul aruncă fulgere de blestem asupra idolatrului Ahab care prin fals şi crimă îşi împropriase via paşnicului Nabot (II Regi 12, 1-13 respectiv I Regi 21, 1-16).

Pentru că luptau în numele dreptăţii, profeţii luau foarte adesea partea celor mici şi slabi deoarece, în timpul acela, aceştia erau des desconsideraţi şi nedreptăţiţi. Făcând o separare netă între cei bogaţi şi săracii de care se abuza, profetul atrage atenţia: "vai de cei care clădiţi lângă casă şi grămădiţi ţarini peste ţarini până nu mai rămâne nici un loc" (Isaia 5, 8).

Dacă din perspectiva profeţilor era o diferenţă mare între prezentul negru în care trăiau şi viitorul strălucitor, ei nu se limitează la a sublinia cei doi poli diametrali opuşi ci, mai mult arată modul în care omenirea va ajunge la epoca mesianică, greutăţile pe care le va întâmpina până atunci când, idealul de dreptate socială se va înfăptui. Datorită învârtoşării inimilor oamenilor şi datorită puţinelor rezultate ale predicii profeţilor, va urma o vreme a pedepselor şi

judecăților din partea lui Dumnezeu pentru neascultarea poporului. Foametea, invaziile, exilul, războaiele și boli le preced timpul pașnic al venirii împărăției lui Mesia.

Profetul Amos arată cum vor fi acele timpuri întunecate: «De aceea și Eu v-am lăsat cu dinții curați în toate cetățile voastre și cu lipsă de pâine în toate sălașurile voastre dar nu v-ați întors către Mine». zice Domnul «V-am lipsit de ploaie cu trei luni înainte de seceriș; și peste o cetate am revărsat ploaia iar peste alta nu; peste un ținut a plouat, iar în cel care n-a plouat s-a uscat holda, și s-au pornit două - trei cetăți către o altă cetate ca să bea apă, dar nu s-au săturat! Și voi tot nu v-ați întors către Mine» zice Domnul «V-am bătut pe voi cu rugină și cu mălură; am pustiit grădinile și viile voastre, smochinii și măslinii voștri au fost prădați de lăcuste. Dar voi nu v-ați întors către Mine» zice Domnul" (Amos 4, 6-9). Doar după aceste nenorociri se va îndura Dumnezeu de cei ce se vor întoarce cu smerenie și își vor schimba felul lor de viață.

Pe aceeași linie cu profeții mai vechi, Amos și Osea, dar cu o pătrundere și mai adâncă vede profetul Isaia în dezordinea prezentului, profilându-se în fața sa idealul unei ordini sociale mai bune, întemeiată pe ideea de pace și dreptate.

Pentru el, ca pentru toți profeții, realitatea crudă în care se zbat oamenii timpului său nu poate fi permanentă. Disonanța prezentului nu poate fi stare normală. Dimpotrivă, certitudinea lui Dumnezeu ca personalitate vie și evidentă lucrării sale în istorie este cea mai bună chezășie a unui viitor bun. Acel viitor fericit va fi înfăptuit prin purificarea prin pedepsele divine și prin pregătirea unei noi generații care se va pune în slujba dreptății, a binelui și a păcii universale și va consacra acestora toate forțele sale. Noua generație de care profețește Isaia poartă la el denumirea de rest, rămășiță, iar la profetul Sofonie este vorba de un popor smerit și sărac care va avea încredere în Dumnezeu: "și voi lăsa în mijlocul tău un neam smerit și sărac, care va nădăjdui întru numele Domnului" (Sofonie 2, 13).

Profeții vorbesc în general într-un limbaj accesibil, plin de

comparații și metafore. Ei au un stil bogat în imagini, viu în expresii și adânc în psihologia vieții zugrăvite. Se pleacă de la starea naturii, de la ordinea naturală pentru ca, prin comparații mai ales, să se ajungă la cele mai înalte gânduri. Modul de exprimare este în general scurt, concis și parabolic, profeții preferând să se exprime direct, fără ocolișuri, într-un limbaj direct și ușor accesibil contemporanilor. Analizând proverbele lui Solomon se poate spune că în cărțile profeților nu există doar sfaturi, îndemnuri, autoritate sau exemple ci și mustrare sau ironie. El se folosește mai ales de mustrare nu numai pentru că stilul direct în care a scris proverbele îi permite o asemenea alegere ci și pentru că: "Dacă nebunia se pripășește în inima celui tânăr, numai varga certării o va îndepărta de la el" (Pilde 21,15).

După o prima lectură ar putea părea că profeții utilizează aceeași metodă ca și filozofii moraliști dar, cine zăbovește îndelung în cercetarea cărților profeților, mai ales a celor mari, poate ușor constata că metoda lor de instruire este una diferită. În timp ce morala filozofiei este abstractă, fără viață, dură și aspră, în timp ce învățătorii acesteia sunt doar păgâni ce se raportează exclusiv intelectual la ucenicii lor, la autorii biblici, doctrina preceptelor morale este pe cât de adâncă, pe atât de caldă și plină de dragoste în cuvintele în care este îmbrăcată. Din cărțile profeților iradiază o dragoste arzătoare către poporul iudeu chiar și atunci când acesta este pe drept mustrat. Învățătorul din Biblie, oricare ar fi el, este pentru cei cărora li se adresează simultan, părinte care urmărește făurirea de caractere tari și constante pentru toate împrejurările vieții. În Sfânta Scriptură pedagogul cedează locul părintelui, fiul ia locul discipolului. Maximele morale nu sunt impuse, ci ele apar mai mult sub formă de îndemnuri, recomandări sau rugăminți calde adresate cu dragoste și căldură pentru că, lecții de învățătură, scrierile profeților sunt coborâte de cer și inspirate de Duhul Sfânt.

Este adevărat că uneori profeții se folosesc de un ton grav, amenințător. Dar acesta este un ton al aceluia căruia îi pasă; este amenințarea spusă din dragoste.

Pentru profeți, cheia trecerii de la starea jalnică din punct de vedere moral - politic la stadiul ideal al împărăției mesianice este credința în Dumnezeu. La nivelul fiecărui om, această condiție sine qua non pentru stabilirea unor bune relații cu Dumnezeu se manifestă prin înțelepciune. Aflată la antipodul nebuniei, înțelepciunea este semnul rectitudinii morale, calitate indispensabilă pentru fiecare om. Se poate studia cel mai bine raportarea profeților la înțelepciune urmărind Pildele lui Solomon.

Cartea Proverbelor este o carte de sinteză morală în care se oglindește experiența de veacuri a generațiilor de oameni și înțelepți, chintesență a înțelepciunii ebraice, viata poporului trăită sub influența nemijlocită a Legii lui Moise. Ea este o mărturie eclatantă de modul în care au fost trăite și exploatate în viață preceptele morale înalte ale Legii, astfel că alături de celelalte cărți didactice, formează literatura instructivă a poporului ales, încât prin carte didactică în Vechiul Testament trebuie să înțelegem Legea mozaică oglindită în viață. Chiar dacă Solomon nu este propriu-zis un profet, cartea sa, lucrare de chintesență așa cum spuneam și mai sus este dătătoare de seamă pentru celelalte cărți din Sfânta Scriptură. Afirmând continuitatea părerilor autorilor biblici, putem spune că ceea ce este implicit la profeți este explicit în Pilde și viceversa. Pentru că vrem să arătăm raportarea învățaților poporului iudeu la înțelepciune, ne situăm la nivelul cărții Pildelor lui Solomon unde aceasta este cel mai bine prezentată.

Înțelepciunea este calitate esențială în viața moral - socială a fiecărui om, pentru că fără ea nu putem gândi în sens propriu o bună raportare a societății la oameni și nici o corespunzătoare concepere a vieții morale. Înțelepciunea este acel lucru pe care fiecare profet vrea să fie învățat, este ceea ce contează în primul rând pentru Solomon. Fiecare profet vrea să învețe pe poporul lui Israel o înțelepciune practică a vieții, adică acel principiu care determină viața morală a omului. Ea stă la temelia religiei devenind generatorul și impulsul vieții morale a credincioșilor în împlinirea tuturor legilor și poruncilor divine. Prin înțelepciune credinciosul

ajunge în starea de a împlini cât mai ușor legea, fiind călăuzit în toată activitatea lui după preceptele Legii divine, pașii lui fiind îndreptați spre adevărata viață în care trebuie să se înfăptuiască binele și dreptatea, dragostea și adevărul, ajungând la fericirea din viața de aici și cea de dincolo.

Ideea de înțelepciune apare la iudei sub titulatura de "chokma" iar această idee a existat la evrei cu diferite sensuri și înaintea apariției literaturii didactice în care, după cum se știe, predomină. Cu sensul general de abilitate spirituală, iscusință deosebită, care judecă drept lucrurile și alege cele mai potrivite mijloace în atingerea scopului urmărit, o găsim la iudei încă din vremea lui Moise. Fiind umpluți de duhul înțelepciunii (reach chokma) apar acei bărbați care sunt aleși să facă veșmintele preoțești pentru Aaron și fii săi (Ieșire 28, 3). Ca bărbat înțelept, adică drept și împlinitor al Legii, este caracterizat Solomon de catre David pe patul de moarte (I Regi 2, 9). În cărțile didactice expresia chokma revine tot mai des și conținutul ei se conturează tot mai mult, încât în Proverbele lui Solomon ea stă în centrul ideilor religios - morale.

Pentru Solomon, înțelepciunea are un dublu aspect: ca persoană individuală, înțelepciunea obiectivă, care nu se comunică oamenilor; și ca dar supranatural împărțit oamenilor, înțelepciunea subiectivă, înțelepciunea vieții practice ca principiu al tuturor acțiunilor religios - morale ale credinciosului. Despre înțelepciunea obiectivă regele spune că este o persoană individuală, deosebită de Dumnezeu ca ipostas și ființial diferențiată de creaturi. Ea s-a născut din veci din Tatăl, fiind de o ființă cu El, de natură transcedentală, creatoare a tuturor.

Izvorâtă din temerea de Dumnezeu, ca principiu intern al ei, înțelepciunea subiectivă este bunul cel mai de preț al credinciosului. Ea indrumă și călăuzește activitatea acestuia, devenind pentru el acea forță moral - spirituală care dă conținut și sfințenie tuturor acțiunilor omenești. În cel care posedă această înțelepciune se produce o transformare radicală. Ea împreună înțelegerea cu voința, adevărata cunoaștere cu fapta, constituind acea iscusință a vieții

datorită căreia credinciosul va înfăptui totdeauna binele şi va evita răul. Învaţă pe credincios toate virtuţile, îl apropie de Creator şi-i dă speranţa unor bunuri netrecătoare, fiind principiul vieţii sale morale. Sfântul Vasile ce Mare chiar în modul acesta defineşte înţelepciunea din Proverbe: "o ştiinţă a lucrurilor omeneşti şi divine ... nu atât speculative, cât mai mult practice, de natură a conduce pe credincios la practicarea tuturor virtutilor şi prin aceasta de a-l pune în situaţia să ajungă la fericirea deplină". Vizând Pildele lui Solomon, Sfinţii Părinţi au numit această carte - înţelepciunea ce învaţă virtutea sau - înţelepciunea care instruieşte. Tradiţia iudaică a numit-o "sefer chokma" - cartea înţelepciunii.

Înţelepciunea însă nu este căutată de dragul ei sau pentru că aşa învaţă regele Solomon ci pentru că, în drumul său spre buna raportare la Dumnezeu, omul trebuie să caute să o dobândească. Înţelepciunea este căutată pentru pacea interioară, pentru viaţa virtuoasă şi mai larg, pentru purificarea din punct de vedere moral. Înţelepciunea este o culme care, legată evident de moralitate, aduce în ceea ce priveşte aspectele sociale, un binevenit ajutor.

Cu autoritatea lor de netăgăduit profeţii încercau să purifice moravurile vremii lor îndemnând la săvârşirea faptelor bune în perfect acord cu voia lui Dumnezeu. Ei condamnă luxul, destrăbălarea şi îmbuibarea (Ieremia 5,11; Osea 4, 11) ca pe unele ce sunt provocatoare de nedreptate socială şi aducătoare de neînţelepciune. Ei se străduiesc totodată să întărească familia prin credincioşia şi încrederea între soţi. Prin cuvântările lor urmăreau să determine societatea la o mai bună şi mai dreaptă repartiţie a bunurilor materiale, pentru crearea unei stări generale mai bune.

Profeţii au prezentat contemporanitor lor pe Iahve ca pe un Domn al Dreptăţii, care pe de o parte revarsăt binefacerile sale, iar pe de altă parte ca pe un Domn al judecăţii care pedepseşte pe Israel, cu scopul de a restabili dreptatea socială, a întări credinţa şi a-i pregăti pentru venirea lui Mesia.

În viaţa publică ei luptă pentru introducerea unei administraţii cinstite, condusă de autorităţi incoruptibile, ca "regele să stăpânească

cu dreptate şi mai marii să cârmuiască cu nepărtinire. Fiecare să fie un adăpost împotriva furturilor, ca nişte râuri de apă într-un pământ uscat, ca umbra unei stânci mari într-un pământ ars de sete" (Isaia 32:1-2).

În viaţa religioasă profeţii predică un cult mai spiritual, o evlavie interioară mai profundă. Nu formalism extern, nu fapte împlinite de faţa lumii cum este postul amintit de Isaia (58, 5-8), ci oferirea şi predarea fiinţei întregi care se manifestă prin fapta de binefacere şi de iubire fată de aproapele. Profetul Ieremia a activat cu un rol inegalabil pentru această idee: religia nu este doar un exerciţiu cultic şi participarea la el, ci viată şi faptă, predarea omului întreg lui Dumnezeu prin cunoaşterea numelui lui şi prin conduita după poruncile divine: "Cum? Voi furaţi, ucideţi şi faceţi adulter; juraţi mincinos, tămâiaţi pe Baal şi umblaţi după alţi dumnezei pe care nu-i cunoaşteţi, şi apoi veniţi să vă înfăţişaţi înaintea mea în templul Meu, asupra căruia s-a chemat numele Meu şi ziceţi «suntem izbăviţi» ca să faceţi iar toate ticăloşiile acelea? (Ieremia 7, 9-10). Prin profetul Ieremia, religiozitatea Vechiului Testament şi-a aflat forma cea mai temeinică şi mai desăvârşită.

În concluzie, activitatea socială a profeţiilor se prezintă ca o luptă continuă între ordinea voită de Dumnezeu în lume şi o ordine care se opune voinţei divine. Profeţii au pătit în viaţa publică din timpul lor nu ca tehnicieni şi teoreticieni, nu ca reformatori sociali pe baza unor sisteme economice şi sociale, nu au fost nici organizatorii unor stări de fapt în societate (căci, dacă ar fi fost aşa nu ar mai putea fi numiţi profeţi), ci ei au ac centuat doar ideea fundamentală că observarea şi împlinirea poruncilor divine şi credinţa în Dumnezeu nu asigură doar viaţa veşnică, ci arată şi calea spre fericire şi viaţa adevărată şi aici pe pământ.

Bibliografie

1. *Biblia* sau *Sfânta Scriptură*
2. Sfântul Vasile cel Mare Omilia I.B., *Despre începuturi. . .* P.G. XXXI, col. 389.
3. Popescu Mălăeşti - *Valoarea Vechiului Testament pentru creştini*, Bucureşti, 1932.
4. N. Neaga - *Valoarea socială a Vechiului Testament*, Sibiu, 1933.
5. Prelipceanu V. - *Aspecte sociale în scrierile profeţilor Vechiului Testament*, Iaşi, 1945.
6. Abrudan D. - *Aspecte ale antropologiei Vechiului Testament în S.T.*, nr. 3-4/1978.
7. Blenkinsepp J. - *A history of Prophecy in Izrael*, Philadelphia, 1983.
8. Conf. Dr. Petre Semen - *Curs de studiul Vechiului Testament*, Ed. Univ, Al. I. Cuza, Iaşi, 1993.
9. *Die soziale und politische werksamkect des altestament-schlichen Profetismus*, Salzburg, 1924.
10. Diac. Lect. M. Chialda - Învăţături moral - sociale în cartea *"Proverbele lui Solomon"* S.T., nr. 1-2/1955.
11. Cl. Fillion - *La Sainte Bible commenteé d'apres la Vulgate et es textes originaux*, IX-e ed. Paris, 1927, tom. 4.

IDEEA MESIANICĂ ÎN VECHIUL TESTAMENT ŞI LA ALTE POPOARE ORIENTALE

a) Ideea mesianică în Vechiul Testament

Caracteristica generală a Vechiului şi Noului Testament este ideea mesianică descoperită de Dumnezeu prin profeţi în epoca vechi-testamentară şi realizată în persoana Mântuitorului Iisus Hristos în perioada neo-testamentară. Ea formează tema centrală în iconomia mântuirii neamului omenesc de sub osânda păcatului şi traversează ca un filon de aur întreaga istorie a omenirii, începând de la Adam şi Eva şi până la venirea Mântuitorului Hristos căruia profeţii inspiraţi de Sfântul Duh i-au dat numele de Mesia (maşiach de la maşach = a unge) care înseamna "Unsul", iar în greceşte Hristos (de la Χριζω) şi prin acest cuvânt este desemnată persoana care prin actul ungerii cu undelemn sfinţit primeşte dreptul şi puterea de a lucra în numele lui Dumnezeu.

După Sfânta Scriptura, ideea mesianică stă în strânsă legătură cu mântuirea, care vine de la Dumnezeu şi va fi realizată de Mântuitorul Hristos. De aceea, Sfinţii Părinţi au considerat mântuirea ca un act pornit din "filantropie divină" pentru a readuce pe om la viaţa fericită de care s-a bucurat în rai până la încălcarea poruncii divine.

Ideea mesianică formează centrul tuturor descoperirilor divine privind adevărata viaţă religios-morală în Vechiul Testament. Vechimea ei coincide cu momentul în care Dumnezeu din dragostea nemăsurată şi bunătatea sa nesfârşită nu a părăsit pe protopărinţii neamului omenesc căzuţi în păcat şi le-a promis un izbăvitor care, la plinirea vremii va zdrobi puterea diavolului şi va întemeia o împărăţie a dreptăţii, libertăţii şi fericirii lipsită de suferinţă şi nedreptate. Prima veste bună sau Protoevanghelia a fost rostită de Dumnezeu atunci când i-a spus diavolului că un urmaş al femeii va reuşi să-l învingă (Fac. 3, 15) şi astfel va ridica la starea de armonie creatura raţională cu Creatorul său. Din cuprinsul acestei

profeții mesianice se desprinde ideea generală că omenirea va reuși în viitor să ajungă la o nouă situație fericită, întrucât va fi iarăși în legătură cu Dumnezeu și acest lucru se va datora unui Mijlocitor - Dumnezeu adevărat și om adevărat. Acesta este Mesia care va reface vechea legătură întreruptă între Dumnezeu și om din cauza păcatului. El va răscumpăra prin sângele său întreg neamul omenesc, pentru că Dumnezeu n-a voit ca păcatul să pună stăpânire totdeauna pe trupul și sufletul omului și să fie îndepărtat de la misiunea sa de a fi conducătorul și stăpânul lumii văzute.

Prin păcat omul a pierdut harul lui Dumnezeu și lipsa acestei energii divine necreate se resimte prin faptul că firea umană a devenit neputincioasă pentru a se ridica singură la starea de armonie cu Dumnezeu. Până la venirea Mântuitorului Hristos, omenirea își va da seama că nu poate fără ajutorul divin să învingă suferințele cauzate de păcat, de aceea, prin profețiile mesianice va fi pregatită în vederea venirii adevăratului său salvator.

Între denumirile generale date Mântuitorului Hristos este și cea de Mesia, deoarece în persoana sa se întrunesc în mod desăvârșit - cele 3 demnități care-i revin prin actul ungerii de sus (Is. 61, 1). Aceste demnități sunt: cea de împărat, Prooroc sau Învățător și Arhiereu sau Preot după rânduiala lui Melchisedec (Ps. 109, 4). El este preînchipuit de diferite personalități din Vechiul Testament - regi, profeți și preoți, care prin ungerea cu undelemn primeau dreptul de a sluji lui Dumnezeu și a urma voia Lui. Tot ceea ce primea această ungere sfântă - oameni sau obiecte, era închinat lui Iahve care le împărtășea acel "ruach Iahve" sau "Duhul lui Dumnezeu" (I Regi 10, 6, 16, 13). Același duh Dumnezeiesc se va coborî și peste mlădița care va odrăsli din tulpina lui Iesei (Isaia 11, 2) și va fi reprezentantul lui Dumnezeu în mijlocul oamenilor.

În cărțile Vechiului Testament cuvântul ebraic "Mesia" (Mașiach) are o largă utilizare, el desemnând în primul rând persoanele care au avut un rol special în planul iconomiei divine, cum au fost patriarhii (I Paral. 16, 22), arhiereul ca prim mijlocitor între Iahve și Israel, care din acest motiv se numea și "unsul" (Lev.

4, 3), regii ca reprezentanți ai lui Iahve în statul teocratic (Deut. 17, 15; I Regi 16, 6; II Regi 1, 14; II Paral. 6, 42). Aceștia sunt tipuri ale reprezentantului adevărat al lui Dumnezeu și în rândul lor este inclus tot cu termen de "unsul" și regele Cirus (Isaia 45, 1), deoarece în planul iconomiei divine a avut un rol deosebit, el fiind eliberatorul lui Israel din robia babiloniană. În al doilea rând, ebraicul "Mașiach" desemnează pe Fiul lui Dumnezeu în mod special, așa cum reiese din prima profeție mesianică rostită de mama proorocului și judecătorului Samuel (I Regi 2, 10). Aghiografii Noului Testament folosesc traducerea greacă, cea de Hristos, de cele mai multe ori în scrierile lor și mai puțin cuvântul Mesia (în greacă Μεσσιας Ioan 1, 41; 4, 25).

Potrivit denumirii lor specifice, toate profețiile mesianice sunt călăuza permanentă a lumii lui Hristos. După natura lor ele sunt de două feluri: unele care au în vedere venirea lui Mesia ca reprezentant al lui Dumnezeu și conducător al lumii, numite și profeții mesianice în sens restrâns, iar altele care se referă la întemeierea împărăției lui Dumnezeu pe pământ, fiind considerate profeții în sens larg. O parte din ele, ținând seama de modul în care au fost rostite, sunt direct mesianice, care pot fi explicite sau implicite, iar altă parte indirect mesianice, deoarece au în vedere evenimente sau persoane ca tipuri ale viitorului uns al lui Dumnezeu Care va lua firea omenească și-i va conduce pe oameni spre adevărata cinstire și ascultare față de voia divină.

Textele mesianice se referă la persoana lui Mesia care va instaura, la plinirea vremii, împărăția lui Dumnezeu pe pământ la care sunt chemate toate popoarele, deoarece regele mesianic guvernează peste tot în numele lui Dumnezeu. Timpurile mesianice încep la sfârșitul veacurilor și ele sunt prefigurate de momente istorice importante din viața poporului lui Israel, ca de exemplu exodul, ca tip al ieșirii dintr-o robie spirituală.

Cuprinsul variat și bogat al textelor mesianice ajută la cunoașterea generală a timpurilor mesianice și, totodată, ele oferă date importante privind originea semită a viitorului conducător al

Împărăției lui Dumnezeu Care se naşte din neamul lui David dintr-o Fecioară (Isaia 7, 14), în oraşul Betleem (Miheia 5, 1). Aceste texte inspirate sunt rostite de oameni aleşi ai lui Dumnezeu care au trăit în perioade de timp diferite şi au profeţit despre manifestarea lui Iahve ca singurul Dumnezeu adevărat şi stăpân absolut al întregii omeniri.

La baza mesianismului biblic stă credinţa monoteistă despre Dumnezeu şi lume, de aceea profeţiile mesianice au originalitatea şi specificul lor. Ca o trăsătură comună a lor este manifestarea voii divine pentru ajutorul şi folosul poporului Israel şi ca stăpânitor al întregii lumi. Prin glasul profeţilor (Amos 8, 9; Sof. 1, 12; Ioil 1, 15), Dumnezeu anunţă venirea "Zilei lui Iahve" (Yom Jahve) când El îşi manifestă prin semne extraordinare prezenţa Sa pentru a nimici pe duşmanii Săi. În ziua aceasta vor fi pedepsite neamurile idolatre şi pe aceia dintre israeliţii care s-au abătut de la calea poruncilor divine. Atunci se va face dreapta judecată pentru a înlătura răul şi a mântui pe cei ce s-au dovedit credincioşi lui Iahve, Care îi va păstori cu demnitate pentru a nu mai fi torturaţi de cei răi (Iez. 34, 10). Sosirea acestei zile marchează momentul manifestării strălucirii şi puterii divine când Iahve va fi recunoscut de toţi drept stăpânul tuturor oamenilor inclusiv al celor ce s-au închinat idolilor şi care se vor supune Lui (Isaia 44, 14-16), întrucât împărăţia Lui va înlocui orice orice stăpânire lumească (Dan. 2, 44). În special profeţii dinainte de exilul babilonean prevestesc că această teofanie va fi însoţită de judecata aspră a celor nelegiuiţi şi de înlăturarea idolatriei, toate popoarele îndreptându-se spre adevărata cinstire a lui Dumnezeu a Cărui Lege va ieşi din Sion şi cuvântul Său din Ierusalim (Isaia 2, 3). Cuvântările lor sunt dominate de ameninţări şi pedepse împotriva duşmanilor lui Iahve a Cărui manifestare va duce la dispariţia idolatriei. Cei ce Îl urăsc vor fi nimiciţi (Isaia 41, 11; Zah. 14, 18).

Pe lângă manifestarea lui Dumnezeu în mijlocul tuturor popoarelor, profeţiile mesianice se referă şi la persoana lui Mesia care va instaura împărăţia lui Dumnezeu. Referirile aghiografilor sunt felurite şi privesc persoana lui Mesia, descendenţa lui, timpul venirii

sale în mijlocul poporului Israel şi activitatea Sa. Lăsând la o parte textele mesianice generale despre naşterea Mântuitorului dintr-o urmaşă a Evei (Fac. 3, 15) şi descendenţa Sa semită (Fac. 9, 25-27) din neamul lui Avraam (Fac. 12, 1-2; 18, 18), persoana lui Mesia se conturează mai întâi în binecuvântarea patriarhului Iacob din care se vede că El va fi din seminţia lui Iuda (Fac. 49, 10) şi va conduce toate neamurile, împărăţia lui întinzându-se până la marginile pământului. El poartă numele de Şilo-Împăciuitor, ceea ce pune în evidenţă misiunea sa în lume şi specificul împărăţiei Sale în care va fi o atmosferă de pace şi prosperitate materială. Regele David îl prezintă pe Mesia ca Fiu al lui Dumnezeu (Ps. 2, 7), împărat şi preot după rânduiala lui Melchisedec (Ps. 109, 4), aşezat de Dumnezeu ca stăpân în Sion şi peste toată lumea. Profetul Osea arată că la sfârşitul timpurilor apare un împărat pe care israeliţii îl vor căuta şi se vor apropia de El cu înfricoşare, cu toate că El este bun (Osea 3, 5). Acest profet ca şi Amos, arată raportul direct al lui Mesia cu casa lui David. În acest sens, Amos se referă la restabilirea cortului lui David de către Dumnezeu (Amos 9, 11). Mai târziu, profeţii vorbesc şi despre rolul religios-moral al lui Mesia, pe care profetul Ieremia îl numeşte "Iahve este dreptatea noastră" (Iahve ţidhqenu Ier. 23, 6) sau "Odrasla cea dreaptă" (ţemach ţaddiq Ier. 23, 5) ridicată regelui David ca să facă judecată şi dreptate pe pământ şi, în acelaşi timp, să încheie un nou legământ (berith chadaşah Ier. 31, 31) cu întreaga omenire. În împărăţia întemeiată de El, Ierusalimul se va chema "Tronul lui Iahve" (Kiss e Iahve Ier. 3, 17).

Despre persoana, activitatea şi împărăţia lui Mesia, cel mai mult şi într-un mod deosebit a vorbit profetul Isaia, numit din acest motiv, pe bună dreptate, şi "Evanghelistul" Vechiului Testament. În viziunea lui, Mesia este prezentat în contextul evenimentelor istorice din vremea sa, când regatul Iuda, condus de regele Ahaz era ameninţat de războiul siro-efraimit, drept salvatorul celor atacaţi de duşmani. Acest izbăvitor este trimis de Dumnezeu şi El se va naşte dintr-o fecioară (haolmah Isaia 7, 14). El va fi numit "Immanuel" (Dumnezeu este cu noi) sau "Fiu dăruit de Dumnezeu" (Isaia 9, 5) şi

se va arăta ca un Dumnezeu puternic, Tată al veşniciei, Principe al păcii şi Părinte al veacului ce va să fie (Isaia 9, 5). În împărăţia Sa, pacea va fi fără hotar şi El va împărăţi pe tronul lui David ca să-l întărească prin judecată şi prin dreptate (Isaia 9, 6). El va ieşi din tulpina lui Iesei şi peste El se vor odihni cele 7 daruri ale Sfântului Duh: Duhul lui Dumnezeu, duhul înţelepciunii, înţelegerii, sfatului, tăriei, cunoştinţei şi bunei credinţe (Isaia 11, 1-2). În acest fel, El este o persoană extraordinară care se va afirma prin instaurarea păcii adevărate care va cuprinde toată lumea, încât nu va mai fi nici o nenorocire, deorece va domina spiritul cunoaşterii lui Dumnezeu şi temerea de El (Isaia 9, 6-10). Imaginea păcii adevărate este exprimată cu exemple din viaţa animalelor, "atunci lupul va locui laolaltă cu mielul".

Ca şi contemporanul lui Isaia, profetul Miheia povesteşte aceeaşi origine davidică a lui Mesia, precizând chiar locul naşterii sale, Betleemul Iudeii (Miheia 5, 1). Psalmistul se referă la calităţile deosebite ale Regelui mesianic care va face dreptate, pace, va milui pe săraci şi va aduce belşug pe pământ, care va fi acoperit de slava Lui (Ps. 71, 16, 21).

Dintre profeţii mari, despre descendenţa davidică a lui Mesia mai vorbeşte şi Iezechiel, atunci când se referă la conducerea fiilor lui Israil de un singur Păstor Care va avea grijă de ei (Iezec. 34, 23). El va fi ca un "Prinţ" (nasi) peste ei (Iezec. 34, 24) şi va încheia cu aceştia un legământ de pace ca să trăiască în siguranţă (Iezec. 34, 25). Ca şi ceilalţi profeţi mari, Iezechiel pune pe acelaşi plan cu restauraţia naţională venirea timpurilor mesianice (Iezec. 36, 37-38). În capitolele 37 şi 38 descrie luptele ce vor premerge triumful final şi manifestarea slavei divine, iar în capitolele 40-48 prezintă împărăţia viitoare a lui Dumnezeu, fără a mai menţiona pe Mesia.

În partea a doua a cărţii lui Isaia (cap. 40-66), profetul înfăţişează o nouă idee despre Mesia pe care-l numeşte "sluga Domnului" (ebed Iahve) (42, 1-7; 49, 1-8; 32, 13-53, 12). El are misiunea de a converti toate neamurile şi a sluji pentru luminarea neamurilor (Isaia 42, 6). Întru El Dumnezeu va fi preamărit (Isaia 49,

3) şi cu toată opoziţia celor potrivnici care Îl vor batjocori şi condamna la moarte, prin jertfa Sa va împăca pe om cu Dumnezeu. Ideea despre Mesia care suferă şi moare este exprimată şi în cartea Psalmilor (Ps. 21) sacrificiu care Îl va îndreptăţi să fie stăpânul tuturor care cred în dumnezeirea Lui. De aici se vede clar că Mesia are misiunea de a elibera omenirea de sub puterea răului şi a instaura pe pământ o împărăţie spirituală în care să triumfe binele.

În cărţile profeţilor Ioil, Sofonie şi Maleahi, nu se fac referiri directe la Mesia, aşa cum se întâlneşte în profeţia lui Zaharia, care Îl prezintă ca pe un rege paşnic care va intra triumfal în Ierusalim (Zah. 9, 9), va fi vândut pe 30 de arginţi (Zah. 11, 13) şi va fi părăsit de ucenicii Săi (Zah. 13, 7). Tot în mod direct se referă şi profetul Daniel la Mesia pe care îl numeşte "Fiul omului" (Bar enaş Dan. 7, 13) care vine pe norii cerului ca să I se dea de la cel vechi de zile stăpânirea, slava şi împărăţia (Dan. 7, 14). Acelaşi profet vorbeşte despre judecata universală asupra popoarelor îndeplinită de Dumnezeu (Dan. 7, 27) şi despre timpul venirii lui Mesia, care va urma după trecerea celor 70 de săptămâni de ani de la întoarcerea iudeilor din robia babiloniană, când vor începe rezidirea Ierusalimului (Dan. 9, 24-17).

Una din viziunile sale se referă şi la judecata de apoi, când cei morţi vor învia şi unii vor moşteni viaţa veşnică pentru faptele lor curate, iar alţii osânda veşnică din cauza fărădelegilor lor (Dan. 12, 2). Ideile eshatologice vor fi dezvoltate mai târziu în scrierile apocrife.

Despre venirea lui Mesia se fac referiri şi în literatura apocrifă (Testamentul celor 12 Patriarhi, IV Ezdra, Psalmii lui Solomon şi Apocalipsa lui Baruh) în care este prezentat ca un rege puternic, descendent din casa lui David şi ca un întemeietor al împărăţiei universale. În spiritul acestor texte apocrife, persoana lui Mesia apare ca o fiinţă divino-umană venind din cer, ca să aşeze împărăţia lui Israel, după care va muri şi nu se va mai arăta.

De asemenea, rabinii spun că Mesia va veni să întemeieze o împărăţie lumească universală, subliniind prin aceasta aspectul eshatologic-naţional al acesteia. După concepţia lor, Mesia nu are

nimic supranatural în El şi Acesta nu trebuie să sufere, biruind orice opreliști din calea Sa. După literatura apocrifă şi scrierile rabinice, profețiile mesianice nu sunt legate de aspectul spiritual al împărăției mesianice, de aceea, ele rămân la o înțelegere pur materială, văzută a acesteia, persoana lui Mesia nedepăşind cadrul umanului. În această situație, este vorba mai mult de o eshatologie națională şi de un Mesia care se manifestă numai ca om, fără intervenția sau participarea lui Dumnezeu.

Cercetând cu atenție cuprinsul profețiilor mesianice, observăm că o nouă trăsătură comună a lor este aceea de desăvârşire morală a împărăției Mesianice. În scrierile profetice, ea marchează aşteptarea unei ordini noi morale superioare şi reprezintă scopul suprem al dezvoltării ei. Venirea ei se întrezăreşte chiar din Protoevanghelie, unde se anunță biruința asupra răului cauzat de diavol. Desăvârşirea morală va fi obținută prin judecata dreaptă prin care va fi purificat atât poporul lui Israel, cât şi celelalte neamuri. Chiar şi profeții anteexilici subliniază acest adevăr, când vorbesc că numai un rest se va mântui, întrucât Dumnezeu, Sfântul lui Israel (Isaia 12, 6) se va îndura şi-i va ierta păcatele (Isaia 1, 18, 27; Ieremia 31, 3). Prin harul Său pe care îl va revărsa peste toată omenirea (Ioil) Dumnezeu o va purifica de fărădelegile sale şi ea va căuta binele ca să fie vie (Amos 5, 14). În timpurile mesianice, oamenii de la mic la mare, vor ajunge la cunoaşterea desăvârşită a lui Dumnezeu (Ier. 31, 34). Observarea Legii divine duce la starea de sfințenie, de aceea profeții, înainte de exil, subliniază cu rigurozitate urmarea ei, îndemn care se întâlneşte şi la profeții postexilului, ca o condiție necesară în păstrarea bunelor raporturi cu Dumnezeu.

Din textele mesianice rezultă şi starea unei vieți plină de fericire care se va instaura în împărăția lui Dumnezeu. De aceea, pe lângă sfințenie se face evidentă şi viața fericită de care se vor bucura toți cei care vor trăi în pace şi bunăvoire cu Dumnezeu şi cu semenii lor (Isaia 2, 2-4; 9, 6; Iezec. 34, 25). În împărăția mesianică, oamenii vor dobândi iertarea păcatelor şi nimeni nu se va mai plânge din cauza bolilor, ci se va bucura de sănătate şi viață mai îndelungată

(Isaia 33, 24; Zah. 8, 4). Viața fericită în împărăția mesianică va fi veşnică (Isaia 54; Ier. 31, 35-36) şi peste tot pământul va fi belşug, țara sfântă devenind un paradis (Isaia 30, 23-26; 51, 3; Iezec. 34, 27). Momentul acesta specific vieții fericite este exprimat de profetul Isaia prin expresia de "cer nou şi pământ nou" (Isaia 65, 17; 66, 22).

O altă caracteristică generală a profețiilor mesianice este aceea de a acorda prioritate în mântuire poporului Israel. Acest privilegiu stă în strânsă legătură cu promisiunile făcute de Dumnezeu patriarhilor evrei şi cu încheierea legământului pe muntele Sinai. Un alt temei al acestei priorități în mântuire este naşterea lui Mesia din neamul lui David. Dar această întâietate nu exclude mântuirea celorlalte neamuri şi acest lucru se desprinde din binecuvântările divine făcute patriarhilor, idee care va fi preluată de profeți, când afirmă că şi neamurile vor veni la Ierusalim ca să cunoască cuvântul lui Dumnezeu (Isaia 2, 2-4; 11, 10; Mih. 4, 2-4). În mod simbolic, profetul Isaia prevesteşte despre pregătirea ospățului bogat pe muntele cel sfânt la care vor participa toate popoarele (Isaia 25, 6). Toate aceste mențiuni profetice pun în lumină aspectul universal al mântuirii, care nu este în contradicție cu unele proorocii privind distrugerea vrăjmaşilor, în vederea asigurării păcii mesianice (Iez. 25-33). În aceste profeții se observă caracterul văzut al împărăției mesianice la care vor adera toate popoarele (Fac. 27, 29; Isaia 11, 12; Mih. 4, 2-4). Particularismul îngust şi național al unui număr restrâns de profeții nu anulează ideea mântuirii universale, deoarece toate popoarele vor sluji şi se vor închina lui Dumnezeu Care nu ruşinează pe cei ce-şi pun nădejdea în El (Isaia 49, 23). Profetul Isaia profețeşte despre străini că vor veni şi vor paşte turmele lor, cultivând țarinile şi viile lor (Isaia 61, 5).

Întemeierea împărăției mesianice se face vizibilă prin instaurarea unei vieți fericite pe pământ care este mult aşteptată de iudeii credincioşi. Din acestă cauză, profeții prezintă instituirea ei cât mai apropiată de vremea lor. Astfel profeții Amos şi Osea văd inaugurarea ei imediat după pedepsirea lui Israel, iar Isaia după salvarea poporului de pericolul războiului siro-efraimit (Isaia 7, 16)

sau după înfrângerea asirienilor (Isaia 29, 17). Alții arată că "ziua Domnului" este aproape și Domnul a gătit ospăț și a sfințit pe cei chemați ai săi (Avdie 15; Ioil 2, 1; Sof. 1, 7). După ea urmează epoca mesianică care începe o dată cu decretul de eliberare dat de regele Cirus în anul 538 î.Hr. (Isaia 45) sau după construirea celui de al doilea templu din Ierusalim (Agheu, Zaharia). În general, profeții văd în fiecare nenorocire abătută peste Israel din cauza asiro-babilonienilor momentul începerii împărăției mesianice. Profețiile lor se încadrează în legea lipsei de perspectivă specifică genului profetic, de aceea întemeierea împărăției masianice o văd în legătură cu succedarea evenimentelor politice din timpul lor. De exemplu, întoarcerea poporului evreu din robia babiloniană este înfățișată simultan cu eliberarea omenirii de sub robia păcatului strămoșesc de către Mesia (Isaia 40, 7; 60, 1). Cu alte cuvinte, mântuirea mesianică este pusă pe același plan cu victoria asupra dușmanilor prezenți și Mesia apare mai mult sau mai puțin în orizontul apropiat al epocii mesianice.

Din cele de mai sus se poate constata originea divină a mesianismului păstrată în tradiția creștină. Toate profețiile mesianice își au izvorul în revelația supranaturală și începutul lor stă în legatură cu căderea primilor oameni în păcat.

Teologii raționaliști susțin că mesianismul este de dată mai recentă și originea lui se poate explica pe cale naturală. În fruntea lor se situează Wellhausen, reprezentantul teoriei evoluționiste, care afirmă că textele mesianice din Pentateuh sunt neautentice, creatorii monoteismului etic fiind profeții în vremea cărora se dezvoltă religia lui Israel și încep să se contureze unele idei mesianice. La început aceste profeții au avut o formă de pronosticuri politice, explicabile din punct de vedere psiholigic și în lumina acestei teorii ideile mesianice din Vechiul Testament sunt preluate din credințele perșilor cu care evreii au venit în contact. Conducătorul școlii evoluționiste nu consideră drept autentice profețiile mesianice dinainte de anul 587 î.Hr., de aceea după această dată se socotește că s-a conturat ideea despre fericirea mesianică. El nu are în vedere faptul că ideea

despre un rege ideal nu se putea naște decât în epoca regalității și nu în exil sau după aceea.

Cercetările arheologice din țara Sfântă au infirmat ipotezele lui Wellhausen despre vechimea ideilor și instituțiilor religioase din Vechiul Testament, însă teologii raționaliști n-au renunțat la recunoașterea originii divine a mesianismului biblic. Aceștia au apelat la alte mărturii arheologice din vechiul orient și au susținut că ideile mesianice eshatologice din Vechiul Testament sunt depășite ca vechime de cele asiro-babiloniene existente în Babilonia și care au fost împrumutate de profeți care le-au aplicat la istoria poporului evreu. Aceste idei au fost prelucrate de profeți și le-au dat un înțeles moral. Teoria teologilor raționaliști ignoră faptul că eshatologia biblică nu are în vedere un cataclism mondial, cum credeau asiro-babilonienii, ci intervenția lui Dumnezeu pentru a ajuta omenirea ca să se îndrepte pe căile desăvârșirii religios-morale. Meritul acestei teorii este acela de a stopa concepția lui Wellhausen și unii teologi raționaliști au căutat originea mesianismului biblic în cultul lui Iahve, în care evreii prăznuiau printr-o zi specială întronizarea lui Iahve. După noua teorie, din ziua întronizării lui Iahve, așa cum babilonienii preamăreau pe zeul Marduc, ar fi luat naștere concepția eshatologică privind manifestarea în viitor a lui Iahve ca stăpân absolut al lumii și ca protector special al lui Israel. Susținătorii noii teorii fac numai afirmații lipsite de argumente reale, deorece în Vechiul Testament nu sunt mențiuni despre așa-zisa sărbătoare a întronizării lui Iahve.

După părerea teologului protestant Sellin, originea mesianismului este pusă în legătură cu descoperirea de pe muntele Sinai în care este prezentă ideea despre întemeierea împărăției lui Dumnezeu în lume și care va fi condusă de un reprezentant de-al Său. Pentru el omul primordial este prototipul lui Mesia pe care eshatologia ebraică l-a transformat într-un Mântuitor ce va veni la plinirea veacurilor. Dacă ceea ce susține el ar fi adevărat, ar însemna să gasim texte biblice privind așa-zisul "om primordial" creat înainte de Adam și Eva. Ipoteza sa nu este confirmată nici de literatura religioasă profană a popoarelor din vechiul orient. De aceea,

propunerea lui Sellin, nu are nici un fundament biblic ori laic şi este curios faptul că el admite existenţa unei tradiţii presinaitice despre Mesia şi respinge relatările lui Moise cu privire la ideea mesianică în timpul patriarhilor.

Părerea lui Sellin a fost acceptată şi de teologul romano-catolic L. Dürr, cu deosebirea că acesta susţine originea mesianismului biblic în iahvism. Din acest izvor iahvitistic s-ar fi născut ideea de mijlocitor, reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ, ca să conducă popoarele şi ulterior va fi pusă în legătură cu neamul lui David. Acest teolog apusean are o atitudine inconsecventă, deoarece acceptă actul revelaţiei supranaturale numai pentru izvorul iahvistic, nu şi pentru mesianismul biblic.

Toate încercările teologilor raţionalişti de a explica originea mesianismului biblic ca un fenomen natural, fără a ţine seama de revelaţia supranaturală, sunt numai opinii nefundamentate pe o exegeză clară şi în concordanţă cu adevărul istoric al Sfintei Scripturi.

Aceştia nu apelează la lucrările exegetice ale Sfinţilor Părinţi sau ale teologilor până la apariţia raţionalismului critic negativ pentru a constata că toţi susţin originea divină a ideii mesianice.

Mesianismul Vechiului Testament apare ca cea mai fidelă mărturie a păstrării monoteismului biblic, precum şi cea mai nobilă creaţie a geniului israelit inspirat şi călăuzit de revelaţia supranaturală. Această idee mesianică a fost descoperită de Dumnezeu în timp şi ea se încadrează în istoria mântuirii pregătită în Vechiul Testament şi realizată în Noul Testament de Mântuitorul Hristos, promis ca izbăvitor al omenirii încă de la căderea protopărinţilor noştri în păcat. Ca şi istoria mântuirii, ideea mesianică cunoaşte etape de dezvoltare. Prima etapă începe cu protoevanghelia şi durează până la profeţii scriitori. Cea de a doua etapă se întinde în timpul profeţilor şi până în anul 587 î.Hr. după care urmează cea de a treia fază. În cele 3 etape, înşiruirea istorică a profeţiilor mesianice ne prezintă decât într-o măsură restrânsă o dezvoltare progresivă în sensul că profeţii nu aduc elemente noi care să ducă la o nouă idee mesianică, ci rămân pe aceeaşi linie tradiţională. Această idee mesianică cunoaşte

o varietate de forme ce se încadrează în timp şi păstrând rădăcinile în istoria şi credinţa monoteistă a lui Israel.

În prima etapă, Dumnezeu descoperă oamenilor promisiunea de a fi ajutaţi de un urmaş al femeii, pentru a birui puterea celui-rău. Această promisiune le dă speranţe într-o biruinţă şi mai târziu Noe prezice că Dumnezeu va intra într-un raport deosebit cu cei din seminţia Sem (Fac. 9, 25-27), prezicere care se realizează prin alegerea patriarhului Avraam în neamul căruia se vor binecuvânta toate neamurile (Fac. 12, 3). Inspirat de Dumnezeu, patriarhul Iacob profeţeşte venirea unui principe din neamul lui Iuda care va domni peste cele 12 seminţii ale lui Israel şi peste toate neamurile (Fac. 19, 10). Mai târziu Moise prooroceşte despre un mare profet (Deut. 15, 15, 18), fără a prezice instaurarea unei noi împărăţii mesianice. Autorul Pentateuhului arată doar că fericirea viitoare a conaţionalilor săi depinde numai de ascultarea şi împlinirea Legii divine. Abia în timpul lui David, prin proorocul Natan, Dumnezeu descoperă că dinastia lui va domni în veci (II Regi 7, 12-16). Psalmistul David prooroceşte instaurarea unui rege mesianic care, cu ajutorul lui Dumnezeu, va învinge pe duşmani şi conduce toate neamurile (Ps. 2, 7-9; 109, 1-7).

Nepăstrarea unităţii de credinţă a dus la încălcarea îndatoririlor poporului de a sluji Legea şi această situaţie se răsfrânge prin dezbinarea regatului în două. Poporul aşteaptă acum o nouă intervenţie a lui Dumnezeu, uitând de îndemnul lui Moise de a asculta şi a împlini Legea, pentru a fi binecuvântat de Dumnezeu şi a fi vrednic de noi descoperiri privind persoana şi activitatea lui Mesia. Uitând de obligaţia de a păstra legământul şi a împlini Legea, poporul este chemat către acestea de profeţi. Ca oameni aleşi de Dumnezeu, profeţii până în anul 587 î.Hr. mustră vehement poporul şi-i anunţă pedeapsa divină din cauza fărădelegilor sale. În cuvântările lor, ei subliniază adevărul că Israelul credincios va vedea împlinite vechile promisiuni privind viaţa cea fericită pe care o va instaura în lume regele mesianic.

După anul 587 î.Hr. se înregistrează cea de a treia etapă în dezvoltarea şi păstrarea ideii mesianice. Ceea ce este specific acestei perioade exilice şi postexilice este faptul că profeţii nu mai pun pe prim plan mustrările, ci promisiunile şi intervenţia lui Dumnezeu pentru ca Israelul să se bucure de fericire, iar duşmanii săi să fie pedepsiţi.

b) Ideea mesianică la alte popoare orientale

De la început trebuie subliniat faptul că în acest capitol privind ideea mesianică la popoarele din vechiul Orient nu este identică cu cea din Vechiul Testament care s-a păstrat pe calea revelaţiei supranaturale şi are la bază credinţa monoteistă. Folosind aceeaşi terminologie numai pentru a cunoaşte în ce măsură s-au păstrat reminiscenţele din revelaţia primordială care s-a transmis la urmaşii protopărinţilor noştri şi s-a dezvoltat numai pe cale naturală, raţiunea omului, cautând diferite mijloace de a rezolva salvarea lui de la moarte şi de a-şi asigura condiţii de viaţă prosperă şi fericită.

Aşa cum s-a arătat în capitolul precedent, teologii raţionalişti au infirmat adevărul că mesianismul Vechiului Testament are o origine divină şi care s-a păstrat pe cale supranaturală. Începând din secolul trecut aceştia susţin că mesianismul biblic nu este de origine supranaturală, ci naturală deoarece germenii săi se întâlnesc în vechile religii - egipteană şi babiloniană, popoare cu care israeliţii au avut contact. Deci, mesianismul Vechiului Testament ar fi influenţat de credinţa popoarelor cu care israeliţii au avut legături sau a fost împrumutat din parsism dacă avem în vedere faptul că raţionalişţii consideră veridică doar existenţa profeţiilor mesianice după exil. De asemenea, ei susţin teza că idei mesianice există şi la alte popoare - greci sau romani, cu care poporul Israel n-a avut nici o legătură.

Obiecţiunile teologilor raţionalişti nu fac deosebire între originea divină a mesianismului biblic şi cea naturală a celorlalte popoare la care s-au păstrat reminiscenţe din revelaţia primordială şi au ajuns la o mulţime de credinţe în care este absentă ideea de

mântuire a omului de sub păcatul strămoşesc şi pe care o va realiza Mesia. Făcând o comparaţie între textele Sfintei Scripturi şi cele ale religiilor politeiste, acestea se opresc doar la forma de manifestare a credinţei şi nu au în vedere fondul acesteia, care este originală şi specifică poporului Israel ales de Dumnezeu şi condus de oameni inspiraţi în viaţa religios-morală şi socială. Studiile comparative de acest gen nu duc la aflarea prototipului şi izvorului profeţiilor mesianice, ci numai la o cunoaştere generală a credinţei popoarelor vechi orientale care se limitează la speranţa unui viitor bun, la o stare fericită pentru viaţa pământească.

După teologii raţionalişti, originea mesianismului ar fi în prezicerile egiptene care s-ar asemăna cu profeţiile mesianice. Acestea se bazează pe câteva texte egiptene: papirusul nr. 344 de la Leiden datând din anul 1200 î.Hr., papirusul 1116 din Leningrad datând din anul 2950 î.Hr., papirusul din sec VIII î.Hr. şi papirusul din sec. III î.Hr. În primul papirus, înţeleptul Ipu-wer descrie în 6 poeme un cataclism general care se va abate peste Egipt şi că un rege va veni să restabilească ordinea şi să aducă fericirea poporului. Din cuprinsul său nu rezultă anunţarea unui Mântuitor, ci el are în vedere mai mult îndemnurile adresate unui rege. Al doilea papirus se referă la regele Snefru care cere preotului Nefer-hehu să-i adreseze "cuvinte frumoase" despre viitorul ţării sale. Dând curs cererii, preotul înţelept prevesteşte vremuri grele asupra Egiptului datorită invaziei popoarelor asiatice, însă până la urmă, ţara se va reface şi poporul se va bucura iarăşi de libertate şi viaţă prosperă. Viitorul rege ideal care va aduce o nouă stare prosperă în Egipt este faraonul Amenemhat I (2000-1970) şi el, într-adevăr, s-a impus prin alungarea străinilor invadatori, asigurând dezvoltarea şi independenţa ţării sale. Deci, conţinutul papirusului nu este religios, ci istoric, iar faraonul ideal nu se poate asemăna cu Mesia din Vechiul Testament. Acelaşi lucru este valabil şi pentru celelalte două papirusuri, cel de al treilea având în vedere calamitatea cauzată de alte popoare (asirieni), iar ultimul conţinând prezicerea unui olar despre venirea unui rege care va fi iubit de popor, întrucât va înlătura suferinţele

cauzate de dușmani și va instaura o perioadă de 50 de ani de belșug, încât și cei morți ar dori să învieze și să fie părtași acestei fericiri pământești.

Prin urmare, nici unul din textele acestor papirusuri nu poate fi pus în legatură cu profețiile mesianice, cunoscut fiind faptul că aceștia au avut o credință politeistă. Legenda despre zeul Osiris care este adus la o nouă viață divină de către soția sa, Isis, reprezintă un alt exemplu că religia vechilor egipteni nu a influențat credința monoteismului biblic despre suferințele și învierea lui Mesia (Isaia 53).

Încercările asirologilor de a identifica originea mesianismului biblic cu prezicerile viitorului făcute de preoții asiro-babilonieni nu sunt concludente, deoarece în nici una din ele nu se fac referiri asemănătoare celor din Vechiul Testament. După cum se știe, Mesopotamia era leagănul astrologiei și ghiciturilor pe baza observării unor fenomene cerești și terestre și chiar comportarea animalelor și alcătuirea lor anatomică. Toate aceste observații făcute de preoți nu au nimic comun cu profețiile mesianice, viitorul prezis de ei necuprinzând și venirea lui Mesia, ci starea de fericire pământească fără o perspectivă eshatologică însoțită de o viață curată din punct de vedere moral. Prezicătorii se referă la momente de fericire sau nenorociri viitoare dependente de felul cum viitorii conducători sumerieni sau asiro-babilonieni se vor comporta față de supușii lor. Ei elogiază persoane care restabilesc ordinea și dreptatea, cum ar fi Ur-Namu, Urucagina, Gudea sau Hamurabbi.

Literatura asiro-babiloniană idealizează domnia regilor pe care-i considera de origine divină, însă mulți dintre aceștia n-au confirmat așteptările popoarelor pe care le-au exploatat. În cazul dezamăgirilor, popoarele suferinde așteptau venirea unui salvator care să le mulțumească. Ele nu aveau credința în venirea Mântuitorului care să le înnoiasca moralicește și să se bucure de o viață prosperă. Așa-zișii "profeți" de la Mari nu amintesc nimic despre Mesia, rolul lor fiind acela de a înfiera comportările inumane ale conducătorilor și nu anunțarea împărăției mesianice, ca formă

desăvârșită a teocrației în care idolatria este desființată. Ei nu fac nici o referire la puritatea religios-morală pe care oamenii trebuie să o urmeze.

Eventualele puncte de contact nu se pot stabili nici între mitologia asiro-babiloniană și mesianismul biblic. Mitologia asiro-babiloniană descrie lupta zeilor și semizeilor din vremuri străvechi ca să suprime răul și a pune capăt dezordinii. În ea este vorba de crearea lumii de zei cu scopul ca aceasta să le asigure hrana și băutura. Păcatul este conceput ca o impuritate ce declanșează mânia zeilor și lasă cale liberă demonilor. În nici una din producțiile religioase asiro-babiloniene nu aflăm temeiuri ca să le comparăm cu mesianismul biblic, deoarece le lipsește noțiunea de eshatologie în înțeles biblic. Organizarea haosului și biruința lui Marduc asupra lui Tiamat nu are un aspect eshatologic.

După "Mitul Adapa", zeii nu sunt atotștiutori și neascultarea eroului principal Adapa de zeul Anu, l-a dus la pierderea nemuririi de către el și de toată omenirea, fără a fi specificată speranța în venirea unui Mântuitor. De asemenea, în "Epopeea lui Ghilgameș" se spune că nemurirea la care aspira Ghilgameș, eroul din Uruc, nu este hărăzită decât zeilor. Prelungirea vieții o realizează numai omul fără ajutor divin.

Nepotriviri între eshatologia biblică și credințele popoarelor orientale se întâlnesc nu numai la siro-babilonieni, ci și la canaanei, fenicieni și hitiți. Astfel, la canaanei și fenicieni zeul Baal ucis de monștri duce la moartea acestuia și la pierderea fertilității pământului timp de 7 ani, după care divinitatea este înviată de soția sa, Anat, care ucide pe zeul Mot, stăpânul secetei și al morții. Învierea lui Baal se observă prin înlăturarea secetei și prin reluarea tronului său pe muntele Safon. În mitologia canaaneo-feniciană, zeul El își jertfește pe unicul său fiu, fără a se spune din ce motiv și dacă face acest gest pentru binele omenirii.

Poporul hitit avea un ritual special pentru purificarea zeilor și a oamenilor, ceea ce nu implica nici o legatură cu învățătura Sfintei Scripturi despre suferințele și jertfa lui Mesia.

Pentru unii teologi raționaliști, ideile eshatologice din vechea religie persană s-ar asemăna în unele privințe cu profețiile mesianice, iar altele s-ar deosebi de acestea. Aceştia apelează la doctrina zoroastriană cuprinsă în Avesta care învață despre lupta între împărăția binelui stăpânită de Ahura-Mazda (Ormuzd) şi împărăția răului condusă de Angro-Mainyu (Ahriman). Binele este reprezentat de Ahura-Mazda, conceput aproape monoteist şi prezentat ca împărat ceresc aşezat pe un disc solar înaripat. El locuieşte în cer, numit "locuința cântecelor" şi este creatorul cerului şi al pământului, precum şi autorul ordinii din lume. Lui I se împotriveşte principiul răului, spiritul duşman, autorul răului fizic şi moral. De aceea zeul luminii, Ahura-Mazda a trimis pe Zoroastru (mil. I î.Hr.) împotriva lui Angro-Mainyu pe care îl învinge şi cu acest profet începe o nouă eră în lume de 3000 de ani când binele triumfă asupra răului. După alți 3000 de ani va fi trimis un alt erou Saodijant care va triumfa definitiv asupra răului şi va face nemuritoare creaturile. Acum va avea loc judecata celor păcătoşi care vor fi purificați prin foc şi se vor bucura alături de cei drepți de mântuirea definitivă. Zeul luminii va învinge definitiv pe Ahriman şi îl va nimici prin foc.

Religia vechilor perşi are la bază dualismul care o deosebeşte radical de monoteismul biblic. Cu toate acestea, între cele două religii există unele asemănări de concepție ca eshatologia mesianică şi transcendentă, precum şi credința într-un Mântuitor care va inaugura o împărăție veşnică în lume. Aceste asemănări pot fi explicate prin faptul că acelaşi fond monoteist din revelația primordială s-a păstrat la perşi numai pe cale naturală, iar la israeliți cu ajutorul revelației supranaturale. Lipsa inspirației divine a făcut ca revelația primordială păstrată de perşi să-şi piardă din puritatea ei şi aceştia să introducă dualismul în religia lor. Din această cauză nu se poate vorbi de un împrumut al ideilor eshatologice persane în cărțile Vechiului Testament, îndeosebi la scrierile profetice postexilice. Teologii consideră ca un lucru imposibil a deriva eshatologia biblică din cea persană, de aceea recunosc autenticitatea şi originea profețiilor mesianice înainte şi după exil, reducând influența persană doar la

perioada postexilică, la o dată mult mai târzie şi numai ca o infiltrație în iudaism.

Istoria comparată a religiilor confirmă adevărul că în antichitate majoritatea popoarelor, inclusiv grecii şi romanii, aveau credința în nemurire, rai şi iad, bine şi rău, răsplată şi pedeapsă, etc. Inițial, grecii şi romanii aveau concepție asemănătoare mesianismului, adică speranța într-o lume mai bună şi fericită. La greci se cunoaşte împărțirea în 4 perioade: aur, argint, fier şi bronz. Starea paradisiacă este reprezentată de primele două perioade urmate de timpuri grele (fier şi bronz) care trebuie să treacă iar lumea speră să revină la o viață prosperă.

La romani, poetul Ovidiu, în "Metamorfoze", vorbeşte şi el despre cele patru perioade istorice, fără a menționa ceva despre starea fericită în viitor. După el, se pare că această stare paradisiacă va fi inaugurată de împaratul Augustus pe care îl zeifică, obicei întâlnit şi la celelalte popoare ale antichității care vedeau în anumiți conducători nişte "zei ai mântuirii". Cuvinte de laudă închinate împăratului Augustus adresează şi poeții Horațiu (Oda 3, 5, 1) şi Virgiliu (Eneida 2, 789). Acesta din urmă, în Ecloga a 4-a, se referă la fericirea pe care o va aduce pe pământ un copil minunat. Datorită acestui copil minunat va înceta epoca de fier şi va fi inaugurată cea de aur, când lumea va trăi în pace, iar răul va dispare. Celebrele sale cuvinte au făcut pe oameni în antichitate şi în evul mediu să-l considere drept profet, deoarece prezicerea sa se apropie mult de profeția lui Isaia despre Immanuel (Is. 7, 14) şi mlădița minunată din casa lui Iesei (Is. 9, 5; 11, 1). După părerile împărțite ale teologilor, "copilul minunat" menționat de Virgiliu s-ar referi la fiul lui Octavian, la consulul Pollion sau la Augustus.

Asemănarea dintre textul lui Virgiliu şi profețiile lui Isaia (11) şi Iezechiel (38-39) ne face să credem că poetul latin a cunoscut cărțile Vechiului Testament, traducerea Itala, din care s-a inspirat.

Aşadar, mesianismul biblic pe care l-am prezentat mai înainte cu trăsăturile sale caracteristice, este de origine divină şi originalitatea ideilor mesianice nu poate fi pusă la îndoială, aşa cum au înclinat să

creadă teologii raționaliști care o legau de ideile eshatologice ale altor popoare din antichitate. Mesianismul biblic reprezintă credința monoteistă și el exprimă nădejdea în viitorul fericit al lui Israel și al întregii omeniri. Toate profețiile mesianice s-au împlinit în persoana Mântuitorului Hristos, întemeietorul împărăției universale la care sunt chemate să participe toate popoarele. Această împărăție - Biserica lui Hristos - îmbrățișează întregul univers. În ea se practica un cult interior în centrul căruia se afla Sfânta Euharistie (Mal. 1, 11) și prin el se realizează adevărata sfințenie - preînchipuită de jertfele sângeroase ale Vechiului Testament.

Așa cum s-a făgăduit patriarhului Avraam, noua religie s-a făcut cunoscută omenirii prin mijlocirea lui Israel din care se naște Mântuitorul Hristos. El a venit în lume ca să desăvârșească Legea Vechiului Testament (Mat. 5, 17), numită de Sfântul Apostol Pavel "pedagog" spre Hristos (Gal. 3, 24). El a fost Dumnezeu și om și prin propovăduirea adevărului a câștigat pe mulți oameni în învățătura lui dumnezeiască. Și-a dat viața de bună voie pentru păcatele lumii, ca să o împace cu Dumnezeu și să fie vrednică de împărăția întemeiată de El prin moartea și învierea Sa. El a încheiat un nou legământ, prin care s-a realizat mântuirea tuturor.

Profețiile subliniază caracterul spiritual al împărăției mesianice și acest lucru l-a confirmat Mântuitorul Hristos în răspunsul dat lui Pilat: "Împărăția mea nu este din lumea aceasta" (Ioan 18, 36). Condamnarea Sa la moarte și vina care a fost scrisă deasupra capului Său "Acesta este Iisus, regele iudeilor" (Matei 27, 37), arată că Mântuitorul Hristos a fost așteptat de farisei și cărturari drept un conducător văzut și eliberator național Care să întemeieze o împărăție pământească. Cei ce nu L-au cunoscut n-au dat importanță caracterului spiritual al împărăției mesianice și au acordat prioritate înțelesului material și național al acestora, exprimat de profeți în scrierile lor. Acest lucru se datorează faptului că descoperirile privind epoca mesianică au fost îmbrăcate uneori, potrivit mentalității și condițiilor istorice ale poporului evreu. Chiar ucenicii Mântuitorului Hristos sunt părtași la aceste mentalități despre întemeierea unei

împărății pământești în care să ocupe locuri importante (Marcu 9, 30; 10, 37). Pildele despre împărăția cerurilor rostite de Mântuitorul Hristos au drept mobil inițierea Sfinților Apostoli în tainele acesteia, care în Vechiul Testament este prefigurată de regatul unit israelit, tocmai pentru a fi subliniată realitatea întemeierii ei în această lume. În Joia Sfintelor Patimi, Mântuitorul Hristos dă pildă Sfinților Apostoli cum să se comporte între ei în împărăția pe care El o va întemeia. (Ioan 13, 13-16). Dar Sfinții Apostoli și după Sfânta Înviere cred că Mântuitorul Hristos va instaura o împărăție lumească strălucitoare. De aceea, înainte de înălțarea Sa la cer, ei Îl întreabă: "Doamne, oare, în acest timp, vei așeza Tu, la loc, împărăția lui Israel?" (Fapt. Apost. 1, 6).

Imperfecțiunea Legii vechi se poate urmări și în cazul profețiilor mesianice despre împărăția lui Hristos pe care profeții o înțeleg ca o realitate pământească și cu un colorit național, acordând o mai mică importanță caracterului său spiritual privind mântuirea sufletelor, acea eliberare din păcat, prefigurată de ieșirea din robia egipteană. Din cauza legii lipsei de perspectivă, ei așează pe același plan eliberarea națională cu cea pe care o va realiza Mântuitorul Hristos. În literatura apocrifă, epoca mesianică este un stadiu intermediar între viața de aici și cea din ceruri.

Promisiunile mesianice sunt anunțate prin oameni inspirați de Sfântul Duh cărora li se respectă libertatea de gândire și înțelegere. Faptul că acești aghiografi vorbesc de venirea lui Mesia ca un eliberator mai mult național, care va pedepsi pe dușmani, confirmă realitatea condițiilor istorice în care trăiau, precum și preocupările lor pentru respectarea Legii mozaice ca garanție a păstrării Legământului dintre Israel și Iahve, care le-a promis belșug în țara lor. Ei au credința fermă în ajutorul divin care se realizează prin asigurarea unei vieți pașnice și prospere de care are nevoie toată omenirea.

În cadrul profețiilor mesianice din Vechiul Testament se observă adaptarea revelației divine la modul de înțelegere israelit privind fericirea mesianică și realizarea ei. Ideea mesianică este

exprimată de profeți în culori vii în condițiile istorice respective şi cu unele particularități care îmbogățesc doar forma, fondul păstrându-şi unitatea şi continuitatea de gândire. Profeții, vorbind despre Mesia, au fost luminați numai asupra esenței profețiilor mesianice şi mai rar asupra modului şi timpului de împlinire a lor. Amănuntele consemnate în scrierile profetice confirmă modul în care au răspuns profeții chemării divine şi ele nu afectează unitatea dintre cele două Testamente, aşa cum au considerat exegeții moderni, raportul dintre mesianismul Vechiului Testament şi realizarea lui în Noul Testament.

În timpul Mântuitorului Hristos, fariseii şi cărturarii au acordat o valoare exagerată unor amănunte din profețiile mesianice sau invocau cuvinte sau evenimente care nu aveau un înțeles direct mesianic. Într-o oarecare măsură au aplicat şi Sfinții Apostoli unele amănunte din profețiile mesianice la Mântuitorul Hristos. Însă acestea sunt doar nişte acomodări influențate de mentalitatea de atunci. De exemplu, Sfântul Evanghelist Matei, citează din profeția lui Isaia cuvinte care se referă la Iahve şi în fond, ele sunt aplicate la Mesia (Matei 3, 3; Isaia 40, 3).

Mântuirea înseamnă eliberarea omului de păcat şi revenirea lui la starea paradisiacă pe care o va împlini Mesia. Prin întrupare, Mântuitorul Hristos răscumpăra pe om şi momentul acesta a fost prevestit în diferite perioade de timp de profeți ca o stare nouă a lumii, exprimată în termeni clari de profetul Isaia, care vorbeşte de "cer nou şi pământ nou" (Isaia 66, 22). Odată cu înnoirea omului aşezat de Creator ca să fie stăpânul naturii, se realizează o stare nouă a lumii. Ca model al înnoirii sunt prezentate diferite tipuri de persoane, evenimente istorice şi instituții religioase din Vechiul Testament, care prevestesc realitatea întrupării lui Mesia şi a instaurării împărăției Sale. Aceste tipuri au un caracter național şi material, întrucât instaurarea împărăției mesianice este concepută identic cu restabilirea împărăției lui Israel, iar Mesia este reprezentat ca un împărat lumesc care va restabili puterea poporului Israel.

Referindu-se la timpurile mesianice, profeții anunță binecuvântări spirituale, cât şi bunuri materiale de care are nevoie

omul pentru a-şi asigura o viață fericită pe pământ. Starea de prosperitate materială este icoana belşugului din împărăția mesianică, adică fericirea cerească care este legată de mântuirea realizată de Mesia. Profeții vorbesc mai mult de fericirea pământească decât de cea cerească, de aceea Mântuitorul acordă în cuvântările Sale importanță împărăției cereşti în care sufletul dobândeşte mântuirea. El a venit în lume ca să mântuiască pe om şi unirea cu El îi va asigura fericirea nepieritoare în împărăția cerurilor.

Exegeții afirmă că promisiunile materiale vestite de profeți erau legate de păstrarea credinței celei adevărate şi de împlinirea poruncilor divine. Nerespectarea lor de către israeliți a dus la pierderea privilegiului şi dreptului acestora de a vedea realizată speranța într-o fericire pământească. În cuvântările lor, profeții anunță epoca de fericire pământească conformă cu acele promisiuni făcute patriarhilor şi urmaşilor lor de a stăpâni pământul făgăduinței unde curge lapte şi miere. Uneori ei folosesc procedee stilistice ca alegoria sau metafora; în sens simbolic promisiunile materiale prefigurează pe cele spirituale. Astfel sănătatea, rodnicia pământului, longevitatea unor persoane, prevestesc venirea timpului mesianic în care suferința cauzată de păcat va fi înlăturată şi omul va trăi adevărata fericire spirituală. Bunurile materiale sunt mijloace de pregătire ale omului pentru moştenirea împărăției cerurilor. Cu alte cuvinte, începutul împărăției cerurilor este legat de viața pământească ale cărei bunuri materiale trecatoare sunt folosite de om pentru câştigarea celor spirituale. Pe acestea le folosesc toți oamenii care trebuie să nu se oprească la ele în aflarea fericirii adevărate, deoarece ele îngustează cadrul fericirii spirituale şi nu mai pot moşteni împărăția cerească.

Prin urmare, în mesianism, bunurile materiale destinate unui singur popor constituiesc elementele secundare ale acestuia şi ele au servit numai ca înveliş pentru cele spirituale sau ca tipuri pentru cele viitoare. În Noul Testament se descoperă şi se accentuează sensul deplin şi valoarea bunurilor prevestite în profețiile mesianice. Religia creştină preia şi dezvoltă complet elementele spirituale care alcătuiesc fondul profețiilor mesianice, fără a neglija caracterul văzut

al acestora şi anume înfăptuirea unei vieţi noi şi paşnice pe pământ dominată de spiritul de pace, libertate şi egalitate între oameni. Biserica, prin slujitorii şi fiii săi duhovniceşti, a sprijinit eforturile oamenilor pentru prosperitate materială şi spirituală, izvorul fericirii pământeşti care este ca un preludiu şi certitudine a celei cereşti. Adevăratul sens al mesianismului nu poate fi înţeles decât în lumina revelaţiei Noului Testament, unde omul este readus la starea paradisiacă în care el are aceeaşi menire de a se bucura de viaţa materială şi spirituală. Prezicerile profeţilor întrezăresc o adeverire a împlinirii noii stări a lucrurilor - cer nou şi pământ nou, un Adam renăscut şi chemat la moştenirea împărăţiei cerurilor. Lumea văzută a fost creată de Dumnezeu ca să fie poartă de intrare pe tărâmurile împărăţiei cerurilor ale cărei coordonate principale sunt pacea şi dreptatea cu Dumnezeu şi cu semenii noştri. Pilda talanţilor ne descoperă acest adevăr, că oamenii, potrivit darurilor primite de la Dumnezeu, au datoria să-i înmulţească prin muncă şi să contribuie la zidirea unei lumi noi în care promisiunile mesianice să devină realitate, nu simple îndemnuri la o viaţă paşnică şi fericită. Împlinirea acestor profeţii mesianice înseamnă manifestarea principiilor religios morale ale împărăţiei mesianice pe care le propovăduieşte Biserica în numele Mântuitorului Hristos. Realizarea lor duce la îndumnezeirea omului, la strălucirea prin har a chipului şi asemănării lui cu Dumnezeu.

Bibliografie

- B. Brentjes, *Civilizaţia Veche a Iranului*, trad. Petre Năvodaru, Bucureşti, 1976.
- Pr. Prof. Dr. Ioan Bria, *Dicţionar de teologie ortodoxă*, Bucureşti, 1981.
- C-tin Daniel, Ath.Negoiţă, *Gândirea asiro - babiloniană în texte*, Bucureşti, 1975.
- Idem, *Gândirea feniciană în texte*, Bucureşti, 1979.
- L. Dennefeld, *Le messianisme*, Paris, 1929.
- J. Deshayes, *Civilizaţiile vechiului orient*, vol. II, trad. Constanţa Tănăsescu, Bucureşti, 1976.
- H. Gressmann, *Uhrsprung der israelitisch-judischen Eschatologie*, 1908.
- E. Köning, *Die messianischen Weissaugungen des A.T.*, ed. 3, Stutgart, 1925.
- M. Lagrange, *Le pretendu messianisme de Virgile*, în *"Revue biblique"*, 1924.
- H. Lesetre, *Messie*, în *"Dictionnarire de la Bible"*, t. 4, Paris, 1908.
- Card. Meignan, *Les prophetes d'Israel et le Messie*, Paris, 1893.
- Pr. Prof. Dr. Nic. Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, Sibiu, 1944.
- Sabatino Moscati, *Vechile civilizaţii semite*, trad. Eug. Costescu, Bucureşti, 1975.
- Idem *Lumea fenicienilor*, trad. A. Lăzărescu, Bucureşti, 1975.
- A. M. Schapira, *The Messiah according to the Old Testament and New Testament*, 1924.

Texte mesianice din Cartea Facerea (3, 15; 9, 25-27; 12, 9-13; 18, 18; 22, 17-18; 26, 4; 28, 14; 32, 13;49, 10)

Unitatea Pentateuhului are la bază trei idei principale privind 1) promisiunea mesianică, 2) separarea poporului Israel de alte neamuri şi 3) dreptul divin şi istoric al acestuia asupra Canaanului. În fruntea lor se află ideea mesianică care traversează întreaga istorie vechitestamentară, începând de la căderea primilor oameni în păcat şi până la împlinirea ei în persoana Mântuitorului Hristos. Prima făgăduinţă mesianică a fost anunţată de Dumnezeu îndată ce Adam şi Eva s-au îndepărtat de Creatorul lor şi ea pune în lumină bunătatea şi dragostea divină care îl înconjoară pe om chiar dacă el a păcătuit. Prin această promisiune Dumnezeu îşi manifestă voinţa Sa de a-i ajuta pe primii oameni şi a le strecura în inimile lor nădejdea de a se reîntoarce la viaţa paradisiacă şi a reintra în bune raporturi cu Dumnezeu, ca să dobândească mântuirea din robia păcatului. Neascultarea lor le-a adus, aşa cum i-a prevenit Dumnezeu, moartea trupului şi înrobirea sufletului pe care numai Cel Atotputernic îl va elibera prin întruparea Fiului său, numit în Protoevanghelie ca unul dintre urmaşii femeii care va birui puterea diavolului.

Încălcarea poruncii divine a avut consecinţe grave asupra primilor oameni întrucât au pierdut harul dumnezeiesc, necesar în câştigarea nemuririi trupului şi dreptul de a se înfrupta din bunătăţile raiului în care el îşi câştigă existenţa printr-o muncă uşoară, neistovitoare, ca cea după alungarea lor din el. Autorul moral al acestui păcat care se transmite tuturor urmaşilor protopărinţilor noştri fiind diavolul, Dumnezeu nu-i blesteamă, aşa cum l-a blestemat pe ispititorul lor, ci le dă speranţa în salvarea lor din această stare deplorabilă. De aceea, după căderea lor, Adam şi Eva primesc vestea izbăvirii lor de sub puterea diavolului, făgăduinţă care, mai târziu, se va păstra în toată puritatea ei numai în sânul poporului Israel pe calea revelaţiei supranaturale. Pe această cale se descoperă persoana şi activitatea viitorului Izbăvitor al omenirii, care va fi Mesia,

Fiul lui Dumnezeu. Pentru a păstra trează şi nealterată ideea mesianică, Dumnezeu a ales pe poporul Israel şi, în acest scop, l-a dat spre stăpânire ţara Canaanului unde va fi pregătit în vederea primirii lui Mesia. Cu acest popor Dumnezeu a încheiat un Legământ prin care israeliţii îşi iau angajamentul de a-l respecta, iar Dumnezeu le făgăduieşte purtarea Sa de grijă faţă de ei. Între aceste făgăduinţe se înscriu şi profeţiile mesianice despre venirea lui Mesia şi întemeierea împărăţiei Sale ca stare prosperă pentru Israel.

În Pentateuh sunt menţionate următoarele texte mesianice: protoevanghelia (Fac. 3, 15), binecuvântarea lui Noe (Fac. 9, 25-27), făgăduinţele divine făcute patriarhilor Avraam şi Iacob (Fac. 12, 2-3; 18, 18; 22, 17-18; 26, 4; 28, 14-32, 12), profeţia lui Iacob despre Împăciuitorul (Şilo, Fac. 49, 10), steaua din Iacob (Num. 24, 17) şi Profetul cel Mare (Deut. 18, 15, 18). Cele mai multe profeţii mesianice se află în cartea Genezei.

a) Protoevanghelia (Πρωτον ευαγγελιον; Fac. 3, 15)

Textele mesianice din Vechiul Testament încep cu Protoevanghelia, care este cea mai veche din punct de vedere cronologic. Ea a fost rostită imediat după căderea lui Adam şi Eva în păcat şi în urma sentinţei de condamnare a ispititorului lor, care este blestemat şi anunţat că duşmănia dintre el şi femeie se va sfârşi cu victoria asupra lui a unuia dintre descendenţii acestuia.

Cuprinsul profeţiei mesianice este următorul: "Duşmănie voi pune între tine şi între femeie, între sămânţa ta şi sămânţa ei; aceasta îţi va zdrobi capul, iar tu îi vei înţepa călcâiul". El a fost recunoscut ca o făgăduinţă divină despre Mesia, atât de sfinţii părinţi, cât şi de teologi până în secolul al XIV-lea.

După această dată, i-a fost contestată de unii teologi vechimea, iar alţii au trecut cu vederea caracterul său mesianic.

În perioada patristică, textul a primit numele de "vestea cea bună" sau Protoevanghelie (Tertulian), întrucât prin ea Dumnezeu anunţă omenirea despre cele ce se vor întâmpla în viitor. Aceasta

este vestea cea bună a mântuirii şi fericirii veşnice în care oamenii îşi vor pune nădejdea. Cu ea începe speranţa mântuirii şi a împăcării oamenilor cu Dumnezeu prin Mesia - Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Prima veste bună este în legătură cu pedeapsa pe care o merită diavolul, autorul moral sau indirect al păcatului săvârşit de Adam şi Eva. Sentinţa divină se îndreaptă împotriva diavolului care a luat chipul şarpelui, animal creat de Dumnezeu ca să fie sub stăpânirea omului, slujindu-l spre bine, nu spre rău. Această hotărâre divină are în vedere mai mult pe cel ce a sedus pe Adam şi Eva adică pe ispititorul spiritual care s-a folosit de acest animal iraţional, ca să-i amăgească.

În urma rostirii sentinţei de condamnare a şarpelui care va fi umilit prin mâncarea din pulberea pământului ca simbol al înjosirii lui din cauza participării la comiterea păcatului, Dumnezeu stabileşte raportul care va fi de acum înainte între oameni şi diavol. După comiterea păcatului, raportul dintre oameni şi şarpe (diavol) va fi de duşmănie continuă şi se va sfârşi cu biruinţa celor ispitiţi de el.

Înţelesul propriu-zis al profeţiei mesianice îl formează făgăduinţa divină dată lumii păcătoase în lupta ei contra diavolului pe care îl va birui şi astfel va realiza împăcarea ei cu Dumnezeu. Profeţia începe cu conjuncţia coordonatoare "şi" prin care se face legătura cu textul precedent despre blestemarea şarpelui şi în continuarea acesteia urmează textul propriu-zis cu sens mesianic. În ea diavolul este anunţat că el, ca autor moral al păcatului, va fi într-o duşmănie permanentă cu omul, ai cărui descendenţi se vor împotrivi continuu răului reprezentat de şarpe. Între cele două părţi se va declanşa o luptă continuă în care diavolul va aduce multe neplăceri oamenilor, iar aceştia, în cele din urmă, îl vor învinge, deoarece vor reuşi să-i zdrobească capul. Din textul mesianic rezultă că şarpele este un adversar al lui Dumnezeu şi care îndeamnă pe oameni la nesupunerea faţă de porunca divină. El nu este un animal obişnuit, deorece aghiograful îl prezintă într-un raport de egalitate cu bărbatul şi de superioritate faţă de femeie. Faptul că Moise articulează substantivul "şarpe" despre care la începutul aceluiaşi

capitol cu profeţia mesianică, ne spune că era cel mai şiret dintre toate animalele (Fac. 3, 1), ne face să credem că această vieţuitoare nu este o fiinţă obişnuită ci una demonică, un duh rău, potrivnic lui Dumnezeu şi oamenilor. Ţinând seama de acest mod de exprimare specific limbii ebraice, teologii au văzut totdeauna în şarpe pe diavol, duhul cel viclean, care caută prin vicleşug să denatureze adevăratul sens al poruncilor divine şi să-l determine pe om să le nesocotească. De fapt, în una din cărţile Vechiului Testament, se spune clar că şapele este diavolul din pizma căruia a intrat moartea în lume şi cei ce sunt de partea lui vor ajunge să o cunoască (Înţel. lui Solomon 2, 24). Sau în cartea Iov, diavolul este prezentat ca duşman înverşunat al omului. În Noul Testament se întâlneşte aceeaşi identificare "şarpele cel de demult care se cheamă diavol şi satana cel ce înşală toată lumea" (Apoc. 12, 9; 20, 3).

Având în vedere exegeza patristică, teologii ortodocşi şi, în marea majoritate, cei apuseni, învaţă că şarpele din această profeţie mesianică este real şi el serveşte ca un instrument sau un reprezentant prin care a acţionat diavolul. În acest context sunt edificatoare cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur care spune că "diavolul l-a amăgit pe Adam" (In. Gen. 7; P.G.t. 54 col. 612) sau afirmaţia lui Procopiu de Gaza "şarpele înseamnă diavolul" (In Gen. liber. II, cap. XIV, P.L. t. 34, col. 206). După Teodoret de Cyr, şarpele a fost un instrument (organon) al duşmanului adevărului, adică al diavolului (In Gen. cap. 3, întreb. 32; P.G. t. 80, col. 129).

Teologii raţionalişti, respingând istoricitatea celor relatate de Moise în cartea Facerii consideră că profeţia mesianică are la bază nişte mituri sau fabule vechi folosite cu scopul de a prezenta originea răului în lume. După ei, şarpele nu este decât o figură mitică, un demon sau reptilă, aşa cum şi-l închipuiau asiro-babilonienii, care a sedus în greşeală pe primii oameni. Opinia lor nu este rezonabilă, deorece Dumnezeu nu a descoperit oamenilor nişte mituri care sunt o deformare a adevărului. La fel de exagerată este şi părerea lui Filo Alexandrinul după care şarpele ar fi doar un simbol al gândurilor păcătoase care încoltesc în mintea omului. El consideră şarpele

numai ca expresie a poftelor din inima omului. La fel de eronată este şi afirmaţia lui Iosif Flaviu (Antichităţile iudaice I, 1, 4) şi a autorului cărţilor jubilee că şarpele din paradis era un animal inteligent, dotat cu darul vorbirii.

Relatarea lui Moise despre ispitirea primilor oameni de către diavol este confirmată de credinţele popoarelor din antichitate care se temeau de existenţa spiritului rău reprezentat prin şarpe. Religia vechilor perşi vorbeşte de principiul răului - Ahriman, care s-a folosit de demoni pentru a introduce suferinţa şi păcatul în lume. Asiro-babilonienii regretă că planta miraculoasă a tinereţii nu a rămas în posesia lui Ghilgameş, întrucât i-a fost furată de şarpe.

Din textul profeţiei mesianice aflăm că în lupta împotriva diavolului este angajată femeia, care în contextul celor menţionate de Moise, se referă la Eva şi descendenţii acesteia. Întrucât aghiograful a folosit substantivul articulat, înseamnă că el a avut în vedere o persoană deosebită, pe care exegeţii o identifică cu Eva sau cu Fecioara Maria. Cei ce identifică cuvântul "femeia" cu Eva se ţin mai mult de relatarea strictă a contextului, iar cei ce văd aici pe Fecioara Maria, au în vedere caracterul mesianic al profeţiei. Din "sămânţa" acestei femei a viitorului, Fecioara Maria, se va naşte Mântuitorul Hristos. Ca să împace cele două interpretări cea de a doua fiind întâlnită la Sfinţii Părinţi, unii exegeţi socotesc că termenul ebraic "ha'işşah" în sens literal se referă la Eva şi în sens spiritual are în vedere pe Fecioara Maria. Teologii romano-catolici susţin că "femeia" din această profeţie e tot Fecioara Maria, deorece în traducerea Vulgata pronumele ebraic pers. a 3-a gen masc. este redat prin "ipsa" = aceea.

În lupta cu diavolul este angajată numai femeia pe care ispititorul a determinat-o să încalce porunca dumnezeiască şi să mănânce din pomul oprit. Ea a comis păcatul considerând că fructul pomului cunoştinţei binelui şi răului îi va fi de folos şi uită că prin acesta va pierde posibilitatea nemuririi trupului. Dacă prin ea păcatul a intrat în lume, se cuvenea, în numele dreptăţii divine, ca tot prin ea să se şteargă această vină, intervenind în acest scop Dumnezeu şi

promiţându-i întruparea Fiului Său pentru ca urmaşii săi să dobândească mântuirea şi fericirea veşnică. De aceea, ea va avea şi în viitor aceeaşi menire de a fi maica vieţii. Din cauza păcatului, ea va fi considerată cu timpul de bărbat drept o fiinţă slabă şi inferioară acestuia în perioada sclavagistă, când soţul avea dreptul total asupra existenţei sale. Acest lucru se desprinde şi din numele care i s-a dat, acela de "femeie" (işşah) care derivă dintr-un radical ce înseamnă "a fi slab" şi se deosebeşte de cel al bărbatului care stă în legătură cu verbul "a fi tare". Din textul scripturistic nu rezultă această diferenţiere, pentru că Dumnezeu a făcut după chipul său bărbat şi femeie (Fac. 1, 27) şi prin profetul Daniel se descoperă numele lui Mesia de "Fiul omului" (bar'enaş Dan. 7,13) care stă în legătură cu termenul de femeie, nu cu cel de bărbat. Raportul de egalitate dintre ei va fi tulburat din cauza poligamiei care este o forma detestabilă a păcatului, de aceea în vechime, femeia cunoaşte o situaţie umilitoare, neglijându-se contribuţia ei la împlinirea actului mântuirii. În lumina acestei profeţii mesianice se vede aportul său în lupta contra diavolului, duşmanul fericirii nu numai al ei, ci şi al bărbatului, promisiunea divină prevestind rolul ei în istoria mântuirii şi acest adevăr privind rostul său în lume îl confirmă perioada matriarhatului urmată de cea a patriarhatului.

Cu Eva a fost declanşată duşmănia între ea şi şarpe şi această luptă va fi continuată de urmaşii săi, aşa cum indică cuvântul ebraic "sămânţă" (zera) care are şi sens colectiv. Păcatul nu a anulat binecuvântarea divină de a se înmulţi, ceea ce confirmă cuvântul sămânţă cu care se acordă pronumele personal masculin, pers. a 3-a singular. Utilizarea formei pronominale la singular, respectată şi de traducătorii Septuagintei, ne arată că autorul sfânt a avut în vedere un urmaş deosebit de parte bărbătească al acesteia, care va fi Mesia. În Septuaginta, însă, acordul nu se mai face cu substantivul "sămânţă" care este de genul neutru. Până în secolul al V-lea când s-a generalizat forma "ipsa", în unele ediţii ale Vulgatei şi la scriitorii latini (Sfântul Ciprian şi Tertulian) se foloseşte pronumele personal masculin, care corespunde cu textul ebraic şi cel grecesc.

Acest prenume se acordă cu verbul "a zdrobi, a înfăşura, a acoperi" (Şuf) şi prin el se arată că un urmaş al femeii va învinge puterea diavolului. Din istoria biblică vechitestamentară cunoaştem că nici un descendent de parte bărbătească nu a îndeplinit această misiune dificilă, în afară de Mesia prezis de profeţi ca persoana deosebită trimisă de Dumnezeu în lume, ca să instaureze starea de fericire şi prosperitate materială şi spirituală a omenirii.

Ca şi traducătorii Septuagintei şi targumele aramice (Onkelos, Ionatan, Ierusalimitean) respectă originalul ebraic al pronumelui personal pe care îl raportează la cuvântul "sămânţă", adică la urmaşii femeii. Această formă pronominală se referă la un bărbat al viitorului, care, deşi nu este numit Mesia, se poate subînţelege, întrucât numai prin El omenirea va învinge puterea diavolului. Momentul victoriei nu este menţionat în profeţie şi având în vedere forma verbală a imperfectului qal, care marchează acţiunea lui Mesia, el va avea loc în viitor.

În textul ebraic se foloseşte acelaşi verb "şuf" pentru acţiunea lui Mesia şi a duşmanului omenirii, primul zdrobind capul şarpelui, cel de al doilea zdrobind călcâiul. În Vulgata se foloseşte pentru primul sens "a sfărâma", iar pentru al doilea "a prinde". Apropiată de sensul original este traducerea românească prin "a zdrobi" şi "a înţepa".

Din cuprinsul protoevangheliei, care este o profeţie direct şi implicit mesianică, constatăm că nici Mesia şi nici Satana nu sunt menţionaţi, însă numele lor se include, pentru primul în urmaşii Evei, iar pentru al doilea între cei ce vor să nimicească omenirea. Aceste omiteri nu umbresc caracterul mesianic al profeţiei confirmat atât de targumele aramice, cât şi de scrierile patristice. În acest context, targumele aramice afirmă că urmaşii femeii vor fi ajutaţi de Dumnezeu în zilele din urmă, când va veni Mesia, iar Sfinţii Părinţi spun că unul din descendenţii femeii va fi de origine divină care va lupta împotriva diavolului şi-l va învinge. După Sfântul Irineu (Adv. Haer., P.G. t. 7, col. 967), în textul protoevangheliei se profeteşte biruinţa lui Hristos, Fiul Mariei împotriva diavolului.

Prin urmare, în Protoevanghelie se descoperă omenirii îndatorirea de a lupta împotriva diavolului care a sedus în păcat pe Adam şi Eva, îndepărtându-i de la ascultarea lui Dumnezeu şi pierzând harul dumnezeiesc, că în lupta contra duhului rău oamenii vor fi ajutaţi de Dumnezeu şi până la sfârşit cu ajutorul lui Mesia vor ieşi biruitori. Până la biruinţa finală datorată întrupării Regelui mesianic, diavolul se va opune cu multă îndârjire, şi omenirea va avea de suferit mult din partea lui. Mesia va aduce biruinţa definitivă asupra duşmanului omenirii.

b) Binecuvântarea lui Noe (Fac. 9, 25-27)

În traducere românească textul profeţiei este următorul: "A zis: Blestemat să fie Canaan! Robul robilor să fie fraţilor săi. Apoi a zis Binecuvântat să fie Domnul Dumnezeul lui Sim; iar Canaan să-i fie rob. Să înmulţească Dumnezeu pe Iafet şi să sălăşluiască acesta în corturile lui Sim, iar Canaan să-i fie slugă".

Cel de al doilea text mesianic cuprinde cuvintele lui Noe, rostite după ce fiul său, Ham, s-a arătat necuviincios faţă de el, iar ceilalţi fraţi, Sim şi Iafet au dovedit respect şi bună cuviinţă, chiar în momentul când el se ameţise din cauza tăriei vinului pe care nu îl cunoscuse după potop. Aceste cuvinte reprezintă o profeţie pentru întreaga omenire şi un testament pentru urmaşii lui Noe.

Binecuvântarea lui Noe cuprinde trei părţi: un blestem rostit împotriva necuviinţei lui Ham şi două binecuvântări către Sim şi Iafet prin care li se prezice un viitor strălucit prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

Având în vedere contextul profeţiei, blestemul nu a fost rostit asupra lui Ham, vinovat de comportare ireverenţioasă, ci asupra fiului său Canaan. Din cauza lipsei de cuviinţă, Ham merita să fie blestemat, deorece avea îndatorirea firească să-şi cinstească părintele său, om credincios şi temător faţă de Dumnezeu, datorită căruia şi-a salvat viaţa de la pieire prin potop. Blestemul constă în coborârea fiului său la cea mai josnică stare pentru un om, sclavia, care înseamnă umilirea şi supunerea totală faţă de fraţii săi.

În originalul ebraic, ca şi în cel grecesc, în locul lui Ham apare numele lui Canaan, fapt ce a dat naştere la comentarii. După unii teologi, iniţial originalul a avut numele lui Ham şi mai târziu el a fost înlocuit prin Canaan de către evrei, care au intrat în Ţara Sfântă şi au văzut imoralitatea canaaneilor moştenită de la strămoşul lor (Fac. 10, 15-18). Această propunere se bazează probabil, pe o tradiţie veche la care se referă şi Origen (In Gen. P.G., t. 12, col. 108), după care Canaan a văzut primul trupul gol al lui Noe şi acesta a anunţat apoi pe tatăl său Ham, care, la rândul său, a făcut cunoscut fraţilor săi, Sim şi Iafet. Aflând de fapta nepotului său, Noe l-a blestemat fără intenţia de a aduce vreun prejudiciu şi celorlalţi fii ai acestuia.

Prin această tâlcuire, comentatorii cred că dau un răspuns potrivit cu privire la schimbarea celor două nume şi consideră că primul vinovat în descoperirea goliciunii lui Noe a fost Canaan, care a făcut cunoscut lucrul acesta şi tatălui său.

Interpretând acest text, unii Sfinţi Părinţi şi scriitori bisericeşti (Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilia 29 la Facere; Sfântul Ambrozie al Milanului, De Noe et arca, 32; Teodoret de Cyr, Coment. la Facere 58 şi Fericitul Augustin, De civitate Dei 16, 1), afirmă că textul original avea numele lui Canaan, pentru a fi pedepsit, tatăl în persoana fiului. Întrucât Ham fusese mai înainte binecuvântat şi luase parte la încheierea legământului după potop (Fac. 9, 8-17), Noe nu mai putea să-l blesteme, de aceea s-a adresat nepotului său, Canaan care, după firea sa, era o persoană răutăcioasă, aşa cum vor dovedi mai târziu urmaşii săi (Fac. 10, 15-18). Apropiată de această explicaţie este şi opinia celor ce afirmă că în textul ebraic a existat de la început numele lui Canaan, pe care Noe îl blestemă pentru a sublinia concepţia că blestemul părinţilor se răsfrânge asupra copiilor.

Alţi teologi, orientându-se după traducerea arabă, propun ca în textul ebraic să fie inclus şi substantivul tată, pentru ca forma versetului să fie "blestemat să fie tatăl lui Canaan". Deoarece regele David a supus pe urmaşii lui Canaan şi după Sfânta Scriptură aceşti descendenţi au ca strămoşi pe fiul lui Ham, se ivea posibilitatea ca cele două nume să fie uşor schimbate.

Profeţia lui Noe despre nepotul său, Canaan, a început să se împlinească pe vremea cuceririi ţării Sfinte, locuită de cele 7 popoare canaaneice, de către israeliţii care i-au supus. Faţă de aceste neamuri, israeliţii s-au purtat cu asprime din cauza credinţei idolatre şi a imoralităţii lor, moştenită de la strămoşul lor.

Blestemul rostit de Noe ridică problema dacă şi urmaşii lui Canaan au dreptul la mântuire sau ei au fost respinşi de la aceasta pentru totdeauna. Răspunsul corect în această situaţie este că şi descendenţii lui Canaan, în postura de robi ai rudelor sale (termenul de ach = frate şi rudă) se vor împărtăşi de bunurile materiale şi spirituale ale acestora. De aceea şi urmaşii lui Canaan şi toţi descendenţii din Ham vor avea posibilitatea, prin cei din neamul lui Sem şi Iafet, să cunoască învăţătura adevărată şi să fie părtaşi mântuirii viitoare.

Binecuvântarea lui Sem (Sim) formează cea de a doua parte a profeţiei lui Noe, şi conţinutul ei are un aspect spiritual. El se referă la legătura intimă şi particulară specifică raportului dintre Dumnezeu şi Sem, aşa cum se va întâlni mai târziu la patriarhii evrei şi la toţi dreptii Vechiului Testament. Expresia biblică "Dumnezeul lui Sem" este identică cu cea de "Dumnezeul lui Avraam" şi prin ea se exprimă raportul de intimitate dintre Creator şi creatură, exemplu având în acest sens legătura dintre tată şi fiu şi cuvintele Mântuitorului Hristos care se adresează Părintelui său cu "Dumnezeul meu" (Ps. 21, 1; Matei 27, 46).

În lumina primei binecuvântări se descoperă legătura intimă şi specială dintre Dumnezeu şi Sem, faţă de care îşi va manifesta dragostea şi bunătatea sa deosebită. Urmaşii lui Sem vor beneficia de descoperiri divine, faţă de care trebuie să dea dovadă de supunere şi ascultare, lăudând şi adorând pe Dumnezeu, printr-un cult special, începând cu Avraam şi descendenţii acestuia până la venirea lui Mesia. Ei vor supune şi urmaşii lui Canaan, profeţie care a fost împlinită de israeliţi la ocuparea ţării Canaanului.

Cea de a doua binecuvântare rostită de Noe asupra lui Iafet are un conţinut de ordin material şi spiritual. Prin ea se prezice pe

de o parte, o descendenţă numeroasă a lui Iafet, ai cărui urmaşi vor ocupa un întins spatiu geografic, iar, pe de altă parte, se prevesteşte împărtăşirea acestora de bunurile spirituale, atunci când va locui în corturile lui Sem.

Pe marginea acestui text profetic s-a ridicat întrebarea dacă cele două propoziţii care alcătuiesc versetul ultim al profeţiei au un subiect comun, pe Dumnezeu. Admiţând un singur subiect înseamnă că Dumnezeu va locui în corturile lui Sem şi acest lucru s-a împlinit în cadrul poporului Israel, descendent prin patriarhul Avraam din aceeaşi tulpină semită. Prin Cortul Sfânt şi mai târziu prin templul din Ierusalim, Dumnezeu locuieşte în mijlocul lui Israel, de aceea locaşurile sfinte sunt numite drept "locuinţa lui Iahve".

În cazul că propoziţia a doua are subiect pe Iafet, pentru a evita o repetare fără sens a acestei părţi gramaticale şi a se păstra, în felul acesta, înţelesul corect al profeţiei, atunci binecuvântarea se referă la cel de al treilea fiu al lui Noe. Ca să păstreze pe Iafet drept subiect în cea de a doua propoziţie, traducerea românească are următoarea formă: "şi să sălăşluiască acesta în corturile lui Sim".

Făcând exegeza ultimului verset din această profeţie şi, înseosebi, asupra aspectului spiritual al binecuvântării dată lui Iafet, unii Sfinţii Părinţi şi scriitori bisericeşti (Sfântul Iustin, Dialogul cu iudeul Trifon; Fericitul Augustin, De Civitate Dei, 16, 1) văd în aceasta întrezărita convertire a iafetiţilor la religia monoteistă. Aceştia, prin credinţă adevărată şi adorarea sinceră a lui Dumnezeu, vor participa la bunurile spirituale promise lui Iahve. Alături de celelalte neamuri şi iafetiţii vor veni în Ţara Sfântă ca să primească credinţa descoperită de Dumnezeu prin Fiul Său, ceea ce înseamnă că expresia "şi vor locui în corturile lui Sim" are un evident caracter religios şi nu politic.

Conform interpretării tradiţionale, binecuvântarea lui Noe are în vedere nu numai soarta viitoare a celor trei fii ai săi, ci şi a urmaşilor acestora. Din cuprinsul său rezultă atât descendenţa semită a lui Mesia, cât şi alegerea semiţilor ca popor al lui Dumnezeu, pentru a fi organ al revelaţiei divine şi purtători ai istoriei mântuirii în lume. Această interpretare tradiţională a fost urmată de targumul Onkelos,

de Sfinţii Părinţi, de teologii ortodocşi şi de majoritatea teologilor apuseni moderni. Ea a fost respinsă de teologii protestanţi raţionalişti care nu recunosc caracterul mesianic cât şi vechimea binecuvântării lui Noe. După aceştia, profeţia este apreciată drept o legendă inventată de aghiografi cu scopul de a putea explica, într-o formă naivă, împrejurările istorice ale unei epoci sau anumite raporturi dintre popoare în antichitate. Timpul când a fost introdusă în textul biblic această profeţie mesianică este pus în legătură cu epoca lui David şi Solomon.

După teza raţionalistă, Sem ar fi numele lui Israel care a devenit stăpânitorul Ţării Sfinte, locuită de canaanei, sclavii lui, iar Iafet ar reprezenta pe filisteni, fenicieni sau hitiţi. Propunerile, nefiind confirmate de textul scripturistic, rămân simple conjecturi la care se adaugă şi părerea de schimbarea numelor lui Ham cu fiul său, Canaan, s-ar baza pe vechea tradiţie iahvistă, una păstrând pe Ham şi alta pe Canaan. Tot după opinia teologilor raţionalişti, textul profeţiei ar avea un sens politic care s-ar referi la perioada regilor David şi Solomon, sau că Iafet reprezintă popoarele maritime, cum ar fi filistenii şi că iafetiţii ar fi duşmanii semiţilor.

Istoria lui Noe este reală, ca şi potopul biblic, confirmat de cercetările arheologice. Cele rostite de el prin această binecuvântare au un fond istoric şi exprimă o realitate mesianică, ca şi protoevanghelia. Dacă cele relatate de Moise cu privire la căderea în păcat a primilor oameni şi protoevanghelia au fost păstrate şi transmise urmaşilor acestora pe calea revelaţiei primordiale şi după aceea cu ajutorul proniei divine, tot aşa şi datele din timpul lui Noe, cât şi cuvintele s-au conservat pe aceleaşi căi ale revelaţiei divine.

Deci, binecuvântarea lui Noe este cea de a doua profeţie mesianică care stă în strânsă legătură cu protoevanghelia faţă de care reprezintă un oarecare progres al ideii de mântuire. În mod indirect aflăm din cuprinsul său că cel ce va birui puterea şarpelui se va naşte din neamul lui Sem, iar semiţii vor deveni poporul ales al lui Dumnezeu. Menirea acestui popor va fi aceea de a păstra monoteismul, adică cuvântul dumnezeiesc între celelalte neamuri şi

de a fi în fața lor purtătorul făgăduințelor de mântuire. Prin descoperirile divine de care se vor învrednici, ei vor deveni organ al revelației divine şi mesageri ai istoriei mântuirii la care vor fi chemate toate popoarele. Sem are un nume simbolic, teoforic, care înseamnă cuvânt şi el ne aminteşte de facerea lumii prin cuvânt, iar în Noul Testament de Logosul divin, Cuvântul lui Dumnezeu care s-a întrupat ca să împace omenirea cu Cel Atotputernic. De aceea, Dumnezeul lui Sem poate fi înțeles şi ca Dumnezeul Cuvântului, adică Tatăl Mântuitorului Hristos. Identificarea Cuvântului cu Dumnezeu se întâlneşte astăzi la evrei care pentru "binecuvântat sa fie Dumnezeu" folosesc expresia "binecuvântat sa fie Cuvântul" (barukh haşşem).

c) Făgăduințele divine făcute patriarhilor Avraam (Fac. 12, 2-3; 18, 18; 22, 17-18), Isaac (Fac. 26, 4) şi Iacob (Fac. 28, 14; 32, 12)

Istoria mesianismului biblic începe cu protoevanghelia şi se continuă cu binecuvântarea lui Noe în care se descoperă descendența semită a lui Mesia. Această idee mesianică stă în strânsă legătură cu făgăduințele divine făcute patriarhilor Avraam, Isaac şi Iacob. Promisiunile divine alcătuiesc un grup de şase texte mesianice, cele mai multe dintre ele fiind adresate patriarhului Avraam. Fondul acestor făgăduințe divine este acelaşi, de aceea, în acest caz, se poate vorbi de una singură, exprimată în mai multe forme patriarhilor biblici. Prima făgăduință a fost rostită de Dumnezeu atunci când l-a chemat pe Avraam din localitatea Haran, (Fac. 12, 2-3) şi ea i se repetă după teofania de la stejarul lui Mamvri (Fac. 18, 18) şi în urma încercării credinței sale de a jertfi pe Isaac pe muntele Moria (Fac. 22, 17-18). Aceeaşi făgăduință divină se face lui Isaac când Dumnezeu îl cheamă să locuiască în Gherar din cauza foametei ivită în Canaan (Fac. 26, 4) şi fiului său Iacob la Betel (Fac. 28, 14). Patriarhul Iacob, în rugăciunea sa înălțată lui Dumnezeu ca să-l izbăvească din mâna fratelui său Isav, reproduce din nou conținutul acestei făgăduințe.

Repetarea făgăduinței divine sub diferite forme pune în lumină valoarea ei deosebită pentru istoria mântuirii pregătită în Vechiul Testament şi realizată în Noul Testament, precum şi importanța ei pentru progresul ideii mesianice. Ea reprezintă o urmare fireasca a celor rostite de Noe asupra fiului său Sim (Sem), din care descinde şi patriarhul Avraam, căruia Dumnezeu îi făgăduieşte ajutorul său. Binecuvântarea asupra lui Sim devine un privilegiu pentru patriarhii evrei ai căror urmaşi vor deveni poporul ales şi el va beneficia de bunuri materiale şi spirituale promise de Dumnezeu, moştenire care se dă din făgăduință şi nu din Lege (Gal. 3, 18).

După Noul Testament, prima făgăduință divină a fost rostită în momentul chemării lui Avraam în cetatea Ur (Faptele Apost. 7, 3-6) şi pe aceasta, autorul cărții Facerii n-o menționează probabil pentru a evita o repetare a ei sau pentru considerentul că ea este implicată în cea făcută de Dumnezeu, când patriarhul biblic a părăsit localitatea Haran (Fac. 12, 2-3) şi s-a îndreptat spre Canaan. Dubla chemare divină presupune şi o îndoită făgăduință pe care Dumnezeu o face unui om deosebit, credincios şi cu o viață curată. Ascultând de chemarea divină, Avraam s-a arătat un om dreptcredincios, de aceea pentru frumoasa sa comportare față de Dumnezeu, se învredniceşte de binecuvântări divine pentru el, urmaşii săi şi întreaga omenire. Deplina supunere şi împlinire a poruncilor divine o confirmă denumirea de "sluga mea" (Fac. 18, 17), adică de slujitor al Domnului.

Fondul general al făgăduinței divine constă din binecuvântări ce se vor concretiza în înmulțirea neamului lui Avraam în care se vor binecuvânta toate neamurile pământului, de aceea şi numele său va fi mare între ele. Caracterul divin al acestei promisiuni rezultă din faptul că patriarhul Avraam şi soția sa, care era stearpă, cu toate că erau înaintați în vârstă şi nu mai putea să zămislească copii, totuşi, prin puterea lui Dumnezeu, vor avea urmaşi din care se va naşte un neam mare (Fac. 12, 3). Înmulțirea familiei lui Avraam se va realiza numai cu ajutorul lui Dumnezeu şi acest adevăr este confirmat de cuvintele "din Avraam cu adevărat se va ridica un popor mare şi tare şi prin dânsul se vor binecuvânta toate popoarele pământului" (Fac.

18,18). Ca să exprime certitudinea acestui adevăr, autorul sfânt apelează la o construcție gramaticală specifică limbii ebraice, care constă dintr-un infinitiv construct şi imperfect, folosit în cele două făgăduințe făcute lui Avraam. În prima făgăduință este folosit verbul "a fi" ca să indice certitudinea existenței neamului său mare şi puternic (Fac. 18, 18), iar în a doua radicalul verbului "a mări", ca să arate înmulțirea urmaşilor săi ca stelele cerului şi ca nisipul mării (Fac. 22, 17). Aceeaşi formă gramaticală este folosită şi pentru a reda siguranța binecuvântării divine (Fac. 18, 17).

Toate textele despre făgăduințele divine făcute patriarhilor evrei sunt străbătute de ideea înmulțirii lor, pentru care aghiograful foloseşte felurite comparații ca stelele cerului, nisipul de pe țărmul mării (Fac. 22, 17; 26, 4; 32, 12, în textul ebraic vers. 13) şi pulberea pământului (Fac. 28, 14). Descendența lor va fi numeroasă şi, din această pricină, urmaşii lor se vor răspândi în toate cele patru puncte cardinale (Fac. 26, 4; 28, 14).

Folosirea acestor comparații a fost înțeleasă de unii Sfinți Părinți ca o dublă descendență - materială şi spirituală a urmaşilor lui Avraam, una reprezentând moştenitorii după trup, iar cealaltă pe cei după credință. Aceştia vor forma laolaltă un neam mare şi adevărul acesta este confirmat de scrierile Noului Testament. Pentru ei se foloseşte termenul general de "neam, seminție" (Fac. 22, 17), pe care Moise l-a utilizat şi în protoevanghelie.

Pentru ca patriarhul Avraam să fie încredințat că este părintele unei seminții numeroase, Dumnezeu i-a schimbat numele din Avram care înseamnă părinte al înălțimilor în Avraam, care se traduce în "părinte a mulțime de popoare", sau "tată a multe neamuri" (Fac. 17, 5). Această schimbare a numelui a avut loc în urma încheierii legământului dintre Dumnezeu şi patriarhul evreu care consta din actul circumciderii tuturor descendenților săi de parte bărbătească (Fac. 17, 10). În baza acestui legământ, Dumnezeu a făcut promisiunea privind înmulțirea neamului său, care va stăpâni toate cetățile duşmanilor săi (Fac. 22, 17), făgăduința ce pare să se fi împlinit în vremea când israeliții au cucerit cetățile moabite, amonite şi canaaneice.

Făgăduința divină, pe lângă promisiunea înmulțirii neamului lui Avraam din care se vor ridica popoare şi regi (Fac. 17, 6) mai cuprinde şi prezicerea că patriarhul biblic va avea şi un nume mare, întrucât prin el se vor învrednici de binefacerile divine urmaşii săi şi toate neamurile. (Fac. 12, 2). Celebritatea numelui său constă în faptul că el este strămoşul Mântuitorului Hristos, aşa cum confirmă în Noul Testament "cartea neamului lui Iisus Hristos ... Fiul lui Avraam" (Matei 1,1). El se remarcă în fața lumii ca un om credincios şi ascultător față de voia divină (Fac. 22, 18). De aceea a fost răsplătit nu numai cu înmulțirea neamului său, ci şi cu revărsarea binefacerilor divine asupra sa şi a urmaşilor săi împreună cu cei ce vor fi în comuniune cu el, dovedind aceeaşi credință curată şi ascultare deplină față de Dumnezeu.

În viitor i se prezice un nume mare, deoarece patriarhul va ajunge un izvor de binecuvântare (berakha(h) Fac. 12, 2) pe care îl vor căuta toate popoarele ca să fie părtaşe la bunurile sale spirituale şi materiale. Patriarhul evreu va fi în această postură purtătorul binefacerilor divine şi în acest caz, ideea mesianică cunoaşte o nouă perspectivă şi progres. El devine organul văzut prin care Dumnezeu revarsă în lume bunurile Sale materiale şi spirituale de care se împărtăşesc descendenții săi trupeşti şi spirituali. De aceea, această calitate a patriarhului este subliniată de originalul ebraic şi este exprimată de substantivul "binecuvântare", înlocuit de un participiu pual al verbului "a binecuvânta". Înlocuirea substantivului cu un participiu schimbă sensul profeției, deorece în cazul acesta Avraam nu mai este şi nici nu mai devine instrument sau mijloc de binecuvântare divină, ci el rămâne doar un subiect al acesteia care se opreşte în el şi la urmaşii săi. Ca o consecință a acestei înlocuiri este faptul că făgăduința divină nu aduce nimic în plus față de ceea ce s-a zis mai înainte "şi te voi binecuvânta".

Sensul variat al făgăduinței divine mai include pe lângă aspectul de propăşire a neamului, de revărsare a binefacerilor dumnezeieşti şi noțiunea de mântuire universală care se va împlini prin mijlocirea patriarhului Avraam. Ideea mântuirii universale este

bine conturată în făgăduința divină şi ea nu se mai întâlneşte decât la profetul Isaia. Promisiunea mântuirii este cuprinsă în cuvintele "şi se vor binecuvânta în tine toate neamurile" (Fac. 12, 3; 18, 18) şi se repetă cu modificările de formă (Fac. 22, 18; 26, 4; 28, 14). Micile schimbări de formă nu afectează cu nimic fondul făgăduinței divine despre împlinirea mântuirii lumii prin Avraam şi urmaşii săi. Pentru acest motiv fiii lui Israel s-au învrednicit de privilegiul ca prin ei să fie realizată mântuirea, aşa cum va spune Mântuitorul Hristos femeii samarinene "pentru că mântuirea din iudei este" (Ioan 4, 22). Acest privilegiu al israeliților se datorează meritelor deosebite ale strămoşilor lor care au avut o credință neclintită în Dumnezeu şi s-au supus voii Lui.

Observațiile de ordin filologic sesizate de specialişti pe marginea termenilor folosiți în redarea ideii de universalitate a mântuirii țin de formele textului redat în felurite manuscrise şi ele nu afectează fondul promisiunii divine. Ele nu infirmă caracterul mesianic al făgăduinței divine confirmat atât în cărțile Vechiului Testament, cât şi în cele din Noul Testament.

Un alt gen de observații sunt cele făcute de teologii raționalişti care neagă caracterul profetic şi istoric al făgăduinței divine. Aceştia, în general, nu sunt de acord cu mesianismul biblic pe care îl fac dependent de legende şi fabule ale lumii antice. Ei nu recunosc nici caracterul istoric al celor relatate despre patriarhii biblici şi cu atât mai mult făgăduințele divine făcute lor; la fel, sensul mesianic al făgăduințelor divine, ar decurge din traducerea greşită făcută de greci la un text paulin (Rom. 4, 13).

Opiniile teologilor raționalişti nu au argumente sănătoase şi nici nu țin seama de mărturiile scripturistice şi nici de exegeza patristică privind caracterul mesianic al promisiunii divine.

Pentru confirmarea înțelesului mesianic al făgăduinței divine cuprinsă în cele şase texte din cartea Facerii este suficient să citâm doar câteva texte pauline (Rom. 4, 13; Evr. 11, 9). Aceste făgăduințe s-au împlinit în mod deplin în persoana Mântuitorului, adevăratul izvor al binecuvântărilor şi al mântuirii pentru întreaga omenire.

Sfinții Părinți au subliniat caracterul mesianic al făgăduințelor divine şi s-au oprit mai mult asupra aspectului lor eshatologic. Astfel, Sfântul Ioan Gură de Aur numeşte pe Avraam "atletul" credinței care a obținut cununa victoriei (Omil. II, P.G. t. 54, col. 687). Conținutul făgăduințelor divine are, pe lângă aspectul lor spiritual, şi un evident caracter material prin prezicerea înmulțirii urmaşilor patriarhilor şi care este subliniat în cuvintele: "şi va stăpâni neamul tău cetățile duşmanilor tăi" (Fac. 22, 17). În acest context, se poate spune că promisiunile divine au în vedere nu numai viața religioasă, ci şi cea socială, în care trebuie să domine spiritul de dreptate şi credincioşie, manifestat în chip deosebit de patriarhul Avraam. Revărsarea bunurilor materiale alături de cele spirituale, ca răsplată pentru păstrarea poruncilor divine constituie un alt exemplu privind caracterul moral-social al făgăduințelor divine (Fac. 27, 28). Ele sunt oferite numai celor buni pe care Dumnezeu îi binecuvântează, iar potrivnicii Lui sunt blestemați (Fac. 12, 3), pentru ca răul să fie distrus din mijlocul lor, principiu care stă la baza pedepselor prevăzute în legea mozaică.

Prin urmare, cele şase texte mesianice conțin făgăduința divină care se repetă la cei trei patriarhi şi privesc înmulțirea neamului lor din punct de vedere etnic şi spiritual. Peste aceştia se va revărsa binecuvântarea materială şi spirituală ca răsplată a credinței şi vieții curate a patriarhului Avraam, care va deveni celebru înaintea lor, pentru faptul că el va fi unul din strămoşii Mântuitorului Hristos (Mat. 1,1). Împreună cu urmaşii săi trupeşti, Avraam va deveni mijlocitorul real al mântuirii. Ei se vor învrednici de privilegiul ca Mesia să se nască dintre ei.

Grupul celor şase texte cu făgăduințe divine urmează în ordine cronologică după protoevanghelie şi binecuvântările lui Noe şi continuă firul ideii mesianice. El are un indiscutabil fond istoric şi religios. În cuprinsul lor nu este amintit direct numele lui Mesia, fapt ce nu afectează caracterul lor mesianic confirmat de Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiție.

d) Profeția lui Iacob despre Împăciuitorul (Fac. 49, 10)

Şirul textelor mesianice din cartea Facerii se încheie cu profeția lui Iacob despre Împăciuitorul (Şilo). Textul profeției a fost rostit de Iacob înainte de a muri şi se înțelege ca o ultimă binecuvântare a patriarhului biblic asupra fiului său, Iuda. Această binecuvântare este, cuprinsă în următorul text: "Nu va lipsi sceptrul din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce va veni Împăciuitorul, Căruia se vor supune toate popoarele" (Fac. 49, 10).

Caracterul mesianic al binecuvântării este confirmat chiar de cuvintele cu care se încheie primul verset al cap. 49 "în zilele din urmă" (beacharith hajjamin). Cu această binecuvântare se încheie istoria patriarhilor care, de altfel, începe prin binecuvântarea lui Dumnezeu dată lui Avraam în diferite momente din viața sa.

Binecuvântarea lui Iacob preia şi continuă ideea din făgăduințele divine amintite mai înainte cu privire la soarta viitoare a urmaşilor săi, între care semința Iuda are prioritate, nu numai față de celelalte 11 seminții, ci şi înaintea tuturor popoarelor. Cuvintele rostite asupra lui Iuda fac ca prezicerea să fie una dintre cele mai de seamă profeții mesianice din timpul său. Profunzimea lor nu se opreşte numai la soarta viitoare a fiului său în lume, ci ajunge până în epoca mesianică când Împăciuitorul, primul nume dat lui Mesia în Vechiul Testament, va descinde din neamul său şi Lui I se vor supune neamurile, mărirea şi respectul de care se va învrednici această semințe sunt reflectate în mod simbolic în numele de Iuda care provine din rădăcina verbului "a lăuda", "a prețui", "a mări" (yuda(h)).

Profeticele cuvinte rostite de Iacob după prezicerea soartei viitoare a lui Ruben, Simeon şi Levi au în vedere mai întâi respectul de care se va bucura Iuda din partea fraților săi şi care rezultă din contextul profeției mesianice: "închina-se-vor ție feciorii tatălui tău" (Fac. 49, 8). Afirmațiile din context pun în lumină rolul lui Iuda în istoria lui Israel şi mai ales în iconomia mântuirii, deorece regele mesianic se va naşte din neamul său. Tot în context se prezice strălucirea şi puterea lui Iuda peste toți potrivnici Lui, prin cuvintele: "Mâinile tale să fie în ceafa vrăjmaşilor tăi" (Fac. 49, 8).

Prevestirea lui Iacob despre gloria şi întâietatea seminției lui Iuda şi-a găsit împlinirea pe vremea judecătorului Daniel unul din descendenții săi trimis de Iahve să elibereze pe israeliți din robia regelui Mesopotamiei (Jud. 3, 8-11). Ea se adevereşte pe deplin începând cu regele David în familia căruia s-a stabilit ereditatea regală care se menține până la robia babiloniană (587 î.Hr.). După această dată urmaşii lui Iuda vor reveni mai târziu în număr mare sub conducerea lui Zorobabel, descendent din aceeaşi semințe şi vor ocupa pământul Țării Sfinte, iar o parte din el va purta numele de Iudeea. În textul targumului ierusalimitean se spune despre Iuda că va fi lăudat de frații săi şi că toți iudeii vor purta numele său.

Pentru a reda noțiunea de glorie şi putere a lui Iuda, patriarhul întrebuințează comparația dintre el şi cel mai puternic dintre animale, de aceea, în contextul profetic îl şi numeşte "pui de leu eşti, Iudo, fiul meu! " sau "El a îndoit genunchii şi s-a culcat ca un leu" (Fac. 49, 9). După cum leul inspiră teamă față de animale, la fel va face şi Iuda iar unii exegeți consideră că textul de față ar privi pe regele David, cunoscut ca un conducător războinic şi de temut care umblă după pradă, iar pe fiul lui Solomon, care, deşi n-a urmat exemplul tatălui său, el inspiră teamă asemenea leului care se odihneşte după pradă.

Contextul acestei profeții (Fac. 49, 8-9) subliniază ideea că Iuda ca persoană şi semințe va avea un rol important față de frații săi şi celelalte seminții care îl vor respecta. Această idee se continuă şi în textul propriu-zis al profeției pe care l-au tâlcuit Sfinții Părinți. După unii Sfinți Părinți şi scriitorii bisericeşti (Sfântul Chiril al Ierusalimului, Origen şi Fericitul Ieronim) binecuvântarea lui Iacob are în vedere numai semința lui Iuda şi prin David se impune în fața celorlalte seminții, după alții (Sfântul Iustin, Eusebiu de Cezareea, Teodoret de Cyr) cuvintele patriarhului biblic se referă la toți urmaşii lui Iacob conduşi de regi până la venirea lui Mesia. Prima tâlcuire ține de interpretarea literală, a doua de cea spirituală. Celei dintâi îi urmează teologia ortodoxă, romano-catolică şi o parte din cea protestantă.

Din textul scripturistic se vede că patriarhul Iacob a binecuvântat fiecare seminție (Fac. 49, 28), ceea ce înseamnă că ea s-a transmis separat celor doisprezece fii ai săi și urmașilor lor. Acest lucru infirmă teza binecuvântării colective, ea fiind personală, dându-se fiecărei seminții și în mod special lui Iuda din care se va naște Mesia (Șilo). Cu această binecuvântare specială se prezice descendența Mântuitorului Hristos din neamul lui Iuda și, totodată se arată că nașterea Lui va fi numai dintre urmașii Săi, nu și din celelalte seminții, cum s-ar putea deduce în cazul acceptării unei binecuvântări colectiv-generale.

Inspirat de Dumnezeu, patriarhul Iacob își începe binecuvântarea cu caracter mesianic sub o formă negativă ca să atragă atenția că seminției lui Iuda i se va asigura proprietatea și conducerea redate prin sceptru (șebet) și toiag, însemne ale autorității și ale păstrării ordinii (Pilde 13, 24; 22, 8). Cu acest prilej se prevestește puterea de stăpânire și conducere care se va statornici în semința Iuda din sânul căreia se vor naște regi peste Israel.

Durata stăpânirii și conducerii este stabilită prin expresia ebraică "până ce va veni Împăciuitorul" (adh ki iavo Silo), când ea se va continua sub altă formă, spirituală, de către Șilo, denumirea viitorului rege mesianic.

Expresia ebraică "până ce" nu marchează sfârșitul stăpânirii lui Iuda, ci numai încetarea puterii politice a acestei seminții, care va fi urmată de autoritatea spirituală fără de sfârșit a Împăciuitorului lumii cu Dumnezeu. Ea alcătuiește partea cea mai de seamă a textului căruia îi imprimă un evident înțeles mesianic.

Analizând această parte esențială a profeției lui Iacob, cercetătorii au sesizat faptul că termenul ebraic Șilo prezintă cea mai dificilă problemă în înțelegerea lor, de aceea de secole este condiderat drept "crux interpretum" pentru specialiști, care văd în el un cuvânt enigmatic. În legătură cu acest cuvânt ebraic au fost emise mai multe păreri care se îndepărtează de înțelesul general al binecuvântării. Cele mai importante interpretări pleacă de la niște considerații de ordin gramatical și semnatic. Astfel, după unele

interpretări, termenul "Șilo" trebuie tradus fie prin "nou născut" fără a ține seamă de cerințele limbii ebraice și de implicațiile dogmatice, fie prin "liniște", punând în legătură acest substantiv cu verbul de a fi liniștit (șala(h)), explicație care este mai mult ipotetică și nepotrivită sensului profeției unde se vorbește clar de o persoană, nu de o stare pașnică în cadrul seminției Iuda.

După alte interpretări, ebraicul Șilo derivă din verbul "a întreba, a cere, a se ruga, a reclama" (șaal), traducere care nu corespunde din punct de vedere gramatical, istoric și dogmatic, deoarece "Șeiloh" înseamnă "rugător" și niciodată Iuda nu l-a așteptat. La această opinie nepotrivită sensului profeției se adaugă afirmațiile celor ce cred că prin Șilo s-ar desemna localitatea cu același nume de pe teritoriul seminției Efraim, unde a fost așezat cortul sfânt și o dată cu stabilirea lui aici, ar fi început acea perioadă de liniște a lui Israel peste țara Canaanului (Iosua 18, 1). Deosebirea de scriere între numele profeției și cel al localității biblice e și de ordin istoric, deoarece la început semința lui Iuda n-a avut un rol important pe când se afla cortul sfânt în așezarea Șilo, ceea ce face ca și această părere să fie respinsă de teologi.

La fel de nepotrivită textului profetic este și părerea că Șilo trebuie identificat cu Salem, vechea denumire a Ierusalimului. Identificarea s-a făcut probabil după sensul apropiat al celor două cuvinte, fără a ține seamă de deosebirea grafică și de realitatea istorică, deoarece Iuda ajunge la conducere prin David înainte ca acesta să cucerească cetatea Salem de la iebusei.

O altă interpretare pornește de la simpla schimbare de vocale a consoanelor și susține teza că Șilo se referă la Sela, al treilea fiu al lui David. Teza respectiva nu are nici un temei, întrucât Sela se născuse (Fac. 38, 5) înainte de binecuvântarea lui Iacob care se referă la cele ce se vor petrece în viitor. Apropiată de această interpretare este și cea care identifică pe Șilo cu Șeolul. Ca și celelalte interpretări, ea se îndepărtează de adevăratul înțeles al profeției și respingerea ei este indiscutabilă, deorece în Vechiul Testament nu se află exemple de acest gen.

Exegeza corectă a cuvântului Şilo pleacă de la verbul "a fi în pace, a fi liniştit" (şala(h)) din care s-a format numele propriu de "Împăciuitorul" care va fi o persoană viitoare ridicată din neamul lui Iuda. Ea corespunde sensului mesianic al profeţiei şi tradiţiei iudaice. În targume (Onkelos, Ionatan, Ierusalimitean) cât şi în Talmud se recunoaşte caracterul mesianic al binecuvântării şi se pastrează numele de Şilo pentru regele mesianic.

Unii filologi urmărind grafia numelui Şilo într-un număr de treizeci de manuscrise ebraice şi în Pentateuhul Samaritean, au constatat lipsa consoanei yod din scrierea lui şi au considerat că acest termen este alcătuit din pronumele relativ "care" ('aşer sau şe) şi sufixul pronominal persoana a treia, genul masculin "lo" (10). Potrivit acestei păreri, Şilo s-ar traduce prin expresia "căruia se cuvine", care apare şi în targume (Onkelos), traducerea siriacă (Peşitta), latină (Vulgata) "qui mittendus est", sau "cui reposita sunt" şi greacă (Septuaginta ω αποκειται). În vechime, această interpretare a fost admisă chiar de către unii Sfinţi Părinţi (Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilia 67 la Facere, P.G., t. 54, col. 584) şi scriitori bisericeşti (Origen, Omilia 17 la Facere, t. 12, col. 258; Teodoret de Cyr, Comentariu la Facere, t. 80, col. 217). Ea este în armonie cu contextul şi confirmă caracterul mesianic al cuvintelor lui Iacob pentru viitorul lui Iuda.

Sfârşitul profeţiei mesianice îl formează cuvintele: "şi de el vor asculta popoare" (ve lo yqqehath ammim, în trad. rom. "căruia se vor supune popoarele"). Vechile traduceri - Septuaginta, Peşitta şi Vulgata au în loc de cuvântul ebraic yqeha(h) = ascultare, substantivul "aşteptare" (= tiqva(h) cf. R. Kittel, Biblia hebraică, Stuttgart, 1973, p. 76, care preferă textul masoretic). De aceea, ultimele cuvinte ale acestei profeţii vor avea forma "şi el va fi nădejdea neamurilor", propoziţie care nu schimbă sensul mesianic al profeţiei şi contribuie la explicarea ei. Introducerea cuvântului "aşteptare" se încadrează în spiritul mesianic şi el marchează speranţa omenirii în venirea lui Mesia. Către el se îndreaptă toate speranţele lumii spre mai bine, deorece numele Său simbolic de Împăciuitorul stă în strânsă

legătură cu împărăţia Sa paşnică râvnită de toţi cei ce râvnesc viaţa, libertatea, pacea, adevărul şi dreptatea. Venirea lui Mesia va însemna inaugurarea epocii de pace şi prosperitate pe plan material şi spiritual. El va exercita puterea de conducere în toată plinătatea ei şi în vremea Sa va lua sfârşit stăpânirea văzută a seminţiei lui Iuda. Până la venirea Sa, din neamul lui Iuda au existat mereu conducători peste Israel, chiar dacă israeliţii s-au aflat sub ocupaţii străine - asiriană, babiloniană, persană, greacă sau romană.

Istoria biblică confirmă clar împlinirea prezicerilor lui Iacob, privind conducerea şi întâietatea seminţiei lui Iuda. Ea se bucură de întâietate între celelalte seminţii în timpul călătoriei prin pustiul Sinai (Num. 10, 14), la aducerea jertfelor pentru sfinţirea altarului de la Cortul Sfânt (Num. 7, 12), la împărţirea pământului în ţara Canaan (Iosua 15, 1), şi mai ales în timpul lui David, când domnia va deveni ereditară în casa sa.

Caracterul mesianic al profeţiei este recunoscut în tradiţia iudaică şi creştină, exceptând pe unii rabini şi teologi raţionalişti. Unii rabini mai vechi şi mai noi nu identifică pe Împăciuitorul cu Mesia, ci cu alte persoane ca Moise, David, Saul, Nabucodonosor, Irod cel Mare sau stăpânirea lui Iuda. Părerea lor nu se potriveşte textului biblic, deorece venirea lui Şilo (Împăciuitorului) marchează sfârşitul stăpânirii lui Iuda şi nu începutul sau continuarea ei, iar unele persoane indicate de ei nu au nici o legatură cu seminţia lui Iuda.

Teologii raţionalişti afirmă că textul mesianic este un adaus din perioada postexilică, pentru a imprima ideea mesianică celor relatate de Moise în penultimul capitol al cărţii Facerii, tot capitolul 49 ar avea origini diferite şi cele menţionate despre Iuda ar data din vremea lui David; la fel binecuvântarea lui Iacob (Fac. 49, 8-12) ar fi un imn care a fost făcut în zilele regelui David. Părerile criticilor raţionalişti nu se întemeiază pe nişte argumente serioase care să infirme hristologia textului. Ei neglijează faptul că această profeţie mesianică este adeverită atât în Noul Testament (Ioan 1, 45; 5, 46) cât şi în literatura patristică (Sfântul Ioan Gură de Aur, Omil. 67, P.G., t. 54, col. 574; Teodoret de Cyr, La Fac. P.G., t. 8, col. 217; Procopiu de Gaza, In Gen. P.G., t. 87, col. 49).

Teologia ortodoxă, cea romano-catolică şi în mare parte cea protestantă consideră drept mesianic textul binecuvântării lui Iacob. În această profeţie se continuă şi se adânceşte fondul ideii mesianice. Ea rămâne cel mai vechi document scripturistic, în care se prezice numele lui Mesia de Împăciuitorul, rege desăvârşit şi puternic de care vor asculta toate popoarele. Din cuprinsul ei aflăm că Iuda se va bucura de întâietate între celelalte seminţii şi Lui I se va încredinţa conducerea sau stăpânirea terestră asupra acestora până la venirea lui Mesia. Către El se vor îndrepta toate speranţele popoarelor, întrucât în calitatea Sa de rege desăvârşit, le va conduce către o viaţă paşnică, mai bună şi mai dreaptă. El va fi un conducător spiritual care va birui puterea diavolului.

Aşadar, binecuvântarea lui Iacob este prima profeţie direct şi explicit mesianică în care se cuprind germenii demnităţii spirituale ai lui Mesia şi ai împărăţiei Sale. De ea se leagă nazuinţele oamenilor spre o stare prosperă a lumii şi de făurire a unui viitor paşnic şi prosper.

Bibliografie

- J. Chaine, *La Genèse*, Paris 1968.
- W. Gaspari, *Die Anfänge der alttestamentlichen Weissagung*, în "Neue Kirchliche Zeitschrift", 1920.
- L. Dennefeld, *Le messianisme*, Paris, 1929.
- Dr. F. Feldmann - Dr. H. Herkenne, *Die Heilige Schrift des A.T.*, Bonn, 1930.
- Hugo Gressmann, *Der Messias*, Göttingen, 1930.
- Dr. P. Heinisch, *Das Buch Genesis*, Bonn, 1930.
- E. König, *Die messianische Weissagungen*, 1925.
- M. Lagrange, *Le messianisme chez les juifs*, Paris, 1909.
- Prof. Dr. Nic. Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, Sibiu, 1944.
- Pirot, art. *"Abraham"* în "Dictionnaire de la Bible", Supplèment, t. I, 1926.
- Gerhard von Rad, *La Genèse*, Genève, 1968.
- J. Rice, *Christ in the Old Testament*, London, 1969.
- V. Tarnavschi, *Geneza*, Cernăuţi, 1909.
- Cl. Westermann, *L'Ancien Testament et le Jésus Christ*, Paris, 1972.

TEXTE MESIANICE DIN CĂRŢILE NUMERI ŞI DEUTERONOM (NUMERI 24, 17; DEUT. 18, 15, 18)

a) Steaua din Iacob (Num. 24, 17)

După perioada patriarhilor ideea mesianică continuă după trecerea a peste patru secole, în vremea lui Moise, cu profeţia lui Valaam. În această profeţie, vrăjitorul păgân din Petor de lângă Eufrat, prevesteşte regelui Balac, fiul lui Sefor al Moabului, naşterea unui om de seamă prin cuvintele: "Îl văd, dar acum încă nu-i, îl privesc dar nu de aproape; o stea răsare din Iacob, un toiag se ridică din Israel şi va lovi pe căpeteniile-Moabului şi pe toţi fiii lui Set îi va zdrobi".

Dacă în Facere sunt cele mai multe profeţii mesianice, numărul lor se reduce în celelalte cărţi ale Pentateuhului unul din ele fiind profeţia lui Valaam despre Steaua din Iacob, iar celălalt prezicerea lui Moise despre Profetul cel Mare (Deut. 18, 15, 18). Textele mesianice lipsesc din cărţile Ieşirea şi Levitic, deoarece prima se ocupă de istorisirea ieşirii israeliţilor din robia egipteană, călătoria lor prin pustiu până la Muntele Sinai, încheierea Legământului şi promulgarea Legii, sfinţirea preoţilor, construirea Cortului sfânt şi păzirea zilei de odihnă, iar cea de a doua de rânduielile cultice - jertfe, purificaţiuni levitice, sărbători şi zeciuieli.

Profeţia lui Valaam continuă ideea mesianică privind demnitatea împărătească a lui Mesia cuprinsă mai înainte în făgăduinţele divine făcute patriarhilor şi în mod solemn în binecuvântarea lui Iacob asupra lui Iuda. Autorul acestei profeţii în loc să blesteme pe israeliţi, aşa cum îi ceruse regele moabit, îi binecuvântează după porunca lui Dumnezeu, care, din instrument de blestem, se transformă într-un mijloc de transmitere a făgăduinţei divine. El a fost invitat în patru rânduri să blesteme pe fiii lui Israel şi tot de atâtea ori el îi laudă şi îi binecuvântează arătând mai întâi că aceştia au o viaţă deosebită (Num. 23, 9), apoi că preamăresc pe

Dumnezeu, Care i-a scos din Egipt (Num. 23, 21-24) şi au sălaşuri frumoase (Num. 24, 5). După a treia binecuvântare, regele Balac îl invită să plece din ţara sa, însă înainte de a se despărţi, binecuvântează pentru a patra oară pe Israel, profeţind, prin naşterea stelei din Iacob, cele ce se vor întâmpla în viitor în relaţiile dintre israeliţi şi moabiţi, precum şi biruinţa fiilor lui Israel asupra tuturor duşmanilor săi.

Contextul istoric al celor relatate de Moise în legătură cu Valaam nu a fost pus la îndoială de critici, în afară de cuvintele privind viitorul mesianic. Îndoiala pleacă de la faptul că era un lucru imposibil şi incompatibil cu revelaţia divină, ca un om din popoarele păgâne să ajungă mijlocitor al descoperirilor dumnezeieşti despre Mesia. Însă rezerva lor nu ţine cont de textul Sfintei Scripturi în care Valaam apare ca un cunoscător al voii Celui Preaînalt şi ca cel ce vede descoperirile lui Dumnezeu (Num. 24, 16). Chiar dacă lipsea această menţiune scripturistică, Valaam, în contextul evenimentelor istorice contemporane lui, putea să devină instrumentul descoperirii voii divine înaintea regelui Balac al Moabului care se împotrivea trecerii israeliţilor prin ţara sa.

Începutul profeţiei îl formează imperfectul qal al verbului "a vedea" (Taa(h)) tradus cu prezentul, pentru a arăta că Valaam a avut o viziune despre vremurile viitoare (Num. 24, 14) şi nu că el va urma să vadă cele descoperite de Dumnezeu, dacă forma verbală s-ar traduce cu viitorul. În funcţie de acordul cu celelalte verbe (consecutio temporum), imperfectul ebraic se traduce nu numai cu viitorul, ci şi cu prezentul sau trecutul. Certitudinea viziunii o marchează şi verbul următor, la aceeaşi formă, după care urmează relatarea despre persoana deosebită care se va naşte ca o stea din Iacob şi se va ridica ca un toiag din Israel ca să lovească toate căpeteniile Moabului şi să zdrobească pe toţi fiii lui Set. Această persoană este comparată cu "o stea", pentru a reda imaginea viitorului rege mesianic iar invocarea ei pentru a anunţa persoanele de seamă este un obicei folosit şi în alte cazuri de aghiografii Vechiului şi Noului Testament (Fac. 37, 9; Isaia 14, 12; Daniel 12, 3; Apoc. 22, 16). La unele popoare din antichitate există credinţa în apariţia unei stele

minunate la naşterea sau la urcarea pe tron a unui rege vestit (Suetoniu, Iuliu Cezar 78; Pliniu, Istoria naturală etc.)

Persoana deosebită este comparată de Valaam cu o stea a cărei obârşie este din Iacob, de aceea substantivul propriu următor acesteia nu este un atribut, ci un complement al originii sau un indicator locativ. Ea (steaua) este viitorul rege al lui Israel simbolizat de toiag sau sceptru ca simbol al autorităţii şi stăpânirii, aşa cum s-a folosit şi în cadrul binecuvântării lui Iacob despre Împăciuitorul. Misiunea sa este aceea de a nimici pe toţi duşmanii săi dintre care sunt menţionaţi la început mobiţii şi apoi descendenţii lui Set. În originalul ebraic se arată că urmaşul minunat din Iacob va nimici "tâmplele" Moabului, ceea ce înseamnă distrugerea lui. Septuaginta, în locul cuvântului ebraic "tâmple" (pa'athey) foloseşte substantivul "principi" sau "duci" după traducerea Vulgatei, termeni care nu se apropie ca sens de cuvântul "boieri" folosit de targumul Onkelos. Deosebirile de formă nu schimbă sensul profeţiei, deoarece distrugerea Moabului va fi evidentă, chiar dacă este condus poporul de principi, duci sau boieri.

Distrugerea va include şi pe fiii lui Set prin care se înţeleg, având în vedere şi traducerea Septuagintei şi Vulgatei, urmaşii celui de al treilea fiu al lui Adam şi Eva (Fac. 4, 25) sau cei ai lui Isav numit şi Edom (Fac. 36) şi, în general, toate neamurile din zona sudică a Canaanului care s-au împotrivit israeliţilor în drumul lor spre ţara Sfântă. În antichitate, aceste popoare s-au dovedit războinice, de aceea unii teologi traduc expresia "fiii lui Set" cu fiii vuietului de război.

Comparaţia cu steaua şi toiagul are în vedere, cum s-a mai spus, pe Mesa, şi acest lucru îl atestă cuvintele din contextul profeţiei "în zilele din urmă" (be'acharith hajjamim Num. 24, 14) pe care profeţii le utilizează în cazul unor descoperiri despre viitorul poporului Israel şi al celorlalte neamuri. Cel de al doilea cuvânt comparativ are legătură cu binecuvântarea lui Iacob despre Împăciuitorul, ceea ce înseamnă că şi din punct de vedere formal se poate identifica o unitate şi continuitate a ideii despre Mesia ca rege spiritual al întregii

omeniri. Acest conducător israelit se poate identifica în persoana lui David şi Solomon ca tipuri imperfecte ale regelui mesianic, deoarece pe vremea lor, ei nu au distrus, ci numai au supus pe moabiţi şi edomiţi care au devenit independenţi. După timpul lor, profeţii vor profetiza împotriva lor (Isaia 25, 10-12; 34, 5, 15; Ier. 48, 49, 17; Iezec. 35). Neîmplinirea acestei profeţii într-o perioadă de timp limitată determină pe profeţi să reia ideea mesianică despre pedepsirea moabiţilor şi edomiţilor, speranţă care este în legătură cu aşteptarea regelui mesianic puternic şi strălucitor ca steau dimineţii (Ps. 2, 6-8; 71, 11-19; 109, 2-3; Apoc. 22, 16).

Sensul mesianic al cuvintelor lui Valaam despre viitorul lui Israel a fost recunoscut atât de tradiţia iudaică, cât şi de cea creştină. Teologii iudei, în parafrazele aramice sau targume, afirmă că "steaua din Iacob" se referă exclusiv la Mesia, care va descinde din casa lui Iacob şi va fi un rege mare pedepsind pe "boierii" Moabului şi pe toţi vrăjmaşii (targum Onkelos). În Kabala se dau explicaţii pe marginea primelor cuvinte din profeţia lui Valaam şi se spune că această profeţie s-a împlinit atunci parţial şi definitiv în zilele lui Mesia. Rabinii nu dau importanţă sensului spiritual al cuvintelor lui Valaam şi, în general, al celorlalte profeţii mesianice, ci ei au în vedere pe un Mesia politic, aşa cum s-a întâmplat cu Bar Kohba care înseamnă "Fiul stelei", tocmai pentru că ei considerau că în persoana acestui conducător al răscoalei iudeilor împotriva romanilor (132-135) se împlineau cele despre "steaua din Iacob".

În literatura patristică se confirmă cu claritate mesianitatea textului din cartea Numeri (24, 17). Sfinţii Părinţi şi scriitorii bisericeşti afirmând că Mesia va răsări ca o stea din Iacob, pentru neamul lui Avraam (Dialogul cu iudeul Trifon; Sfântul Irineu, Contra ereziilor III, 9, 2). Deosebit de utile sunt în acest sens explicaţiile lui Origen care zice că profeţia lui Valaam care nu vede acum pe Mesia, ci la plinirea vremii, are în vedere pe fiul lui Dumnezeu, steaua simbolizând natura dumnezeiască, iar toiagul, pe cea omenească a Domnului Iisus Hristos. Acelaşi comentator arată că steaua care a apărut deasupra locului unde era pruncul a rămas în Iisus Hristos şi a dispărut aşa

cum Duhul Sfânt la Botezul Domnului a venit în chip de porunbel deasupra Lui şi a rămas în El (La Num. Omil. 18, P.G., t. 12, col. 716 şi 717). El susţine caracterul eshatologic pe baza unei tradiţii creştine bine stabilită în acest sens şi care vizează pe Mesia spiritual şi biruitor asupra tuturor slujitorilor răului.

Urmând interpretarea tradiţională, teologii romano-catolici au văzut în cuvintele lui Valaam despre steaua din Iacob o profeţie mesianică. Pe această linie exegetică merg şi unii teologi protestanţi, dintre care unii recunosc caracterul istoric al profeţiei şi o leagă de binecuvântarea lui Iacob (Fac. 49, 10). Ei susţin că textul profeţiei prevesteşte nu numai istoria lui Israel asupra popoarelor, ci venirea celui ce va aduce pacea şi va supune pe toţi potrivnicii lui Dumnezeu. Alţi teologi protestanţi neagă caracterul mesianic al profeţiei lui Valaam şi consideră că acesta se referă doar la viitorul politic al lui Israel, împlinit de regele David. Ei nu se împacă cu ideea că un om străin de credinţa lui Israel poate vorbi de universalismul mesianic, sau de ce Dumnezeu a ales tocmai un bărbat străin ca să-şi descopere adevărul despre mântuire. Întrebarea lor nu este fără un răspuns logic, care constă din faptul că ideea mesianică s-a păstrat într-o formă vagă şi la alte popoare care au păstrat revelaţia primordială numai pe cale naturală şi din relatarea lui Moise reiese clar că Valaam avea o cunoştinţă apropiată despre Dumnezeu de credinţa monoteistă. În conjuctura evenimentelor istorice de atunci nu este exclus ca Valaam să nu fi cunoscut credinţa monoteistă a israeliţilor care în războiul împotriva madianiţilor, a căzut şi el pradă morţii (Num. 31, 8).

Aşadar, profeţia lui Valaam prevesteşte venirea lui Mesia din neamul lui Iacob că El va fi un conducător deosebit, inaugurând, aşa cum s-a prezis şi până acum, o epocă de pace pe pământ. Ca şi celelalte profeţii despre Mesia, la fel şi cuvintele lui Valaam prezic întemeierea împărăţiei universale care va fi instituită de Fiul lui Dumnezeu la plinirea vremii. Binecuvântarea sa a aflat împlinire tot în persoana Mântuitorului Hristos, care cheamă la mântuire pe toţi, iudei şi păgâni (Rom. 9, 24).

b) Profetul cel Mare (Deut. 18, 15, 18)

Şirul profeţiilor din Pentateuh se încheie cu prezicerea lui Moise despre Profetul cel Mare. Conţinutul profeţiei este următorul: "Prooroc din mijlocul tău şi din fraţii tăi, ca şi mine, îţi va ridica Domnul Dumnezeul tău: pe Acela să-L ascultaţi. Eu le voi ridica prooroc din mijlocul fraţilor lor, cum eşti tu şi voi pune cuvintele Mele în gura Lui şi El le va grăi lor tot ce-I voi porunci Eu".

Această profeţie se încadrează în cea de a doua cuvântare a lui Moise rostită către popor, prevenindu-l că atunci când va intra pe pământul Ţării Sfinte să nu se lase furat de farmece, descântece, vrajitorie, profeţii false, magie sau ghicitorie practicate de popoarele idolatre şi care sunt "urâciune" înaintea lui Dumnezeu (Deut. 18, 9, 14). Conducătorul său spiritual îi spune că Dumnezeu va avea grijă ca să ridice din mijlocul său profeţi ca să-i înveţe adevărul, iar el să dea ascultare cuvintelor lor, deoarece vestesc voia şi cuvântul Domnului în lume. El caută să convingă pe conaţionalii săi de existenţa profeţilor aleşi din sânul lor, ca să le facă cunoscut adevărul şi să nu mai fie nevoie să se adreseze falşilor mesageri ai voii divine. Din mijlocul lui Dumnezeu va ridica un Profet mare ca şi Moise Care îi va îndruma pe drumul adevărului vestindu-le numai cele ce Dumnezeu Îi va descoperi.

Ultima profeţie mesianică din Pentateuh începe cu substantivul "profet" (nabi) care derivă din verbul a prooroci, a vorbi cu însufleţire (naba). În scrierile Vechiului Testament acest substantiv desemnează acele persoane care vorbesc cu înflăcărare sau vorbesc în numele lui Dumnezeu (I Regi 10, 11; Ieremia 29, 27). Sensul noţiunii de "profet" este explicat de textul scripturistic în care se arată că alesul lui Dumnezeu vorbeşte în numele unei autorităţi divine. Pentru prima dată noţiunea de profet este folosită pentru Aaron (Ieş. 4, 11) care vorbeşte în locul fratelui său Moise din cauză că acesta era gângav (Ieş. 4, 10; 6, 12). Prin Aaron, Dumnezeu face cunoscut planul eliberării poporului din robia egipteană, misiune pe care toţi profeţii o au de îndeplinit, devenind astfel mijlocitori ai descoperirilor divine (Evr. 1, 1).

Ca termen consacrat, noţiunea de profet are în vedere persoana care vorbeşte în numele altuia, ceea ce înseamnă că profetul glăsuieşte oamenilor voia divină din partea lui Dumnezeu. Originalul ebraic a fost respectat şi de traducătorii Septuagintei, profetul fiind vestitorul său, interpretul voii dumnezeieşti. Sfinţii Părinţi au subliniat îndeosebi sensul de prezicător al viitorului şi al voii divine (Sfântul Irineu, Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile cel Mare). La fel au înţeles noţiunea de profet şi scriitorii bisericeşti (Fericitul Augustin). Menţiunile patristice contribuie la explicarea noţiunii de profet acordată acelor persoane prin care Dumnezeu descoperă poruncile Sale, după care oamenii trebuie să se conducă în raportul lor cu divinitatea şi cu semenii lor.

Cu noţiunea de profet se înrudesc ca fond şi expresiile vechitestamentare ca "omul lui Dumnezeu" ('is haelohim, Jud. 13, 6; I Regi, 2, 27) sau "omul duhului" (is haruach Osea 9, 7) sau "vânzătorul" (haroe(h) I Regi 9, 9) sau "privitorul" (choze(h) I Regi 24, 11; Isaia 1, 1) şi "veghetorul" (ţofe Ier. 6, 16). Privite laolaltă ele desemnează pe adevăratul profet ca mijlocitor între Dumnezeu şi oameni. Prin ei Dumnezeu comunică lui Israel atât poruncile Sale, cât şi pedepsele divine care se vor abate peste el din cauza nesupunerii sale şi care sunt un mijloc de readucere a lor pe drumul dreptei credinţe. Adevăratul profet este chemat de Dumnezeu chiar înainte de a se naşte (Ier. 1) sau prin viziuni (Isaia 6; Iezec 1, 1), însă niciunul dintre ei, aşa cum arată cazul Profetului cel Mare - Mesia - nu s-a învrednicit ca Dumnezeu să-i anunţe sosirea şi acest lucru să se realizeze prin Moise, cel mai de seamă conducător al lui Israel. În profeţia sa, Moise Îl numeşte pe Mesia doar "profet", personalitatea şi măreţia sa deducându-se din exprimarea termenului consacrat la singular. Acest Profet este o persoană deosebită, lucru care reiese din comparaţia ce I se face cu Moise şi nu cu alt profet din Vechiul Testament.

Din textul profeţiei lui Moise rezultă că profetul la care el se referă are o misiune specială, înaltă şi deosebită de cea a profeţilor Vechiului Testament. El este comparat numai cu autorul profeţiei

care a fost la timpul său nu numai mijlocitor al descoperirilor divine, ci şi preot şi conducător peste Israel. Prin mijlocirea sa, Dumnezeu a încheiat legământul şi a promulgat Legea pe muntele Sinai care stă la baza statului teocratic fondat de el după ieşirea israeliţilor din robia egipteană. Legile religioase, morale, sociale, economice şi organizarea întregii vieţi religios-morale a lui Israel se leagă tot de numele lui Moise. De aceea, nici unul din profeţii Vechiului Testament nu s-a învrednicit de o misiune aşa de înaltă şi deosebită ca Moise cu care a fost comparat Profetul cel mare, viitorul legislator şi conducător al lui Israel şi al lumii întregi. Valoarea şi misiunea specială a Profetului cel Mare rezultă din anunţarea venirii lui de către Moise. În viitor, Profetul cel Mare va încheia Noul Legământ, va promulga Legea cea Nouă şi desăvârşită care va fi un far călăuzitor al omenirii pentru eliberarea ei din robia păcatului, aducând adevărata mântuire şi împăcare a oamenilor cu Dumnezeu.

Prin analogie cu misiunea lui Moise se poate urmări rolul înalt al viitorului Profet-Mesia, persoana care nu se aseamănă cu nici un profet al Legii vechi cu privire la descoperirea voii viitoare, deoarece Iisus Hristos spune adevărul de la Sine, fără a fi nevoie de un mijlocitor între El şi Dumnezeu. Valoarea Sa rezultă din anunţarea venirii Sale nu numai de Moise, ci şi de alţi profeţi (Miheia 5, 1; Osea 11, 1), care vorbesc despre Mesia ca propovăduitor al numelui lui Dumnezeu în mijlocul fraţilor săi (Ps. 24, 24) şi ca mântuitor al celor nevoiaşi (Isaia 61, 1). Noul Testament adevereşte împlinirea profeţiilor mesianice în persoana Mântuitorului, inclusiv cele despre iniţierea oamenilor pe calea adevărului şi a mântuirii (Ioan 1, 9-21; I Ioan 5, 20), misiune pe care profetul o îndeplinea în Vechiul Testament.

În calitatea sa de mijlocitor şi propovăduitor al voii divine, profetul se bucură de respect din partea poporului şi acest lucru îl subliniază Moise când prevesteşte ascultarea de Profetul cel Mare (Deut. 18, 15). Profeţii adevăraţi sunt trimişi de Dumnezeu şi ei se deosebesc de cei falşi care fac preziceri în numele lor, urmărind lucruri deşarte şi periculoase pentru viaţa religios-morală a lui Israel. Ei au fost rânduiţi de Dumnezeu încă de la ieşirea israeliţilor din

robia egipteană (Ier. 7, 25) şi până la venirea Mântuitorului Hristos, prezicând pe Mesia ca profet al veştii celei bune (Isaia 61, 1), Care va avea un înainte mergător ca să cheme poporul la pocăinţă şi să-I pregătească pentru întemeierea împărăţiei cerurilor (Mal. 3, 1; Matei 11, 10; Marcu 1, 2, Luca 1, 17).

Şirul profeţilor chemaţi de Dumnezeu ca să le facă cunoscută voia Sa culmineză cu Mesia, Profetul cel Mare, care descoperă întregii lumi învăţătura Legii noi necesară pentru mântuire şi ca scop final în planul iconomiei divine. Cele prezise de Moise şi profeţi cu privire la venirea lui Mesia s-au împlinit în persoana Mântuitorului care n-a fost recunoscut în acestă calitate de contemporanii săi, exceptând cazul când poporul impresionat de învierea fiului văduvei din Nain şi cuprins de frică slăvea pe Dumnezeu zicând: "Prooroc mare s-a ridicat între noi şi Dumnezeu a cercetat pe poporul său" (Luca 7, 16). Sau după ce mulţimea de 5000 de persoane a fost săturată cu cinci pâini de orz şi doi peşti a spus: "Acesta este într-adevăr Proorocul Care va să vină în lume" (Ioan 6, 14). Cunoscând intenţia poporului de a-L face cu silă rege, Mântuitorul s-a retras singur în munte (Ioan 6, 15) şi acest lucru atestă credinţa poporului în venirea unui Mesia care să instaureze o împărăţie materială. Fariseii şi cărturarii întreţineau această speranţă în sânul conaţionalilor lor care n-au văzut în Iisus Hristos pe Profetul cel Mare prezis de Moise şi se întrebau dacă nu cumva Sfântul Ioan Botezătorul este profetul cel aşteptat (Ioan 1, 21).

Aşa cum afirmă Fericitul Augustin, nerecunoaşterea lui Iisus Hristos ca Mare profet prezis de Moise se datorează faptului că unii rabini au văzut în cele două texte mesianice din Deuteronom o referire la Iosua succesorul şi conducătorul statului teocratic, iar alţii l-au considerat pe Ieremia, Sfântul Ioan Botezătorul ori alt prooroc din istoria lui Israel (Matei 16, 14). Mai târziu, unii rabini (Rasi, Ibn Ezra David Kimhi) au înţeles că în cuvintele lui Moise din Deuteronom se fac referiri la toţi profeţii din Vechiul Testament şi au ajuns la forma de "oricare profet din mijlocul nostru", în loc de "profet din mijlocul tău".

Acest mod de a înțelege prevestirea lui Moise despre Profetul cel Mare a influențat gândirea teologilor raționaliști care susțin că aici autorul Pentateuhului are în vedere pe reprezentantul stării profetice din fiecare epocă ori "din când în când" se referă la apariția unui profet în mijlocul lui Israel. Numai unii dintre protestanți văd în această profeție mesianică o referire specială la persoana lui Mesia, nu la orice profet din istoria biblică a Vechiului Testament și acesta este Iisus Hristos.

Ambele texete mesianice din Deuteronom încep cu cuvântul "profet", pentru a marca o persoană deosebită față de ceilalți profeți ai Vechiului Testament, așa cum se subliniază în ultimul verset din Deuteronom, în care Moise este considerat cel mai de seamă prooroc al Legii Vechi (Deut. 34, 10). Cuvintele din acest text ajută la crearea unei paralele între Moise și Iisus Hristos în lumina celor două texte mesianice despre profetul cel Mare. Din această comparație între cei doi prooroci se pot urmări puncte comune, cât și de diferențiere între ei. Ambii sunt mijlocitori între Dumnezeu și oameni, prin ei s-a dat în lume câte o Lege ca expresie a voii divine și amândoi au acționat în aceeași operă de împăcare a omului cu Dumnezeu, primul pregătind calea spre acest act al mântuirii, Cel de al doilea realizându-l. Fiind profet, conducător al statului teocratic și legislator al său, Moise a fost tipul Mântuitorului Hristos în persoana căruia cele trei demnități se vor împlini cu desăvârșire. Tot ceea ce a fost nedesăvârșit și mai slab la profetul Moise și-a găsit perfectiunea în Profetul cel Mare - Iisus Hristos, Dumnezeu adevărat și om adevărat. Dacă Moise a văzut pe Dumnezeu față către față și a săvârșit multe minuni în fața poporului egiptean și israelit, acestea s-au împlinit în Noul Testament în Iisus Hristos care este Însuși Dumnezeu și nenumăratele Sale minuni sfârșesc cu învierea Sa din morți. Paralela dintre Moise și Iisus Hristos o subliniază astfel Procopie de Gaza: "Moise este profet ca și Hristos, căci Moise a eliberat poporul din Egipt, iar Hristos lumea întreagă din ghearele diavolului" (Comentar la Deut. P.G., t. 87, col. 917).

Ultimele cuvinte din cartea Deuteronom exprimă un adevăr

incontenstabil: de la Moise și până la venirea Mântuitorului Hristos nu s-a mai ridicat nici un profet să vadă fața lui Dumnezeu și să săvârșească atâtea minuni care au uimit poporul. Profeticele cuvinte din Deuteronom despre Mesia-Profetul cel Mare, realizat în persoana Mântuitorului Hristos care săvârșește nenumărate minuni și impresionează prin ele mulțimile, așa cum a fost cazul cu vindecarea slăbănogului de 38 de ani de la lacul Betezda. Cu acest prilej, Mântuitorul reproșează iudeilor că ei n-au crezut în cele ce Moise a scris despre El în Pentateuh și cu atât mai mult în cuvintele Sale (Ioan 5, 46-47).

În ultima zi a sărbătorii Corturilor, Mântuitorul Hristos a venit la Ierusalim cu ocazia acestui praznic, a chemat pe cei ce cred în El să-i urmeze, ca să le dea apa cea vie, cuvinte care i-a impresionat și au mărturisit că "Acesta este cu adevărat Proorocul", iar alții exclamau: "Acesta este Hristosul" (Ioan 7, 37-41). Această mărturisire o vor face mulțimile și cu prilejul intrării triumfale a Mântuitorului Hristos în Ierusalim. La întrebarea celor din cetate mulțimile care însoțiseră pe Mântuitorul de la Betfaghe la Ierusalim, răspundeau "Acesta este Iisus, proorocul din Nazaretul Galileii" (Matei 21, 11).

Caracterul mesianic al textelor din Deuteronom îl confirmă și cuvintele Sfântului Apostol Petru, care, după vindecarea ologului de la Poarta frumoasă în ceasul al 9-lea, a vorbit mulțimii despre împlinirea celor profețite, despre patimile Domnului și despre cuvintele lui Moise privind Profetul cel Mare de care trebuie să asculte (Faptele Apost. 3, 22). Aceeași profeție despre Profetul cel Mare o amintește și Sfântul Arhidiacon Ștefan în cuvântarea sa, înainte de a fi ucis cu pietre (Faptele Apost. 7, 37).

Înțelesul mesianic al celor două texte din Deuteronom stă în strânsă legătură cu momentul Schimbării la față a Domnului, în care Dumnezeu arată că Iisus Hristos este Fiul Său cel Iubit, de Care trebuie să asculte lumea (Mat. 17, 5; Marcu 9, 7; Luca 9, 35). În acest moment, Mântuitorul apare însoțit de Moise și Sfântul Ilie, tocmai de a dovedi celor trei Sfinți Apostoli că El se deosebește de aceștia cu care poporul îl confundă (Matei 16, 14).

Un alt text neotestamentar care confirmă mesianitatea celor proorocite de Moise, îl formează cuvintele lui Filip adresate lui Natanael: "Am aflat pe Acela despre care au scris Moise în Lege şi proorocii, pe Iisus ... " (Ioan 1, 45). Sau cele relatate de evanghelistul Matei despre încercarea fariseilor şi a marilor preoţi de a prinde pe Iisus după rostirea pildei despre lucrătorii viei şi reţinerea lor în a face una ca aceasta, deorece se temeau de popor, care-l socotea drept prooroc (Matei 21, 46). Un alt argument pentru mesianitatea textelor din Deuteronom îl avem în tradiţia samarineană. Astfel, în dialogul purtat de Mântuitorul cu femeia samarineană, aceasta îi spune: "Doamne, văd că eşti prooroc", ca şi orbul din naştere: "că Mesia când va veni le va spune toate ca un mare profet" (Ioan 4, 19; 25; 9, 17). În seara Sfintei Învieri, cei doi ucenici, Luca şi Cleopa, mergând de la Ierusalim spre Emaus discutau între ei despre "Iisus Nazarineanul, care era Prooroc puternic în faptă şi de cuvânt înaintea lui Dumnezeu şi a întregului popor" (Luca 24, 19).

La aceste temeiuri neotestamentare se pot adăuga în acest sens şi mărturiile Coranului care aplică realizarea acestei profeţii din Deuteronom la "trimisul Domnului" care va fi în primul rând Moise, urmat de alţii "trimişi" între care se numără"Iisus Fiul Mariei" sau "Mesia Iisus fiul Mariei trimis adevărat al lui Dumnezeu".

Urmând mărturiile Sfintei Scripturi, Sfinţii Părinţi şi scriitori bisericeşti au recunoscut caracterul mesianic al cuvintelor din Deuteronom despre Profetul cel Mare. Fac excepţie Origen şi Tertulian care au văzut în această profeţie o referire la toţi profeţii, în fruntea cărora au aşezat pe Iisus Hristos. Sfinţi Părinţi ca Ciprian şi Atanasie cel Mare şi scriitori bisericeşti, cum sunt Tertulian, care vede în cuvintele dumnezeieşti de la Schimbarea la faţă "Pe acesta să-L ascultaţi" o referire la textul lui Moise, şi Fericitul Augustin, care susţine că singularul numelui de profet are în vedere o persoană deosebită, a văzut în Profetul cel Mare pe Iisus Hristos. De tâlcuirile lor au ţinut seamă teologii ortodocşi şi romano-catolici.

Aruncând o privire de ansamblu asupra tuturor textelor profetice consemnate în Pentateuh, vom putea urmări un progres

real al ideii mesianice, care îşi are începutul în Protoevanghelie şi se încheie cu cele prezise despre Profetul cel Mare. Această idee pleacă de la naşterea lui Mesia dintr-o urmaşă a Evei, care va fi din neamul lui Sem, seminţia lui Avraam, Isaac şi Iacob, casa lui Iuda ca mare conducător şi întemeietor al împărăţiei universale şi din mijlocul lui Israel ca mare profet. El va fi nu numai conducător ideal, ci şi un neîntrecut Învăţător al tainelor divine. Naşterea lui Mesia din poporul Israel este subliniată de Moise prin sufixul pronominal, pers. a II-a singular masculin însoţit de o prepoziţie şi un substantiv care dau expresia "din mijlocul său" (miqqerbekha Deut. 18, 15). Această expresie ebraică face parte din primul text mesianic din Deuteronom în care Moise prevesteşte naşterea unui Mare profet pe care-l compară cu el "ca mine" (Deut. 18, 15). Cuvintele sale sunt adeverite în al doilea text unde Dumnezeu îi descoperă naşterea unui profet asemănător lui (= ca şi tine - kemokha Deut. 18,18), Care va vorbi poporului tot ceea ce El îi va porunci.

Repetarea cuvântului "profet" în textele din Deuteronom pun în lumină pe de o parte persoana care va avea un rol deosebit în actul mântuirii, iar pe de altă parte, se anunţă că în viitor, Israel va avea totdeauna vestitori ai voii divine, care să-l îndrume spre calea mântuirii. Cu Profetul cel Mare comparat cu Moise, Dumnezeu va încheia un nou legământ şi va descoperi lumii o Lege nouă, care să-l conducă spre împărăţia cerurilor întemeiată de El. Prin El se va împlini tot ceea ce Dumnezeu a descoperit israeliţilor prin profeţii Legii vechi. Învăţătura Sa trebuie respectată şi împlinită pentru ca Dumnezeu să-şi reverse binecuvântările sale şi omul să nu mai sufere din cauza păcatului.

Deci, textele mesianice despre Profetul cel Mare sunt în deplină consonanţă cu cele descoperite de Dumnezeu în legatură cu venirea lui Mesia, biruitorul diavolului şi Cel ce va împăca pe Dumnezeu cu oamenii, aducându-le mântuirea şi viaţa veşnică. Descendenţa lui Mesia din neamul lui Israel confirmă binecuvântările divine anterioare (Fac. 9, 25-17; 12, 2-3; 49, 10) şi, totodată reafirmă privilegiul acordat israeliţilor, ca din mijlocul lor să se nască

Izbăvitorul lumii de sub osânda păcatului strămoşesc şi la ei să se împlinească mântuirea care să se vestească apoi la toate popoarele.

Bibliografie

- L. Dennefeld, *Le Messianisme*, Paris, 1929.
- Cl. Fillion, *La Sainte Bible.*
- H. Lesetre, art. *"Messie"* în "Dictionnarire de la Bible", t. 4, Paris, 1908.
- Prof. Dr. Nic. Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, Sibiu, 1944.
- J.A. Petit, *La Sainte Bible.*
- H. Ringren, *The Messiah in the Old Testament*, London 1965.
- Cl. Westermann, *L'Ancien Testament et Jésus Christ*, Paris, 1972.

TEXTE PRIVIND CINSTIREA SABATULUI (IEŞIREA 20, 8; 31, 16, 18; 32, 15, 16); LĂCAŞURI DE CULT (IEŞIREA 25, 9-40) ŞI PERSONALUL DE CULT (IEŞIREA 28, 1-5; LEVITIC 8; NUMERi 8, 6-10; Deuteronom 10, 8-9)

a) Texte privind cinstirea sabatului (Ieşirea 20,8; 31, 16, 18; 32, 15-16)

În cea de a doua carte a Pentateuhului avem temeiuri pentru cinstirea sabatului care este strâns legat de respectarea Legii mozaice şi contribuie la păstrea religiei monoteiste. El face parte din sărbătorile instituite de Dumnezeu care au drept scop repausul sau odihna despre care se vorbeşte mai întâi în referatul creaţiei, când Creatorul în ziua a şaptea s-a odihnit, marcând prin aceasta încetarea actului creaţiei. Ziua a şaptea nu a fost o zi obişnuită, deoarece nu se mai spune despre ea ca şi la celelalte zile ale creaţiei "a fost seară şi a fost dimineaţă", ci numai că pe ea Dumnezeu a sfinţit-o şi s-a odihnit de toate lucrurile Sale pe care le-a făcut şi le-a pus în rânduială (Fac. 2, 3). Mai mult, în textul ebraic, se arată că "Dumnezeu, în ziua a şaptea a sfârşit lucrarea Sa pe care făcut-o şi s-a odihnit în ea" (Fac. 2, 2). Acelaşi text în Septuaginta, Pentateuhul samaritean şi Versiunea siriacă, are forma "şi a sfârşit Dumnezeu în ziua a şasea lucrarea Sa pe care a făcut-o; iar în ziua a şaptea s-a odihnit ... ". Micile deosebiri de formă nu afectează sensul noţiunii de odihnă numită în limba ebraică "şabbath" (sabat).

Până la Moise, sabatul nu apare ca poruncă divină şi odihna de care se vorbeşte în ziua a şaptea, nu are sensul celei prescrise în porunca a patra din Decalog. Precizăm acest lucru, pentru că Dumnezeu ca spirit absolut, după actul creaţiei, nu avea nevoie de repaus şi ca să înţelegem aceasta, textul din profeţia lui Isaia este concludent: "Dumnezeu care a făcut marginile pământului nu oboseşte şi nu Îşi sleieşte puterile" (Isaia 40, 28). Dumnezeu, ca izvor al tuturor energiilor nu oboseşte niciodată şi pentru El odihna este un atribut firesc. El dă odihnă şi altor fiinţe şi cei ce se află în ea

duc o viață haric de dreptate și pace a sufletului, așa cum a avut-o Adam în rai pe care îl muncea, fără a resimți oboseală în urma eforturilor sale fizice. De aceea, pentru Adam, toate zilele erau odihnă fericită, munca în rai fiind un exercițiu de desfășurare a forțelor și energiilor sale fizice și spirituale.

Din cauza păcatului, primii oameni pierd harul, acea energie necreată care nu-i mai dă forță în munca pe care o depune cu multe eforturi (Fac. 3, 19) și este nevoit să se odihnească ca să-și refacă puterea fizică și să-și câștige cele necesare vieții. Această odihnă se impune după alungarea lor din rai, când sunt nevoiți să muncească din greu pământul, care de acum înainte va rodi spini și pălămidă (Fac. 3, 18) și ea se deosebește de cea din rai. Ea devine o necesitate după eforturile fizice ale omului, care până la Moise n-a cunoscut o legiferare a ei.

După Legea veche, sabatul este principala sărbătoare a evreilor închinată lui Dumnezeu, de aceea el poartă numele de "odihna Domnului" (Ieșirea 16, 23-25) pe care o cinstesc prin săvârșirea cultului divin și încetarea lucrului. Prin porunca a patra din Decalog, se revine la vechea semnificație religioasă a zilei a șaptea, pe care israeliții trebuie să o respecte, păstrând în felul acesta credința în Dumnezeu Creatorul cerului și al pământului în șase zile, următoarea fiind sfințită și binecuvântată de El. Această rânduială își găsește ecoul în prescripțiile mozaice și mai ales în porunca a patra din Decalog, dată de Dumnezeu după ieșirea israeliților din robia egipteană. Pentru a i se acorda o importanță deosebită ca și la celelalte instituții de ordin divin, sabatul este numit "legământ veșnic" (Ieșirea 31, 16).

Textul poruncii privind cinstirea sabatului începe cu expresia "adu-ți aminte", prin care israeliților li se atrage atenția de a nu-l neglija niciodată ca odihnă în cinstea lui Dumnezeu. Pentru a sublinia importanța sabatului, înainte de a ajunge la muntele Sinai, unde vor primi porunca pentru respectarea lui, Dumnezeu a poruncit lui Moise ca poporul în ziua a șasea să adune de două ori mai multă mană ca să-i ajungă pentru a doua zi, considerată ziua cea sfântă în cinstea

Domnului" (Ieșirea 16, 22-23). Cei ce au ieșit să adune mană în ziua a șaptea n-au găsit mană, de aceea sunt considerați vinovați față de porunca Domnului și Moise le atrage atenția ca să ia exemplu de la ceilalți care se odihnesc (Ieșirea 16, 27-30).

Cinstirii sabatului i se dă atât o semnificație religioasă, fiind legată de zilele creației și sfințirea zilei a șaptea, cât și o importanță istorică, amintind lui Israel de ieșirea sa din robia egipteană (Deut. 5, 15). El trebuie respectat ca urmare a celor șase zile de muncă după care fiecare israelit este îndreptățit la odihna de care are nevoie orice om, bărbat sau femeie, liber sau sclav, cât și animalele.

O dată cu promulgarea Legii pe muntele Sinai, sabatul este poruncit de Dumnezeu și ca instituție divină; trebuie respectat cu strictețe, încălcarea lui fiind un păcat contra divinității și se pedepsește cu moartea (Ieș. 31, 14). Toți cei ce nu împlinesc toate cuvintele Legii inclusiv cele despre sabat sunt pasibili de blestem (Deut. 27, 26) și sufletul lor va fi stârpit din popor (Ieșirea 31, 14).

Prăznuirea zilei sabatului se face prin dublarea jertfelor și încetarea activității fizice. Ea este considerată, alături de alte sărbători, rânduite de Dumnezeu, drept semn veșnic între Iahve și popor din neam în neam ca să știe că El este cel care îi sfințește (Ieșirea 31, 13, 17). Prin cuvântul "veșnic" se înțelege timpul îndelungat al tuturor rânduielilor Legii vechi până la venirea Mântuitorului, care este sfârșitul lor. În vremea Mântuitorului ele vor înceta o dată cu Legea veche, din cauza "neputinței și nefolosului ei" (Evrei 7, 18), ea având doar rolul de îndrumător spre Hristos, ca să ne îndreptăm prin credință (Gal. 3, 24). Întrucât Legea veche n-a desăvârșit nimic, a fost nevoie să fie înlocuită de Legea cea nouă, prin care ne apropiem de Dumnezeu (Evrei 7, 19). Ea este considerată în spirit paulin, drept "umbra a celor viitoare" (Col. 2, 17), de aceea Apostolul neamurilor combate pe ereticii care țineau rânduielile Legii vechi, inclusiv ziua sâmbetei.

În perioada vechitestamentară, sabatul are o certă valoare religios morală și socială, apărând pe primele două table ale Legii, alături de celelalte nouă porunci scrise de Dumnezeu (Ieșirea 32,

15-16). Aceste porunci formează chintesența Legii morale supranaturale, a căror valabilitate a trecut și în creștinism, exceptând sabatul, care va fi înlocuit de Dumineca sau Ziua Domnului, de veselia și bucuria profetită în Cartea Psalmilor (Ps. 117, 24). O parte din ele au fost desăvârșite de Mântuitorul Hristos în Predica de pe Munte și prin profunzimea lor spirituală devin căi sigure de urmare a unei vieții pline de sfințenie care asigură o apropiere mai mare a omului credincios de Dumnezeu. Originea lor dumnezeiască o adevereşte chiar sabatul, care în perioada antichității se impune cu fiind drept al omului, indiferent de categorie socială și sex, precum și al animalelor de a se bucura de odihnă.

Cinstirea sabatului prin întreruperea activității fizice pune în lumină adânca viziune a aghiografului despre dreptul creaturii raționale și iraționale la viață. După căderea în păcat, repausul devine o necesitate pentru recâștigarea forțelor fizice, cât și un moment sărbătoresc de a cinsti pe Dumnezeu și a da prilej și sufletului ca să se hrănească cu cuvântul dumnezeiesc rânduit în cadrul cultului divin.

Respectarea sabatului înseamnă cinstirea lui Dumnezeu, un moment de recunoștință a omului față de divinitate, de aceea încălcarea lui este mustrată cu asprime de profeți care arată că reducerea lui la niște acte pur formale nu este primită de Iahve: "zilele de odihnă și adunările de la sărbători nu le mai pot suferi" (Isaia 1, 13). Adevărata cinstire constă în păstrarea credinței monoteiste și comportare morală demnă, pătrunsă de spiritul de dragoste și dreptate față de aproapele.

Repausul sabatic este poruncit de Dumnezeu pentru ca omul evlavios să aibă timp să se ocupe de cele spirituale și să înalțe rugăciuni ca semn de recunoștință și mulțumire față de Dumnezeu. După tradiția iudaică, munca este interzisă cu desăvârșire în tot ceea ce privește cele 39 de activități (Lamedh tet melakhoth).

În cultul mozaic, sâmbăta dintre anul nou și ziua de Iom Kippur poartă numele de "Sabatul pocăinței" (Sabbath Iduva(h)) de la pericopa care începe cu cuvintele "Întoarce-te, Israele" (Șuva Isra'el).

Instituția sabatului este de origine divină și ea prefigurează Duminica, ca zi de odihnă care este legată de eliberarea sufletului din robia păcatului, așa cum în Vechiul Testament ziua a șaptea a însemnat momentul ieșirii din robia egipteană. O interpretare utilă în acest sens, se întâlnește la Sfântul Ioan Gură de Aur, care zice că în ziua sâmbetei, se poruncește îndepărtarea de toate relele și săvârșirea faptelor care sunt spre lauda lui Dumnezeu, pentru că în sabat se săvârșesc toate cele folositoare sufletului și acestea laolaltă sunt valabile pentru noua sărbătoare numită în Noul Testament "ziua Domnului" adică Duminica (Apoc. 1, 10). Atât sabatul, cât și Duminica, sunt zile de sărbătoare închinate lui Dumnezeu. Cinstirea sâmbetei duce pe om la odihna Domnului, iar respectarea Duminicii îl introduce în această stare de repaus spre care îl îndeamnă Sfântul Apostol Pavel zicând "să ne silim, deci, a intra în acea odihnă" (Evrei 4, 11). Aceasta din urmă, așa cum afirma același Sfânt Părinte, este cu adevărat odihna cerească de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea (Isaia 35, 10).

b) Texte privind locașurile de cult (Ieșirea 25, 9-40)

Istoria religiilor confirmă credința popoarelor într-o putere divină pe care și-au exteriorizat-o în cultul extern, constând din sacrificii și rugăciuni înălțate către cer, fie în locuri libere unde ridicau altare, fie construcții speciale pentru manifestarea sentimentelor lor religioase. Divinitatea era adorată de obicei pe locuri înalte, alese pentru liniștea și frumusețea lor naturală de credincioșii care se simțeau pe ele mai aproape de Dumnezeu.

Patriarhii evrei și-au manifestat credința în adevăratul Dumnezeu tot în aer liber și ei ridicau altare acolo unde s-au învrednicit de o teofanie. Urmașii lor, pe timpul robiei egiptene, n-au avut clădiri speciale unde să aducă jertfe și să se roage lui Dumnezeu. Cu toate că erau numeroși, ei nu puteau să-și zidească locașuri de cult din cauza egiptenilor care aveau o credință politeistă. Situația se va schimba abia după ieșirea lor din robia egipteană, când a fost

nevoie să aibă un locaş de cult, potrivit chemării şi misiunii lor de a face cunoscută venirea lui Mesia în lume.

Primul locaş de cult, "Cortul sfânt", a fost poruncit de Dumnezeu şi adus la îndeplinire prin Moise, care a angajat pentru construirea lui doi meşteri, pe Beţaleel şi Oholiab. Potrivit relatării din cartea Ieşirea sunt prevăzute toate dimensiunile şi obiectele din Cortul Sfânt, ceea ce exprimă voia lui Dumnezeu privind construirea unui locaş special de cult. El era demontabil şi se amplasa în locul unde israeliţii îşi aşezau tabăra.

Construirea Cortului sfânt a fost făcută după modelul pe care Dumnezeu l-a arătat în munte lui Moise (Ieşirea 25, 40), ceea ce înseamnă că planul său a fost descoperit de Dumnezeu şi nu făcut după cel al locaşurilor de cult cunoscute de israeliţi în Egipt. Aşa cum menţionează autorul sfânt, facerea Cortului Sfânt a avut loc înainte de darea Legii pe muntele Sinai, deoarece chivotul în care se va aşeza, încă nu avea cele două lespezi de piatră înscrise cu Decalogul pe ele (Ieşirea 25, 21). Destinaţia lui este aceea de a servi drept "locaş sfânt" (miqdaş, Ieşirea 25, 8), în care să locuiască Iahve în mijlocul lui Israel. Prezenţa divină este marcată de tablele Legii ca mărturie a voii divine şi a legământului cu Israel, precum şi cu tronul îndurării (kapporeth) de unde Iahve îşi descoperă poruncile sale (Ieşirea 25, 21-22) şi îşi revarsă peste israeliţi binecuvântările sale. În această situaţie, locaşul sfânt împreună cu obiectele sale, are şi o însemnătate simbolică de unde îi vine şi numele de "cortul mărturiei" (mişkan haedut Ieşirea 38, 21). Însemnarea simbolică o exprimă chiar cifra trei, folosită pentru cele trei părţi ale Cortului Sfânt - curtea, sfânta şi Sfânta Sfintelor, ca simbol al Sfintei Treimi, apoi cifra patru, ca simbol al universului şi perfecţiunii, Cortul Sfânt fiind centrul împărăţiei divine din care se desăvârşeşte chemarea şi sfinţirea lui Israel pentru păstarea legăturii cu Iahve, ori şapte care reprezintă darurile Sfântului Duh sau zece ca semn al perfecţiunii, întrucât este alcătuit din numerele trei şi şapte.

După sfinţirea sa, Cortul Sfânt a devenit unicul locaş de cult unde după porunca lui Dumnezeu se aduceau jertfele sângeroase

şi nesângeroase, se făceau libaţiuni şi se prăznuiau zilele festive închinate lui Iahve. Porunca divină privind unicitatea locaşului de cult are în vedere nu numai perioada peregrinării în pustie, ci şi timpul stabilirii lor în pământul Ţării Sfinte (Lev. 17, 3; Deut. 12, 5-6). Locul adevăratei slujiri a lui Dumnezeu este Cortul Sfânt, iar mai târziu templul din Ierusalim, care era format tot din trei părţi, simbolizând casa lui Dumnezeu şi care a fost zidit de Solomon, conform celor profeţite lui David de proorocul Natan (II Regi 7, 13; I Paral. 22, 10).

Porunca divină, prin stabilirea unui singur locaş de cult, are în vedere păstrarea unităţii de credinţă şi de neam. Privită sub aspect religios, ea urmărea perpetuarea aceleiaşi credinţe în mijlocul lui Israel, întrucât existenţa mai multor altare favoriza naşterea de tradiţii omeneşti care scindau duhul unităţii spirituale. Un exemplu în acest sens îl avem la popoarele păgâne, unde nu exista unitate, deorece libertatea fiecărui credincios a dus la proliferarea credinţelor despre mai multe divinităţi pe care profeţii le socotesc chipuri deşarte sau forme de divinizare a forţelor naturii.

Sub aspect etnic, unitatea locaşului de cult a contribuit în mod eficient şi sigur la întărirea legăturii dintre seminţii şi familii. Cele douăsprezece neamuri ale lui Israel, având îndatorirea religioasă de a veni să aducă jertfe şi să invoce numele lui Dumnezeu numai la locaşul rânduit de Dumnezeu, păstrau în felul acesta o legătură strânsă între ele. Aceste raporturi privind unitatea de neam s-au conservat foarte bine prin pustie, unde erau strâns unite în jurul Cortului Sfânt şi ele trebuiau continuate şi pe pământul Ţării Sfinte. În acest scop, Dumnezeu a poruncit israeliţilor ca marile sărbători anuale - Paştele, Cincizecimea şi Corturile - să vină la Ierusalim ca să le prăznuiască laolaltă. Respectarea acestei porunci a contribuit la cimentarea spiritului de unitate naţională a statului teoratic al israeliţilor. După anul 933 î.Hr., când a avut loc dezmembrarea statului israelit în regatul de nord şi în regatul de sud, porunca divină nu a mai fost respectată de cele zece triburi israelite, care şi-au făcut noi altare de cult şi au rupt legătura cu templul sfânt din Ierusalim. Cei din regatul de nord, ne mai respectând unitatea locaşului de cult,

s-au abătut de la Legea divină şi au fost influenţaţi de credinţe străine, faptele lor ducând la încălcarea legământului cu Iahve şi la ducerea lor în robia asiriană şi la desfiinţarea statului în anul 721 î.Hr. În aceeaşi situaţie vor ajunge şi cei din regatul de sud care, din cauza unor regi necredincioşi, au introdus în templul din Ierusalim chipuri cioplite (IV Regi 23, 4) şi pentru aceste "lucruri netrebnice în ochii Domnului" (IV Regi 24, 9) vor ajunge sub stăpânire babiloniană în anul 587 î.Hr., când Ierusalimul şi locaşul sfânt au fost distruse.

După decretul regelui Cirus din anul 538 î.Hr., cei ce s-au întors în ţara lor, au respectat cu mai mult zel porunca divină despre unitatea locaşului de cult; de aceea ei au construit, la îndemnul profeţilor Agheu şi Zaharia, un nou templu la Ierusalim între anii 520-515 î.Hr., cunoscut sub numele de templul lui Zorobabel, pe care îl va restaura mai târziu regele Irod cel Mare şi va fi dărâmat în anul 70 d.Hr. Acest locaş de închinăciune a fost respectat de Mântuitorul şi Sfinţii Apostoli, care au venit aici să se roage şi să prăznuiască sărbătorile anuale. De asemenea, în el a zăbovit Mântuitorul la vârsta de doisprezece ani şi când a intrat triumfal în Ierusalim, a venit în curtea lui, a alungat pe negustori, cărora le reproşează "scris este: Casa mea, casa de rugăciune se va chema, iar voi o faceţi peşteră de tâlhari" (Matei 21, 13) sau "casa Mea casă de rugăciune se va chema, la toate neamurile" (Marcu 11, 17).

În perioada vechitestamentară sunt cunoscute câteva locaşuri de cult, neconforme cu Legea divină, ele existând pentru israeliţii din diaspora la Elefantina (sec. VI î.Hr.) şi Leontopolis (sec. II î.Hr.). Ambele se află în Egipt; pe lângă acestea mai menţionăm templul samaritean de pe muntele Garizim.

Rânduielile divine pentru construirea locaşului sfânt destinat cultului public pun în lumină adevărul că însuşi Dumnezeu a voit ridicarea lui. El are nu numai o semnificaţie simbolică, ci şi tipică, prefigurând Biserica, locaşul de adorare şi de dobândire a harului divin necesar în păstrarea legăturii cu Dumnezeu. Atât Cortul Sfânt, cât şi templul din Ierusalim, au contribuit la pregătirea evreilor şi prin ei a întregii lumi în vederea întrupării lui Mesia, Care va învinge

puterea diavolului şi va instaura pacea adevărată între om şi Dumnezeu. Însemnarea lor tipică a fost confirmată de Mântuitorul Hristos prin cuvintele: "dărâmaţi templul acesta şi în trei zile îl voi ridica" (Ioan 2, 19). Exegeţii văd în cele trei părţi ale locaşurilor sfinte din Vechiul Testament, prefigurarea pronausului, naosului şi Sfântului Altar al Bisericii întemeiată de Mântuitorul Hristos şi pe care Sfântul Apostol Pavel o numeşte trupul lui Hristos (Efeseni 1, 22-23). De aceea, Biserica ne transmite pe Hristos din ea; iar prin mijloacele sfinţitoare încredinţate ei de Fiul lui Dumnezeu continuă opera de mântuire a lumii până la sfârşitul veacurilor. Adevărata sa imagine o prezintă Mântuitorul Hristos în cuvintele: "Eu sunt viaţa cea adevărată... Rămâneţi în Mine şi Eu în voi ... fără mine nu puteţi face nimic" (Ioan 15, 1-2, 4-5).

Unii au socotit că cele trei părţi ale vechilor locaşuri din Vechiul Testament, preînchipuie Biserica văzută şi cea nevăzută sau le-au atribuit o însemnare cosmică, curtea fiind universul pământesc, sfânta - universul ceresc şi Sfânta Sfintelor - universul îngeresc în care tronează Dumnezeu.

Pentru desfăşurarea vieţii religioase este nevoie de locaşuri de cult atât în Vechiul, cât şi în Noul Testament. Necesitatea lor pentru săvârşirea actelor este indiscutabilă, dacă ţinem seama doar de menţionarea lor în scrierile Vechiului Testament şi cu atât mai mult în cărţile Noului Testament. De aceea, adevăraţii credincioşi sunt cei ce le respectă şi în felul acesta îşi manifestă credinţa de a rămâne în comuniune cu Dumnezeu. Nerespectarea lor duce la întreruperea legăturii cu Dumnezeu, la îndepărtarea de adevărul dumnezeiesc şi la pierderea calităţii de membru al comunităţii religioase. În Noul Testament, rămânerea în Biserică, înseamnă păstrarea legăturii cu Hristos prin respectarea învăţăturii Sale fără nici o ştirbire şi prin primirea Sfintelor Taine, mijloacele absolut necesare mântuirii. După Sfântul Irineu, "unde este Duhul acolo este şi Biserica şi harul şi unde este Biserica, acolo este şi Duhul Sfânt" (Adv. haereses III, 24).

Locaşurile de cult poruncite de Dumnezeu preînchipuie Biserica lui Hristos şi ele confirmă strânsa legătură dintre cele două Testamente. Vechile denumiri ale Cortului Sfânt sunt aplicate bisericii, numită tot "casă a lui Dumnezeu", sau "casă de rugăciune". Ca şi în Vechiul Testament, Biserica nu este o casă obişnuită care ar putea fi disprețuită, ci un locaş al lui Dumnezeu care nu trebuie disprețuit. Existența lor atestă adevărul că Dumnezeu a socotit necesar ca omul să aibă conştiința sfințeniei unui loc sfânt, unde să se roage în comun, deorece puterea rugăciunii este mai mare decât atunci când ea este rostită în particular. Înăuntrul lor domină atmosfera de sfințenie şi credinciosul află un suport religios-moral în lupta sa contra răului şi a suferințelor. Destinația lor specială o adevereşte actul sfințirii lor, prin care Dumnezeu prezent în Vechiul Testament prin tablele Legii şi norul sfânt care tronează deasupra chivotului din Sfânta Sfintelor, iar în Noul Testament prin săvârşirea Sfintei Taine. În ambele locaşuri sunt prezente forme şi rânduieli fixe pentru desfăşurarea cultului divin şi pentru păstrarea integrității spirituale. Prima pregăteşte şi prefigurează pe cea de a doua, Biserica fiind însuşi trupul lui Iisus Hristos (Efeseni 1, 23), sau Hristos, unit cu umanitatea răscumpărată şi înnoită prin Cruce şi Înviere; ea uneşte în sine tot ceea ce există sau are misiunea de a uni tot ceea ce există văzut sau nevăzut, prin lucrarea harului dumnezeiesc care a lipsit la locaşurile sfinte - Cortul Sfânt şi Templul sfânt, al Vechiului Testament.

c) Texte privind personalul de cult (Ieşirea 28, 1-5; Levitic 8; Numeri 8, 6-10; Deuteronom 10, 8-9)

În Vechiul Testament găsim texte referitoare la personalul de cult rânduit de Dumnezeu pentru îndeplinirea serviciului divin din locaşul sfânt. El a fost ales de Dumnezeu din seminția lui Levi ca să mijlocească legătura dintre Dumnezeu şi om. Această alegere are la bază hotărârea lui Dumnezeu (Num. 8, 6), precum şi zelul seminției Levi în îndepărtarea idolatriei în pustiu, când ceilalți israeliți au adorat pe Dumnezeu sub chipul vițelului de aur (Ieş. 32, 28).

Limitarea personalului de cult numai la familia lui Levi era un act de înțelepciune şi prevedere divină, pentru ca unitatea cultului divin să se păstreze într-o evidentă puritate şi să fie prevenită orice ocazie ca israeliții să cadă sub influența practicilor păgâne.

Personalul de cult consta din leviți, preoți şi arhiereu. Preoția mozaică a fost desemnată numai din familia lui Aaron, de aceea ea se mai numeşte şi preoția aaronită, formată din preoți şi arhiereu. Întreg personalul de cult a fost introdus în slujba divină printr-o ceremonie specială de consacrare, atât pentru leviți (Num. 8), cât şi pentru preoții aaroniți şi arhiereu (Lev. 8). În felul acesta, ei se deosebesc de ceilalți israeliți, care n-au o consacrare specială în acest sens, iar cuvintele din cartea Ieşirea "Îmi veți fi împărăție preoțească şi neam sfânt" (Ieş. 19, 6) nu acordă întregului popor acest drept rezervat seminției lui Levi care a înlocuit preoția întâilor născuți. Textul din cartea Ieşirea nu este în contradicție cu alegerea preoției mozaice rânduite de Dumnezeu ca să se îngrijească în mod special de săvârşirea celor sfinte; el este explicabil dacă avem în vedere sensul larg al noțiunii de "preot" care înseamnă "slujitor" al lui Dumnezeu şi care se potriveşte israeliților ca aleşi ai lui Iahve, ca să slujească numai Lui.

Preoția aaronită a fost rânduită după încheierea legământului, construirea Cortului sfânt şi darea Legii pe muntele Sinai, ca să îndeplinească serviciul divin şi să păstreze în statul teocratic israelit unitatea de credință şi etnică. În urma răzvrătirii lui Core, din neamul lui Levi, împreună cu Datan, Abiron şi On împotriva lui Moise, (Numeri 16, 1), Dumnezeu a hotărât pe cei ce se vor apropia de locaşul său cel sfânt (Num. 16, 5). Aceşti slujitori sunt numai cei din familia lui Aaron care au dreptul sa aducă tămâiere înaintea Domnului (Num. 16, 40, 46). Ei au misiunea ca nici un israelit, inclusiv ceilalți leviți, să nu se atingă de obiectele cortului sfânt pe care numai le împachetau atunci când poporul ajunge în alt loc şi îşi aşează tabăra, iar leviții le transportau (Num. 1, 50).

Textele din Pentateuh confirmă adevărul că numai semința Levi a fost destinată prin consacrare, slujitorii la Cortul Sfânt, de

aceea pentru a îndeplini această misiune n-a primit parte de moştenire din pământul Ţării Sfinte, ci numai 48 de cetăţi, existenţa sa fiind asigurată din darurile rânduite de legea mozaică pentru întreţinerea slujitorilor de la locaşul sfânt. Leviţii, ca şi preoţii, au primit o consacrare specială, constând din curăţirea şi sfinţirea propriu-zisă, ca să poată participa la aducerea jertfelor, alături de preoţi, în numele poporului. Ceremonia sfinţirii consta din stropirea cu apă din lavoarul din curtea Cortului Sfânt, raderea părului de pe tot corpul şi spălarea veşmintelor ca să se curăţească şi să poată să-şi pună mâinile pe capetele celor doi tauri ce se vor sacrifica, unul ca ardere de tot, plus darul nesângeros; celălalt ca jertfă pentru păcat (Num. 8, 6-12). După aceea erau purtaţi înaintea Cortului Sfânt, în prezenţa lui Aaron şi a poporului (Num. 8, 13). Ei sunt consacraţi în locul primilor născuţi (Num. 8, 18) şi în această slujbă erau angajaţi de la vârsta de 25 de ani până la 50 de ani (Num. 8, 24-25). Potrivit poruncii divine ei erau doar ajutători ai preoţilor la Cortul Sfânt (Num. 8, 26).

Pentru ca Aaron să îndeplinească ceremonia sfinţirii leviţilor era firesc ca mai întâi el să fi fost sfinţit, de aceea în ordine cronologică slujba consacrării preoţilor a avut loc anterior şi a fost săvârşită de către Moise. Sfinţirea lui Aaron şi a fiilor săi s-a săvârşit tot în Cortul Sfânt, când aceştia şi-au spălat corpul cu apă, ca simbol al curăţirii păcatelor, după care au fost îmbrăcaţi cu veşminte - petru pentru preoţi şi opt pentru arhiereu şi apoi unşi cu untdelemn sfânt ca semn al împărtăşirii darului divin. După aceea s-a dus o jertfă triplă, constând dintr-un junc pentru păcat, un berbec ca holocaust şi un berbec ca jertfă pentru sfinţirea lor, plus adaosul nesângeros. Cu sângele din ultima jertfă, Moise unge urechea dreaptă în semn de ascultare de poruncile divine, degetul mare de la mâna dreaptă ca să lucreze numai cele poruncite de Legea divină şi degetul mare de la piciorul drept, ca să umble pe căile Domnului (Ieş. 28, 1-5; Lev. 8). După ceremonia sfinţirii, în ziua a opta, preoţii au adus primele jertfe pentru ei şi popor (Lev. 9, 1). Ei sunt singurii slujitori care au dreptul să poarte chivotul Domnului, să se roage şi să binecuvânteze

poporul (Deut. 10, 8). Slujirea preoţească este ereditară şi preoţii aaroniţi, ca şi leviţii, n-aveau parte de moştenire, ci numai 13 cetăţi din seminţia Iuda, Simeon şi Veniamin (Iosua 21, 4). Ei se întreţineau din veniturile rânduite de Legea mozaică pentru Cortul sfânt (Lev. 6, 16, 20, 26; 7, 8, 15, 32, 35; 27, 32-34).

Comunitatea religioasă israelită a avut un singur locaş de cult, deservit de o singură seminţie, preoţii formând personalul de cult superior, iar leviţii pe cel inferior. Destinaţia lor specială o marchează ceremonia sfinţirii lor şi precizările pe care le face Legea mozaică cu privire la drepturile şi îndatoririle potrivite treptei slujirii lor. Preoţilor Legii vechi li s-a încredinţat întreită misiune: aceea de a conduce, a sfinţi şi a învăţa cele sfinte comunitatea religioasă. Ei sunt răspunzători înaintea lui Dumnezeu de respectarea poruncilor divine şi păstrarea legământului. După profetul Maleahi, preotul trebuie să păzească ştiinţa, să cunoască învăţătura divină, întrucât el este solul Domnului. Nerespectarea acestor obligaţii ce decurg din misiunea preoţească, duce poporul la îndepărtarea sa de Legea divină şi la încălcarea legământului cu Dumnezeu (Mal. 2, 7-8).

În cadrul personalului de cult superior, arhiereul era cea mai mare autoritate religioasă, arhieria fiind pe viaţă şi acordată primului născut din familia lui Aaron. În calitatea sa de conducător al preoţilor şi de mijlocitor al poporului, arhiereul se bucura de privilegii speciale şi el a prefigurat pe adevăratul Arhiereu - Mântuitorul Hristos, Unsul lui Iahve, Care a adus unica jertfă de împăcare a oamenilor cu Dumnezeu (Evrei 9, 24-28).

Locaşul de cult ca şi personalul deservent instituite de Dumnezeu, au fost tipuri ale celor din Noul Testament în care noua comunitate creştină păstrează unitatea de credinţă prin Biserică şi preoţie, alcătuită din cele trei trepte - diacon, preot şi arhiereu. Dacă în Vechiul Testament a existat un singur locaş de cult şi o singură preoţie, acelaşi lucru se întâlneşte şi în Noul Testament, unde se vorbeşte de o singură Biserică întemeiată de Hristos şi încredinţată Sfinţilor Apostoli care, la rândul lor, vor lăsa urmaşi - episcopi, preoţi şi diaconi, aleşi dintre cei ce au chemare de a fi slujitori ai altarului,

fără a ține seamă de ereditate. Preoții Legii noi, ca și cei din Vechiul Testament îndeplinesc în fruntea obștii creștine o întreită slujire - aceea de conducător, învățător și sfințitor, pe care nu le pot avea ceilalți creștini, deoarece nu primesc în acest scop o consacrare specială, adică taina hirotonei. Aceștia din urmă au numai o preoție generală, nesacramentală, la ei se referă Sfântul Apostol Petru, când zice: "voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească ... " (I Petru 2, 9). De fapt, aceste cuvinte repetă pe cele din cartea Ieșirea (19, 6) și ele au în vedere îndatorirea credincioșilor de a sluji numai lui Dumnezeu, mai ales că pentru această misiune sunt întăriți de puterea harului prin împărtășirea lor cu Sfintele Taine, exclusiv preoția.

În Vechiul Testament ca și în Noul Testament se face distincția clară între preoția generală și cea sacramentală. Prima are sensul de slujire a adevăratului Dumnezeu, cea de a doua are în plus, prin actul consacrării, întreita misiune - de a conduce, a sfinți și a învăța poporul poruncile divine.

În ambele Testamente se constată o deosebire evidentă între credinciosul obișnuit și preot, care răspunde de săvârșirea serviciilor divine. Prin mijlocirea preotului, credinciosul Legii vechi ca și cel al Legii noi aduce darul pentru iertarea păcatelor și împăcarea lui cu Dumnezeu. În Noul Testament, preotul aduce numai jertfa nesângeroasă, Sfânta Euharistie, spre iertarea păcatelor și unirea creștinului cu Hristos.

Caracterul prefigurativ al Vechiului Testament se referă și la preoția mozaică care preînchipuie pe cea creștină. Prin taina hirotoniei, preotul Legii noi trebuie să păstreze unitatea de cult, prin care se asigură unitatea de credință, potrivit cuvintelor pauline: "un Domn, o credință și un botez" (Efeseni 4, 5) sau "un trup suntem în Hristos și fiecare suntem mădulare unii altora" (Rom. 12, 5).

Așadar, după cum preoția mozaică forma personalul de cult superior, același lucru se repetă și în Noul Testament în cadrul comunității creștine, continuitatea și armonia dintre ele fiind evidentă în acest sens.

Bibliografie

- M.A. Calnev, *Combatearea sectelor raționaliste*, IX, Chișinău, 1930.
- Dr. Gr. Comșa, *Sâmbăta și Duminica, Bucureşti*, 1923.
- Pr. Dr. P. Deheleanu, *Manual de sectologie*, Arad, 1948.
- Cl. Fillion, *La Sainte Bible*.
- Pr. Ioan Mircea, *Duminica (Ziua Învierii) sărbătoarea creștinilor*, în "Îndrumări misionare", Bucureşti, 1986.
- Pr. Gh. Paschia, *Desființarea sâmbetei și prăznuirea duminicii, Despre cinstirea Duminicii*, în "Ortodoxia", nr. 2, 1981.
- J. A. Petit, *La Sainte Bible commentée*.
- Pr. Prof. D. Radu, *Învățătura despre Biserică*, în "Îndrumări misionare", Bucureşti, 1986.
- Dr. Vasile Ternavschi, *Arheologia biblică*, Cernăuți, 1930.

TEXTE MESIANICE ÎN CĂRȚILE ISTORICE (I REGI 2, 10; II REGI 7, 12-16; 23, 5; III REGI 9, 5; I PARALIPOMENA 17, 11-14; 22, 10)

Istoria sfântă a mântuirii neamului omenesc are în centrul său ideea mesianică descoperită în cărțile Vechiului Testament, începând cu Pentateuhul şi continuând cu scrierile istorice. Ideea mesianică din cărțile istorice este prezentă în Cântarea Anei (I Regi 2, 10), profeția lui Natan despre împărăția şi tronul veşnic, statornicit, aşa cum a profețit şi Iacob (Fac. 49, 10) în familia lui Iuda, în casa davidică (II Regi 7, 12-16; III Regi 9, 5; I Paral. 17, 11-14) şi ultimele cuvinte ale regelui David despre "legământul veşnic" (II Regi 23, 5).

Profeția mesianică din Cântarea Anei aduce un element nou, în sensul că în ea, pentru prima dată, izbăvitorul lumii poartă numele de "Mesia" (Maşiach) care înseamnă "Unsul" lui Dumnezeu. Ea se încadrează în rugăciunile de laudă şi multumire rostite de Ana în fața lăcaşului Sfânt de la Şilo, pentru că Dumnezeu a binecuvântat-o cu naşterea lui Samuel, ultimul judecător din Israel, care va avea un rol important în statul teocratic israelit. Imnul de preamărire al lui Dumnezeu culminează cu profeticele cuvinte despre Mesia: "Dumnezeu va nimici pe cei ce se împotrivesc Lui, asupra lui din ceruri va tuna, Dumnezeu va judeca marginile pământului şi va da putere Regelui Său şi va înălța cornul Unsului Său" (I Regi 2, 10). În traducerea greacă, cât şi cea românească, textul este mai dezvoltat şi deosebirile de formă nu schimbă înțelesul său mesianic.

Proorocița Ana prevesteşte pedeapsa divină care se va abate pe viitor asupra duşmanilor lui Dumnezeu, Cel ce va judeca cu dreptate pe oameni. El va pedepsi exemplar pe cei răi, iar pe cei buni îi va răsplăti mulțumitor, iar de dreptatea Sa se vor împărtaşi toți, până la "marginile pământului", expresie sinonimă cu "toate popoarele pământului". Din contextul profeției rezultă că Dumnezeu mai întâi pedepseşte şi apoi răsplăteşte (I Regi 2, 6), ceea ce înseamnă, aşa cum observă Sfântul Vasile cel Mare, că binefacerea vine pe planul al doilea (Sfântul Vasile, Comentarii la Psalmi, trad. Pr. Dr. Olimp Căciulă, Buc. 1939, p. 129-130).

În Cântarea Anei se vede clar că Dumnezeu judecă pe oameni şi tot El este Cel ce dă putere îndeosebi Unsului Său. Simbolul puterii este exprimat prin cuvântul "corn" care, în celelalte texte ale Sfintei Scripturi, mai are înțelesul de glorie şi renume (cf. Sfântului Ioan Gură de Aur, Despre Ana, Cuvântul IV, P.G., t. 54, col. 663). Înțelesul larg al acestei noțiuni face pe psalmist să folosească cuvântul "corn" atât pentru a desemna puterea celor răi, cât şi pentru a celor buni. Dacă puterea celor răi este redusă la neputință din cauza intervenției lui Dumnezeu, forța celor buni şi drepți (Ps. 75, 11) creşte tot în urma intervenției divine, care face ca aceştia din urmă să domine pe cei dintâi.

Comentând textul mesianic, Sfântul Vasile cel Mare consideră că simbolismul cornului a fost împrumutat din viața animalelor, de la rinocer, care, deşi are un singur corn, este cel mai puternic dintre toate viețuitoarele. După Sfântul Vasile, rinocerul este "un animal de neînvins, în ceea ce priveşte puterea şi un animal care nu se lasă supus de oameni" (Sfântul Vasile cel Mare, op. cit., p. 111). Cu alte cuvinte, prin noțiunea de corn se exprimă atotputernicia divină, însuşire ce se atribuie şi Fiului lui Dumnezeu, Care va învinge puterea celor răi. Însemnarea simbolica a cornului se întâlneşte şi la altarele de jertfă sângeroasă sau nesângeroasă de la Cortul Sfânt şi Templul Sfânt care aveau în cele patru colțuri câte un corn ele ungându-se cu sângele jertfelor pentru iertarea păcatelor poporului şi a preoților leviți în frunte cu arhiereul. În Vechiul Tetament, Cornul era folosit drept vas pentru păstrarea uleiului sfințit întrebuințat de profeți la ungerea regelui ca reprezentant al lui Dumnezeu (II Regi 16, 1) sau ca instrument pentru anunțarea primei zile a lunii a şaptea, ori a anului jubileu (yobel - Lev. 23, 24; 25), cât şi a momentelor de luptă (Iosua 6, 6). El se mai folosea şi la executarea muzicii.

Persoana care primea ungerea cu undelemn sfințit, devenea unsul lui Dumnezeu, deoarece ea se împărtăşea de "Duhul Domnului" (Ruach Jahve, I Regi 16, 13), acea putere nevăzută pentru a acționa în numele Său şi a asculta de poruncile Sale. Cu untdelemn sfințit se ungeau nu numai regii (I Regi 16, 1; I Paral. 1, 39) ci şi profeții (III Regi 19, 16) şi preoții, inclusiv arhiereul (Lev. 8). Patriarhii, cu toate că n-au primit acest ritual al consacrării, au purtat numele de "unşi"

(Ps. 104, 15), avându-se în vedere faptul că ei îndeplineau funcțiunea de conducători şi preoți ai familiei lor.

În perioada vechitestamentară ungerea sfântă se săvârşea numai la persoanele destinate slujirii lui Dumnezeu şi ei deveneau mesageri ai voii divine înaintea poporului. Aceştia făceau cunoscute poruncile divine, pe care, împreună cu poporul, trebuiau să le respecte, pentru ca în felul acesta, să se păstreze bunele raporturi între ei şi Dumnezeu, stabilite în urma legământului încheiat cu El pe muntele Sinai. La început, numai regii purtau numele de "uns" şi cu timpul, ungerea se va aplica atât la profeți, cât şi la preoți, toți fiind reprezentanții şi mesagerii lui Dumnezeu în mijlocul lui Israel. Aceeaşi denumire se va întrebuința şi pentru Fiul lui Dumnezeu în calitatea sa de conducător, profet şi preot. Ea se adevereşte în Noul Testament: "şi ne-a ridicat corn de mântuire .... precum a grăit prin gura sfinților Săi prooroci din veac" (Luca 1, 69-70).

Actul ungerii cu undelemn se întâlneşte şi în cazuri particulare, când cineva primea o persoană distinsă pe care o onora prin turnarea mirului pe cap. Un exemplu în acest sens îl aflăm şi în Noul Testament când o femeie în casa lui Simon leprosul din Betania, a luat alabastrul şi a turnat pe capul Mântuitorului Hristos mir de mare preț (Matei 26, 6-7). În alte cazuri ungerea cu mir preînchipuie împărtăşirea darurilor Sfântului Duh (II Petru 1, 21-22; I Ioan 2, 20).

Pe lângă anunțarea venirii lui Mesia, în textul cântării Anei, se prevesteşte judecata universală făcută de Dumnezeu în spiritul dreptății adevărate pe care o va face Fiul lui Dumnezeu. Cuvintele profetice ale Anei s-au împlinit în persoana Mântuitorului Hristos, despre care, mai târziu, profetul Isaia va spune: "Domnul m-a uns ca să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită ... " (Isaia 61, 1). La această profeție face referire Mântuitorul Hristos, când a dat răspuns celor din sinagoga din Nazaret, zicând: "Astăzi s-a împlinit Scriptura aceasta în urechile voastre" (Luca 4, 21). El este prin excelență Marele Împărat, profet şi preot, care activează pe pământ în numele Celui Preînalt.

Cel de al doilea text mesianic din cărțile istorice îl formează

cuvintele profetului Natan adresate regelui David care se pregătea să ridice locaş sfânt lui Dumnezeu în Ierusalim. La porunca lui Dumnezeu, profetul anunță regelui iudeu întemeierea împărăției universale de către Mesia şi stabilirea tronului său veşnic în casa davidică, precum şi oprirea lui de a se ridica templul sfânt pe care-l va zidi urmaşul său, viitorul rege Solomon. Cu această profeție ideea mesianică cunoaşte o noua fază de dezvoltare, în sensul că Fiul lui Dumnezeu va descinde din casa davidică.

Fiind gata să înceapă lucrările de zidire a templului, regele David primeşte încunoştiințarea din partea profetului Natan că Dumnezeu va întări casa sa şi urmaşul său, după ce se vor plini zilele sale şi va răposa cu părinții săi, va ridica casă numelui său de domnie în veci (II Regi 7, 12-13). Prin cuvintele "şi se vor plini zilele tale", profetul anunță pe regele iudeu că viața lui pământească se va sfârşi şi va trece la neamul său cel adormit. Sufletul său va trece dincolo, la strămoşii săi, moartea fiind numai momentul trecerii într-o altă lume a spiritelor, unde va continua să trăiască, alături de înaintaşii săi.

Ca şi în Protoevanghelie, cuvântul "sămânță" (Fac. 3, 15), are înțelesul de urmaş, acesta fiind regele Solomon, ca prototip al Mântuitorului Hristos, care va ridica templul din Ierusalim, acesta preînchipuind Biserica din Noul Testament. Această "sămânță" va descinde din "coapsele sale" (II Regi 7, 12) ceea ce înseamnă că profeticele cuvinte ale proorocului Natan au un înțeles dublu, urmaşul imediat fiind Solomon, care va ridica templul din Ierusalim, iar în viitor Regele mesianic Care va întemeia împărăția veşnică şi El va zidi "casa numelui" divin, adică Biserica. În viitor, se pregăteşte o împărăție nouă care se deosebeşte de cea a regelui Solomon prin faptul că ea este veşnică şi pe scaunul său va sta în veci Fiul lui Dumnezeu. Regele împărăției viitoare, desemnat de profet prin cuvântul "Acela" (II Regi 7, 13) va înălța un adevărat locaş de închinare lui Dumnezeu. De aceea templul solomonian reprezintă un tip al acestuia.

În partea a doua a profeției se vede clar că profetul Natan are

în vedere pe regele mesianic care are pe Dumnezeu Tată şi casa Sa va fi neclintită, ca şi împărăţia şi scaunul Său de domnie (II Regi 7, 13-16). Regele mesianic se afla într-un raport de filiaţie cu Dumnezeu, de aceea cuvintele profetului Natan au un incontestabil înţeles mesianic. Acest raport este trecut cu vederea de teologii raţionalişti, care, în general, resping caracterul mesianic al textelor vechitestamentare, inclusiv cuvintele profetului Natan şi, mai ales, versetul "Acela va zidi casa numelui meu şi eu voi întări scaunul domniei lui în veci" (II Regi 7, 13). Pentru aceştia, versetul în cauză ar fi un adaos ulterior şi ar fi în neconcordanţă cu contextul, obiecţie lipsită de un fundament logic, deoarece după o analiză atentă se observă că aceste cuvinte nu întrerup, ci, dimpotriva continuă ideea mesianică. După alţi critici, textul de mai sus trebuie păstrat, întrucât el contribuie la sublinierea adevărului că Mesia este Fiul lui Dumnezeu, aşa cum va profeţi regele David când spune: "Domnul a zis către mine: Fiul Meu eşti Tu" (Ps. 2, 7).

În general, textul profeţiei lui Natan dezvăluie adevărul că Mesia este cea de a doua persoană a Sfintei Treimi, adică Fiul lui Dumnezeu-Tatăl. Tipul regelui mesianic este Solomon care preînchipuie pe Mesia nu numai prin faptul că va zidi "casa" lui Dumnezeu la Ierusalim, ci datorită conducerii sale paşnice, numele său de "Cel paşnic", amintindu-ne de "Împăciuitorul" din binecuvântarea patriarhului Iacob asupra lui Iuda (Fac. 49, 10). Regele Solomon n-a făcut vărsări de sânge din cauza incursiunilor războinice, aşa cum a făcut tatăl său, motiv pentru care a fost oprit de la construirea locaşului sfânt (III Regi 5, 3; I Paral. 28, 3). El este prevenit că dacă se va abate de la calea Domnului va fi pedepsit "cu toiagul bărbaţilor şi cu loviturile fiilor oamenilor" (II Regi 7, 14). Faţă de el Dumnezeu îşi va arăta mila Sa pe care a retras-o de la regele Saul. Dacă el reprezintă pe cei ce ascultă de Dumnezeu, regele Saul este exponentul celor ce se îndepărtează de Dumnezeu care nu le mai poartă de grijă şi nu mai are nici o afecţiune faţă de ei. Prin naşterea Mântuitorului din casa davidică, Dumnezeu îşi va arăta continuu afecţiunea Sa faţă de această familie din care descinde şi regele Solomon.

Ultimul verset din profeţia lui Natan scoate în evidenţă caracterul mesianic al celor prezise de profet. În acest text se vede clar că profetul nu se referă la urmaşul imediat al regelui David, ci la un viitor descendent din familia sa care va întemeia împărăţia veşnică. Profetul se referă aici la un rege deosebit, la fiul lui Dumnezeu şi nu la un conducător văzut, pământesc, adică la Solomon. Acest adevăr este subliniat astfel de Teodoret de Cyr: "Solomon n-a avut o viaţă mai lungă decât alţi oameni, nici măcar vârsta tatălui său n-a întrecut-o" (Teodoret de Cyr, La II Regi, P.G., t. 80, col. 618). Prezicerile sale s-au împlinit în persoana Mântuitorului Hristos, care ne învaţă că împărăţia Sa nu este din lumea aceasta (Ioan 18, 36) iar la învinuirile arhiereilor şi bătrânilor, că ar fi regele iudeilor, El nu a răspuns nimic în faţa lui Pilat (Matei 27, 12).

Ca Fiu al lui Dumnezeu, Mesia va întemeia, în urma întrupării Sale, împărăţia veşnică şi va zidi "casa" numelui Său, adică Biserica şi o va conduce în veci. Atât împărăţia veşnică, cât şi Biserica, au drept întemeietori pe Dumnezeu şi la ele sunt chemate toate neamurile. Biserica este întemeiată de Mântuitorul Hristos ca să continue opera de mântuire a ctitorului ei şi de a chema pe oameni la moştenirea împărăţiei cerurilor, care nu este o noţiune abstractă, ci o realitate spirituală. Împărăţia lui Dumnezeu devine o realitate subiectivă atunci când oamenii ascultă de poruncile divine şi îşi conformează viaţa potrivit cerinţelor lor. În felul acesta se întăresc bunele raporturi dintre creatură şi Creator, împărăţia lui Dumnezeu ajungând şi o realitate obiectivă, exprimată de profetul Isaia prin cuvintele "cer nou şi pământ nou" (Isaia 66, 22).

"Casa" care va fi neclintită, prevesteşte întemeierea Bisericii de către Mântuitorul Hristos, piatra Cea din capul unghiului (Ps. 117, 22-23). Acest aşezământ dumnezeiesc are o rezistenţă de neînchipuit şi despre durabilitatea Sa ne încredinţează Mântuitorul Hristos când spune că nu va fi biruit nici de porţile iadului (Matei 16, 18).

Acelaşi substantiv, "casă", apare şi în profeţia regelui David, însă cu înţelesul de "familie". În ultimii ani ai vieţii sale, regele iudeu

profeţeşte că Dumnezeu a încheiat un legământ veşnic durabil şi neschimbabil cu el din care vor decurge multe binefaceri, ca mântuirea, fericirea şi plăcerea de viaţă. În casa davidică se vor împlini voia şi plăcerea lui Dumnezeu. Această hotărâre se va realiza la "plinirea vremii", când Fiul lui Dumnezeu se va naşte în Betleemul Iudeii, profeţit mai târziu de proorocul Miheia (5, 1).

Prin cuvintele "Căci nu este aşa casa mea ... " (II Regi 23, 5), psalmistul David ne arată că familia sa, redată aici prin substantivul "casă" se deosebeşte de celelalte din Israel, deoarece numai cu ea a făcut Dumnezeu legământ veşnic. În sânul ei se va naşte Fiul lui Dumnezeu, profeţit regelui iudeu de către proorocul Natan în momentul când se hotărâse să ridice locaş Sfânt la Ierusalim. Ceea ce spune el după aceea are o strânsă legătură cu cuvintele lui Natan despre împărăţia veşnică şi tronul cel veşnic.

Citind textul profeţiei lui David şi neţinând seamă de legea lipsei de perspectivă, legământul veşnic pare să fie deja încheiat cu regele iudeu şi nu cu Mesia, ceea ce este un lucru imposibil. Ţinând seamă de legea lipsei de perspectivă în care evenimentele apropiate sunt prezentate pe acelaşi plan cu cele îndepărtate, înţelesul profeţiei fiind acela că psalmistul David are în vedere pe regele Mesianic la încheierea legământului veşnic. Fiind inspirat de Dumnezeu, regele David s-a învrednicit de vederea celor ce se vor întâmpla pe viitor în casa sa.

Din cuprinsul profeţiei, cât şi din alte referiri vechitestamentare nu reiese că încheierea legământului veşnic ar avea la bază nişte merite omeneşti, ci libera alegere dumnezeiască. Faptul că profetul Natan a oprit pe David să zidească locaş sfânt, pune în lumină adevărul că Dumnezeu a respins cele săvârşite de regele iudeu, cu atât mai mult cu cât nu era nici potrivit să încheie legământul veşnic.

Cu casa lui David va fi încheiat în viitor legământul prin naşterea Mântuitorului Hristos, de aceea textul profetic are în vedere persoana lui Mesia. Forma verbală participială a verbului "a face", potrivit spiritului limbii ebraice, se traduce nu numai cu trecutul, ci şi cu prezentul sau viitorul. Folosind timpul viitor "va face", înţelesul

profeţiei este în deplină armonie cu cele ce vor avea loc în zilele întrupării Mântuitorului Hristos. Datorită întrupării lui Mesia se va împlini "toată plăcerea" sau "plăcerea Lui", adică a lui Dumnezeu şi va odrăsli mântuirea, adevărata împăcare a omului cu Tatăl cel ceresc.

Profeţia despre împărăţia veşnică este descoperită de Dumnezeu şi regelui Solomon, căruia I s-a arătat a doua oară la Ghibeon, după ce a sfârşit de zidit templul din Ierusalim (III Regi 9, 1-2). Cu acest prilej, Dumnezeu îi descoperă că El va întări scaunul împărăţiei Sale peste Israel în veac, aşa cum promisese regelui David, că niciodată nu va lipsi bărbat pe tronul lui Israel (III Regi 9, 5). Pentru claritatea acestui verset, traducerea românească inserează la începutul profeţiei adverbul de timp "atunci", adică în zilele din urmă, când se va întrupa Mesia, Cel ce va întemeia împărăţia veşnică şi numai El va sta în veci pe scaunul de domnie al acesteia. De asemenea, în traducerea românească se ţine seamă de folosirea lui "vav consecutiv" cu privire la forma verbului "a întări, a face să se ridice", care deşi este la perfect, este redat prin imperfect, timpul cel mai potrivit în acest context, unde este vorba de întemeierea în viitor a împărăţiei mesianice. Scaunul acestei împărăţii va fi ocupat în veci de Mesia, Dumnezeu-Omul şi nu de un rege pământesc a cărui viaţă pământească este limitată în faţa veşniciei.

Ideea mesianică din cărţile istorice a fost păstrată în toată puritatea ei şi de autorul cărţilor Paralipomena, scrise după anul 538 î.Hr. Aghiograful, prezentând istoria regelui David, se referă şi la profeţia lui Natan privind întărirea domniei în casa davidică din care se va naşte Mesia, Fiul lui Dumnezeu, Cel care va zidi adevăratul locaş şi va întemeia împărăţia cerească pe scaunul căreia va domni în veci (I Paral. 17, 11-14). Calificativul de "tare", raportat la tronul cel veşnic, pune în lumină durabilitatea lui.

În prezentarea evenimentelor istorice din timpul lui David, autorul sfânt menţionează şi motivul pentru care regele psalmist nu a putut zidi casa lui Dumnezeu şi, totodată, repetă cuvintele profetului Natan că "El va zidi casa numelui meu şi El îmi va fi fiu, iar eu îi voi

fi Tată şi voi întări tronul domniei lui peste Israel în veci" (I Paral. 22, 10). Din cuprinsul acestui text, ca şi din celelalte referiri mesianice din cărţile istorice, rezultă faptul că regele Solomon este tipul lui Mesia şi împărăţia sa preînchipuie împărăţia veşnică. Imperfectiunea acestei împărăţii constă în faptul că ea nu poate fi veşnică ca şi cea cerească, pe care o va întemeia Mântuitorul Hristos.

Din prezentarea textelor profetice se poate urmări un real progres în adâncirea ideii mesianice în care se vorbeşte despre întemeierea împărăţiei veşnice de Fiul lui Dumnezeu. Ele sunt o continuare firească a celor prezise de patriarhul Iacob cu privire la viitorul seminţiei lui Iuda, din care se va naşte "Împăciuitorul" Şilo (Fac. 49, 10). Din această seminţie face parte şi neamul lui David, căruia Dumnezeu îi făgăduieşte ca prin naşterea Fiului său, scaunul davidic va fi veşnic ocupat de El, Cel ce va întemeia împărăţia veşnică. Făgăduinţa făcută lui David se repetă şi fiului său, care este tipul regelui mesianic prin faptul că zideşte casa lui Dumnezeu şi în timpul domniei sale a fost pace şi prosperitate materială şi spirituală. În locul luptelor sângeroase, Solomon a preferat liniştea în regatul său şi ţara sa a cunoscut o perioadă de înflorire, el a putut să ridice frumosul templu din Ierusalim şi să scrie, inspirat de Dumnezeu, despre adevărata înţelepciune pe care omul trebuie s-o caute şi s-o urmeze.

În timpul regilor David şi Solomon, Dumnezeu descoperă planul mântuirii Sale care se va realiza în Noul Testament prin întruparea Mântuitorului din casa davidică. Templul din Ierusalim şi regatul unit israelit sunt tipuri ale Bisericii şi împărăţiei veşnice pe scaunul căreia va domni Fiul lui Dumnezeu. Prin aceşti regi credincioşi, Dumnezeu anunţă sosirea timpurilor mesianice în care se va realiza făurirea împărăţiei celei adevărate visată din moşi-strămoşi. Împlinirea acestui vis de aur al omenirii a fost rânduit de Dumnezeu în casa davidică prin mijlocirea căreia se redeschide raiul, închis din cauza păcatului săvârşit de Adam şi Eva. Ca să revină la starea de dinainte de păcat, omenirea va fi ajutată de Biserica lui Hristos, căreia Mântuitorul Hristos i-a încredinţat Sfintele

Taine, fără de care nimeni nu poate intra în împărăţia veşnică. Această împărăţie este spirituală şi, potrivit cuvintelor Mântuitorului Hristos despre grăuntele de muştar, ea se dezvoltă treptat şi devine realitate în măsura în care oamenii împlinesc cuvântul lui Dumnezeu şi acest lucru îl vor face dintr-o pornire lăuntrică. Ea nu are limite materiale şi nici nu se încadrează într-o anumită perioadă de timp, de aceea este universală şi veşnică, calificative ce nu se pot atribui unei împărăţii pământeşti.

Bibliografie

- Pr. Prof. dr. Nic. Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, Sibiu, 1944.
- L. Dennefeld, *Le messianisme*, Paris, 1929.
- P. Dhorme, *Les livres de Samuel*, Paris, 1910.
- R. Kittel, *Biblia hebraica*, Stuttgart, 1973.
- Cl. Fillion, *La Sainte Bible comentée*.
- J. A. Petitt, *La Sainte Bible*.
- O. Procksch, *Die letzten Worte David*, II Sam. XXIII, 1-7 în "Alttestamentliche Studien", 1923.
- A. Schultz, *Die Bücher Samuel*, 1920.

ACTUALITATEA IDEILOR MORAL SOCIALE DIN CĂRȚILE ISTORICE: DREPTATEA (I REGI 8, 9; II REGI 8, 15; II PARALIPOMENA 12, 6), PRIETENIA (I REGI, 19-20), MUNCA (III REGI 19,19) ŞI PACEA (I REGI 20, 42; 25, 25, 26; II REGI 18, 28; III REGI 2, 3; I PARALIPOMENA 12, 17-18)

Cărțile istorice din Canonul Vechiului Testament, pe lângă prezentarea evenimentelor din perioada regalității, mai cuprind şi date importante privind noțiunile de dreptate, prietenie, muncă şi pace. Aceste noțiuni, cu toate că sunt relatate în perioada vechitestamentară, sunt mai presus de timp, şi în acest caz au o permanentă valabilitate, întrucât fără respectarea lor, nu există şi nici nu poate prospera viața spirituală. Ele au o permanentă actualitate din punct de vedere moral-social şi, întrucât îşi au izvorul în Dumnezeu, trebuie respectate din generație în generație, Sfânta Scriptură constituind cuvântul divin care le recomandă şi îndeamnă pe cei credincioşi să le urmeze. În perioada vechitestamentară, ca şi în zilele noastre, dreptatea, prietenia, munca şi pacea reprezintă coordonatele de bază ale vieții moral-sociale de care nu se poate dispensa omul temător de Dumnezeu şi dornic de propăşire spirituală.

Aghiografii cărților istorice acordă o mare importanță principiilor de dreptate, prietenie, muncă şi pace, valori nepieritoare ale umanității şi temelia sănătoasă a vieții moral-sociale. Referirile lor sporadice la aceste noțiuni de bază ale vieții moral-sociale sunt suficiente mărturii pentru a sublinia rolul dreptății, prieteniei, muncii şi păcii în timpurile vechitestamentare. Atunci, ca şi acum, ele garantează propăşirea vieții şi reprezintă virtuți şi energii inepuizabile în propăşirea materială şi spirituală a societății.

În scrierile istorice, întâlnim referiri despre dreptate, prietenie, muncă şi pace care pot alcătui un adevărat îndreptar al vieții noastre moral-sociale. Numărul lor redus nu scade din importanța lor în cadrul vieții religios-morale a israeliților şi ele se adaugă la celelalte mențiuni ale Sfintelor Scripturi în acest sens.

a) Dreptatea

În scrierile canonice ale Vechiului Testament, noțiunea de "dreptate" este exprimată prin trei cuvinte: țedeq, țedaqa(h) şi iasar. Primele două cuvinte care derivă din verbul "a face dreptate" (țadaq) se înrudesc cu adjectivul "drept" (țadiq), pe care îl foloseşte profetul Ieremia în profeția mesianică despre "odrasla dreaptă" (țemach țadiq Ier. 23,5). De aici se vede clar că originea dreptății este în Dumnezeu, care cere israeliților să nu facă nedreptate în judecată (Lev. 19, 15) şi judecătorii săi să judece cu dreptate (Deut. 16, 18).

Pentru aghiografii Vechiului Testament, noțiunea de dreptate are sensul de binecuvântare (I Regi 12, 7), de aceea Dumnezeu cere poporului Său să dovedească în acest sens o viață corectă pentru ca să se învrednicească de purtarea Sa de grijă. Ascultând de poruncile Sale şi transpunându-le în viața de toate zilele, Israel urmează calea cea dreaptă, de aceea în această stare el dovedeşte un act de nevinovăție față de Iahve şi acest lucru îi garantează armonia vieții sociale şi păstrarea bunelor raporturi cu Dumnezeu. În această situație, sensul noțiunii de dreptate echivalează cu cel de nevinovăție (II Regi 22, 21, 25) şi acesta este idealul vieții religioase al poporului ales în fața lui Dumnezeu.

După Vechiul Testament, dreptatea înseamnă reglementarea bunelor raporturi între om şi Dumnezeu, precum şi păstrarea relațiilor dintre semeni ca o condiție principală în respectarea voii divine. În dreptate, viața socială găseşte o pârghie importantă în împlinirea idealului de pace, frățietate, libertate şi egalitate între oameni.

Ea este indispensabilă vieții sociale, nu numai în timpul lui Moise şi al Judecătorilor, ci şi în perioada regalității, de aceea, pentru împlinirea ei conducătorul statului israelit în calitate de "uns" sau reprezentant al lui Dumnezeu, are anumite drepturi în acest sens, urmărind totdeauna promovarea spiritului de dreptate. Viitorul conducător al statului israelit are îndatorirea de a cunoaşte Legea divină şi a depune toată străduința de a împlini toate cuvintele şi hotărârile poruncilor dumnezeieşti.

De asemenea, el nu trebuie să se îngâmfeze față de frații săi și să nu se abată nici la dreapta și nici la stânga de la lege (Deut. 17, 18-20), adică să respecte spiritul de dreptate impus de poruncile divine.

În timpul lui Samuel, poporul a cerut din cauza judecății nedrepte a fiilor săi, Ioil și Abia (I Regi 8, 2-3) să fie, condus de un rege, dorință care i-a fost împlinită de Dumnezeu. Prin profetul Samuel, Dumnezeu a făcut cunoscute poporului din nou drepturile regelui (I Regi 8, 9-19) care va face judecată dreaptă, totdeauna amintindu-și de faptul că el este un reprezentant al lui Dumnezeu și el rezolvă toate situațiile nedrepte în numele lui Dumnezeu. După Legea mozaică, "judecata este a lui Dumnezeu" (Deut. 1, 17), de aceea regele, în calitatea sa de locțiitor al lui Dumnezeu nu trebuie să se grăbească în luarea unei sentințe în cazurile dificile, mai ales că el era ajutat și de instanțele de judecată. Regele era judecătorul suprem, adevăratul său povățuitor în spiritul dreptății fiind Dumnezeu. Peste conducătorul statului israelit cobora, în urma actului ungerii cu untdelemn sfințit "ruach Iahve" - duhul Domnului (I Regi 16, 13), care-l făcea să proorocească (I Regi 19, 21) și să judece drept pe cei năpăstuiți.

În vederea bunei desfășurări a vieții administrativ-judecătorești, regele David a rânduit 6000 de leviți ca judecători și scriitori (I Paral. 23, 4). Aceștia ajutau preoții care aveau îndatorirea nu numai de a învăța poporul legile mozaice, ci și de a hotărî în cazurile de încălcare a poruncilor divine. Luând aceste măsuri de ordin administrativ-judecătoresc, regle iudeu a asigurat pe timpul domniei sale judecata și dreptatea în Israel (II Regi 8, 15).

Înțeleptul rege Solomon, în viziunea pe care a avut-o la Ghibeon, unde venise să aducă jertfă pe cea mai mare înălțime, a cerut lui Dumnezeu să-i dea inimă pricepută ca să asculte și să judece cu dreptate pe Israel (III Regi 3, 9). Pentru el, dreptatea era de mare importanță în păstrarea liniștii și echilibrului social în popor, de aceea, în locul bogăției, slavei și vieții îndelungate cere pricepere în misiunea care i s-a încredințat (III Regi 3, 11). Cererea sa de a

deosebi ce este bine de ceea ce este rău (III Regi 3, 9) pune în lumină vóia sa de a fi un rege drept și, prin aceasta, el preînchipuie pe Mântuitorul Hristos, Regele dreptății divine. Revenind în cetatea Ierusalimului, el a confirmat calitatea sa de rege drept, când a hotărât care era adevărata mamă a copilului viu pentru care se certau cele două femei. Sentința sa a fost dreaptă; de aceea, poporul vedea că în el lucra înțelepciunea lui Dumnezeu, atunci când judeca și făcea dreptate (III Regi 3, 28).

Ceea ce cerea Solomon - să deosebească binele de rău - era principiul de bază al legii morale naturale. Această lege a fost întărită de legea morală supranaturală, care are la bază Decalogul. Cele 10 porunci sunt fundamentate pe credința monoteistă și păstrarea spiritului dreptății divine. Încălcarea lor se pedepsea aspru, întrucât păcatele împotriva Legii divine duceau la slăbirea unității etnice și spirituale a lui Israel. Pe vremea judecătorilor s-au înregistrat multe cazuri de comportare nedreaptă a israeliților față de Dumnezeu, care i-a lăsat în mâinile popoarelor păgâne și i-au asuprit (Jud. 6, 1). Îndreptarea lor a atras mila divină și Dumnezeu, prin oamenii aleși de El, i-a eliberat din asuprire. Ca și pe timpul judecătorilor, israeliții, în zilele regelui Roboam, au încălcat iarăși îndatorirea lor de a respecta legile divine, de aceea Dumnezeu, în virtutea dreptății divine, le spune prin profetul Șemaia: "pentru că m-ați părăsit, de aceea vă las pe mâinile lui Șișac" (II Parl. 12, 6), regele Egiptului. Cuvintele profetului au un adânc ecou în conștiința căpeteniilor și a regelui iudeu, care își recunosc vinovăția, se smeresc și zic: "drept este Domnul" (II Paral. 12, 6). Mărturisirea lor smerită le atrage din nou milostivirea divină și prin același profet Dumnezeu îi anunță că nu vor fi ocupați de egipteni și mânia Sa nu se va mai revărsa asupra Ierusalimului prin mâna lui Șișac (II Paral. 12, 7).

Urmarea dreptății, înseamnă un act de fidelitate față de Dumnezeu, comportare în spiritul legilor divine și împlinirea faptelor bune. Omul drept este temător de Dumnezeu, așa cum au fost regii iudei David și Solomon, conducători plini de zel față de împlinirea corectă a poruncilor divine. Din scrierile lor cu caracter didactic

(Psalmi, Proverbe, Ecclesiastul şi Cântarea Cântărilor), se desprinde cel mai sublim imn adresat lui Dumnezeu, izvorul dreptăţii din care oamenii trebuie mereu să-şi adape sufletele lor iubitoare de dreptate şi adevăr. Din scrierile lor, cât şi din celelalte cărţi canonice ale Vechiului Testament, rezultă că dreptatea nu e doar o noţiune abstractă, ci ea reprezintă o realitate legată de viaţă, un ghid preţios, demn de urmat de toţi oamenii în reglementarea bunelor relaţii cu Dumnezeu şi cu semenii lor. Respectarea acestui dreptar face ca oamenii în colectivitatea organizată să trăiască în armonie şi să prospere din punct de vedere spiritual şi material. Ea este ca o rază binefăcătoare în această viaţă în care omul se pregăteşte pentru eternitate.

Fiind iubitor de dreptate, omul confirmă în el chipul lui Dumnezeu, de aceea în vederea păstrării acestui dar dumnezeisc, Creatorul, în cursul istoriei Sale, i-a descoprit legi. Aceste legi îl opresc de la săvârşirea lucrurilor nedrepte şi nerespectarea lor îl fac să se îndepărteze de Dumnezeu. În perioada regalităţii, cărţile istorice ale Vechiului Testament ne dau ştiri preţioase de felul cum fiii lui Israel au urmat căile drepte ale Domnului, fără nici o reţinere neacoperind pe cei ce erau îndatoraţi să le respecte şi le-au încălcat. Autorii cărţilor istorice relatează exact modul cum regii lui Israel au fost drepţi sau nedrepţi înaintea lui Dumnezeu şi faţă de supuşii lor.

Drepţii Vechiului Testament aveau o viaţă curată şi în felul acesta au devenit pilde de urmat pentru contemporanii şi urmaşii lor. Ei sunt nişte aleşi ai lui Dumnezeu, de aceea în accepţiunea largă a noţiunii de dreptate, ei duceau o viaţă în duhul sfinţeniei, cel drept fiind şi o persoană binecuvântată de Iahve. În cărţile istorice întâlnim astfel de persoane cu viaţă îmbunătăţită ca de exemplu David şi Solomon care au promovat spiritul de dreptate şi au păstrat credinţa în venirea lui Mesia. Ei preînchipuiesc pe adevăratul Rege al dreptăţii, Care nu este numai drept, ci şi bun, de aceea Fiul lui Dumnezeu va aşeza la baza Noului Legământ legea iubirii şi nu spiritul de dreptate specific Legii Vechi, influenţată de legea talionului. În Vechiul Testament, spiritul de dreptate al Legii mozaice a fost

respectat, însă n-a fost suficient pentru ca răul să fie eliminat din viaţa omului, de aceea imperfecţiunea Legii vechi va fi înlăturată prin încheierea Noului Legământ bazat pe Legea iubirii. Mântuitorul Hristos, prin jertfa Sa de pe Cruce, împlineşte înaintea lui Dumnezeu un act de dreptate nedespărţit de iubirea divină, care capătă întâietate în Noul Testament cu ajutorul căreia creştinul învinge răul, cauza neînţelegerilor şi faptelor nedrepte dintre semeni. Unită cu iubirea, dreptatea devine o forţă irezistibilă pentru eradicarea pornirilor rele din sufletul omului credincios. Aceste virtuţi sunt nedespărţite în viaţa creştinului şi prin mijlocirea lor se desăvârşeşte credinciosul adevărat, iubind şi împlinind dreptatea divină.

b) Prietenia (I Regi 19-20)

Face parte din rândul valorilor spirituale ale omenirii, care din perioada veche testamentară şi până astăzi a fost, este şi va fi mult elogiată şi recomandată în cultivarea bunelor relaţii dintre semeni. Pentru exprimarea noţiunii de prietenie, aghiografii Vechiului Testament folosesc mai mulţi termeni: re'a, 'oheb, 'ach, 'aluf şi yadhidh. Relaţia de prietenie este redată şi prin expresii ca "şalom ve'emeth" sau, "derekh'emeth", pentru a sublinia legătura adevărată dintre oameni şi a se impune angajarea lor în spiritul bunelor raporturi bazate pe convieţuire paşnică şi dreaptă.

Potrivit învăţăturii Sfintei Scripturi, Dumnezeu a aşezat la creaţie în firea omului sentimentul prieteniei, pentru a duce o viaţă comunitară corectă şi sinceră. Purtând în el chipul dumnezeiesc, omul a fost creat să trăiască în colaborare cu semenii săi şi acest mod de convieţuire se realizează numai în spiritul de prietenie. Primul om - Adam, nu se putea bucura de darul prieteniei, dacă Dumnezeu nu crea pe Eva, cu care să lege raporturi sincere de dragoste în vederea realizării unei vieţi rodnice şi armonioase.

Prietenia este un dar dumnezeiesc primit de om la creaţie şi el va fi afectat mult de păcatul strămoşesc. După căderea în păcat, omul este atras spre invidie, ură şi egoism şi în el nu mai domină

acest nobil sentiment, de aceea prietenia va rămâne doar o zvâcnire curată a iubirii adevărate şi către ea vor tinde numai cei ce în mod dezinteresat doresc să aibe relaţii de amiciţie. În om, ea nu mai atinge frumuseţea iniţială, fiind nevoie ca Dumnezeu să-l lumineze, ca să înţeleagă rostul ei în viaţa sa şi în relaţia cu semenii săi, pentru a realiza solidaritatea şi armonia.

Autorii sfinţi privesc prietenia ca ceva deosebit de folositor vieţii omului, ei îi acorda o importanţă deosebită, atunci când descriu bunele raporturi dintre fraţi, rude şi semintii. Astfel, în Pentateuh este consemnată fapta de dragoste şi prietenie a patriarhului Avraam care a eliberat din robie pe nepotul său, Lot, (Fac. 14, 10-16); sau comportarea prietenească a lui Iosif care, în pofida vânzării săvârşită de fraţii săi, i-a salvat de la foamete şi i-a adus în Egipt, împreună cu tatăl lor (Fac. 42-46). Un alt model de prietenie sinceră şi statornică rămâne cea dintre David şi Ionatan (I Regi 19).

Prietenia adevărată izvorăşte din dragoste şi ea are în primul rând în vedere raportul dintre om şi Dumnezeu. Ea se bazează pe viaţa curată a celui credincios, care totdeauna trebuie să fie conştient de faptul că "Dumnezeu este mai aproape de cei drepţi" (Pilde, 3, 32) şi, "păzeşte pe toţi cei ce-l iubesc pe El" (Ps. 144, 20). În al doilea rând ea se referă la bunele relaţii dintre semeni, adică la prietenia dintre oameni în cadrul vieţii sociale. Cele două aspecte ale prieteniei sunt strâns legate între ele şi neglijarea unuia dintre ele ar însemna denaturarea acestui nobil sentiment uman, a fi în postura de a iubi pe Dumnezeu şi a urî pe aproapele, ori a iubi pe aproapele şi a uita de Dumnezeu (I Ioan 4, 20).

Conţinutul bogat al prieteniei are în vedere statornicia, sinceritatea, credinţa şi răbdarea, calităţi care se reflectă cel mai convingător în relaţiile dintre David şi Ionatan. Prietenia lor a devenit un exemplu clasic în acest sens, deoarece ea are la bază sentimentul de dragoste care biruie orice obstacole între semeni. Ea corespunde termenului specific creştin şi anume acela de iubire ('oheb), de aceea Ionatan s-a apropiat sufleteşte aşa de mult de David, încât îl iubea ca pe sine însuşi (I Regi 18, 1). Sentimentul său prietenesc este

puternic şi statornic, de aceea văzând în pericol viaţa prietenului său, David, nu ezită să-i descopere planurile viclene ale tatălui său, care urmărea să-i suprime viaţa (I Regi 19, 2). El îi spune lui David că Saul caută să-l omoare şi, ca să scape cu viaţă, îl sfătuieşte să se ascundă de la faţa răzbunătorului. De asemenea, îi promite că el va sta de vorbă cu tatăl său, ca să-l convingă despre nevinovăţia lui David, ale cărui fapte de vitejie îi făceau onoare regelui iudeu şi că va încerca să-l convingă pe Saul să nu se atingă de viaţa lui David, întrucât a dovedit fapte de vitejie în lupta cu filistenii care ameninţau libertatea israeliţilor. Ascultând mişcătoarele cuvinte ale lui Ionatan, regele Saul i-a răspuns cu jurământ că nu va lua viaţa lui David (I Regi 19, 5-6). Însă promisiunea regelui durează puţin timp, doarece în urma declanşării noilor ostilităţi împotriva filistenilor, David s-a arătat din nou un neîntrecut luptător şi vitejia lui i-a provocat din nou invidie şi duhul rău care l-a cuprins, l-a făcut să voiască a-l ucide cu sulita. Intenţia sa răutăcioasă a eşuat, deoarece David a ştiut să se ferească de pericolul care-l ameninţa, singura sa scăpare fiind părăsirea casei lui Saul şi retragerea lui în Naiotul Ramei (I Regi, 19, 9-10, 22). Ca să scape de mânia lui Saul, David a fost ajutat de soţia sa Micol, fiica regelui iudeu, care l-a sfătuit să părăsească locuinţa în timpul nopţii, deoarece tatăl său dimineaţă venea să-l ucidă (I Regi 19, 11).

Înainte de a părăsi Naiotul Ramei, unde regele Saul aflase că se retrăsese şi-l urmărea ca să-l ucidă, David s-a întâlnit cu prietenul său adevărat, Ionatan. Tulburat de atitudinea lui Saul care pe nedrept îl duşmănea, David îi spune lui Ionatan că nu este vinovat cu nimic faţă de tatăl său care vrea să-i ia viaţa. La aceste cuvinte, Ionatan răspunde prietenului său iubit că nu va muri, deoarece tatăl său îi descoperă lui orice intenţie şi îl asigură că nu i se va întâmpla nici un rău (I Regi 20, 1-2). Mai mult, Ionatan îl asigură pe David că va face totul pentru binele său şi de va afla că tatăl său a hotărât să-i facă rău, îl va preveni din timp (I Regi, 20, 9).

Presimţind pericolul morţii, David îi propune lui Ionatan că dacă regele va întreba de el, prietenul său să-i răspundă că a plecat în cetatea sa, Betleem, ca să aducă jertfă şi în caz că Saul va fi de

acord cu această plecare, înseamnă că nu este așa de pornit împotriva lui; iar de se va mânia, este un semn că îl urăște de moarte (I Regi 20, 7). Propunerea a fost acceptată și Ionatan, invocând numele lui Dumnezeu, îi promite lui David că va sta de vorbă cu tatăl său și va afla de la el dacă plănuiește să-i facă vreun rău. Ca să-l asigure de angajamentul său prietenesc, Ionatan a făcut chiar legământ cu casa lui David și a zis să pedepsească Domnul pe vrajmașii lui David (I Regi 20, 12-16). Acest jurământ, așa cum menționează autorul sfânt, are la bază sentimentul dragostei curate a lui Ionatan care iubea pe David ca pe sufletul său (I Regi 20, 16).

Prietenia dezinteresată și curată dintre Ionatan și David a fost respinsă de regele Saul, care socotea pe fiul său un netrebnic și neascultător din cauza împrietenirii sale cu viitorul conducător al regatului iudaic. Invidiosul rege iudeu considera bunele relații dintre Ionatan și David drept rușine a sa și batjocură a mamei sale, motivând că atâta vreme cât va trăi, fiul lui Iesei va fi o primejdie pentru domnia sa. În consecință, Saul îi spune deschis fiului său, că David e "hotărât la moarte" (I Regi 20, 31). În aceste clipe grele, sentimentul dragostei curate față de David îl face pe Ionatan să-i raspundă în semn de reproș tatălui său: "De ce să-l omori? Ce a făcut el?" (I Regi 20, 32).

După discuția aprinsă purtată cu Saul, care era gata să-l lovească și pe Ionatan, întrucât nu căzuse de acord cu hotărârea lui necugetată, ca un prieten adevărat se duce la David și-l sfătuiește să se ferească de tatăl său care voia cu tot dinadinsul să-l omoare. Întâlnirea lui are loc în secret și este deosebit de mișcătoare când își iau rămas bun. La despărțire se îmbrățișează și plâng amândoi, cel mai afectat fiind David (I Regi 20, 71). Ultimele cuvinte ale lui Ionatan reprezintă urarea prietenească "Mergi în pace" și credința fermă că jurământul frățesc va fi respectat în continuare de amândoi, cât și de urmașii lor în veci (I Regi 20, 42). Ei se despart unul de altul numai trupește din cauza răutății lui Saul, însă prin jurământul depus, ei rămân nedespărțiți sufletește, prietenia lor nefiind ocazională, ci statornică, bazată pe nobilul sentiment al dragostei.

Bunele relații dintre Ionatan și David constituie unul din cele mai frumoase exemple de prietenie ideală care apropie pe oameni și este deosebit de utilă în momentul periclitării existenței lor. În virtutea acestui nobil sentiment uman, Ionatan, cu riscul vieții sale, ia apărarea lui David. Dumnezeu îl întărește și-l înțelepțește ca să dejoace planurile viclene ale tatălui său. El dovedește adevărul că prietenul sincer biruie răutatea și face ca viața să-și continuie firul său.

Pentru viața morală, prietenia este indispensabilă, și acest lucru îl subliniază nu numai cărțile istorice, ci și celelalte scrieri canonice vechi testamentare. Ei i se acordă o mare importanță, deoarece, ca și celelalte valori spirituale, prietenia își are izvorul în Dumnezeu, care cheamă pe toți oamenii să ducă o viață frățească, prietenească, întrucât ei descind dintr-o singură pereche umană. Prin mijlocirea ei se asigură unitatea morală și spirituală dintre oameni, în limbajul scripturistic cuvântul prieten fiind sinonim cu cel de aproapele (I Regi 12, 11). Un prieten adevărat este mai mult decât un frate (Proverbe 18, 24) și un vecin aproape este mai bun decât un frate de departe (Proverbe 27, 10).

În Vechiul Testament, prietenia a fost recomandată mereu fiilor lui Israel și îndeosebi în cărțile didactice aflăm nenumărate îndemnuri pentru urmarea ei. Această prietenie a fost însă limitată la cei din același neam, de aceea ea nu va depăși prea mult nivelul relațiilor din lumea antică bazate pe niște stări de reciprocitate și utilitate. Sfera ei largă și conformă învățăturii divine va fi restabilită în Noul Testament. Cel mai frumos exemplu de prietenie îl dă Însuși Mântuitorul Hristos, care s-a jertfit pentru mântuirea omenirii de sub osânda păcatului strămoșesc și în timpul activității Sale publice a arătat că cea mai mare dragoste este aceea când cineva își pune sufletul pentru prietenul său (Ioan 15, 13). Fiind întrebat de un învățător de lege: care este aproapele său, Mântuitorul Hristos i-a răspuns prin Pilda samarineanului milostiv care a salvat viața unui om căzut pradă tâlharilor (Luca 10, 29-37). El recunoaște în fața Mântuitorului Hristos că samarineanul a fost cel mai apropiat față de

cel care era gata să moară şi este îndemnat să facă şi el la fel ca să câştige viaţa veşnică. Dacă nu trecea acel samarinean pe lângă cel muribund, acesta intra în rândul morţilor, de aceea el s-a dovedit a fi un adevărat prieten şi i-a dat ajutor ca să trăiască. Fapta sa denotă o iubire jertfelnică, care trebuie să stea totdeauna la baza adevăratei prietenii.

Valoarea şi importanţa prieteniei a fost pusă în lumină de viaţa şi activitatea Mântuitorului Hristos, Care numeşte pe Sfinţii Apostoli "prietenii Săi" (Ioan 15, 14). Cei ce ascultă şi împlinesc voia Sa se numesc prieteni ai Săi şi ei formează o singură familie - Biserica, păstrând aceeaşi credinţă. Exemplul Său a fost urmat de Sfinţii Apostoli şi de alţi fii ai Bisericii care s-au învrednicit de aureola sfinţeniei.

Sfinţii Părinţi au trăit şi recomandat prietenia. Sfântul Grigorie de Nazianz consideră prietenia drept şcoala în care învăţăm mai clar diferite probleme ale vieţii, iar Sfântul Ioan Gură de Aur face din ea un mijloc de a veghea asupra sufletului aproapelui ca şi a propriului nostru suflet (Sfântul Grigorie de Nazians, Viaţa Sfântului Grigore Teologul, P.G., t. 35, col. 2625; Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilia II la Tesaloniceni, la J. Bareille, vol. 19, Paris, 1879 p. 199).

Aşadar, prietenia după Vechiul şi Noul Testament reprezintă un dar dumnezeiesc cu valoare universală, care contribuie la dezvoltarea vieţii sub toate aspectele. Ea face ca pe toate meridianele globului pământesc, oamenii să se înţeleagă, să colaboreze şi să se respecte reciproc şi să se angajeze în promovarea vieţii.

c) Munca

Dintre făpturile create de Dumnezeu, nici una nu a primit porunca divină să muncească în afară de om, pe care L-a aşezat în rai, ca să-l lucreze şi să-l păzească (Fac. 2, 15). În felul acesta, omul se deosebeşte de celelalte creaturi şi, întrucât a fost făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, el se aseamănă cu Creatorul Său, Care i-a dat în stăpânire pământul ca să-l muncească, şi prin

eforturile sale să devină făuritor de valori materiale şi spirituale necesare dezvoltării sale psiho-fizice. Mântuitorul Hristos descoperă acest adevăr în Noul Testament când zice: "Tatăl meu lucrează până acum şi Eu lucrez" (Ioan 5, 17).

Prin muncă, omul confirmă adevărul că poartă în el chipul lui Dumnezeu şi acesta este singurul mijloc şi putere de a prospera din punct de vedere material şi spiritual. Munca îl face să fie stăpânitor al pământului, aşa cum a fost binecuvântat la crearea sa (Fac. 1, 28). Istoria umanităţii atestă faptul că omul numai prin muncă a izbutit să părăsească viaţa aspră din peşteri şi să-şi construiască locuinţe favorabile existenţei sale. Efortul său în acest sens nu este de natură instinctivă, ci bazat pe raţiune, care l-a făcut să depăşească măiestria cuiburilor făcute de păsări şi să inventeze noi mijloace de a trăi pe o treaptă biologică cât mai evoluată. Toate instrumentele inventate de om au la bază munca sa raţională şi acestea i-au slujit la cunoaşterea şi dominarea naturii.

În rai, omul nu depunea un efort fizic aşa de mare care să-l oblige la repaus; munca sa era uşoară, încât nu simţea nevoia odihnei. După alungarea sa din rai, efortul său fizic va cunoaşte oboseala, datorită lipsei de armonie dintre trup şi suflet. Sporirea efortului fizic se datorează faptului că, după căderea sa în păcat, pământul este năpădit de spini şi pălămidă (Fac. 3, 18), prin sudoarea frunţii sale fiind nevoit să-şi câştige existenţa sa (Fac. 3, 19). Singura sa posibilitate de a face pământul să rodească mai mult va fi munca, prin care el trebuie să trăiască şi să înfrunte asperităţile vieţii.

Din cauza păcatului strămoşesc, omul a început să se îndepărteze de la menirea sa de a fi creator prin muncă şi să o considere drept o ocupaţie care-l dezonorează. De aceea, a găsit cu cale să nu mai muncească şi să-şi câştige existenţa recurgând la mijloace de întreţinere necinstite. În locul muncii a ales lenevia sau modul de viețuire al animalelor puternice care, pentru hrană, învinge pe cele slabe. Istoria antică ne arată că el a reuşit să-şi întemeieze societatea sclavagistă, în care munca sclavilor era răpită de stăpânii lor, cei ce munceau fiind trataţi ca nişte animale de cei ce nu munceau

şi care, de fapt, coborâseră în rândul necuvântătoarelor. Abuzurile societăţii sclavagiste sunt străine istoriei Vechiului Testament în care aflăm o înaltă concepţie despre muncă şi om. Patriarhul Avraam cu toate că avea slujitori, el nu se ruşina de muncă şi nu trata pe supuşii săi ca pe nişte animale. Statul sclavagist iudeu prin prescripţiile mozaice reglementează raporturile dintre stăpân şi sclav, primul neavând nici un drept asupra vieţii celuilalt. Felul umanitar cum tratează aghiografii Vechiului Testament munca şi pe sclavi se deosebeşte radical de concepţia popoarelor idolatre. Acest lucru confirmă superioritatea Vechiului Testament faţă de scrierile religioase şi laice din orinetul antic, precum şi faptul că aghiografii inspiraţi de Dumnezeu au păstrat cu fidelitate învăţătura despre muncă şi om. Ei nu au fost influenţaţi de nici o concepţie filozofică a lumii sclavagiste care denatura menirea omului şi rolul muncii pentru propăşirea lui pe plan material şi spiritual. După Legea mozaică oprirea plăţii lucrătorului era un păcat grav înaintea lui Dumnezeu, poruncă pe care stăpânii de sclavi din lumea păgână nu o respectau.

Aceeaşi învăţătură sănătoasă despre muncă o întâlnim şi în cărţile istorice care o prezintă în lumina legislaţiei mozaice. Pentru redarea acestei noţiuni, aghiografii vechitestamentari utilizează cuvântul "abodha(h)", derivat din verbul "abadh" care înseamnă "a lucra", "a face", "a munci", "a repara", "a renova", "a sluji". Multiplele sale înţelesuri ne arată că omul trebuie să acţioneze pentru asigurarea existenţei sale. Atunci când lucrează, el slujeşte lui Dumnezeu şi munca sa devine izvor de viaţă. Prin tot ceea ce face, el este conştient că se aseamănă cu Dumnezeu şi lucrarea lui se îndreaptă spre Creator, nu spre creatura sa. În cazul că el nu mai slujeşte lui Dumnezeu, ci naturii, atunci cade în idolatrie pe care o condamnă în general profeţii, cât şi autorii cărţilor istorice (III Regi, 16, 31; 22, 53; IV Regi 10, 18; 17, 12).

Modelul adevăratului slujitor al lui Dumnezeu este Mesia care poartă în profeţia lui Isaia numele de "Sluga Domnului" (Ebed Iahve). Cu toate că va purta toate păcatele oamenilor, El nu se va îndepărta de adevărata slujire a lui Dumnezeu. Prin pilda talanţilor, Mântuitorul

Hristos descoperă adevărul că numai prin muncă oamenii se vor învrednici de răsplată în împărăţia cerurilor. Cei ce nu lucrează sunt numiţi slujitori vicleni şi leneşi care din cauza lâncezelii lor vor fi aruncaţi în întunericul cel mai dinafară unde este plângerea şi scrâşnirea dinţilor (Matei 25, 14-30).

În cărţile istorice, ca şi în Pentateuh, se are în vedere înţelesul general al noţiunii de muncă agricolă (II Regi 9, 10; III Regi 19, 19). Ea reprezintă una din cele mai vechi îndeletniciri ale omului de care Legea mozaică a ţinut seamă în vederea stabilirii israeliţilor în Ţara Sfântă, unde fiecare semincţie, în urma tragerii la sorţi, a primit drept de moştenire asupra pământului. De muncile câmpului sunt legate sărbătorile sabatice şi anuale, ceea ce înseamnă că agricultura era ocupaţia de bază a israeliţilor şi prin ea viaţa lor va deveni statornică.

Referirile despre munca câmpului din cărţile istorice stau în strânsă legătură cu porunca a patra din Decalog despre sâmbătă, care este rânduită ca zi de odihnă după trecerea celor şase zile de lucru şi de aranjare a tuturor treburilor (Ieş. 20, 9). Prin această poruncă divină se statorniceşte obligaţia omului la muncă, care în ziua a şaptea este îndreptăţit să se bucure de odihnă, chiar dacă este sclav sau străin de poporul lui Israel (Ieş. 20, 10). Includerea acestui drept între cele 10 porunci ale Decalogului subliniază importanţa muncii în cadrul vieţii religioase şi sociale a comunităţii israelite. Fiecare credincios israelit trebuie să respecte această poruncă, care preţuieşte munca, deoarece prin ea îşi poate dobândi cele necesare vieţii şi înlătură orice formă de vieţuire parazitară. Ea nu este o povară pentru el şi pentru a nu deveni extenuantă, Dumnezeu a rânduit ziua de odihnă pentru refacerea forţelor fizice şi cultivarea sufletului în credinţa cea adevărată. Din cauza neputinţei sale fireşti, omul nu poate munci continuu, încât să-şi epuizeze puterea fizica, de aceea, Dumnezeu a rânduit nu numai sabatul ca zi de odihnă, ci şi alte sărbători, în care munca câmpului este întreruptă. În anii sabatici şi jubiliari este sistată munca câmpului, pentru ca pământul să se odihnească, şi de roadele lui să beneficieze săracii, străinii şi animalele sălbatice, produse care nu mai ajung în

hambarele proprietarilor, ca să nu se îmbogățească prea mult. De aceea rostul acestor sărbători este şi acela de a se păstra un echilibru social între proprietari şi săraci, încât nici unii să se îmbogățească, iar alții să sărăcească prea mult.

Lucrarea fizică sau intelectuală înseamnă o activitate de care omul nu trebuie să se dispenseze, pentru a propăşi din punct de vedere material şi spiritual. Ea rămâne izvorul de înnobilare a firii omeneşti, chemată de Dumnezeu să creeze valori materiale şi spirituale. Prin ea, omul propăşeşte şi atinge un scop în viața pământească, eforturile sale înscriindu-se ca o contribuție importantă în dezvoltarea materială şi spirituală a societății. Ea devine eficientă când omul acționează în mod rațional ca să nu-i epuizeze forțele sale psiho-fizice. Un rol important îl are munca conştiincioasă, stăruitoare şi echilibrată în viața omului, de aceea, în această stare de lucru el prosperă mereu şi, în acelaşi timp, îşi întăreşte forțele sale fizice şi spirituale, devenind o persoană utilă societății. Renunțarea la această cale de realizare a rostului omului în viață duce la lenevire şi el recurge la mijloace nedrepte pentru asigurarea existenței sale. Omul leneş este aspru condamnat prin poruncile divine şi îndeosebi de autorii cărților didactice care-l sfătuiesc să muncească, pildă având în acest sens lucrarea furnicii (Pilde 6,6). Un om leneş recurge la vicleşie sau la linguşire, păcate înfierate cu multă tărie de înțeleptul rege Solomon (Pilde 26). Se recomandă munca, ca mijloc de sistematizare a activității umane, omul muncitor creând bunuri şi valori necesare progresului său pe plan material şi spiritual. Munca îl face să-şi ordoneze activitatea fizică sau intelectuală, să-şi disciplineze voința şi să se perfecționeze. Ea îl ajută să-şi formeze o gândire sistematică şi să iubească viața sub toate aspectele ei. Un om muncitor acționează pentru binele şi fericirea sa, precum şi pentru bunăstarea celor din jurul său. El este o persoană utilă semenilor săi, care îl apreciază pentru toate eforturile sale destinate propăşirii vieții sociale. Dovedeşte o înaltă conştiință morală, atunci când respinge traiul parazitar şi condamnă pe cei ce se automulțumesc şi renunță la munca dreaptă şi jertfelnică.

Aşadar, rostul vieții omului este legat de muncă, singurul mijloc care îi aduce satisfacții materiale şi spirituale, calea prin care el îşi păstrează chipul lui Dumnezeu în el şi contribuie în mod cert la dezvoltarea societății din care face parte. Ea stă la baza culturii şi civilizației, îl face pe om să cunoască mereu tainele lumii materiale şi spirituale, îi asigură sănătatea trupească şi îl ajută să se ridice mereu pe culmile spiritualității dobândind astfel mântuirea sufletului său. Prin intermediul ei, omul devine util societății şi poate săvârşi faptele bune, criteriul care stă la baza judecății universale.

d) Pacea

Bunul cel mai de preț, condiția esențială a vieții şi expresia vreriì celei sfinte a lui Dumnezeu, pacea are nenumărate temeiuri în Sfânta Scriptură. Originea ei este în Dumnezeu, numit în cărțile sfinte "Domnul păcii" (Iahve Salom Jud. 6, 24), Împăciuitorul (Fac. 49, 10) sau Principele Păcii (Isaia 9, 6). Ea este un dar divin pentru conservarea şi propăşirea vieții, de aceea reprezintă unul din drepturile fundamentale ale omenirii pe care trebuie să-l respecte şi să-l apere neîncetat în fața celor ce urăsc liniştea şi relațiile drepte şi frățeşti dintre semeni.

În limba ebraică, cuvântul "pace" (şalom) are multiple semnificații. Pe lângă înțelesul general cunoscut tuturor, ebraicul şalom - pace - mai înseamnă: mântuire, integritate, nevătămare, prosperitate şi sănătate. Prezența sa în cărțile Vechiului Testament pune în evidență importanța şi valoarea păcii în preocupările aghiografilor inspirați de Dumnezeu. Acest lucru îl confirmă şi faptul că el a devenit şi cuvânt de salut în relațiile zilnice ale israeliților (I Regi 10,4) pe care l-au păstrat până astăzi.

Din relatările Sfintei Scripturi cunoaştem că pacea este absolut necesară vieții omului şi ea îşi are izvorul în Dumnezeu. Urmarea ei înseamnă păstrarea chipului dumnezeiesc în care iradiază pacea Sfintei Treimi, de aceea omul trebuie să fie o fire paşnică, iubitoare de viață şi în bune relații cu semenii săi. În iconomia dumnezeiască, pacea reprezintă stâlpul vieții adevărate, eliberată de păcate şi

condiția refacerii legăturii dintre om şi Dumnezeu, întreruptă din cauza păcatului. În toată perioada vechitestamentară, se vorbeşte de pace, de rolul ei binefăcător în viața omului, iar profeții o văd pe deplin realizată în zilele lui Mesia, Domnul păcii, când ea nu va avea hotar (Isaia 9, 6).

Mersul firesc al vieții este legat în mod indispensabil de pace, de aceea omul cere stăruitor de la Dumnezeu revărsarea binefacerilor ei în clipe de amenințare a existenței sale: "Doamne, revarsă pacea peste noi, căci toate lucrurile noastre pentru noi le-ai făcut" (Isaia 26, 12). Prin această cerere stăruitoare, el îşi exprimă credința că Dumnezeu a făcut toate lucrurile pentru existența Sa pe care o vede asigurată numai în vreme de linişte, garanție a perpetuării vieții pe pământ, amenințată de păcat.

Din cauza neascultării de porunca divină, omul a pierdut legătura paşnică dintre el şi Creatorul său, acea comuniune dintre el şi Ziditorul său, care ar fi trebuit să existe în permanență de-a lungul istoriei sale. Lucrurile făcute pentru el sunt amenințate de distrugerea provocată de păcatul neascultării, care a dus la suprimarea vieții omeneşti, adică la fratricidul lui Cain şi la uciderile lui Lameh (Fac. 4). Din cauza greşelii primilor oameni şi-a făcut loc păcatul aducător de moarte şi pricina multor rele care afectează comunitatea umană ca expresie a comuniunii treimice. Ajunşi sub povara păcatului, oamenii sunt conştienți de faptul că sunt dezbinați şi le lipseşte darul dumnezeiesc al păcii, de aceea, ei o doresc chiar dacă sunt despărțiți unii de alții "pace de aproape şi pace celor de departe, zice Domnul" (Isaia 57, 18).

Învățătura despre pace şi recomandarea ei în toate împrejurările vieții, indiferent de timp, reprezintă una dintre coordonatele majore ale Vechiului Testament. Respectarea şi valoarea ei în raporturile cu Dumnezeu şi semenii, se desprinde şi din textele cărților privitoare la învățătura despre pace. Din mențiunile lor putem urmări importanța pe care ele o acordă acestui dar dumnezeiesc, de mare preț în desfăşurarea activității omului pe pământ. În concepția lor, pacea echivalează cu sănătatea, bunul de preț al omului pe care trebuie să-l îngrijească continuu, ca să se

învrednicească de bunurile vieții. Este un bun atât de necesar, încât nu lipseşte din relațiile cotidiene ale oamenilor care se întâmpină cu cuvintele "mergi în pace" sau "mergi sănătos" (I Regi 20, 13, 42). Adevăratul credincios întâmpină pe semenul său cu cuvântul păcii, pentru el şi întreaga familie cu bunurile sale (I Regi 25, 6). Cea mai obişnuită urare la despărțirea oamenilor este "mergi în pace" (I Regi 1, 17), adică să umble sănătos, întrucât numai în această stare se poate bucura de darurile vieții şi în deplină sănătate poate lupta împotriva tuturor asperităților provocate de răutatea oamenilor (I Regi 25, 35).

În cărțile istorice, cuvântul pace este folosit nu numai pentru urare, ci şi pentru a întreba de sănătate pe cineva (II Regi 11, 7; 20, 9) sau pentru a şti dacă un străin vine cu gând paşnic ori pentru a vărsa sânge (III Regi 2, 5, 13; 21, 18). Cel ce ia contact cu credinciosul israelit trebuie să ştie că acesta doreşte pacea în locul vărsărilor de sânge care suprimă viața. În timp de război se varsă mult sânge, de aceea este preferată pacea ca stare firească de conviețuire a oamenilor şi acest mod de viață a fost încălcat de Ioab care a ucis două căpetenii de oştire din Israel (III Regi 2, 5). Fapta lui Ioab este respinsă de Dumnezeu, iar regele David aminteşte fiului său Solomon să procedeze cu el după înțelepciunea sa "ca să nu se pogoare căruntețile lui cu pace în iad" (III Regi 2, 6).

Referirile autorilor cărților istorice despre pace sunt ecoul învățăturii Sfintei Scripturi despre acest dar dumnezeiesc. Cei ce nu-l respectă, aşa cum s-a întâmplat şi cu Ioab, sunt aspru condamnați de Dumnezeu, prin porunca a şasea din decalog prin care se opreşte cu desăvârşire uciderea (Ieşirea 20, 13). După autorul cărții Regilor, fapta lui Iacob este calificată drept un act de nedreptate care va plana nu numai asupra făptaşului, ci şi peste seminția sa în veci (III Regi 2, 32-33). Din această cauză, Ioab şi neamul său nu va beneficia de pacea veşnică pe care Dumnezeu o va da regelui David, seminției şi familiei sale (III Regi 2, 33). Regele David descinde din seminția lui Iuda, din care se va naşte, aşa cum se profeteşte în binecuvântarea lui Iacob, Mântuitorul Hristos (Fac. 49, 10), care nu numai că a vestit pace celor de aproape şi celor de departe (Efeseni

2, 17), ci a dat şi un fundament păcii, apărării ei ca un drept sfânt al omului şi tuturor popoarelor.

Prin porunca a şasea din Decalog se interzice cu desăvârşire uciderea, deoarece dreptul de a da şi a lua viaţa îl are numai Dumnezeu. Luarea vieţii înseamnă încălcarea dreptului omului de a trăi şi cel ce comite acest păcat se împotriveşte lui Dumnezeu şi pierde legătura paşnică cu Ziditorul său. Această poruncă sfântă a fost încălcată de David atunci când a trimis la luptă pe Urie Heteul şi acesta a murit, iar regele iudeu a luat în căsătorie pe soţia sa Bat Şeba, faptă pentru care a fost mustrat cu asprime de profetul Natan şi în numele lui Dumnezeu i-a proorocit că zidirea templului va fi încredinţată fiului său, Solomon, al cărui scaun de domnie va fi întărit în veci (II Regi 7, 12-16). O altă cauză pentru care David a fost oprit de la ridicarea templului a fost şi aceea că el nu s-a dovedit a fi un rege paşnic, ci un conducător războinic, angajând pe poporul Israel în luptă şi nelăsându-l să trăiască în pace, aşa cum rânduise Dumnezeu, ca să nu mai fie neliniştit şi strâmtorat ca altădată de oameni necredincioşi (I Paral. 17, 9). Vărsarea de sânge şi războaiele l-au făcut pe David să nu mai zidească templul, pentru care el adunase deja materialele de construcţie (I Paral. 22, 1-8). A fost conştient de greşeala sa, rugând pe Dumnezeu ca să-l înţeleagă pe fiul său Solomon, pentru ca să aibă spor în zidirea casei Domnului, ca să fie spre slava dumnezeiască şi podoabă a toată lumea (I Paral. 22, 5, 11). Totodată, Regele psalmist cere de la Dumnezeu ca fiul său, cel paşnic să conducă cu înţelepciune poporul său şi să păzească legile Domnului, ca să domnească cu spor şi mult curaj (I Paral. 22, 9-13). Nu s-a învrednicit de binecuvântarea divină şi pentru faptul că n-a avut o credinţă fermă în ajutorul lui Dumnezeu şi a numărat poporul ca să se încreadă în forţele sale în faţa duşmanilor. Pentru această greşeală, Dumnezeu l-a mustrat prin profetul Gad, care i-a anunţat cele trei pedepse: foamete în ţară şapte ani, fuga sa timp de trei luni din cauza vrăjmaşilor şi ciumă trei zile în sânul poporului său. Regele vinovat a ales ultima pedeapsă, rugând pe Dumnezeu ca să îndrepte ciuma numai peste el şi peste casa tatălui său. La sfatul profetului Gad, regele va ridica un jertfelnic Domnului

în aripa lui Aravna Iebuseul, pe care a adus arderi de tot şi jertfe de împăcare în urma cărora, Dumnezeu s-a milostivit iarăşi de poporul Israel şi a încetat moartea (II Regi 24).

Toate poruncile divine au în vedere viaţa şi pacea, care sunt într-o strânsă legătură, deoarece îşi au izvorul în Dumnezeu. Prin ele se apără aceste daruri dumnezeieşti, pentru ca omul să se bucure de binefacerile lor şi să le ocrotească în faţa răutăţilor care-l scot din comuniunea lui cu Dumnezeu şi cu semenii săi. A fost nevoie de descoperirea acestor porunci fiilor lui Israel, deoarece lumea în antichitate a dovedit că nu este capabilă să le păstreze, alunecând spre fratricid şi urmând mai mult păcatul aducător de moarte şi nu glasul conştiinţei sale de a face binele şi a evita răul sub toate aspectele sale. Istoria antichităţii confirmă adevărul că lumea n-a ascultat de Legea morală naturală, sădită la creaţie în natura sa şi a înlocuit viaţa şi pacea cu moartea şi războiul. Ca să nu pună stăpânire definitivă pe ea răul, Dumnezeu, din iubire nemăsurată faţă de om, i-a descoperit Legea morală supranaturală, Decalogul, ale cărui precepte vin să apere viaţa şi pacea ca cele mai de preţ daruri în această lume.

Respectarea poruncilor Decalogului duce pe om la o viaţă paşnică care-i asigură legătura cu Dumnezeu şi îl face să-şi păstreze puritatea credinţei despre Creator şi creatura sa. Încălcarea lor îl pun pe om în postura de a nu sluji binele, ci răul din care pornesc toate păcatele împotriva vieţii şi a păcii, cum sunt lăcomia, furtul, minciuna, uciderea, mândria, răzbunarea etc., manifestări bolnăvicioase care periclitează dreptul omului de a trăi cu aproapele său în pace. Din cărţile Regilor aflăm că înţeleptului Solomon i s-a promis înmulţirea zilelor sale, dacă va păzi legile şi poruncile dumnezeieşti (III Regi 3, 14). El a mai fost răsplătit cu inimă înţeleaptă şi pricepută, cu bogăţie şi cu slavă de care nu s-a învrednicit nici un rege din Israel (III Regi 3, 12-13). Numele său simbolic stă în legătură cu denumirea Mântuitorului de "Împăciuitorul" şi "Domn al păcii", de aceea el a şi preînchipuit pe adevăratul Rege al păcii, care în locul templului sfânt va întemeia Biserica Sa şi împărăţia Lui va fi pace şi bucurie în Duhul Sfânt (Rom. 14, 17). În

cei 40 de ani de domnie (973-933 î.Hr.), Regele Solomon n-a purtat războaie şi s-a ocupat de înfrumusețarea cetăților din regatul său, perioadă care preînchipuie vremea timpurilor mesianice, când Mântuitorul Hristos va aduce liniştea desăvârşită şi împăcarea omului cu Dumnezeu. La aceste vremuri de pace se referă profeții Vechiului Testament şi ele s-au împlinit în timpul Mântuitorului Hristos, a cărui operă mântuitoare aduce salvarea omului de la moarte şi îi asigură viața veşnică. Prin jertfa şi învierea Sa, Fiul lui Dumnezeu adevereşte că El este stăpânul vieții şi Domnul păcii desăvârşite pe care o vesteşte mai întâi Sfinților Apostoli (Ioan 20, 19-22) şi tuturor celor ce vor crede în dumnezeirea Lui. Se restabileşte vechea legătură dintre om şi Dumnezeu care a existat înainte de căderea lui Adam în păcat şi este reaşezată pacea la temelia vieții libere, dominată de spiritul frăției, dreptății, egalității şi încrederii între oameni. O astfel de viață paşnică duce şi la progresul civilizației şi culturii, întrucât oamenilor li se asigură condiții bune de dezvoltare şi eforturile lor unite sunt puse în slujba binelui şi a edificării lor pe plan material şi spiritual.

Legătura dintre om şi Dumnezeu presupune urmarea poruncilor Sale pătrunse de spiritul păcii şi dreptății divine, de care țin seama şi autorii sfinți ai cărților istorice, atunci când se referă tangențial la starea de pace şi sănătate (I Regi, 15, 9; IV Regi 5, 19, 21). Aghiografii subliniază în mod indirect acest adevăr prin relatarea momentului în care regele David răspunde celor care au venit la el cu gând paşnic să fie alături de el şi să nu-l dea pe mâinile duşmanilor, deoarece fapta lor nedreaptă o va judeca Dumnezeu. Aceştia sunt însă de bună credință, şi în numele lui Amasai îl întâmpină cu pace pe el şi slujitorii săi, recunoscând ajutorul divin acordat regelui iudeu (I Paral 12, 17-18).

Textele din cărțile istorice şi din celelalte scrieri canonice vechitestamentare atestă învățătura înaltă despre pace şi ele formează, totodată, puntea de legătură indisolubilă dintre cele două Testamente. Aceste referiri vechitestamentare sunt puse în legătură cu vremurile mesianice, când Fiul lui Dumnezeu, ca Domn al păcii

(Isaia 9, 5) va încheia Noul Testament (Ierem. 31, 31) care va purta numele de "Legământ al păcii" (Iezec. 34, 25). Specificul Noului Legământ este pacea, deoarece este încheiat de Domnul păcii adevărate, Cel ce prin jertfa de pe Golgota, a realizat deplina împăcare a omului cu Dumnezeu.

După Vechiul şi Noul Testament, trăsătura fundamentală a religiei monoteiste este pacea, de aceea cel ce are această credință este un slujitor paşnic şi depune toate eforturile pentru promovarea bunei înțelegeri între oameni. Atât în Vechiul, cât şi în Noul Testament, pacea nu este o noțiune abstractă, ci legată de realitate, de viața pământească şi de cea de dincolo. După cum Dumnezeu nu este o noțiune abstractă, la fel şi pacea pe care El o oferă ca dar în vederea perpetuării vieții, nu trebuie considerată o simplă teorie privind modul ideal de conviețuire al oamenilor. Dacă în Vechiul Testament se fac nenumărate mențiuni despre pace, cu atât mai mult este prețuită în Noul Testament, unde Mântuitorul Hristos, ca Domn al păcii, fericeşte pe făcătorii de pace, întrucât aceştia se vor numi fii lui Dumnezeu (Matei 5, 9). Comentând cea de a şaptea fericire, Sfântul Grigore de Nyssa ne învață că "Dumnezeu dă pace în aşa măsură, ca pe ea sa nu o aibă fiecare numai pentru sine, ci din prisosința cea bogată să dea şi acelora care nu o au... El vorbeşte ca tu să fii săturat mai întâi de bunurile păcii, ca apoi să dai din acest bun şi altora care au trebuință". (Despre fericiri, P.G., vol. 44, col. 1284).

Creştinismul este prin excelență o religie a păcii şi pentru apărarea şi menținerea acesteia se bazează pe mărturii scripturistice din Vechiul şi Noul Testament. În mod firesc, creştinul adevărat este un mesager al păcii şi prin ataşamentul său față de cei ce luptă pentru instaurarea ei în lume se dovedeşte un slujitor devotat al Mântuitorului Hristos, Care, după Învierea Sa din morți a întâmpinat pe Sfinții Apostoli cu cuvintele: "Pace vouă" (Ioan 20, 19). Aceste cuvinte atestă biruința vieții asupra morții şi ele au devenit porunca sfântă pe care Sfinții Apostoli şi urmaşii lor au propovăduit-o şi sădit-o în sufletele tuturor ca pe un drept inalienabil al oamenilor la viață paşnică.

Instaurarea păcii stăvileşte orice formă de proliferare a răului care întunecă frumusețea vieții, de aceea a fost în toate timpurile apreciată, iar în perioada vechitestamentară susținută de profeți. Minţile luminate au considerat-o drept cel mai valoros bun al omenirii şi justa sa apreciere a fost înregistrată de aghiografii Vechiului Testament, care au arătat că este de origine dumnezeiască şi cei ce o realizează sunt slujitorii lui Dumnezeu. Necesitatea şi valoarea ei a fost recunoscută de filozofii şi întemeietorii de religii ai antichității, inclusiv de împărații romani, aceştia din urmă considerând-o utilă pentru liniştea imperiului şi impusă popoarelor cucerite prin intermediul armelor. Viziunea lumii păgâne despre pace diferă de învățătura Sfintei Scripturi, în care este subliniată justa sa valoare în relațiile dintre om şi Dumnezeu, inclusiv bunele raporturi dintre semeni. Aghiografii văd realizarea păcii desăvârşite numai de către Dumnezeu-Fiul şi profețiile lor s-au împlinit în persoana Mântuitorului Hristos, Cel ce a împăcat pe om cu Tatăl ceresc şi i-a dat posibilitatea să învingă orice obstacol care amenință viața sa. Fiind eliberat de păcat, omul caută pacea dreaptă şi aşa cum îl povățuieşte Mântuitorul Hristos în Predica de pe munte, el luptă împotriva răului săvârşind binele şi iubind chiar pe cel ce evită liniştea şi umblă cu viclenia (Matei 5, 38-48). Învățătura Mântuitorului Hristos despre felul cum trebuie adevăratul creştin să se comporte față de aproapele său care-l duşmăneşte, are în vedere tocmai instaurarea unui climat de pace şi reînnoirea omului, implicând şi schimbarea lui în bine, ca să aprecieze în mod obiectiv şi conştient rostul acestui dar dumnezeiesc în viața lui. Acest dar dumnezeiesc rodeşte nu printr-o constrângere exterioară pentru păstrarea lui, ci dintr-o adâncă conştiință a responsabilității față de viață şi dobândirea mântuirii. El face ca viața să înflorească sub aspect material şi spiritual şi oamenii să nu mai cunoască acele manifestări ale forței în dauna rațiunii şi a dreptului tuturor de a fi liberi, independenți şi stăpâni pe acest pământ. Nerespectarea lui a dus la vărsări de sânge, suferințe şi tot felul de acțiuni diabolice de a strivi viața şi de a elimina principiul dreptății din comunitatea umană.

Prin urmare, pacea şi celelalte valori ale omenirii prezentate în cadrul ideilor moral-sociale din cărțile istorice au un indiscutabil fundament scripturistic şi o permanentă valabilitate pentru creştini. Astăzi, când pacea a devenit preocuparea tuturor oamenilor, creştinii au îndreptățite temeiuri scripturistice pentru susținerea şi apărarea ei. Biserica a sădit şi întărit continuu în sufletele credincioşilor ei simțul de dreptate şi de dragoste față de semeni, contribuind prin aceasta la stabilirea unui climat de pace şi de bună înțelegere între toți oamenii de orice credință sau apartenență etnică, aşezați pe pământul patriei noastre. Ea a fost totdeauna alături de nobilele idealuri ale poporului nostru pentru libertate, egalitate, frățietate şi pace. De aceea, pe plan intern şi extern, prin reprezentanții săi, a sprijinit cu fermitate toate aspirațiile majore ale întregii omeniri amenințată azi de norii grei ai cataclismului nuclear. Alături de poporul român care se pronunță în favoarea păcii şi pentru restabilirea încrederii între oamenii de pretutindeni, Biserica Ortodoxă Română susține toate inițiativele menite să salveze viața şi să asigure o atmosferă paşnică pe planeta noastră.

Bibliografie

- P. F. Patriarh Teoctist, *Pe treptele slujirii*, vol. III, Bucureşti, 1989.
- Idem, *Cuvânt la adunarea cultelor din România, pentru dezarmare şi pace*, Bucureşti, 1984.
- Pr. Prof. Nic. Neaga, *Valoarea socială a Vechiului Testament*, Sibiu, 1933.
- Idem, *Împărăția lui Dumnezeu. Împărăția păcii*, în "Mitropolia Ardealului", XXVIII (1983), nr. 7-8).
- Pr. Popescu-Mălăeşti, *Studii şi comentarii, Valoarea Vechiului Testament pentru creştini*, Bucureşti, 1932.
- Pr. Prof. Vl. Prelipceanu, *Probleme sociale în Vechiul Testament* în "Studii Teologice", 1949, nr. 1-2.
- Idem, *Viața religios-morală după Vechiul Testament*, în "Mitropolia Olteniei", an. XIV (1962), nr. 5-6.
- Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *"Să nu ucizi". Temeiuri creştine pentru pace*, în "Biserica Ortodoxă Română", XXXV (1964) nr. 1-2.

TEMEIURI DOCTRINARE PRIVIND NEMURIREA SUFLETULUI (I REGI 24, 12) ŞI PRACTICA MĂRTURISIRII PĂCATELOR (II REGI 12, 13)

Împreună cu celelalte scrieri ale Vechiului Testament, cărţile istorice cuprind temeiuri doctrinare referitor la nemurirea sufletului şi la practica mărturisirii păcatelor, pentru ca omul să se elibereze de povara lor şi să urmeze voia lui Dumnezeu. Cu toate că temeiurile sunt sporadice, ele se încadrează în învăţătura generală a Sfintei Scripturi privind nemurirea sufletului şi practica mărturisirii păcatelor.

a) Nemurirea sufletului (I Regi 24, 12)

Credinţa în nemurirea sufletului o atestă primele pagini ale cărţii Facerea în care se arată că omul a fost creat în ziua a 6-a în mod special faţă de celelalte vieţuitoare de Dumnezeu. Creatorul l-a plăsmuit din pământ şi apoi i-a suflat pe nări suflare de viaţă şi s-a făcut fiinţă vie (Fac. 2, 7). După cuvântul Sfintei Scripturi se vede clar că sufletul omului nu-i produsul materiei, ci o putere imaterială dată de Dumnezeu şi care este nedespărţit de trup alcătuind laolaltă natura umană psiho-fizică. Faţă de trup, sufletul este nemuritor şi în el este sădit chipul lui Dumnezeu în om pe care îl are atât bărbatul, cât şi femeia (Fac. 1, 27). Prin trup omul este legat de lumea pământească în mijlocul căreia a fost aşezat şi binecuvântat ca să se înmulţească şi să o stăpânească, iar prin suflet, face legătura cu lumea cerească şi cu Dumnezeu, spiritul absolut.

Pentru noţiunea de suflet sunt utilizaţi în Sfânta Scriptură mai mulţi termeni ("nefeş", "ruach" şi "neşamah"). Primul este cel mai mult întrebuinţat, deoarece, pe lângă sensul general de suflet, are şi înţelesul de viaţă şi persoană. Sufletul, ca şi viaţa celorlalte făpturi îşi au originea de la Dumnezeu, de aceea autorul sfânt arată că animalele, ca şi omul, au "nefeş chayya(h)", adică "suflet viu" (Fac.

1, 30; 2, 7). Prin aceste cuvinte nu înseamnă că în Vechiul Testament se identifică sufletul animalelor cu cel al oamenilor, ci se are în vedere faptul că viaţa acestora se datorează puterii divine. Nu poate fi vorba nici de o asemănare între viaţa animalelor, deoarece aceasta este pur materială, şi cea a oamenilor în care elementul esenţial este cel spiritual datorat sufletului pe care l-a primit de la Dumnezeu. Ebraicul "nefeş" nu mai prezintă nici un echivoc, atunci când este întrebuinţat cu sensul de persoană care se atribuie exclusiv omului care greşeşte (Lev. 4, 2) nu şi animalelor lipsite de conştiinţă. De aici putem înţelege clar că oamenii sunt persoane prin faptul că ei au primit prin actul creaţiei chipul lui Dumnezeu şi acesta are în vedere sufletul, partea spirituală, deoarece Creatorul nu este ceva material cu care ei să se asemene. Primind suflet de la Dumnezeu, oamenii devin fiinţe raţionale care se deosebesc de animale care sunt iraţionale şi necuvântătoare. Faptul că lui Adam nu i s-a potrivit nici o creatură pământească cu care să colaboreze, ne arată că omul prin suflet este superior animalelor şi acestea nu sunt fiinţe raţionale ca şi el (Fac. 2, 18-20).

Cuvântul Sfintei Scripturi este confirmat de realitatea acestei vieţi care ne arată că natura psiho-fizică a omului diferă de cea pur materială a animalelor. Viaţa acestora din urmă este dominată de instincte nu de raţiune, de aceea este deosebire radicală între modul lor de a trăi şi cel al oamenilor. Instinctul de conservare al vieţuitoarelor nu este condus de raţiune, voinţă şi sentiment, însuşiri pe care le are numai sufletul omului, acea parte constitutivă şi specifică persoanei umane care este nemuritoare faţă de trup. Ca şi la celelalte vieţuitoare, viaţa pământească a omului sfârşeşte prin moarte, când sufletul se desparte de trup şi îşi continuă existenţa în lumea de dincolo până la învierea obştească, când se va reuni cu el definitiv şi vor primi răsplata pentru faptele săvârşite. Înţeleptul rege Solomon arată că viaţa pământească este trecătoare atât pentru animale, cât şi pentru oameni, soarta lor este aceeaşi, deoarece trebuie să plătească tributul morţii şi să se reîntoarcă în pământ. El afirmă că toate au un singur duh de viaţă (Eccl. 3, 19). şi pentru această noţiune

folosește cuvântul "ruach" cu sensul de existență pământească care, din cauza sorții, este supusă transformării, stricăciunii. Afirmația sa nu duce la identificarea vieții animalelor cu cea a oamenilor, deoarece același autor sfânt face distincție între ele atunci când zice că după moarte, sufletul omului se întoarce la Dumnezeu care l-a dat, iar trupul se face ca pulberea pământului (Eccl. 12, 7).

Trupul și sufletul omului sunt părți distincte, create de Dumnezeu în așa fel, încât sunt nedespărțite în timpul vieții pământești. Ele se află în armonie atunci când păcatul nu le afectează, ca să le aducă suferința, de aceea dictonul latin "mens sana in corpore sano", exprimă relația indiscutabilă dintre ele. Armonia dintre ele este dereglată de boala provocată de păcat care slăbește firea omului. Din această cauză omul sfârșește prin moarte când sufletul se desparte de trup. Bolile fizice și sufletești slăbesc vitalitatea persoanei umane, cele mai greu de suportat fiind suferințele psihice la care se referă Sfânta Scriptură când vorbește de oameni îndrăciți.

Fără suflet, trupul este lipsit de viață și se întoarce în pulberea pământului. El este comoara de preț a omului pe care trebuie să o îngrijească, pentru ca trupul să-și păstreze sănătatea fizică și să poată săvârși fapte bune, necesare mântuirii sale. Grija deosebită față de suflet o subliniază Mântuitorul Hristos când zice: "temeți-vă mai curând de acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheena și nu de cel ce ucide trupul" (Matei 10, 28). De asemenea, Fiul lui Dumnezeu ne îndeamnă să nu exagerăm în grija-față-de trup, când zice: "nu vă îngrijiți pentru viața voastră ce veți mânca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veți îmbrăca ... priviți la păsările cerului că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitnițe și Tatăl vostru Cel ceresc le hrănește" (Matei 6, 25-26).

Potrivit învățăturii vechitestamentare, sufletul este deosebit de trup și nemuritor, de aceea pe existența lui dincolo de mormânt se bazează credința în învierea omului. După moartea trupului, el merge în șeol, adică în stăpânirea iadului, de unde va fi eliberat prin jertfa Mântuitorului Hristos. Despre învierea morților vorbește profetul

Iezechiel în vedenia sa cu câmpul de oase care, la cuvântul lui Dumnezeu, vor prinde carne și oase apărând din ele o mulțime de oameni (Iezec. 37, 1-10). Viziunea profetică s-a împlinit în momentul morții Mântuitorului când catapeteasma templului s-a frânt în două, pământul s-a cutremurat, pietrele s-au despicat și mormintele s-au deschis ieșind din ele multe trupuri ale sfinților (Matei 27, 52). Acum împlinirea ei este parțială și va fi definitivă la a doua venire a Mântuitorului Hristos întru slava Sa (Matei 24, 30-42; I Tesal. 5).

Ideea despre nemurirea sufletului în Vechiul Testament se desprinde cel mai mult din textele mesianice în fruntea cărora se află cuvintele profetului Isaia despre patimile, moartea și proslăvirea lui Mesia care și-a dat sufletul său spre moarte, ca să elibereze din robia el pe toți oamenii (Isaia 53). Prin jertfa Sa de pe Golgota sunt eliberate din stăpânirea iadului sufletele drepților Vechiului Testament. Profețiile mesianice din cărțile istorice, referindu-se la întărirea scaunului de domnie în veci prin nașterea lui Mesia din casa davidică, precum și la întemeierea împărăției veșnice (I Regi 7, 12-16) atestă indirect credința în nemurirea sufletului. Tot în cărțile istorice întâlnim expresia "și a adormit cu părinții săi" (III Regi 11, 43; 22, 50) care confirmă existența lumii de dincolo, moartea nefiind momentul trecerii sufletului în neexistență, ci continuarea existenței sale alături de cei repauzați și ajunși în șeol, unde vor aștepta eliberarea de către Mântuitorul Hristos.

Autorii cărților istorice utilizează în diferite sensuri ebraicul "nefeș". Primul sens este acela de viață, sufletul fiind elementul vivificator al trupului. În acest sens, David îi spune regelui Saul că nu i-a făcut nici un rău și cu toate acestea caută stăruitor să-i ia sufletul. Desigur că regele iudeu nu avea putere ca să-i ia sufletul, întrucât nu este o parte materială, ci aici este vorba de trup pe care să-l ucidă (I Regi 24, 12). Viitorul conducător iudeu, ca și ceilalți israeliți, identificau sufletul cu principiul vivificator al trupului și în această situație putea fi înțeles ca viață sub ambele aspecte - fizică și spirituală.

El este nemuritor, așa cum mărturisește Ana, mama profetului Samuel, în fața preotului Eli care slujea la cortul sfânt din Silo: "viu

va fi sufletul tău" (I Regi 1, 26) şi deosebit de trup, potrivit cuvintelor "acela se va purta după inima mea şi după sufletul meu" (I Regi 2, 35).

Referindu-se la adevărata prietenie dintre Ionatan şi David, autorul sfânt precizează că bunele relaţii trebuie să fie întemeiate pe sentimente, de aceea foloseşte expresia "sufletul lui Ionatan s-a lipit de sufletul lui şi l-a iubit Ionatan, ca pe sufletul său" (I Regi 18, 1). Viaţa comunitară a oamenilor se bazează pe sentimente şi nu pe instincte, aşa cum se întâlneşte în lumea animalelor, care trăiesc în grupuri pentru a-şi asigura existenţa. La temelia bunelor raporturi dintre oameni este dragostea izvorâtă din sufletul curat (I Regi 18, 3) şi acest sentiment îl însoţeşte şi după despărţirea de trup (I Cor. 13, 8). Cele mai sincere gânduri pornesc din suflet, de aceea Ionatan, mişcat de prietenia adevărată a lui David zice: "Tot ce grăieşte sufletul tău, voi face pentru tine" (I Regi 20, 4). El se comportă astfel, deoarece ştie că David prin jurământ a arătat că este un om credincios şi că Dumnezeu cel viu face ca sufletul său să trăiască (I Regi 20, 3). Nu se aseamănă cu tatăl său, Saul, care avea un suflet răzbunător şi copleşit de patimi, încât nu-şi dădea seama că în zadar cere binecuvântarea lui Dumnezeu pentru cei ce-l vor prinde pe David ca să-l ucidă (I Regi 23, 20-21). Regele iudeu se împotrivea voii divine care interzice vărsarea sângelui, aşa cum va spune roaba Abigail, când a întâlnit pe David (I Regi 25, 23). Suprimarea vieţii atrage pedeapsa divină peste făptaş al cărui suflet va fi aruncat de Dumnezeu ca dintr-o praştie (I Regi 25, 29).

Ebraicul "nefeş" mai este întrebuinţat tot cu înţelesul de viaţă şi în dialogul dintre Saul şi vrăjitoarea din Endor. Temându-se de prezenţa lui Saul care mai înainte fusese un mare prigonitor al celor ce se ocupau cu ghicitoria, vrăjitoarea i se adresează cu cuvintele: "pentru ce dar întinzi tu cursă sufletului meu spre pieirea mea" (I Regi 28, 9). Acest mod de vorbire ne arată pe de o parte că sufletul este cel mai de preţ dar al vieţii, iar, pe de altă parte, absenţa lui face ca trupul să fie supus pieirii. Răul pe care îl făcea regele Saul vrăjitoarei era numai suprimarea vieţii pământeşti, nu şi a sufletului care nu este material şi nu poate fi supus pieirii.

Între viaţa fizică şi cea spirituală există deosebirea pe care o sesizează autorul cărţii Regilor când relatează cuvintele lui Urie heteul "mă jur pe viaţa mea şi pe viaţa sufletului meu, că nu voi face aceasta" (II Regi 11, 11). Cel ce ia viaţa fratelui său va fi pedepsit pentru sufletul său cu moartea (II Regi 14, 7). În vederea curăţării vieţii sub ambele aspecte, legile mozaice poruncesc pedeapsa cea mai aspră cu scopul de a înlătura răul din popor (Deut. 22, 21). Respectarea lor este o îndatorire sfântă a poporului în frunte cu conducătorii lor. Spre sfârşitul vieţii sale, regele David aminteşte urmaşului său, Solomon, cuvintele dumnezeieşti grăite către el "Dacă fiii tăi vor păzi drumul lor, ca să se poarte cu credincioşie înaintea mea, din toată inima şi din tot sufletul lor, atunci nu va lipsi să fie din tine bărbat pe tronul lui Israel" (III Regi 2, 4). Înaintea lui Dumnezeu are valoare respectarea poruncilor din adâncul conştiinţei, de aceea profeţii condamnă formalismul, acea manifestare pur externă lipsită de o convingere internă, izvorâtă din adâncul inimii şi sufletului omului. În rugăciunea de la sfinţirea templului, regele Solomon se referă la întoarcerea poporului către Dumnezeu, atât cu inima, cât şi cu sufletul (III Regi 8, 48). Un exemplu de adevărat slujitor al lui Iahve a fost regele Iosia întrucât el s-a întors către Domnul "cu toată inima sa, cu toate puterile sale şi cu tot sufletul său" (IV Regi 23, 25).

În general, autorii cărţilor istorice utilizează cuvântul "nefeş" de mai multe ori cu sensul de viaţă faţă de care este responsabil fiecare om. Sufletul este darul lui Dumnezeu, de care omul se face răspunzător ca să-l scape din primejdie (III Regi 20, 39). El trebuie salvat atunci când este pus în primejdie (IV Regi 7, 7) şi dacă cineva va încălca o poruncă va plăti cu sufletul său (IV Regi 10, 24).

Pentru redarea noţiunii de "suflet" autorii sfinţi ai cărţilor istorice întrebuinţează mai puţin cuvântul "ruach", pe care celelalte cărţi canonice şi în special Pentateuhul îl foloseşte pentru expresia "duhul lui Dumnezeu" (Ieş. 31, 3; 35, 31), ce se împărtăşea celor consacraţi prin ungere cu untdelemn sfinţit în slujba dumnezeiască (preoţi, profeţi şi regi Lev. 8, 12, 30; I Regi 10, 1; 16, 13; III Regi 19, 16). Din sporadicele menţiuni din cărţile istorice aflăm că autorii sfinţi

păstrează expresia de "duhul Domnului" (III Regi 16, 23), însă în unele locuri într-o formă deosebită, aceea de "duhul cel rău trimis de Dumnezeu" (I Regi 16, 16). Prin el se exprimă de obicei intervenția dumnezeiască asupra naturii (II Regi 22, 16), acțiunea vântului (III Regi 22, 11; III Regi 19, 11), puterea divină (IV Regi 2, 9) şi niciodată sensul de viață aşa cum îl întâlnim în cartea Ecclesiast (3, 19).

Cel mai potrivit termen pentru noțiunea de suflet este cuvântul "neşama(h)" folosit pentru prima dată în cartea Facerea la crearea omului. El este numit "suflare de viață" care s-a dat de Dumnezeu şi care se deosebeşte de spiritele îngereşti şi de Creatorul lor. Numele este folosit în acelaşi text în care se vorbeşte şi de "nefeş" (Fac. 2, 7), de aceea se vede clar că viața şi sufletul sunt două noțiuni distincte şi autorii sfinți au folosit în scrierile lor în locul lui "neşama(h)" cuvântul "nefeş". Viața ca şi sufletul îşi au izvorul în Dumnezeu, fapt ce a determinat pe aghiografi să le considere cele mai prețioase daruri dumnezeieşti. Ca şi trupul sufletul este creat de Dumnezeu şi el însufleteşte partea materială a persoanei umane. Până la despărțirea vremelnică de trup, cauzată de moarte, sufletul conviețuieşte cu acesta şi se serveşte de el ca un instrument capabil de a cunoaşte tainele lumii văzute şi bogăția darurilor spirituale. Fiind sufletul nemuritor se cuvenea ca şi trupul, sălaşul acestuia, să capete nemurirea, însă această stare o dobândeşte în urma unui exercițiu al voinței sale de a mânca din pomul cunoaşterii binelui şi răului. Din cauza ispitei diavolului, a pierdut nemurirea trupului spre care sufletul său va tânji mereu şi Dumnezeu îi va veni în ajutor prin întruparea la plinirea vremii a Fiului său Care, prin învierea Sa va zdrobi puterea morții şi stăpânirea diavolului, readucându-l la starea de dinainte de a cădea în păcatul neascultării. În urma revărsării harului Sfântului Duh prin mijlocirea Sfintelor Taine, sufletul se întăreşte spre lucrarea cea bineplăcută lui Dumnezeu care îi aduce mântuirea.

Întrucât noțiunea de suflet era exprimată mai ales prin cuvântul "nefeş" şi "ruach", autorii sfinți recurg la utilizarea lui "neşama(h)" destul de rar, iar în cărțile istorice se întâlneşte numai de 2 ori (III Regi 15, 29; 17, 17) cu înțelesul de persoană fizică care poate fi

distrusă. Şi în acest caz se observă gândirea realistă a scriitorilor sfinți despre viața pământească care este o imagine a celei nevăzute. Frumusețea acestei vieți dezvăluie pe cea de dincolo şi ceea ce face omul pe pământ se pregăteşte pentru veşnicie, unde păcatul şi stricăciunea nu mai există.

În totalitatea lor, textele din cărțile istorice sunt în armonie cu învățătura Vechiului Testament despre nemurirea sufletului care a fost adeverită în Noul Testament. Mântuitorul ne învață că sufletul este nemuritor şi după moarte şi trăieşte până la judecata de apoi, fie în suferință ca bogatul nemilostiv, fie în deplină bucurie ca şi săracul Lazăr, alături de ceilalți drepți ai Legii vechi. Pentru înscrierea numelui în cartea vieții contează faptele bune din această lume pe care le-a neglijat bogatul nemilostiv față de cei în suferință, sufletul său fiind copleşit de lux şi petreceri. După moarte îşi primeşte răsplata față de care se arată nemulțumit că nu a fost capabil cât sufletul său a fost în trup să săvârşească fapte bune ca arvună a vieții veşnice fericite.

Nemurirea sufletului este una din coordonatele de bază ale învățăturii creştine despre mântuire. Pe aceeaşi credință se bazează şi practica bisericească de pomenire a morților a căror suflete viază în lumea de dincolo şi prin rugăciunile celor de pe pământ pot fi ajutați să dobândească mântuirea. În acest context sunt edificatoare cuvintele Sfântului Iacob, fratele Domnului, care zice: "mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului" (Iacob 5, 16).

În spiritul învățăturii Sfintei Scripturi, omul este alcătuit din 2 părți: trup şi suflet, primul fiind cununa lumii văzute, cel de al doilea făcând legătura cu lumea cerească a îngerilor. Pentru a-şi păstra această menire, omul a primit legi dumnezeieşti pe care el le-a înțeles mai mult pentru lumea materială ca expresie a celei spirituale sau asemănătoare cu ea. Pentru apărarea vieții pământeşti care prefigurează pe cea de dincolo, Dumnezeu a dat porunci care au fost încălcate de om, deoarece sufletul său întinat de păcat şi trupul neputincios nu erau capabile să se ridice pe o treaptă superioară ca să prospere în spiritualitate. Legile mozaice impuneau un mod de

viață pământească conformă cu voia divină pe care omul lipsit de harul dumnezeiesc nu le putea împlini şi în felul acesta s-a micşorat cadrul spiritualității şi s-a accentuat aspectul văzut al lumii. De aceea, noțiunea de suflet era înțeleasă ca o realitate a vieții acestei lumi, ca şi împărăția mesianică care era considerată drept urmarea firească a stăpânirilor văzute şi care va urma imediat după întoarcerea poporului Israel din robia babiloniană. Această împărăție mesianică era socotită o nouă formă socială a lumii în care va triumfa Mesia, considerat în vremea Mântuitorului Hristos drept un eliberator social şi nu ca izbăvitor al lumii de sub osânda păcatului. În timpul activității sale pământeşti, Mântuitorul Hristos a arătat că împărăția sa nu este lumească, ci spirituală, învățătura Sa dumnezeiască ajutând pe om să se înnoiască spiritualiceşte şi să progreseze în domeniul spiritualității.

Imperfecțiunea Legii vechi n-a favorizat sufletul în încercările sale de a scăpa de pericolul păcatului şi nici n-a dat forță trupului de a evita moartea. În Predica de pe munte, Mântuitorul Hristos va sublinia acest lucru, când a arătat că uciderea, desfrânarea sau jurământul strâmb îşi au sediul în pornirile rele care trebuie să fie eliminate, pentru ca răul să nu mai pună stăpânire pe suflet. Cuvintele sale se adresează inimii care trebuie strunită din convingere şi nu din constrângere, aşa cum s-a văzut în Vechiul Testament. Ele au un efect nebănuit asupra sufletului şi istoria creştinismului a confirmat că puterea lor spirituală a făcut pe oameni să-şi îndrepte privirile spre valorile spirituale, spre lumina cunoştinței şi adevărului. Cuprinsul lor e bogat în energii spirituale care înaripează sufletul, ca să tindă mereu spre piscuri duhovniceşti în care este atras şi trupul. prin mijlocirea lor, sufletul este atras spre lumina cea netrecătoare şi tinde mereu spre lucruri care înnobilează modul de viețuire pământească.

Aşadar, sufletul este acea parte imaterială din om, care însufleteşte trupul şi cu ajutorul lui caută mereu perfecțiunea. În Vechiul Testament el n-are posibilitatea de a se impune pentru realizarea unei vieți spirituale de o înaltă sensibilitate. Această

aspirație a sa se va împlini în Noul Testament, deoarece, eliberat de păcatul strămoşesc, va căuta noi căi de afirmare a sa şi treptat omul se va înnoi căutând viața în locul morții, pacea fără vărsare de sânge, frățietatea străină de fratricid şi dreptatea socială, valori spirituale care contribuie în mod cert la apariția unei lumi noi ce nu se mai teme de moarte. Prin credință fermă, sufletul se apropie de Dumnezeu care îi dă putere să caute perfecțiunea, să se deschidă spre lume şi să iubească viața sub ambele aspecte - văzută şi nevăzută. Întărit prin credință, nădejde şi dragoste, sufletul face ca trupul, cu toate că trebuie să sfârşească prin moarte, să fie jertfelnic şi să i se supună eforturilor lui de a se ridica mai mult în fața lumii materiale şi a o spiritualiza, încât să fie perfectă şi lipsită de orice formă a păcatului, care-l întinează şi duce la pieirea armoniei lui cu trupul şi la grăbirea despărțirii lui de acesta, din cauza morții. Până la învierea de apoi el rămâne despărțit provizoriu de acest sălaş pământesc pe care l-a iubit şi l-a îndreptat spre valorile spirituale, spre viața cerească.

b) Mărturisirea păcatelor (II Regi 12, 13)

Un vechi proverb popular care spune că "vina recunoscută este pe jumătate iertată" are un sâmbure de adevăr, în sensul că omul trebuie să fie responsabil de faptele sale şi să-şi recunoască greşelile. Dacă îl legăm de momentul în care Adam şi Eva au greşit înaintea lui Dumnezeu, vedem că protopărinții neamului omenesc fiind întrebați de creatorul lor de ce au păcătuit, aceştia nu şi-au recunoscut vina lor, ci au motivat că femeia sau diavolul i-au atras ca să fie neascultători. Ei nu-şi recunosc vina şi se ruşinează de fapta lor, iar Dumnezeu nu-i iartă, pierzând astfel nemurirea trupului. Promisiunea unui Izbăvitor din urmaşele Evei nu se datorează faptului că ei au recunoscut greşeala, ci nemăsuratei iubiri a lui Dumnezeu, Care, în preştiința Sa, a hotărât să-i ridice prin Întruparea Fiului său la starea lor dinainte de comiterea păcatului. Exemplul lor va fi urmat de Cain, cel ce şi-a ucis fratele, fără a mărturisi vina sa înaintea lui Dumnezeu. Acelaşi lucru va face şi Lamah ucigând doi oameni.

Mărturisirea păcatelor este un act de responsabilitate al omului față de tot ce face de bună voie și nesilit de nimeni înaintea lui Dumnezeu și a semenilor săi și care contravine bunelor relații dintre el și Ziditorul său. Copleșită de păcate, conștiința omului sau dreptul judecător sădit în el de Dumnezeu, îl mustră și prin recunoașterea vinovăției sale încearcă să se reabiliteze, atât în fața lui Dumnezeu, cât și a oamenilor săi. Ca să-și dea seama de gravitatea nelegiuirilor sale, Dumnezeu i-a descoperit omului legea morală pozitivă, care-l oprește de la comiterea actelor potrivnice lui Dumnezeu și aproapelui său, fapte care-i sunt ca o povară de care caută să se elibereze prin mărturisirea lor. Prin aceasta el recunoaște că a greșit și conștiința sa îl îndeamnă să ceară iertare, ca să nu mai cadă pradă suferinței și pornirilor sale necontrolate.

Poruncile dumnezeiești îl ajută pe om să ducă o viață cât mai curată pe care cu voie bună sau fără voie o întinează cu fapte nepotrivite chemării sale. Ele sunt povățuitorii săi pe drumul faptelor bune, de aceea, atunci când se abate de la făgașul lor, trebuie să-și recunoască vinovăția și să revină la împlinirea lor. Neglijarea lor îl îndreaptă spre lucruri rele, care-i întunecă chipul lui Dumnezeu și nu se mai conduce după rațiune, ci după instincte ca și animalele. Faptele omului păcătos se îndreaptă împotriva firii sale, iar gravitatea lor îi grăbesc moartea trupească și sufletească. Ele sunt o povară ce apasă asupra conștiinței și de ea caută să se elibereze orice om hotărât să revină la un mod de viață cinstită înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor săi. Renunțând la ele, omul revine la starea sa inițială și acest lucru îl marchează însăși noțiunea de pocăință, care în limba ebraică înseamnă "ieșuba(h)". Istoria umanității arată că omul nu s-a reîntors la starea paradisiacă și din cauza aceasta s-a îndepărtat mult de Dumnezeu, confundându-l cu forțele naturii, și a ajuns la vărsări de sânge care au cauzat dezvoltării sale, pentru a putea fi capabil de a stăpâni pământul.

Păcatul este ca o perdea imaterială ce se așează pe ochii sufletului și-l îndepărtează pe om de Dumnezeu, încât confundă Creatorul cu creatura și nu mai are nici o remușcare de conștiință,

considerând răul drept bine. Din pricina lui, omul nu mai mărturisește pe Dumnezeu, ci lucruri trecătoare, așa cum făceau popoarele idolatre în perioada vechitestamentară, când venerau aștri și alte făpturi. Excepție a făcut patriarhul Avraam, care și-a păstrat credința curată în adevăratul Dumnezeu și pentru care Domnul l-a ales să fie tată a multor popoare. Unul din strămoșii săi, Iuda, poartă un nume simbolic care vine de la verbul "a lăuda" și "a mărturisi", plus prefixul numelui divin Iahve. În acest context, mărturisirea lui Dumnezeu este drumul cel mai sigur de a păstra comuniunea cu El și de a nu mai aluneca în păcat, care duce la întuneric și la osândă.

În toate cărțile canonice ale Vechiului Testament se arată că păcatul împiedică pe om de a reveni la starea sa paradisiacă și acest lucru îl va realiza numai cu ajutorul lui Dumnezeu. Dorința omului păcătos se va realiza în timp, pentru a fi conștient de neputința sa de a fi drept înaintea lui Dumnezeu și de a reface singur chipul Creatorului întunecat din cauza păcatului. Transmiterea păcatului strămoșesc l-a adus în postura de a nu atinge culmi înalte ale spiritualității fără ajutorul harului dumnezeiesc. Un exemplu ni-l oferă regele David care cu toate că a primit ungerea cu ulei sfânt și peste el s-a pogorât "Duhul Domnului" (I Regi 16, 13) va comite adulter, pentru care va fi aspru mustrat de Dumnezeu, prin profetul Natan. După ce i-a spus întâmplarea cu omul bogat și sărac, profetul îi zice deschis regelui iudeu că a făcut prin comiterea adulterului și trimiterea lui Urie heteul la moarte, un mare păcat înaintea lui Dumnezeu (II Regi 12, 9-10). Cuvintele profetului au un mare ecou asupra sufletului regelui și acesta îi mărturisește că "am păcătuit înaintea Domnului" (II Regi 12, 12). Din adâncul sufletului își recunoaște vina sa, rostind după aceea mișcătoarele cuvinte cuprinse în Psalmul 50, în care cere iertare pentru neputința sa de a birui păcatul cu care s-a născut. În acest Psalm de pocăință, regele cere mila lui Dumnezeu, încurajat și de cuvintele proorocului Natan care, mai înainte îi vestise că "Domnul a ridicat păcatul său și nu va muri" (II Regi 12, 13). Înaintea lui Dumnezeu se umilește și el nu-și pierde nădejdea în îndurarea divină care-l va ajuta să revină la demnitatea de a fi purtătorul

promisiunilor mesianice prezise prin binecuvântarea patriarhului Iacob (Fac. 29, 10) şi împlinite ulterior în casa sa din care se va naşte după aproape un mileniu, Mântuitorul Hristos. Numele simbolic al tribului Iuda, acela de a mărturisi pe Domnul, se perpetuează şi în timpul lui David care, după comiterea păcatului, recunoaşte în faţa profetului Natan că a greşit şi se pocăieşte pentru fapta sa nelegiuită. Întrucât fapta necugetată a lui David a dat prilej celor din jurul său să cârtească înaintea lui Dumnezeu, el va fi pedepsit cu moartea fiului care i se va naşte Batşebei, deşi mai înainte se rugase şi postise ca să fie cruţată viaţa urmaşului său nelegiuit (II Regi 12, 14-18).

Momentul întâlnirii dintre David şi Natan reprezintă dialogul omului învins de păcat şi trimisul lui Dumnezeu Care ia seama la umilinţa celui vinovat şi în numele Domnului îi vesteşte iertarea, pentru a se redresa pe drumul drept al vieţii. De urmările păcatului strămoşesc nu a fost cruţat nici David, ales de Domnul a fi conducătorul lui Israel în numele Său şi care, în urma mustrării profetului Natan şi-a recunoscut greşeala din adâncul sufletului şi de aceea a şi fost iertat, dându-i-se în continuare dreptul de a trăi. Relatarea acestui dialog de aghiograful cărţilor istorice confirmă învăţătura Sfintei Scripturi despre realitatea păcatului în lumina Vechiului Testament şi despre iertarea lui de un om al lui Dumnezeu, aşa cum a fost profetul Natan. Iertarea unui păcat ca cel comis de David împotriva unităţii familiei, nucleul de bază al perpeturării societăţii umane, preînchipuie taina spovedaniei care se face înaintea preotului, acesta, în numele lui Dumnezeu, dezleagă şi îl readuce pe credincios la comuniunea lui cu Dumnezeu şi cu aproapele. În Noul Testament, prin taina spovedaniei, încredinţată slujitorilor sfintelor altare, episcopi şi proţi, păcatele sunt şterse, iar credinciosul reîmbracă veşmântul curăţiei şi biruie răul. Iertarea păcatului lui David de către profetul Natan preînchipuie această taină a Noului Testament, pe care preoţia levitică n-a săvârşit-o, întrucât prin ea nu lucra harul Sfântului Duh. Faptul că regelui David i s-a vestit că va muri, întrucât s-a umilit înaintea lui Natan, prevesteşte lucrarea tainei Sfintei Spovedanii, a cărei eficienţă se bazează pe părerea de rău

de săvârşirea fărădelegilor din partea credinciosului şi hotărârea lui de a nu mai repeta aceleaşi greşeli. Dacă regele David a luat o hotărâre fermă de a părăsi un păcat mare înaintea lui Dumnezeu, fără a fi ajutat de lucrarea harului Sfântului Duh, acelaşi lucru se cuvine să confirme orice creştin când merge la preot şi-l iartă pentru pocăinţa sinceră prin Taina spovedaniei, îndreptarea sa fiind ajutată de harul dumnezeiesc. Ridicarea păcatului lui David şi anunţarea lui că nu va muri sunt lucruri hotărâtoare pentru redresarea lui în perioada vechitestamentară, când nu era lucrarea harului divin, de aceea şi preoţia levitică n-avea puterea de a ierta greşelile omului păcătos. Regele iudeu se întoarce la viaţa sa curată, fiind iertat de Dumnezeu care-i spune că actul său de umilire i-a adus lungirea zilelor şi păstrarea promisiunilor divine în casa lui. Fapta sa preînchipuie adevărata pocăinţă şi iertare din Noul Testament de care trebuie să dea dovadă credinciosul când merge la preot care, în numele lui Dumnezeu, are puterea să-i şteargă păcatele şi să-şi recâştige sănătatea trupească şi sufletească, precum şi comuniunea lui cu Dumnezeu.

Atât Taina spovedaniei, cât şi celelalte Sfinte Taine sunt preînchipuite în Vechiul Testament şi ele s-aŭ împlinit în Noul Testament, de aceea şi în această situaţie se poate vorbi de o unitate indestructibilă între cele două Testamente. Ele sunt mijloace de sfinţire a sufletului şi trupului omului chemat de Dumnezeu ca să slujească binele şi să vieze prin faptele sale.

Aşadar, cărţile istorice ne oferă câteva temeiuri doctrinare privind nemurirea sufletului şi practica mărturisirii păcatelor. Ele consună cu învăţătura Sfintei Scripturi despre suflet şi mărturisirea păcatelor descoperită în Vechiul Testament la nivelul de cunoaştere al omului Legii vechi şi desăvârşită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos în Noul Testament.

Bibliografie

- G. Lisowsky, *Konkordanz zum hebr. Alten Test.*, Stuttgart, Bd. II, 1958.
- Pr. prof. N. Necula şi Pr. prof. D. Radu, *Rugăciunile pentru cei adormiţi*, în "Îndrumări misionare", Bucureşti, 1986.
- J. P. Petit, *La Sainte Bible.*
- Pr. prof. D. Stăniloaie, *Starea sufletelor după judecata particulară în învăţătura catolică şi ortodoxă*, în "Ortodoxia", 1953, nr. 4.
- Dr. V. Tarnavschi, *Arheologia biblică*, Cernăuţi, 1930.

IDEI MESIANICE, DOCTRINARE ŞI MORAL-SOCIALE ÎN CARTEA LUI AMOS

Din mustrările şi ameninţările adresate de profetul Amos locuitorilor din Regatul de Nord din cauza necredinţei lor faţă de Dumnezeu, se desprinde atât credinţa în venirea lui Mesia, cât şi ideile doctrinare şi moral-sociale. Dacă ideile doctrinare şi moral-sociale se întâlnesc în relatările care formează cele 9 capitole ale profeţiei, credinţa în venirea lui Mesia este prezentată în partea finală a cărţii sale, în epilog, în care prezice restaurarea casei lui David şi revenirea din robie a lui Israel care va trăi o viaţă liberă şi prosperă. El este mesagerul credinţei celei adevărate în Dumnezeu cel Unic şi Atotputernic ale cărui porunci divine stau la baza vieţii moral-sociale şi ele au fost încălcate de oamenii necredincioşi şi răi.

a) Ideea mesianică (9, 11-15)

Cărţile profeţilor mici cuprind ideea mesianică pe care nu o abordează în maniera profeţilor mari, în special Evanghelistul Vechiului Testament - profetul Isaia. În scrierile lor întâlnim texte mesianice care contribuie la progresul şi continuarea speranţelor în venirea lui Mesia. Cel ce se va naşte în Betleemul Iudeii (Mih. 5, 1) va intra triumfal în Ierusalim (Zah. 9, 9) şi apoi va fi vândut pe 30 de arginţi (Zah. 11, 12) şi va fi părăsit de ucenicii Săi (Zah. 13, 7). Aceste texte profetice sunt în strânsă legătură cu învăţătura scripturistică despre venirea lui Mesia şi prin conţinutul lor ajută la o mai bună cunoaştere asupra persoanei şi activităţii în lume a Fiului lui Dumnezeu. Prin mijlocirea lor se conturează mai clar imaginea despre rolul şi misiunea lui Mesia în lume bântuită de răutăţi şi instabilitate.

În timpul lor profeţii erau martorii unei stări anarhice interioare exprimată prin cinstirea idolilor şi exploatarea celor săraci de cei bogaţi. Ei văd în aceasta încălcarea Legii divine (Osea 4, 6, 12)

pentru care necredincioşii vor primi pedeapsa (Osea 2, 6). După aceste meritate pedepse, poporul Israel va fi părtaş epocii mesianice ce va fi inaugurată de Fiul lui Dumnezeu (Osea 11, 1) sau Învățătorul dreptății (Ioil 2, 27) care va întemeia împărăția spirituală, cerească şi în ea va lucra puterea Sfântului Duh (Ioil 3, 1). Timpurile mesianice sunt confirmate de viața paşnică şi prosperă de dreptate şi libertate deplină, de lumină şi fericire.

La vremurile mesianice se referă şi profetul Amos care a activat în Regatul de Nord, în zilele regelui Ieroboam II (825-784 sau 784-743 î. Hr.). Ca şi contemporanul său, profetul osea şi profetul Amos îşi îndreaptă cuvintele sale dojenitoare față de fărădelegile celor din Regatul de Nord, vestindu-le pedeapsa divină din cauza idolatriei şi corupției lor morale. În ultima parte a profeției sale (cap. 7-9), profetul Amos, după ce expune viziunile despre pedepsirea poporului nelegiuit, se referă, în încheiere, la restaurarea casei davidice şi la epoca de pace şi prosperitate a celor ce se vor întoarce din exil, cuvinte care formează textul profeției mesianice (9, 11-15).

Epilogul cărții lui Amos îl constituie această profeție indirect mesianică. Ea nu este direct mesianică, deoarece se referă în mod indirect la persoana lui Mesia. Textul acesteia, ca şi al altor profeții mesianice, are în vedere prin anunțarea restaurării casei davidice şi reîntoarcerea poporului Israel din exil, sosirea timpurilor mesianice legate într-o formă indirectă de venirea lui Mesia.

Profetul Amos, în prima parte a profeției sale (9, 11-12) prezice refacerea casei davidice, "cortul cel căzut al lui David" şi a teocrației neglijată de israeliții din regatul de Nord, care s-au închinat la altare străine şi au păcătuit înaintea lui Dumnezeu. Tot acum el prevesteşte şi încorporarea neamurilor idolatre la poporul lui Iahve, popoare în care este inclusă şi rămăşița Edomului.

Autorul sfânt, prin cuvintele "cortul lui David" se referă indirect la descendența Mântuitorului Hristos din casa davidică. Din această familie se va naşte cel mai vestit urmaş care va restaura, "ca în vremurile cele dintru început", casa lui David, când a cunoscut sub el şi fiul său, Solomon, o perioadă de înflorire şi strălucire.

Menționarea timpurilor vechi strălucitoare în contextul profeției mesianice ne arată că ele preînchipuie epoca glorioasă a împărăției instaurată de gloriosul vlăstar al casei davidice. Lui îi revine meritul de a realiza într-un mod ideal şi superior o nouă împărăție, un nou Israel, condus de odrasla davidică care va lua în stăpânire toate teritoriile duşmanilor lui Israel. Printre cei ce se împotriveau lui Israel se află şi edomiții care aveau o ură nestăpânită împotriva rudeniilor lor de sânge, israeliții din regatul de Nord (Osea 1, 11).

Caracterul mesianic al primei părți a profeției îl subliniază cuvintele "şi toate popoarele peste care s-a chemat numele Meu" care au fost mai târziu reluate sub altă formă de profetul Isaia (19, 23) şi confirmate după aceea la Sinodul Apostolic (Faptele Apost. 15, 17). Prevestirea profetului stă în strânsă legătură cu întemeierea împărăției mesianice universale în care intră toate neamurile, indiferent de originea lor etnică şi care mărturisesc aceeaşi credință în dumnezeirea lui Iisus Hristos. O astfel de împărăție are ca tip regatul unic al israeliților din vremea regilor David şi Solomon şi ea va fi întemeiată numai de Fiul lui Dumnezeu, care va avea deplină putere să o conducă, încât în ea să se împlinească lucrurile cele bune şi bunaînțelegere dintre toți membrii acesteia.

În partea a doua a profeției (9, 13-15), profetul prezice sosirea zilelor în care se va instaura prosperitatea în țară, cetățile dărâmate fiind refăcute se vor popula, iar câmpiile pustiite vor fi cultivate şi sădite cu viță de vie, devenind astfel rodnice. Ca şi în prima parte a profeției, şi în partea a doua profetul se foloseşte în amintirea împărăției mesianice de expresiile "în ziua aceea" şi "iată - vin zilele". După dezastrul care se va abate peste popor, dus în robia asiriană, va sosi şi momentul întoarcerii lui din robie pus în legătură directă cu venirea lui Mesia. Legarea momentului reîntoarcerii poporului din exil cu întemeierea împărăției mesianice se întâlneşte şi la alți profeți exclusiv profetul Daniel, deoarece a fost pusă pe acelaşi plan eliberarea din robia văzută cu cea de sub stăpânirea diavolului pe care o va împlini numai Fiul lui Dumnezeu. Ca urmare a acestei eliberări, omul se va bucura de libertate şi viață bogată exprimată

de profet prin cuvintele: "Şi munţii vor picura must şi toate colinele se vor topi" (Amos 9, 13). Vorbirea figurativă a profetului pune în lumină starea nouă a lui Israel în împărăţia mesianică când va fi belşug, deoarece aşa cum menţionează textul Septuagintei şi Vulgatei "toate colinele vor fi cultivate" (Amos 9, 13). Atunci va fi linişte şi rodnicie în ţară, căci secerişul va fi urmat de aratul ogorului, iar culesul viilor se va prelungi până la timpul semănatului, aşa cum se prevedeau în Legea mozaică (Levitic 26, 5). Înlăturarea neînţelegerilor dintre oameni va duce la o viaţă prosperă care atestă instaurarea în lume a împărăţiei mesianice. Aceasta nu este ceva irealizabil, ci realizabil, deoarece au mai fost astfel de stări prospere pe timpul regilor David şi Solomon şi ele vor fi depăşite în vremea lui Mesia.

Penultimul verset din textul profeţiei mesianice prin icoana restaurării lui Israel prefigurează indirect epoca pe care o va instaura Mesia. În scrierile profeţilor ea este asociată cu sfârşitul robiei, ceea ce micşorează din rostul spiritual al venirii lui Mesia, Eliberatorul întregii omeniri de sub puterea diavolului sau împlinirea actului mântuirii oamenilor care este mai important decât salvarea lui Israel de sub asuprirea văzută ca timp al celei nevăzute, declanşată de satana împotriva speţei umane. În ultimul verset al profeţiei lui Amos se arată că teocraţia va fi veşnică, întrucât va fi zdrobit boldul păcatului, pricina necazurilor care s-au abătut peste Israel şi l-a dus în robie. Înlăturarea păcatului se va realiza în împărăţia mesianică pentru totdeauna şi ca urmare Israel va rămâne mereu stăpân în ţara sa, ducând o viaţă îmbelşugată şi paşnică.

Profetul Amos în cuvinte puţine descrie viitorul mesianic, exprimat într-o formă indirectă şi mai puţin clară, aşa cum se întâlneşte la ceilalţi profeţi din vremea sa. În profeţia sa, el vorbeşte despre prosperitate, pace, fericire, veşnicie, coordonate specifice împărăţiei mesianice al cărei întemeietor rămâne tot un urmaş din casa davidică. Instauratorul împărăţiei veşnice şi paşnice va fi, aşa cum a profeţit şi patriarhul Iacob (Fac. 49, 10) un descendent din seminţia Iuda şi mai târziu profetul Isaia Îl va numi mlădiţă din Iesei (Isaia 11, 1).

Sosirea "zilei Domnului" va fi precedată de fenomene naturale înfricoşătoare ca întunecarea soarelui în timpul amiezei, de cutremure şi îndeosebi lipsa cuvântului lui Dumnezeu (Osea 8, 8-12), semne care au în vedere venirea a doua a Mântuitorului Hristos întru slava Sa. Această zi se referă şi la prima venire în lume a Fiului lui Dumnezeu, ca să readucă pe Israel la o nouă relaţie cu Dumnezeu, ca urmare a judecăţii divine purificatoare.

Textul profeţiei mesianice a dat naştere la multe discuţii în rândul specialiştilor care infirmă autenticitatea lui amosiană şi înclină să-l pună pe seama mişcării deuteronomiste, adică în perioada postexilică. Presupusele inadvertenţe de ordin filologic nu afectează cu nimic acceptarea profeţiei mesianice în cuprinsul general al profeţiei lui Amos, text care se referă la restaurarea cortului davidic şi la pacea eternă. Comentând acest text mesianic Sfinţii Părinţi şi scriitori bisericeşti (Sfântul Irineu, Sfântul Chiril al Alexandriei, Fericitul Ieronim şi Teodor de Mopsuestia) au văzut în refacerea cortului davidic trupul lui Hristos în suferinţe, care va muri şi învia, întemeind Biserica Sa şi refăcând împărăţia lui David ca tip al împărăţiei cerurilor. Cuvintele profetului au fost confirmate în Noul Testament şi ele prevestesc chemarea tuturor neamurilor la mântuire. Ele au fost menţionate şi în textele de la Qumran şi în documentul de la Damasc, pentru a dovedi că vlăstarul din David este un Mesia războinic care aduce mântuirea numai la un grup privilegiat dintre iudei.

După restaurarea cortului davidic, va urma epoca de pace şi binecuvântare divină care va face ca restabilirea naturii în starea paradisiacă să fie potrivită noului Israel. Mediul înconjurător este transfigurat pentru a participa la viaţa nouă a celor ce au fost judecaţi şi salvaţi. Belşugul pământului este aşa de mare, încât munţii şi colinele sunt pline de roade bogate. Fertilitatea solului dovedeşte situaţia bună a lui Israel care se află în strânsă legătură cu Dumnezeu. După judecata divină numai un rest din Israel dovedeşte credinţă statornică şi ascultare faţă de Cel Atotputernic. Exegeza patristică (Sfântul Chiril al Alexandriei, Fericitul Ieronim, Teodor de Mopsuestia) a văzut în "poporul lui Dumnezeu" pe membrii Bisericii care dacă

urmează cu conştiinciozitate învăţătura lui Iisus Hristos vor avea parte de viaţă prosperă, paşnică şi stabilă.

Restaurarea cortului davidic şi pacea externă rămân cele două coordonate principale ale ideii mesianice din cartea profetului Amos, menţionate la sfârşitul cărţii sale pentru ca poporul din vremea sa să ia aminte la faptele sale nelegiuite pe care să le abandoneze îndreptându-şi paşii pe drumul drept al legământului încheiat cu Dumnezeu. Profetul îndeamnă pe contemporanii săi la pocăinţă sinceră care atrage în orice perioadă de timp milostivirea divină şi ajută la prevenirea pedepsei de sus (Fericitul Ieronim). Mustrările şi ameninţările sale au drept scop chemarea poporului pe calea mântuirii pe care o va realiza în viitor Mesia, descendent din casa davidică şi întemeietorul Noului Legământ (Ier. 31, 31).

Proorocind despre restaurarea cortului davidic şi pacea eternă, profetul Amos preia şi păstrează vie credinţa în venirea Mântuitorului Hristos. El contribuie în felul acesta la păstrarea ideii mesianice în mijlocul lui Israel şi cele prezise de el ca şi celelalte profeţii despre Mesia s-au împlinit în perioada Mântuitorului Hristos.

b) Idei doctrinare

Predica profetului Amos conţine şi idei doctrinare privind pe Dumnezeu şi lumea. Din cuvântările sale înflăcărate de dragoste faţă de Dumnezeu, adevăr şi dreptate, desprindem credinţa sa monoteistă. Profetul arată contemporanilor săi că Dumnezeu este unic, universal, atotputernic, sfânt, drept şi omniprezent, atribute care îmbogăţesc cunoaşterea omului privind manifestările lui Dumnezeu faţă de lume. Credinţa profetului în Dumnezeu cel personal, unic şi universal depăşeşte concepţia îngustă a poporului într-o divinitate naţională care poartă de grijă numai de interesele israeliţilor. O astfel de concepţie este respinsă de profet care mărturiseşte că Dumnezeu se îngrijeşte nu numai de fiii lui Israel, ci de toate popoarele - cuşiţi, filisteni şi sirieni (9, 7). Ceea ce afirmă profetul în legătură cu pronia divină este în armonie cu cuvintele relatate de Moise despre

momentul exodului când zice: "şi a mai ieşit cu ei (israeliţii) mulţime de oameni de felurite naţii" (Ieş. 12, 38).

De aceea cuvintele adresate de profet, în numele lui Dumnezeu, casei lui Israel "căutaţi-mă şi veţi fi vii" sau "căutaţi pe Domnul ca să fiţi vii" (5, 5-6) nu privesc un singur neam, ci toate popoarele, întrucât cei ce ascultă de acest îndemn sunt legaţi de izvorul vieţii şi Cel Atotputernic binecuvântează pe cei ce fac dreptate la porţile cetăţilor (5, 15).

Ameninţând cu pedepse pe cei păcătoşi, profetul îi previne că Dumnezeu îi va pedepsi în orice loc s-ar afla, întrucât este omniprezent şi nimeni nu se poate ascunde de la faţa Lui (9, 1-4). Profetul caută să trezească conştiinţa lor adormită, deoarece greşesc tocmai înaintea lui Dumnezeu Cel Atotputernic Care dacă se atinge de pământ se topeşte şi de cheamă apele mării le revarsă peste tot uscatul (9, 5-6). Îndepărtarea lor de Dumnezeu este un păcat mare, întrucât nu-şi dau seama că pierd legătura cu adevăratul Creator al lumii, Cel ce a făcut Orionul şi Pleiadele şi are putere să prefacă dimineaţa în întuneric şi ziua în noapte (5, 8).

Făcând cunoscută voia divină conaţionalilor săi, profetul le mai descoperă că Dumnezeu cel Atotputernic, care a întocmit munţii (4, 13) este Atotştiutor şi nici un gând ascuns al lor nu rămâne necunoscut de El (5, 13). Ei trebuie să ştie că dreptatea reprezintă unul din atributele specifice lui Dumnezeu (5, 11-15), 24) şi în numele acesteia El pedepseşte pe cei nedrepţi care iubesc răul şi urăsc binele. În numele acestei dreptăţi, Dumnezeu mustră, pedepseşte şi stabileşte un echilibru între oameni indiferent dacă este israelit sau aparţin altor popoare (cap. 1-2).

Din textul cărţii lui Amos se vede clar că Dumnezeu este numit de mai multe ori "Domnul Dumnezeu Savaot" (3, 13; 4, 13; 5, 14-16, 27; 6, 8), expresie deosebit de semnificativă privind credinţa monoteistă specifică Vechiului Testament confirmată de această scriere profetică. Primul cuvânt are în vedere unitatea fiinţei dumnezeieşti, iar cel de al doilea exprimă atotputernicia divină manifestată în lumea nevăzută şi cea văzută. Forma pluralã a celui

de al doilea cuvânt constituie una din puținele mărturii ale Sfintei Treimi în Vechiul Testament, Elohim fiind Dumnezeu întreit în persoană Care a făcut lumea cerească şi cea pământească (Fac. 1, 1) pe care El o conduce. Cel de al treilea cuvânt ne arată că Dumnezeu Savaot conduce oştirile cereşti (Fac. 2, 1) şi pe cele pământeşti în care s-a organizat obştea lui Israel, ajutând-o să biruie împotriva duşmanilor săi (Num. 31, 36; Iosua 6). Cuvântul Savaot are un înțeles mai complex şi aghiografii îl folosesc şi pentru a sublinia puterea universală a lui Dumnezeu asupra creaturilor sale nevăzute şi văzute (Ier. 10, 10). Cu timpul, înțelesul de "oştire" s-a pierdut şi Septuaginta l-a redat prin "Pantocrator" devenind astfel un nume propriu pentru Dumnezeu.

Profetul Amos, ca şi alți profeți din Vechiul Testament, Isaia, Ieremia, Zaharia, Agheu şi Maleahi, exceptând profeții Iezechiel, Ioil şi Avdie, în mod frecvent utilizează expresia "Domnul Dumnezeu Savaot" pentru a sublinia credința lor în Dumnezeu, stăpânul tuturor creaturilor. Ca şi alți profeți, Amos mărturiseşte credința în Dumnezeu cel unic şi universal (1-2; 9, 7) Care proniază şi judecă popoarele. Universalismul său îşi are centrul în Ierusalim, locul unde Dumnezeu va striga puternic către lume (1, 2) şi va învăța popoarele Legea Sa (Isaia 2, 2-4; Miheia 4, 1-5). Aceeaşi credință o propovăduieşte şi profetul Ioil care prezice adunarea popoarelor în Valea Iosafat ca să fie judecate în ziua Domnului (4, 2, 14).

Cercetând textul cărții lui Amos, teologii consideră că universalismul acestuia poate fi comparat cu acela al Sfântului Apostol deoarece ambii autori sfinți consideră pe Dumnezeu drept Creator al universului şi judecător suprem al întregului neam omenesc. Aprecierile lor sunt juste dacă avem în vedere faptul că profetul Amos, ca şi ceilalți aghiografi prevestesc vremurile epocii neotestamentare, iar universalismul său nu este la aceeaşi înălțime, aşa cum îl întâlnim în scrierile pauline.

Pentru vremea sa, păstorul din Tecua, inspirat de Dumnezeu, a reprezentat un spirit luminat în ceea ce priveşte credința despre Dumnezeu Creatorul universului care nu poartă de grijă de un singur

popor, ci de toate neamurile. Profetul, depăşind cadrul îngust al mentalității poporului său, arată că Dumnezeu Cel drept şi sfânt (4, 2) este părintele întregului neam omenesc şi oamenii sunt în fața Lui egali. În spiritul dreptății sale el pedepseşte pe orice om indiferent de apartenența sa etnică (cap. 2).

Mesajul profetic din cartea proorocului Amos se referă la alegerea lui Israel şi la respectarea legământului pe care l-a încheiat cu Dumnezeu. Nerespectarea acestui legământ din partea poporului din Regatul de Nord şi încălcarea voii sale de neamurile învecinate cu acesta va atrage judecata şi pedeapsa divină (cap. 1-2). Profetul prevesteşte sfârşitul Israelului necredincios care va fi dus în robie din cauza necredinței şi faptelor sale imorale (5, 27; 6, 4, 7; 8, 2, 10). Prezicerile sale au un evident caracter eshatologic şi acest lucru îl atestă expresiile "în ziua aceea" (2, 16; 3, 9) sau "ziua Domnului" (5, 18). Folosind aceste expresii, profetul caută să îndrepte falsa credință a poporului despre valoarea şi semnificația zilei Domnului. Poporul considera sosirea acestei zile drept momentul biruinței sale asupra celor potrivnici identificând astfel pe duşmanii lui Dumnezeu cu proprii săi duşmani pe care i-a înfrânt cu ajutor de sus. Profetul respinge cu vehemență o astfel de gândire greşită, precizând că "ziua Domnului" (yom lahve) este o zi a judecății lui Israel, o zi înfricoşătoare şi nu un semn al victoriei rezultat în urma biruinței regelui Samariei asupra duşmanilor săi. Cei din Regatul de Nord considerau că ziua Domnului se şi realizează prin victoriile regelui Ieroboam II asupra duşmanilor săi, de aceea profetul intervine şi arată că ea are un caracter eshatologic şi va fi o zi de întuneric şi nu de lumină, beznă şi nu strălucire (5, 18-20). La această zi a judecății de apoi se referă şi profeții Isaia (2, 12; 13, 6, 9; 22, 5; 34, 8), Ieremia (40, 10), Iezechiel (7, 19; 13, 5; 30, 3), Ioil (1, 15; 2, 1, 11, 18; 3, 4, 14), Avdie (15), Sofonie (1, 7-8, 14-18) şi Zaharia (14, 1). Ea va fi pentru Israel o zi a nenorocirilor, a judecății, care nu este nici întuneric şi nici lumină. Pentru a preveni urmările ei dezastruoase, poporul este îndemnat de profet să caute pe Domnul ca să se bucure de viață (5, 4-6). În urma acestei judecăți drepte şi înfricoşătoare vor pieri numai cei ce

nu s-au pocăit, de aceea profetul lansează ideea unei distrugeri parțiale "nu voi distruge de tot casa lui Iacob" (9, 8) şi "prin sabie vor muri toți păcătoşii poporului meu" (9, 10). Cei salvați vor forma acel "rest" fidel legământului încheiat de strămoşii israeliților cu Dumnezeu pe muntele Sinai. De acest "rest" se ocupă profetul în treacăt în scrierea sa şi el revine asupra ei în final când vorbeşte de restaurarea cortului davidic şi pacea eternă. Toate aceste descoperiri cu caracter eshatologic au fost primite de profet pe calea viziunilor şi ele se adaugă cunoştințelor sale religioase despre legământul încheiat de Dumnezeu cu poporul Său.

c) Idei moral - sociale

În calitatea sa de mesager al voii divine, profetul Amos mustră poporul din Regatul de nord, pentru faptele sale imorale. El ne prezintă realitatea vieții sociale din vremea sa pe care o găseşte necorespunzătoare preceptelor divine. Citind cele consemnate de el în cartea sa, obvervăm că fără nici o rezervă sau teamă profetul critică societatea israelită, sistemul însuşi cu instituțiile sale juridice, cultice şi politice. În numele lui Dumnezeu el condamnă racilele sociale, ceea ce a determinat pe unii teologi să-l considere ca pe un adevărat reformator social. Considerația lor trebuie să aibă în vedere faptul că profetul Amos când se împotriveşte dezordinii sociale, nu caută să înlocuiască vechile instituții cu altele noi, dimpotrivă, el atrage atenția, conform descoperirii de sus, că acestea nu se mai conformează rânduielilor divine şi fac abuzuri împotriva scopului pentru care au fost instituite. Pentru ca profetul să fie un reformator social în adevăratul sens al cuvântului, trebuia să ceară desființarea instituțiilor existente pe care le critica, ceea ce nu a făcut, misiunea sa fiind aceea de a condamna pe cei ce se aflau în vârful ierarhiei sociale şi exploatau pe cei săraci.

Ancorat în realitatea epocii sale, profetul încă de la începutul profeției sale condamnă pe cei ce recurg la vărsare de sânge omenesc şi răpesc libertatea semenilor lor, păcate ce sunt pedepsite

cu asprime de Dumnezeu (1, 3-15). Pedeapsa divină vine şi peste cei ce au inumanul obicei de a vinde pe argint pe cel drept şi pe cel sărac (2, 6). În categoria acestor mizantropi intră şi "cei ce zdrobesc în pulbere capul celor sărmani şi calcă în picioare pe cei în necazuri" (2, 7).

În cartea profetului Amos îşi găseşte un larg ecou legea mozaică cu privire la proprietate şi la săraci pe care-i ocrotea. Credinciosul israelit din timpul lui Amos a uitat de aceste porunci divine, de aceea profetul, în numele lui Dumnezeu, condamnă pe cei ce s-au îmbogățit pe nedrept şi exploatează pe cei săraci, cărora le pun impozite şi le iau mită la porțile cetății (5, 11-12). Nerespectarea poruncilor divine a dus societatea israelită din Regatul de nord la o stare anormală în care drepturile celor săraci sunt încălcate, iar cei bogați în minoritate exploatau munca acestora construindu-şi palate luxoase şi ducând o viață uşoară (3, 15; 5, 11; 6, 11).

Societatea israelită din vremea profetului ignoră judecata şi dreptatea, de aceea neglijarea lor a defavorizat pe cei săraci şi a încurajat pe cei bogați, obişnuiți să ceară mită sau să pună impozite ori zălog pe bunul celor sărmani, mijloace inumane de îmbogățire şi care erau nişte forme premergătoare ducerii în sclavie a celor lipsiți de puterea câştigării existenței. Aceştia îşi pierdeau dreptul de libertate, iar cei bogați, în felul acesta, încălcau normele juridice fixate în cadrul legământului şi Legii mozaice. Practica vinderii celui nevinovat, ca şi a celui datornic pentru o mică datorie este înfierată de profet (2, 6-7; 8, 6-8). De asemenea, el condamnă pe cei ce obişnuiesc să vândă pe bani pe cel drept, pentru că acesta în fața judecății este acuzat, iar vânzătorul său este apărat, creându-se astfel, un abuz social de care profită exploatatorii. Concentrarea bunurilor materiale în mâna unei minorități a dus la sărăcirea micilor proprietari şi a celor lipsiți de apărare în fața instanțelor sociale (2, 6-8; 5, 11). Toate aceste anomalii duc la îndepărtarea societății israelite de la principiile teocrației stabilite în normele Legii mozaice ca norme de bază ale vieții sociale.

Imoralitatea este una din plăgile mari şi periculoase ale societății israelite care pângăreşte numele cel sfânt al lui Dumnezeu

(2, 7). Această manifestare bolnăvicioasă contravine poruncii Decalogului care condamnă desfrâul, întrucât afectează familia, celula de bază a societății israelite.

La aceste nelegiuri criticate cu asprime de profetul Amos, se adaugă formalismul cultic pe care l-au sesizat şi alți profeți, atât la israeliții din regatul de nord, cât şi la cei din regatul de sud (Amos 5, 25-26; Osea 2, 2-3; Isaia 1, 11-15; Ieremia 7, 21-34). Cultul mozaic din timpul profetului Amos a fost influențat de religiile străine şi acest lucru se observă din disputa profetului cu preotul Amația, slujitorul templului din Betel care era închinat regelui şi nu lui Dumnezeu (7, 12-13). Din cauza acestui slujitor din Betel, care susținea interesele regelui Ieroboam II, profetul Amos a fost nevoit să părăsească Regatul de Nord. Înainte de a fi expulzat, el a avut o perioadă de timp în care a condamnat falsele practici religioase din templele israeliților. El le face cunoscut atât ura, cât şi disprețul lui Dumnezeu împotriva abuzului din cadrul cultului divin (5, 21-27). Manifestarea lor religioasă lăsă mult de dorit, deoarece la agapele din jurul altarelor şedeau întinşi pe hainele luate ca amanet de la cei săraci (2, 8) şi se pretau la multe nedreptăți sociale, considerând că nenumăratele pelerinaje şi mulțimea jertfelor sunt suficiente pentru cinstirea lui Dumnezeu, fără a fi nevoie şi de o participare internă la aceste acte cultice (4, 4-5). Combătând formalismul cultic, profetul nu le cerea înlocuirea jertfelor printr-o slujire pur spirituală, în duh şi adevăr, dar comportarea lor înaintea lui Dumnezeu lăsa să se întrevadă falsa lor pietate şi respectarea superficială a sărbătorilor religioase (8, 5-8).

Respingând formalismul cultic, profetul îndeamnă pe contemporanii săi la pocăință sinceră şi la căutarea lui Dumnezeu identificat cu binele, ca să se bucure de binecuvântarea divină (5, 4-15). Căutând binele şi nu răul, ei sunt salvați de pedeapsa divină şi în felul acesta, în sânul societății va domni dreptatea şi iubirea frățească, singurele căi de redresare a membrilor ei şi de propăşire materială şi spirituală a întregului popor. Între trăirea religioasă şi viața socială există o legătură reciprocă; de aceea, restabilirea relațiilor dintre membrii societății presupune respectarea normelor

divine. Din cuvintele profetului rezultă adevărul că balastul formelor cultice influențează negativ asupra sănătății moral-sociale a israeliților din Regatul de Nord. Binecuvântarea divină se revarsă asupra lor în măsura în care ei cunosc poruncile divine care-i cheamă la practicarea binelui şi respectarea dreptății pentru a conviețui în spirit frățesc şi în deplină libertate.

Ideile moral-sociale din cartea lui Amos au o motivare teologică. Ca şi ceilalți profeți, Amos arată că dreptul şi dreptatea îşi au originea în voința lui Dumnezeu şi ele constituie noțiunile de bază ale vieții moral-sociale. Renunțarea la aceste principii duce la nedreptăți sociale, considerate de autorii sfinți ca o revoltă împotriva voinței divine şi ca o încercare a omului de a pune la temelia societății teocratice alte legi decât cele descoperite pe calea revelației supranaturale. Prin încălcarea lor sunt tulburate atât relațiile dintre membrii societății israelite, cât şi raportul dintre Israel şi Dumnezeu. Consecința acestor tulburări duce la judecata şi pedeapsa divină pe care le anunță profetul Amos în cartea sa.

Bibliografie

- S. Amsler, *Amos*, în "Comm. de l'A. T.", vol. I, Neuchatel, 1965.
- Pr. Dr. Mircea Basarab, *Cartea profetului Amos, introducere, traducere şi comentariu*, în "St. Teologice", an. XXXI (1979), nr. 5-10.
- M. Buber, *Der Glaube der Propheten*, Zurich, 1950.
- Drd. Teodor Burcuş, *Aspecte sociale în predica profeților*, în "St. Teologice", 1966, nr. 9-10.
- M. Delcor, Amos, în *"La sainte Bible"*, t. 8, Paris, 1961.
- Leds, *Les propehtes d'Israel et les debuts du judaisme*, Paris, ed. 2, 1969.
- A. Heher, Amos, *Contribution a l'étude du prophetisme*, Paris, 1950.
- Claude Tresmontant, *La doctrine morale des prophetes d'Israel*, Paris, 1958.
- Artur Weiser, *Das Buch der zwölf kleinen Propheten*, în "Das Alte Testament Deutsch", Göttingen, et. 5, 1967.
- R. Wilhelm, *Joel, Amos, Obadja, Jona*, în "Kommentar zum Alten Testament", Band XIII, 2, Gütersloh, 1971.
- H. W. Wolf, *Dedekapropheten 2, Joel und Amos*, în "Biblischer Kormantar", Band XIV, 2 Neu Kirchen, ed. 2, 1975.

Profeții mesianice la Proorocul Avdie

Cea mai scurtă scriere canonică a Vechiului Testament cuprinde în versetele 17 şi 21 profeția mesianică despre vestirea mântuirii din Sion, muntele cel sfânt şi centrul spiritual al împărăției mesianice. Cuprinsul acestei profeții a proorocului Avdie care şi-a desfăşurat activitatea în regatul Iuda este următorul: "Şi în muntele Sionului va fi mântuirea şi va fi sfânt şi casa lui Iacob va stăpâni pe cei care au stăpânit-o. Şi se vor sui cei mântuiți în muntele Sionului ca să judece muntele lui Isav; iar împărăția Domnului va fi".

Din cele două texte scripturistice se observă că profetul Avdie în cuvinte simple exprimă venirea epocii mesianice după ce vor fi pedepsiți în ziua Domnului, ca şi celelalte popoare, edomiții, duşmanii lui Israel (vers. 15). Acest popor reprezintă pe duşmanii credinței monoteiste, de aceea, prin ruinarea lor vede distrugerea potrivnicilor lui Israel, care va fi ajutat de Dumnezeu, refacerea lui fiind tipul instalării definitive a împărăției lui Dumnezeu peste tot pământul.

Centrul împărăției mesianice va fi Sionul, muntele cel sfânt al Domnului, la care vin toți oamenii ca să afle mântuirea din fața duşmanilor lui Dumnezeu. Prezicerea că în Sion va fi mântuirea se prevesteşte prin jertfa unică şi sângeroasă a Mântuitorului Hristos pentru eliberarea întregii omeniri de sub robia diavolului. De aici porneşte adevărata mântuire şi pentru a marca ideea de răspândire a ei, profetul spune în continuare: "şi casa lui Iacob va lua în stăpânire pe cei care au stăpânit-o". Realizarea mântuirii se concretizează prin faptul că israeliții vor relua vechile lor moşteniri de la duşmanii lor, ceea ce pe plan spiritual înseamnă reprimirea harului, cel mai de preț bun al omului, pierdut din cauza diavolului, duşmanul lui Dumnezeu. Cel ce se mântuieşte va reprimi iarăşi bunurile din paradis şi nu se va mai teme de răutatea diavolului.

Ca şi ceilalți profeți, Avdie (Obadia) subliniază realitatea împărăției mesianice când o aseamănă cu regatul lui Israel, sau cu moştenirea lui (Iacob) Israel din a cărui familie se va naşte Mesia. De aceea, el o prevesteşte prin prisma unei împărății pământeşti în

care urmaşii lui Iacob vor reprimi proprietățile lor pământeşti, de care duşmanii i-au deposedat, devenind proprietarii lor (vers. 20).

Caracterul veşnic şi universal al împărăției lui Dumnezeu, care nu este inerent stăpânirilor văzute este prezis în ultimul verset al scrierii sale, unde profetul arată clar că "mântuitori" se vor urca în muntele Sionului. Aceşti "mântuitori" sunt toți cei ce în Vechiul Testament au fost aleşi de Dumnezeu ca să salveze pe Israel de la necazuri şi ei reprezintă tipuri ale Mântuitorului Hristos, adevăratul izbăvitor al întregii lumi de răutatea păcatului. Prin jertfa de pe Golgota, Mântuitorul Hristos va scăpa pe toți oamenii din suferință şi vor avea dreptul să urce biruitori pe muntele Sionului. Unii teologi, pentru a sublinia ideea că pe muntele Sionului se vor strânge toți care au fost izbăviți, propun ca, în loc de cuvântul "mântuitori" din textul ebraic să admitem termenul de judecători potrivit traducerii Septuagintei, versiunea lui Achila şi Simah. Cei mântuiți vor judeca "muntele lui Isav", adică pe toți descendenții patriarhului Isaac şi care aveau centrul politic-administrativ pe "muntele Isav din țara Edomului", după cum israeliții l-au avut şi-l vor avea şi în împărăția mesianică pe "muntele Sion". Ca să localizeze mai bine acest centru de judecată, din împărăția mesianică, traducătorii Septuagintei în loc de "în muntele Sionului", cum este în textul ebraic, propun "din muntele Sionului" ceea ce nu schimbă deloc înțelesul general al profeției. Judecata va fi în ziua Domnului pentru toate popoarele (vers. 15), inclusiv pentru edomiți, duşmanii lui Israel şi care sunt tipul potrivnicilor lui Dumnezeu. Împotriva edomiților s-a pronunțat mai pe larg şi profetul Isaia (cap. 34).

Pentru Avdie, ca şi pentru ceilalți profeți ai Vechiului Testament, restabilirea lui Israel a fost socotită drept tip al instaurării împărăției mesianice, punând pe acelaşi plan eliberarea israeliților de sub robia duşmanilor văzuți cu aceea a izbăvirii întregii lumi de sub osânda diavolului în timpul lui Mesia. Această credința despre viitorul lui Israel privit în perspectivă mesianică a confirmat-o profetul Avdie când îşi încheia profeția sa: "iar împărăția Domnului va fi". Cuvintele sale adeveresc obârşia divină a împărăției mesianice care se

caracterizează prin universalitate, pace, veşnicie, spiritualitate, calităţi ce lipsesc stăpânirilor văzute reprezentate de statul edomiţilor cu centrul pe "muntele Isav". Statul edomit este idolatru şi se conduce după nişte legi pur omeneşti, de aceea nu se poate compara cu statul teocratic care are la bază poruncile dumnezeieşti iar centrul său se află pe muntele Sion, despre care profetul Ioil a prevestit că Domnul va locui în veac în el (Ioil 4, 21).

Comentând ultimele cuvinte ale profeţiei lui Avdie, Teodoret de Cyr consideră că împărăţia lui Dumnezeu, care se va institui în viitor de Mesia, va fi "darul lui Hristos făcut oamenilor" (Tâlcuire la profeţia lui Avdie, P.G., vol. 81, col. 1717). Această împărăţie o va întemeia Mesia şi tipul ei este prefigurat de înfrângerea edomiţilor de către israeliţi. Din punct de vedere istoric, profeţia s-a împlinit în timpul Macabeilor care, aşa cum se arată în cărţile anaghinoscomena şi potrivit afirmaţiilor lui Iosif Flaviu (antichităţi iudaice XII, 18); evreii au înfrânt pe edomiţi. Biruinţa lor preînchipuie pe cei ce vor fi izbăviţi de rău în împărăţia mesianică şi care, cu puterea Sfântul Duh, vor învinge mereu uneltirile diavolului în viaţa lor pământească.

Valoarea mesianică

Singura scriere profetică a Vechiului Testament care nu are texte mesianice este cartea Proorocului Iona. Cu toate acestea, ea are o incontestabilă valoare mesianică, confirmată de Mântuitorul Hristos în faţa fariseilor şi cărturarilor, care Îi cereau semn. Pentru necredinţa şi viclenia lor, Mântuitorul Hristos le-a dat drept semn pe proorocul Iona, a cărui şedere de trei zile şi trei nopţi în pântecele chitului a preînchipuit îngroparea Fiului Omului (Matei 12, 40).

În mod direct, valoarea mesianică a cărţii se desprinde şi din activitatea profetului la alte neamuri decât cele descendente din patriarhul Avraam, care se consideră singurul îndreptăţit la mântuire. La porunca lui Dumnezeu, profetul s-a dus în cetatea Ninive, vestind pe locuitorii săi că peste 40 de zile, oraşul lor va fi prefăcut în ruină dacă nu se vor pocăi. Vestea profetului a înfricoşat pe toţi ninivitenii

de la cei mai mari, inclusiv regele, până la cei mai mici, care au ţinut post şi s-au îmbrăcat în sac ca să scape de pedeapsa divină (3, 5-6). Pocăinţa lor le-a adus iertarea lui Dumnezeu, care se milostiveşte de creatura Sa şi-I pare rău să pedepsească pe cei care se îndreaptă (3, 8-10). Dumnezeu cel drept, sfânt şi bun, poartă de grijă tuturor oamenilor, cât şi creaturilor Sale necuvântătoare (3, 7). Faţă de lume, Dumnezeu este îndurător, milostiv, îndelung răbdător şi mult milosârd (4, 2), însuşiri pe care Fiul lui Dumnezeu le-a confirmat în activitatea Sa publică de trei ani şi jumătate. Comportarea nedemnă a oamenilor duce la întristarea divinităţii, aşa cum se desprinde din ultimul verset al cărţii lui Iona: "dar Eu cum să nu mă întristez de cetatea cea mare a Ninivei cu mai mult de o sută douăzeci de mii de oameni care nu deosebesc dreapta de stânga lor" (4, 11).

Îndeplinind porunca divină de a chema pe niniviteni la o viaţă dreaptă, profetul Iona preînchipuie pe Mântuitorul Hristos, Care şi-a dat viaţa Sa pentru întreaga omenire ca s-o izbăvească de sub stăpânirea diavolului. Învăţătura Fiului lui Dumnezeu se adresează întregii lumi dornice să asculte şi să urmeze poruncile dumnezeieşti, îndrumătorul spiritual spre o viaţă paşnică, liberă, frăţească, în care răul trebuie eliminat cu desăvârşire. Dacă cuvintele profetului Iona au contribuit la salvarea Ninivei, cu atât mai mult va aduce ascultarea de învăţătura lui Iisus la mântuirea sufletelor noastre de păcate.

EXEGEZA TEXTELOR MESIANICE DIN CĂRȚILE PROFEȚILOR MIHEIA, NAUM ŞI AVACUM; NAŞTEREA MÂNTUITORULUI ÎN BETLEEMUL IUDEII (MIHEIA 5, 1), DUMNEZEU ESTE SCUTUL CELOR ÎNTRISTAȚI (NAUM 1, 7), PLINIREA PROFEȚIILOR (AVACUM 2, 3), AŞTEPTAREA CELUI PREAMĂRIT (AVACUM 3, 3) MESIA MÂNTUIEŞTE POPORUL SĂU (AVACUM 1, 13)

a) Naşterea Mântuitorului în Betleemul Iudeii (5, 1)

Profetul Miheia a avut misiunea de a ameninţa şi a vesti pedeapsa care se va abate asupra Samariei şi Iudeii din cauza idolatriei şi nedreptăților sociale comise de locuitorii lor, după care va urma restaurarea mesianică. El acordă o importanță deosebită timpurilor mesianice, arătând că în "zilele cele de apoi", Sionul se va umple de mare cinste şi către el se vor îndrepta popoare multe ca să înveţe cuvântul Domnului şi El să le facă dreptate (4, 1-3). Ca şi contemporanul său, profetul Isaia (2, 1-4), prevesteşte epoca de pace mesianică, când instrumentele de război vor fi prefăcute în unelte de muncă şi fiecare va trăi în linişte (4, 3-4). În epoca mesianică se va strânge laolaltă rămăşiţa lui Israel şi Domnul va fi în fruntea ei (2, 12-13).

Cu toate că a activat 30 de ani ca profet, Miheia, prezintă puține date despre viaţa religios-morală şi socială a israeliților, informațiile sale fiind un rezumat al cuvântărilor în care a prevestit contemporanilor săi ameninţările şi pedeapsa divină, după care a continuat cu anunțarea timpurilor mesianice, în care vor găsi consolare şi linişte deplină. Din scurtele sale informații despre venirea lui Mesia, desprindem contribuția la dezvoltarea ideii mesianice. Meritul său este acela de a prevesti locul de naştere al Mântuitorului, în Betleemul Iudeii, ca o urmare firească a celor prezise mai înainte despre chemarea neamurilor la mântuire, convieţuirea lor în pace şi izbăvire din robie a fiilor lui Iacob în zilele lui Mesia.

Prezicerea locului de naştere al Mântuitorului în micul orăşel Betlem din seminţia lui Iuda este prilejul de a anunța rolul Său în cadrul iconomiei divine. Textul profeției este clar şi reprezintă un preludiu asupra celebrității Sale în istoria omenirii, datorat faptului că aici, se va naşte Mântuitorul Hristos. Naşterea Domnului l-a introdus în memoria întregii omeniri care numără anii după venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu, născut în modesta peşteră din apropierea Betleemului. Acest text va deveni până la naşterea Mântuitorului Hristos un indiciu clar şi precis al întrupării lui Mesia şi pe care preoții şi cărturarii îl cunoşteau de acum din generație în generație, încât şi Irod Idumeul va afla de el atunci când magii de la răsărit, conduşi de steaua minunată, sosiseră la Ierusalim ca sa se închine Pruncului Iisus. Cuprinsul textului mesianic este scurt şi în el, profetul descoperă lumii împărăția acestei aşezări, fostul loc de naştere al regelui David, în istoria mântuirii, când zice: "Şi tu, Betleeme, Efrata, mic eşti între miile lui Iuda, din tine mie va ieşi stăpânitor (conducător) în Israel, iar obârşia Lui este dintru început, din zilele veşniciei."

În originalul ebraic, ca şi în cel grecesc, textul începe cu conjuncția coordonatoare "şi", prin care, profetul face legătura între cele prezise anterior despre epoca mesianică la care adaugă în continuare vestea naşterii lui Mesia în Betleemul Iudeii, care în vremea profetului era o aşezare israelită obişnuită, alături de alte localități de pe teritoriul seminției Iuda. Autorul sfânt îl prezintă sub dubla formă, cea nouă - Betleem şi cea veche - Efrata (Fac. 35, 16, 48, 7), ambele noțiuni având un înțeles simbolic, de prosperitate materială, ținând seamă de fertilitatea solului. Prima formă se traduce prin "Casa pâinii", cea de a doua prin "fertilitate", ambele indicând sensul de bogăție materială ca imagine a celei spirituale care se va realiza în epoca mesianică.

Cuvintele rostite în mod special de profetul Miheia oraşului Betleem, arată că ele se vor împlini întocmai şi vor deveni farul călăuzitor pentru preoți, cărturari şi popor, care aşteptau venirea lui Mesia. Ele vor fi rostite de preoți şi cărturari înaintea lui Irod cel

Mare, cu deosebirea că partea finală a profeției o vor reda puțin modificată. În loc de "iar obârșia lui este dintru început, din zilele veșniciei", aceștia folosesc "care va paște pe poporul meu Israel" (Mat. 2, 6), ca să sublinieze în felul acesta misiunea lui Mesia, Cel ce va fi conducătorul și povățuitorul acelora care-L așteptau să vină.

În cadrul profeției se precizează că descoperirea dumnezeiască se referă la Betleemul Iudeii, pentru a fi deosebit de o altă localitate cu același nume de pe teritoriul seminției Zobulon (Iosua 19, 15-16). Pe vremea prefetului, se păstra aceeași denumire pentru așezările din Țara Sfântă, alcătuite din 1000 de locuitori (Num. 1, 16; 10, 4), de aceea, pe teritoriul seminției, Iuda erau multe așezări și se considerau drept localități mai mari față de sate, deoarece acestea din urmă nu se ridicau la cifra minimă de locuitori. La împărțirea pământului seminției Iuda, orașul Efrata sau Betleem figurează între cetățile mari ale Canaanului, de care depindeau și alte sate (Iosua 15, 59). Mai târziu, importanța lui crește pe plan național, deoarece aici s-a născut regele David (sec. X î.Hr.) Prin nașterea lui David, orașul Betleem a căpătat un mare prestigiu în istoria lui Israel, care va fi de scurtă durată, deoarece peste trei secole, profetul Miheia îl consideră o așezare "mică între miile lui Iuda". Vechiul său prestigiu îl va recăpăta numai prin nașterea Mântuitorului Hristos, când Betleemul va fi cunoscut în toată lumea. Importanța Betleemului este subliniată de profet prin cuvintele "din tine mie va ieși Stăpânitor în Israel". Comentând acest text, Teofilact al Ohridei, consideră Betleemul drept o mare cetate "de onoarea căreia nu s-a învrednicit nici un oraș de pe pământ" (Introd. la profetul Miheia, P.G., t. 126, col. 1132).

Vestirea nașterii Domnului în orașul Betleem este în strânsă legătură cu binecuvântarea lui Iacob despre descendența Mântuitorului din semința lui Iuda (Fac. 49, 10) și cu cuvintele profeților Natan și Isaia privind originea davidică a Fiului lui Dumnezeu (II Regi 7, 12-16; Isaia 11, 1). Cele prezise anterior despre Mesia, capătă o mare claritate și precizie când se arată că Mântuitorul se va naște în Betleemul Iudeii și nu în cel al seminției Zebulon.

Ideea mesianică prin profeția lui Miheia are astfel continuitate, alegerea dumnezeiască pentru împlinirea iconomiei divine fiind pentru seminția lui Iuda și casa davidică. Dacă regele David a fost tipul Mântuitorului Hristos, era firesc ca, în locul unde s-a născut să vină în lume și Cel pe Care L-a preînchipuit și așteptat ca și ceilalți profeți ai Legii vechi. Regele iudeu a preînchipuit demnitatea împărătească a Mântuitorului Care a făcut prin nașterea Sa, ca Betleemul să devină un oraș vestit în toată lumea, nu numai în cadrul regatului Israel.

Varianta ebraică și greacă păstrează sufixul pronominal mie (ly) pe care îl omit unii traducători (ed. Sfintei Scripturi 1968). Păstrarea lui în traducere dă claritate textului "din tine mie va ieși ..." în care se arată că Dumnezeu vorbește și cel ce se va naște în Betleem va fi pentru El (Mie), Cel ce va împlini în mod desăvârșit poruncile și planul divin al mântuirii. În numele lui Dumnezeu, Mesia va face cunoscută gloria divină înaintea oamenilor și-i va învăța ceea ce trebuie să știe despre Dumnezeu.

Din Betleemul Iudeii "va ieși Stăpânitor în Israel", adică se va naște adevăratul povățuitor al lui Israel. În originalul ebraic, ca și în cel grecesc, se arată că Cel ce se va naște în Betleemul Iudeii va fi "Stăpânitor" sau "Conducător" în Israel. Expresia "în Israel" este tradusă în limba română, ca și în alte limbi străine prin "peste Israel", care schimbă sensul profeției. Acceptând această traducere înseamnă că Mesia are aderenți pe toți israeliții și se scoate în evidență mai mult rolul Său de conducător pământesc peste un popor și nu al întregii lumi, în calitatea Sa de Stăpânitor spiritual al tuturor. Din Noul Testament știm că israeliții așteptau să vină peste ei un Mesia eliberator dintr-o robie lumească, nu de sub stăpânirea diavolului. Neacceptând dorința lor, Mântuitorul va fi urmărit de farisei și cărturari care au cerut și condamnarea Lui la moarte.

Păstrarea expresiei "În Israel" în forma sa originală este confirmată de istoria evenimentelor din vremea Mântuitorului Hristos, când o parte din popor l-a recunoscut drept învățătorul său. Prin viața și activitatea Sa în mijlocul lui Israel, Mântuitorul Hristos a

confirmat misiunea Sa dumnezeiască şi israeliţii i s-au ataşat prin credinţă, ceea ce confirmă şi expresia "în Israel". Fiul lui Dumnezeu este în Israel un povăţuitor spiritual şi nu un conducător pământesc, care să se impună prin reforme sociale.

Caracterul mesianic al profeţiei este subliniat de ultimele cuvinte cu care se încheie partea sa finală: "Obârşia dintru început, din zilele veşniciei". Profetul face prin aceste cuvinte o caracterizare excepţională a Celui ce se va naşte în Betleemul Iudeii. Naşterea Domnului o exprimă printr-o formă plurală (moţaoth) a cuvântului "moţ'a" derivat din verbul "a ieşi" (yaţ'a) care în Sfânta Scriptură are şi înţelesul de a "naşte" (Fac. 35, 11) sau de a "descinde" din cineva (Fac. 17, 6). Actul naşterii nu se încadrează în timp, ci în veşnicie, Mesia preexistând din veci. Despre naşterea din veci a lui Mesia vorbeşte şi cartea Proverbelor, în care cea de a doua persoană a Sfintei Treimi poartă numele de Înţelepciune, a cărei naştere este tot din veci (Pilde 8, 22-23). Alte texte vechitestamentare subliniază aceeaşi înaltă idee despre originea divină a lui Mesia (Ps. 2, 7; Isaia 9, 6).

Această profeţie s-a împlinit în persoana Mântuitorului Hristos (Matei 2, 6; Ioan 7, 40-42), de aceea Irod Idumeul, aflând de cele spuse, de către profeţi şi cărturari, a trimis pe magi la Betleem să afle unde s-a născut pruncul şi apoi să-i facă şi lui cunoscut ca să i se închine. Gândul viclean al lui Irod Idumeul nu se împlineşte şi el se răzbună, dând poruncă să fie ucişi pruncii până la doi ani din Betleem şi împrejurimile sale (Matei 2, 8-16).

Mesianitatea profeţiei a fost cunoscută de Sfinţii Părinţi, scriitorii bisericeşti şi de toţi teologii ortodocşi şi romano-catolici. Ca om, Mesia se naşte în timp şi în oraşul Betleem, iar ca Fiu al lui Dumnezeu, naşterea este din veci, mai presus de timp şi spaţiu. Exegeza patristică (Teodor de Mopsuestia, Tâlcuire la Miheia, P.G., vol. 66, col. 363) vede în expresia "dintru început, din zilele veşniciei", naşterea din veci care poate fi confirmată de cuvintele Sfântului Ioan Evanghelistul despre preexistenţa Logosului divin (Ioan 1, 1).

Înţelesul mesianic al profeţiei este respins de teologii raţionalişti care văd aici expuse nişte fapte naturale lipsite de girul supranaturalului. Pentru aceştia nu este vorba de o naştere supranaturală, ci de una firească care a avut loc în vremuri îndepărtate, de aceea păstrează înţelesul general al expresiei "dintru început". Ei văd în această expresie o determinare a timpului, aşa cum rezultă şi din alte texte vechitestamentare care se referă la epoca lui David şi Solomon (Neemia 12, 46). Temeiurile lor sunt lipsite de un fundament solid, deoarece expresia în cauză este urmată de prezicerea din "zilele veşniciei". Cu alte cuvinte, Naşterea Mântuitorului ca om se încadrează în timp, iar ca Dumnezeu este mai presus de timp, fiind din veşnicie. Dacă profetul avea în vedere exclusiv naşterea lui Mesia din casa davidică, într-o epocă chiar îndepărtată, atunci nu mai avea sens adăugarea cuvintelor explicative "din zilele veşniciei", întrucât erau în contradicţie cu cele afirmate de el. Adăugarea acestor cuvinte se impunea în contextul naşterii lui Mesia, Dumnezeu-omul, în Betleemul Iudeii şi ele au în vedere preexistenţa sau veşnicia naşterii Fiului lui Dumnezeu pe care o contestă teologii raţionalişti. Sensul adverbial al cuvântului "ólam" este cel de veşnicie şi nu de a reda ceva temporar, aşa cum susţin teologii raţionalişti. Ei nu văd aici dubla naştere a Fiului lui Dumnezeu, ca Dumnezeu şi om, ci numai una singură, cea din neamul lui David, încadrată în timp. De aceea se îndepărtează de înţelesul corect al Sfintei Scripturi, atunci când consideră că Mesia este un om din neamul lui Iuda, ales de Dumnezeu ca să aducă dreptate şi pace pe pământ. Mesia este nu numai om adevărat, ci şi Dumnezeu, despre care profetul prevesteşte că S-a născut din veci, ca Fiu al lui Dumnezeu. Acceptând înţelesul firesc al expresiei "dintru început", aceasta era potrivită cu epoca davidică, deoarece până la profet trecuseră numai trei secole şi ele nu erau aşa de îndepărtate ca sa fie echivalente cu noţiunea de veşnicie. Mântuirea lumii se realizează de Mesia-Dumnezeu-omul, iar cuvintele profetului Miheia marchează un aport deosebit de păstrarea şi adâncirea ideii mesienice în Vechiul Testament. În acelaşi timp, textul profeţiei cuprinde şi un adevăr

dogmatic despre persoana şi rolul Mântuitorului Hristos în împlinirea planului mântuirii lumii.

Prin urmare, textul profeției s-a adeverit în Noul Testament şi el constituie una din dovezile despre originalitatea şi profunzimea gândirii inspirate a profetului Miheia. În continuarea acestei profeții, autorul sfânt se referă la misiunea învățătorească şi de conducător paşnic a lui Mesia (5, 2-4), cuvinte care au fost confirmate de corul îngerilor la Naşterea Domnului (Luca 2, 14). În ansamblul lor, aceste cuvinte inspirate sunt un îndrumător de seamă spre Hristos, având în centrul lor naşterea lui Mesia în Betleemul Iudeii.

b) Dumnezeu este scutul celor întristați (Naum 1,7)

Cele trei capitole ale profeției lui Naum se referă la pedeapsa Ninivei, capitala Asiriei, duşmanul din Răsărit al lui Israel. Această împărăție va fi distrusă şi nu va mai amenința pe cea a lui Israel în care Dumnezeu îşi va arăta puterea şi slava Sa, ceea ce înseamnă că profetul se referă şi la timpurile mesianice.

Ideea mesianică în profeția lui Naum este reprezentată de un singur text, a cărui structură a fost contestată de unii teologi. Singurul text referitor la persoana Mântuitorului îl întâlnim în primul capitol al profeției. "Bun este Domnul, adăpost în zi de necaz şi ştie pe cei ce nădăjduiesc în El" (1,7).

Ebraicul "maoz" = scut, adăpost, apărare, a fost redat în greacă prin "cei rămaşi ai Lui", ceea ce face să se deosebească numai ca formă. Traducerea Vulgata şi Peşitta se apropie de textul masoretic. În legătură cu termenul "maoz", unii comentatori propun să se adauge înaintea lui un cuvânt explicativ "celor ce nădăjduiesc în El", pentru ca versetul să fie astfel tradus: "bun este Domnul, celor ce nădăjduiesc în El este scăpare... ". Aceştia mai propun şi adăugarea numelui divin "Iahve" după verbul "a şti", propunere care este numai o speculație lipsită de importanță teologică şi care nu afectează sensul general al profeției.

Participiul activ qal, gen. masc., numărul plural, statul construct al verbului a se încrede, a se ascunde (chasath) a fost exprimat în greacă tot printr-o formă verbală, la modul participiu al verbului ευλαβεομαι = a lua aminte, a fi circumspect, a se abține, a se teme, sens care se îndepărtează puțin de corespondentul său ebraic.

În textul scurt al profeției sale, proorocul Naum, prin comparația "adăpost în ziua distrugerii", accentuează bunătatea divină, care se arată că în momentul când asirienii atacau poporul Israel, acesta fiind îndemnat la răbdare şi nădejde (Isaia 8, 17; Sof. 3, 8) nu şi-a pierdut credința în venirea Izbăvitorului său, care va fi Mesia din casa davidică. Prin cuvintele "zi de necaz", aghiograful face aluzie la nenorocirile provocate de asirieni israelitenilor. Fericitul Ieronim vede în ele un sens alegoric, "această zi" având în vedere judecata lui Dumnezeu, care va fi în viitor. Apropiată de această interpretare este părerea celor ce consideră "ziua de necaz" nu ca un moment de restriște, ci ca o zi a Domnului, în special, când cei buni vor fi răsplătiți, iar cei răi pedepsiți. Ea implică ideea judecății universale care aparține timpurilor mesianice.

În finalul profeției, proorocul Naum nu se referă la atotştiința divină, ci la o cunoaştere practică (Osea 13, 5). Cei care se încred în Domnul sunt numai israeliții care au cunoscut în multe rânduri intervenția divină în fața popoarelor contropitoare, cei mai periculoşi pentru regatul lui Israel fiind asirienii.

Vorbind despre bunătatea lui Dumnezeu, profetul Naum descoperă un mare adevăr despre Creatorul lumii pe care a făcut-o din dragoste şi din acelaşi sentiment a hotărât mântuirea ei prin întruparea Fiului Său. Ziua venirii Lui în lume este legată de înfrângerea puterii asirienilor.

c) Plinirea profețiilor (Avacum 2, 3)

Ca şi profetul Naum, un alt mesager al voii divine, profetul Avacum, anunță pedeapsa care va veni peste Israel din cauza invaziei caldeenilor, popor crud şi puternic, care până la urmă, va fi

învins, restabilindu-se iarăşi, poporul ales de Dumnezeu, ca prin el să se împlinească planul mântuirii lumii de sub păcatul strămăşesc. Profetul arată că cel nelegiut, poporul caldean, va fi nimicit, iar cel drept şi credincios va fi viu, va triumfa (2, 4). Celor două categorii de oameni le corespund două împărăţii - cea caldeeană, supusă înfrângerii şi trecătoare şi cea a lui Dumnezeu întemeiată de Mesia, care niciodată nu va fi distrusă. În cadrul scurtei sale scrieri întâlnim trei texte mesianice, primul fiind despre plinirea profeţiilor (2, 3). Ideea mesianică se îmbogăţeşte mereu cu noi date despre persoana, viaţa şi activitatea lui Mesia şi toate acestea s-au adeverit la plinirea vremii în Iisus Hristos.

Textul profeţiei după originalul ebraic este următorul: "Căci încă viziunea este a timpului şi tinde spre sfârşit şi nu va minţi. Dacă întârzie, asteapt-o, căci ea va veni sigur şi nu va întârzia".

În centrul acestei profeţii se arată ideea ca mântuirea se va realiza în înţelesul său mesianic; îl confirmă chiar termenii eshatologici: "timp, sărbătoare" (moedh) şi sfârşit (ket). Realizarea mântuirii se petrece în timp, după distrugerea regatului caldeean. După Teofilact al Ohridei, profetul anunţă prin această proorocie că omul nu trebuie să-şi piardă nădejdea în împlinirea celor descoperite de autorul sfânt.

În Noul Testament, Sfântul Apostol Pavel face referire la acest text în Epistola către evrei (10, 37), iar Sfântul Chiril al Alexandriei confirmă caracterul său mesianic, când raportează totul la Cel ce este, Cel ce era şi Cel care va să vină (Coment. la profetul Avacum, P.G., vol. 71, col. 872).

Profetul Avacum începe textul profeţiei cu conjuncţia coordonatoare "căci", care face legătura cu cele spuse de el anterior. El exprimă prin substantivul "viziune" (chazon), noţiunea de profeţie, care se transmite şi pe calea viziunilor, iar profetul a primit poruncă să le scrie. Cele descoperite de Dumnezeu se încadrează în timp şi ele se vor împlini în viitor, siguranţă care lipseşte falselor descoperiri răspândite de proorocii mincinoşi. Deosebirea între adevărata şi falsa profeţie se desprinde indirect din expresia "şi nu minte". Adevărata

profeţie se împlineşte în viitor şi în acest sens sunt clare cuvintele "tinde spre sfârşit" sau "a vorbi despre sfârşit".

În partea finală a profeţiei este subliniată certitudinea împlinirii celor descoperite de Dumnezeu în legătură cu mântuirea lumii. Dacă va zăbovi sosirea acestui moment, îndemnul profetului este de a fi pregătiţi pentru primirea Lui, deoarece credinţa sa fermă este că, într-adevăr, va veni şi nici nu va întârzia. Certitudinea împlinirii profeţiei este exprimată de profet folosind verbul "a veni" la infinitivul absolut şi imperfectul qal care este o construcţie gramaticală specifică limbii ebraice.

Prin profeţi, Dumnezeu nu descoperă lucruri de prisos, irealizabile, ci folositoare şi care se vor realiza în viitorul mesianic.

d) Aşteptarea Celui preamărit (Avacum 3, 3)

Acelaşi profet reia ideea mesianică şi în capitolul următor al cărţii sale şi arată că "Dumnezeu vine din Teman şi (Cel) Sfânt din muntele Paran Sela. Slava lui acoperă cerurile şi lauda lui umple pământul". Această profeţie este rostită după ce a vorbit mai înainte despre nimicirea totală a caldeenilor, potrivnicii lui Dumnezeu şi restabilirea lui Israel. Cele ce se vor întâmpla în viitor le-a aflat pe calea teofaniei, în timpul căreia se foloseşte de unele imagini şi expresii din profeţii mai vechi sau din Psalmi (77, 17-21). În această viziune interioară, spirituală, profetului îi apare Dumnezeu la judecata care va avea loc, aşa cum indică şi forma verbului "a veni" în viitor, adică la sfârşitul veacurilor, când va fi judecata obştească.

Profeţia începe cu numele lui Dumnezeu în forma sa arhaică de "Eloah" şi nu cea de "Elohim". Conform teofaniei lui Avacum, Dumnezeu va veni dintr-o zonă pustie, Teman, situată în sudul Canaanului, aproape de muntele Sinai, în Edom. Tot dintr-o zonă aridă Paran, care se întinde la vest de Edom, va veni şi Cel sfânt.

Primul nume propriu, fiind înrudit ca formă cu substantivul "sud" a făcut pe Fericitul Ieronim să-l traducă nu prin Teman, ci prin "din sud" (ab austro), formă pe care o întâlnim şi în Targum

(midarom'a). Teodotian îl redă prin "umed", ceea ce se îndepărtează de originalul ebraic şi cel grecesc. Cel de al doilea nume propriu, Paran, care indică zona muntoasă dintre Canaan şi pustiul Sinai, a fost redată în unele texte ale Septuagintei cu "din muntele umbrit de păduri" - care ar fi o încercare de a explica sensul cuvântului Paran identificat cu substantivul comun "pu'rac (h)" care se traduce prin "vârf, coroană".

Comentând textul prezentei profeţii, Sfântul Chiril al Alexandriei socoteşte că Temanul se întinde în zona sudică a Canaanului şi în el este inclus şi Betleemul, afirmaţie susţinută şi de Teofilact al Ohridei care adaugă faptul că Avacum s-a învrednicit să vadă pe Domnul Hristos care vine din oraşul natal al regelui David (P.G., vol. 126, col. 879-880).

După numele propriu "Paran" urmează cuvântul "Sela(h)", care în general, înseamnă "pauză, interval, ridicare a vocii". Prezenţa acestui cuvânt în textul profeţiei a dat naştere la diferite păreri, cea mai plauzibilă fiind aceea de a avea un rol muzical sau de intensificare a vocii. Având în vedere faptul că forma literară în care se încadrează profeţia este poetică, specifică Psalmilor în care de mai multe ori apare cuvântul Sela, este explicabilă prezenţa lui şi în textul de faţă.

Finalul acestei profeţii şi teofanii, care reprezintă una din cele mai măreţe pagini din cartea profetului Avacum, se încheie cu anunţarea slavei şi laudei divine care acoperă cerurile şi umple pământul. Ele sunt urmarea prezenţei lui Dumnezeu Cel Sfânt în lume care glorifică măreţia şi puterea Sa. Atât slava, cât şi lauda sunt două moduri de manifestare ale dumnezeirii, aşa cum au apărut şi în viziunea profetului Isaia (6, 3). Conform tâlcuirii lui Teofilact al Ohridei, "slava şi lauda" sunt atribute pe care cerurile şi pământul le dau Fiului lui Dumnezeu, lumea cerească, îngerii înălţându-i imnuri de preamărire, iar cea pământească - oamenii, aducând laude neîncetate. Profetul prevesteşte cuvintele Mântuitorului Hristos despre cea de a doua venire a Sa pe pământ întru slavă (Matei 25, 31).

Dumnezeu îşi manifestă slava şi gloria Sa în lumea spirituală şi cea materială. Slava divină pe care o aşteaptă creaturile este comparată de profet cu "izbucnirea de lumină ca la răsăritul soarelui" (3, 4) sau cu "lumina mare" care străluceşte celor din întuneric, de profetul Isaia (9, 1).

e) Mesia mântuieşte poporul său (Avacum 3, 13)

Ideea mesianică din cartea lui Avacum se încheie cu cel de al treilea text despre împlinirea actului mântuirii de către Mesia. Cuprinsul textului profetic este următorul: "Ieşit-ai (venit-ai) spre mântuirea poporului rău, spre mântuirea unsului tău, tu zdrobeşti capul din casa celui rău, dezveleşti temelia până la grumaz (Sela)". Între textul masoretic, grecesc şi traducerile româneşti, făcute în majoritate după Septuaginta, există deosebiri formale.

Forma perf. qal., pers. a II-a singular masc. a verbului a ieşi (iata), cu care începe textul profetic arată scopul teofaniei divine faţă de Israel şi anume, realizarea "mântuirii" (yeş'a). Ţinând seamă că verbul este perfect profetic şi că are şi sensul de a "răsări", în legătură cu apariţia soarelui, el se poate traduce cu prezentul.

În această situaţie, autorul sfânt arată că venirea lui Dumnezeu în mijlocul lui Israel are drept scop mântuirea iar apariţia divinităţii a fost deja comparată în versetele anterioare cu un răsărit de soare.

Expresia profetică "poporul tău" sau poporul lui Dumnezeu, se referă la toţi cei ce cred în Dumnezeu, fără a fi vorba exclusiv de fii lui Israel, care s-ar bucura de mântuire. După profet, toţi oamenii au dreptul la mântuire, dacă ei îndeplinesc următoarele condiţii: dreptatea (1, 4) şi credinţa în Dumnezeu (2, 4). Prevestirea profetului este că slava lui Dumnezeu va fi cunoscută peste tot pământul şi-l va umple "întocmai ca apele care acoperă sânul mării" (2, 14) (cf. Isaia 11, 9). De aici rezultă faptul că profetul s-a referit la Israelul după duh, nu la cel după trup.

Ca şi în textul grecesc, substantivul "mântuire" folosit pentru a doua oară în profeţia mesianică are înţeles verbul, fiindcă se leagă

de cuvântul următor, nu prin forma statului construct, ci printr-o prepoziție cu acuzativul ('eth). Urmat de o prepoziție, substantivul ebraic trebuie tradus cu infinitivul, ca să "mântuiască". Repetarea acestui cuvânt arată că mântuirea se revărsa nu numai peste cei credincioşi, ci şi peste "unsul" poporului, adică peste regii din Israel care erau unşi înainte de a ajunge conducători. Din neamul davidic se trage şi Mesia care va întemeia o împărăție veşnică şi universală, prefigurată de statul iudaic unit din vremea regilor David şi Solomon. În textul Septuagintei se foloseşte şi pluralul cuvântului "uns" iar pe marginile acestui termen s-au născut felurite opinii. Cei care au avut în vedere numărul singular din textul masoretic, au considerat că "unsul" ar fi sinonim cu "poporul" sau o referire la regele Cirus (Isaia 45, 1). Aceştia nu iau în seamă faptul că profetul, prin cuvântul "unsul", se gândeşte la Mesia, care descinde din casa davidică. În sens generic, noțiunea de "unsul", include şi pe Mesia, ceea ce a determinat pe unii traducători în limba greacă să adauge în text, pentru redarea sensului direct mesianic, cuvântul "Iisus".

În partea a doua a profeției, proorocul Avacum continuă cu prezicerea distrugerii duşmanilor caldeeni, împreună cu conducătorul lor, exprimat în mod figurat prin substantivul "cap" (r'os). Regele caldean, împreună cu toată casa domnitoare, vor fi zdrobiți, ceea ce va atrage şi căderea şi nimicirea împărăției sale. Profetul scoate în relief ideea distrugerii totale a celor răi prin cuvintele "dezveliți temelia până la grumaz".

Textul masoretic al părții a doua diferă de cel grecesc, care, deşi este mai lung "tu arunci moartea în capetele celor fărădelege, strângând cătuşele până la gât" nu se îndepărtează de ideea de pedepsire exemplară şi definitivă a duşmanului. Cu textul masoretic concordă traducerea Peşitta şi Vulgata.

Legea lipsei de perspectivă se aplică şi în cazul acestei profeții mesianice, în care profetul amestecă evenimente mai apropiate, căderea imperiului caldeean, cu altele mai îndepărtate, întemeierea împărăției mesianice. Ca şi ceilalți profeți, exceptând pe proorocul Daniel, şi proorocul Avacum vede în distrugerea împărăției

caldeenilor momentul instituirii împărăției mesianice şi al afirmării ei peste tot pământul. Desigur că profetul în viziunea sa nu poate deosebi ordinea cronologică a evenimentelor privind căderea vrajmaşului şi întemeierea împărăției mesianice în care se manifestă gloria divină şi se realizează împăcarea deplină a omului cu Dumnezeu. Pentru el, ca şi pentru ceilalți profeți, restabilirea lui Israel după nimicirea duşmanilor săi, reprezintă timpul împărăției mesianice.

Aşadar, profetul Avacum, prin cele trei profeții despre Mesia, continuă şi păstrează trează în conştiința contemporanilor săi ideea mesianică. În împărăția mesianică va fi pace şi înțelegere între oameni, care nu se vor mai teme de duşmani.

Bibliografie

- M. Bic, *Trois prophètes dans un temps des ténèbres: Sophonie, Nahum, Habaqquq*, Paris, 1969.
- S. Bullough, *Obadiah, Micah, Zephaniah, Haggai and Zachariah*, London, 1953.
- L. Dennefeld, *Le messianisme*, Paris, 1929.
- J. H. Gailey, *Micah, Nahum, Habakkuk, Zephaniah, Haggai, Zachariah, Maleahi*, Toronto, 1962.
- A. von Hoonacker, *Les douze petits Prophètes*, Paris, 1908.
- Prof. Dr. N. Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, Sibiu, 1944.
- T. Negoiță, *Profetul Nahum*, Bucureşti, 1932.
- N. A. Snaith, *Amos, Hosea and Micah*, London, 1956.
- Dr. Vl. Prelipceanu, *Profetul Avacum*, Cernăuți, 1934.
- W. Vischer, *Le prophète Habaqquq*, Geneva, 1959.

EXEGEZA TEXTELOR MESIANICE DIN CĂRȚILE PROFEȚILOR AGHEU ŞI ZAHARIA; STRĂLUCIREA CELUI DE AL DOILEA TEMPLU (AGHEU 2, 6-9), VLĂSTARUL DOMNULUI (ZAHARIA 3, 8), MESIA CA PREOT ŞI REGE (ZAHARIA 6; 12-13); INTRAREA TRIUMFALĂ ÎN IERUSALIM (ZAHARIA 9, 9) VINDEREA LUI MESIA PE 30 DE ARGINȚI (ZAHARIA 11, 13) MESIA VA FI STRĂPUNS CU SULIȚA ÎN COASTĂ (ZAHARIA 12, 10) ŞI BATEREA PĂSTORULUI ŞI RISIPIREA TURMEI (ZAHARIA 13, 7)

a) Strălucirea celui de al doilea templu (Agheu 2, 6, 9)

În cartea profetului Agheu, în cadrul celor patru cuvântări profetice, este cuprinsă şi ideea mesianică cu privire la "strălucirea celui de al doilea templu", care o va întrece pe a primului locaş sfânt, ridicat de regele Solomon (Agheu 2, 6-9; III Regi 6). La îndemnul Domnului, profetul Agheu impune lui Zorobabel, conducătorul celor întorşi din robia babiloniană şi arhiereului Iosua să rezidească templul din Ierusalim, ceea ce a dus la construirea locaşului sfânt, din care lipseau chivotul legii, focul sacru, mirul, uleiul sfânt şi sorții Urim şi Tumim. Cu toate aceste lipsuri, noul locaş de cult va avea o strălucire mai mare decât a celui dintâi, cuvinte care pun în evidență timpurile mesianice (2, 9), când Mântuitorul Hristos va intra triumfal în Ierusalim, în templul ridicat de Zorobabel.

Contextul în care profetul redă ideea mesianică are în vedere strălucirea primului templu, care este mărturia legământului şi prezența lui Dumnezeu în mijlocul poporului său (2, 3-5). Cel de al doilea templu va avea o strălucire şi mai mare în epoca mesianică, care este precedată de semne naturale, când Domnul "va cutremura cerul şi pământul, marea şi uscatul" (2, 6), la care se adaugă zguduirea tuturor neamurilor ce vor veni la casa Domnului, umplută de slava divină cu lucruri de preț (2, 7). Evenimentele premergătoare timpurilor mesianice, amintesc de cadrul în care a fost dată legea

pe muntele Sinai şi ele preînchipuie atât inaugurarea împărăției mesianice, cât şi momentul judecății de apoi.

Sosirea timpurilor mesianice este sigură şi acest lucru îl subliniază profetul inspirat de Dumnezeu, prin cuvintele "peste puțină vreme", după care se va arata strălucirea celui de al doilea templu, "în locul acesta voi sălăşlui pacea" (2, 9). În cel de al doilea templu, Dumnezeu nu-şi manifestă prezența sa prin obiectele sfinte, care nici nu mai existau, ci prin însăşi prezența Fiului Său, de aceea, El are o cinste mai mare decât a celui construit de regele Solomon.

Având în vedere faptul că templul a fost tipul Bisericii, cuvintele profetice despre semnele naturale şi participarea neamurilor la slava "casei" lui Dumnezeu, prevestesc chiar momentul răstignirii Mântuitorului, când pe lemnul Sfântul Cruci a întemeiat împărăția cerurilor şi a instituit Biserica ca să continuie activitatea Sa mântuitoare în lume. Având pe Hristos drept cap al său, Biserica, noul local dumnezeiesc, este plină de slava divină şi în ea sălăşluieşte pacea adevărată la care sunt chemate toate neamurile. Spre Biserică se îndreaptă toate popoarele, deoarece ele doresc să stea sub stăpânirea slavei divine.

În textul masoretic, noțiunea de "dorință, plăcere, poftă" este redată de cuvântul "chemda(h)", pe care Septuaginta l-a tradus prin "cele alese" (τα εκκλεκτα) ca şi cum s-a avut în vedere, aşa cum observă Sfântul Chiril al Ierusalimului (introd. la Agheu, P. G., vol. 17, col. 104-8), persoanele reprezentative ale popoarelor. Fericitul Ieronim a tradus substantivul ebraic "chemda(h)" printr-o formă verbală impersonală "cel dorit", ceea ce a făcut pe unii teologi romano-catolici să vadă în el o referire indirectă la Mesia.

Tot în legătură cu ebraicul chemda(h) "dorință", teologii apreciază că el se referă la valorile materiale sau la acele ajutoare date de regele Cirus al perşilor pentru refacerea templului de către iudeii întorşi din robia babiloniană. Aceasta interpretare se bazează pe referirile profetului, care vorbeşte despre bunuri materiale, aur şi argint (2, 8). În acest sens, sunt menționate şi bunurile materiale investite de Irod cel Mare la renovarea templului lui Zorobabel.

Strălucirea noului templu nu este de ordin material, ci spiritual. În el sălăşluieşte pacea care-l face vestit înaintea popoarelor, nu frumuseţea arhitectonică, de aceea, exegeza patristică a accentuat grandoarea spirituală a lui (Explicarea lui Agheu, P.G., vol. 66, col. 4855, Teodor de Mopsuestia).

Profeţia despre strălucirea celui de al doilea templu, care preînchipuie Biserica creştină, prezisă de Agheu, s-a împlinit în timpul Mântuitorului Hristos.

b) Vlăstarul Domnului (Zaharia 3, 8)

Profetul Zaharia ne-a lăsat în scrierea sa multe texte mesianice care încep cu anunţarea Vlăstarului Domnului înaintea arhiereului Iosua şi a celorlalţi slujitori ai săi. Arhiereului care avea depline drepturi politice după exil, profetul i se adresează în mod solemn, ca să ia aminte împreună cu prietenii săi, "care sunt oameni de prezicere", la vestea cea mare despre "Vlăstarul" Domnului (3, 8). Conducătorul religios şi politic al iudeilor, arhiereul Iosua este înconjurat de preoţi şi sfetnici pe care profetul îi numeşte "cei împreună cu tine" şi "oameni minunaţi", pentru rolul lor important în viaţa celor repatriaţi în ţara lor. Auditoriul ascultă o veste nouă care i se transmite în termeni obişnuiţi ca "Serv" şi "odrasla", dar care în limbaj profetic au şi un sens mesianic (Isaia 53; Ierem. 23, 5).

Textul profeţiei este următorul: "Ascultă deci, Iosua, mare preot, tu, şi cei împreună cu tine care stau înaintea ta; căci ei sunt oameni minunaţi. Căci iată eu aduc pe Servul meu Odrasla".

Tâlcuind textul acestei profeţii, Teodoret de Cyr consideră că cele două noţiuni "servul meu" şi "Vlăstarul" se referă, în primul rând, la Zorobabel, pe care profetul Agheu îl numeşte chiar "sluga mea" (2, 23). Acelaşi comentar adaugă, în legătură cu Zorobabel: "din care se trage după trup Mântuitorul lumii" (Explicare la Zaharia, P.G., vol. 81, col. 1896). Cuvintele sale confirmă caracterul mesianic al profeţiei care, în armonie cu alte preziceri ale profeţilor prevestesc naşterea Mântuitorului Hristos din casa davidică. Numele lui

Zorobabel este menţionat în genealogia Mântuitorului Hristos (Matei 1, 12-13).

În general, profeţii au folosit cei doi termeni pentru numele lui Mesia, de aceea şi în profeţia lui Zaharia, utilizarea lor are în vedere tot ideea mesianică, Zorobabel prefigurând, în calitatea sa de conducător al iudeilor eliberaţi din robia babiloniană, demnitatea împărătească a Mântuitorului Hristos şi misiunea Sa de a slobozi omenirea de sub jugul păcatului.

Înţelesul figurat al profeţiei a fost dedus şi din faptul că profetul se adresează arhiereului Iosua, al cărui nume se înrudeşte semantic cu cel de Iisus şi înseamnă "Dumnezeu mântuieşte". Iosua ca şi Zorobabel sunt tipuri ale Mântuitorului Hristos, primul deţinând demnitatea preoţească şi politică, cel de al doilea numai puterea politică, fiind unul dintre strămoşii după trup ai lui Mesia.

După rostirea acestei profeţii, Zaharia îşi continuă grăirea sa figurată, vorbind despre "piatra" pe care a pus-o înaintea lui Iosua (3, 9). Cuvântul utilizat de profet, ca şi celelalte două noţiuni, este menţionat şi de alti profeţi (Ps. 118, 22) iar caracterul său prefigurativ a fost confirmat de Mântuitorul Hristos (Matei 21, 42). De aceea, profeţia sa, are în vedere venirea Mântuitorului Hristos, Robul şi Vlăstarul Domnului - ea fiind o reconfirmare a celor prezise de Dumnezeu cu privire la naşterea după trup a Fiului său din familia davidică. Cei întorşi din robia babiloniană trebuie să-şi păstreze credinţa în venirea lui Mesia promis de Dumnezeu strămoşilor lor.

c) Mesia ca preot şi Rege (Zaharia 6, 12-13)

Bogată în viziuni simbolice, cartea profetului Zaharia nu se îndepărtează de la ideea mesianică pe care o prezintă în legătură cu dubla demnitate, cea preoţească şi împărătească a lui Mesia. Ideea mesianică se concentrează în două versete: "Şi-i vei zice lui în acest chip: aşa grăieşte Domnul Savaot: iată un bărbat al cărui nume este Odrasla şi sub el va odrăsli şi va zidi templul Domnului. Şi acesta va zidi templul Domnului. El va purta semnele regale (va

purta strălucire) şi va stăpâni şi va domni pe tronul lui şi un preot va fi la dreapta lui. Între ei va fi sfatul păcii".

Micile deosebiri de formă dintre textul ebraic şi cel grecesc nu afectează sensul general al profeției în care se subliniază că cele prevestite de Zaharia au fost inspirate de Domnul Savaot.

Ca şi în profeția anterioară, Zaharia foloseşte din nou cuvântul "Odrasla", cu acelaşi înțeles mesianic. El are în vedere pe Zorobabel, ca tip al lui Mesia şi pe care Dumnezeu l-a învrednicit să ridice, în colaborare cu arhiereul Iosua, templul din Ierusalim. Istoria biblică vechitestamentară a confirmat faptul că reîntoarcerea din robia babiloniană şi restaurarea locaşului sfânt nu este identică cu venirea lui Mesia. De aceea şi Odrasla din profeția lui Zaharia, este doar tipul Mântuitorului Hristos care va întemeia Biserica. Acordând noțiunii de Odraslă un sens prefigurativ, înțelegem mai bine ceea ce Zaharia a proorocit la vremea sa despre Mesia. Astfel, cuvintele "şi sub el va odrăsli" sunt referiri clare la fii spirituali ai Mântuitorului şi la epoca de prosperitate deosebită pe care El o va inaugura. Repetarea expresiei "va rezidi templul Domnului", are în vedere restaurarea locaşului Sfânt de către Zorobabel, care a prefigurat întemeierea Bisericii de către adevărata odraslă a lui Dumnezeu, cu care este de o ființă, adică Mântuitorul Hristos.

Contextul în care se încadrează profețiile mesianice contribuie foarte mult la înțelegerea cuprinsului acestora. Principiul este valabil şi în cazul de față, unde profetul descrie mai înainte o acțiune simbolică, prin care el primeşte poruncă de la Dumnezeu să facă o cunună de argint şi aur, ca să o pună pe capul arhiereului Iosua. Cu ocazia aşezării cununii, Dumnezeu i-a descoperit ceea ce să vorbească iar aceste cuvinte alcătuiesc conținutul profeției mesianice. Cununa din argint şi aur prefigurează demnitatea preoțească şi împărătească întruchipate în persoana lui Iosua, ca tip al Mântuitorului Hristos. Arhiereului iudeu, care deja participase împreună cu Zorobabel la reconstruirea templului, i se descoperă adevărul, că o altă odraslă din casa davidică va rezidi locaş Domnului şi acest Vlăstar va purta pe cap, ca şi el cununa demnității arhiereşti

şi împărăteşti. Cunoscând aceste date suplimentare, oferite de context, nu mai este nici un dubiu că "Odrasla" din profeția lui Zaharia nu este altă persoană decât Mesia, Cel ce prin venirea Sa în lume va aduce pacea desăvârşită. În persoana Sa, se va uni demnitatea preoțească şi împărătească în mod perfect şi El va face să fie pace deplină între credință şi rațiune, între lumea văzută şi cea nevăzută.

Îndeplinindu-şi îndatoririle ce-i revin treptei sale preoțeşti, arhiereul Iosua se va învrednici după venirea lui Mesia să fie răsplătit pentru faptele sale bune cu şederea de-a dreapta Fiului lui Dumnezeu. Această răsplată poate fi şi la judecata de apoi, dacă ținem seamă de legea lipsei de perspectivă inerentă profețiilor mesianice.

Cele prezise de proorocul Zaharia despre dubla demnitate a Mântuitorului Hristos, se încadrează perfect în învățătura Vechiului Testament despre Mesia, ca Mare arhiereu şi rege, după rânduiala lui Melchisedec (Ps. 109, 4). Ele s-au împlinit în Noul Testament şi la superioritatea preoției neotestamentare se referă în mod special Sfântul Apostol Pavel în Epistola către evrei (5-8).

d) Intrarea în Ierusalim (Zaharia 9, 9)

Nuanțarea ideii mesianice în cartea profetului Zaharia implică şi momentul intrării triumfale a Mântuitorului Hristos în Ierusalim. Profetul a inclus acest moment deosebit din viața Mântuitorului în cadrul proorocirilor împotriva popoarelor trufaşe şi chemarea neamurilor la pace şi viață prosperă. În cuvinte simple şi sobre, profetul anunță astfel acest eveniment, pe care-l vor trăi locuitorii Ierusalimului: "Bucură-te foarte, fiica Sionului, veseleşte-te, fiica Ierusalimului; iată, Împăratul tău vine la tine drept şi biruitor, smerit şi călare pe asin, pe mânzul asinei".

Rostirea profeției urmează după cuvintele profetului de anunțare a distrugerii popoarelor vecine, iar Dumnezeu va purta mai mult de grijă casei Sale, încât nici un asupritor nu o va putea amenința cu cotropirea. Dacă popoarele vecine se vor întrista, atunci

Ierusalimul asuprit cândva de acestea va trăi momente de bucurie, deoarece Dumnezeu va aduce peste el vremuri bune şi el va arăta ca un conducător paşnic al său. Bucuria mare este semnul prezenței lui Dumnezeu în mijlocul său, poporul fiind condus de Împăratul cel drept şi smerit, ideal, pe care-l aştepta cu ardoare în zilele de necaz, când îşi pierduse libertatea şi era exploatat. Tresăltarea cetății sfinte de bucurie exprimă sfârşitul zilelor grele şi prezența lui Dumnezeu - izvorul vieții şi al libertății, în sânul poporului, pe care el le întâmpină cu sentimente alese, care îl fac să jubileze şi să se bucure fără nici o stingherire de dreptul de a trăi în libertate.

Aghiograful se adresează pe un ton imperativ, ca să vestească Ierusalimului cel mai de seamă eveniment pe care-l vor trăi locuitorii săi. Cetății sfinte îi spune "fiica Sionului şi fiica Ierusalimului", care sunt sinonime, având în vedere una şi aceeaşi aşezare. Pe străzile sale modeste şi întortochiate se va petrece un lucru extraordinar şi anume intrarea "regelui cel visat de profeți" (Teodoret de Cyr, Explicare la Zaharia, P.G., vol. 81, col. 1921).

Prevestind momentul intrării Mântuitorului Hristos în Ierusalim, profetul contribuie la dezvoltarea ideii mesianice pe care Dumnezeu o păstrează mereu vie prin oamenii săi în conştiința poporului, ca acesta să ştie precis viața şi activitatea lui Mesia, de care trebuie să asculte, şi să împlinească cuvântul Lui. Pentru ca poporul să înțeleagă cum va fi această intrare triumfală, profetul descrie pe Regele mesianic întocmai ca pe un suveran oriental care, în ocazii rare, se arată înaintea supuşilor săi îmbrăcat în veşminte deosebite şi trecând călare. La poporul evreu exista acest obicei, când conducătorul său se întorcea biruitor în luptă şi toți israeliții îl ovaționau, cel sărbătorit fiind aşezat pe un animal neînjugat, deoarece cel ce fusese mai înainte înjugat, simboliza starea de robie, ceea ce era nepotrivit cu momentul înlăturării robiei. Animalul neînjugat simboliza ideea de libertate, de eliberare de sub povara păcatului, de aceea, pentru jertfa vacii roşii, a cărei cenuşă se folosea pentru purificarea de păcate, se sacrifica un animal tânăr, care niciodată nu a fost înjugat (Numeri 19, 2).

Intrarea triumfală a lui Mesia, nu urmează unor lupte victorioase încheiate cu vărsări de sânge omenesc, ci ea prevesteşte momentul biruinței Mântuitorului Hristos asupra diavolului. Deosebirea dintre aceste momente festive o marchează textul profeției, atunci când se referă la modul în care Mesia apare înaintea oamenilor "drept şi biruitor, smerit şi călare pe asin". Această bucurie nu este lumească, trecătoare şi zgomotoasă şi nici asemănătoare cu cea gălăgioasă, onomatopeică din rândul necuvântătoarelor, ci de o intensitate spirituală evidentă, dominată de smerenie şi blândețe. De aici se poate vedea că reputația împăratului mesianic nu este identică cu a unui suveran pământesc, deoarece Mesia este un conducător drept şi paşnic, eliberator adevărat al întregii omeniri de sub robia diavolului, nu a unui singur popor de sub asuprirea duşmanilor săi.

Locuitorii cetății sfinte se bucură de venirea împăratului mesianic întrucât El a biruit răutatea şi a adus în lume bunătatea, pe care de mult dorea să o reverse asupra ei. Bunătatea îşi are izvorul în Dumnezeu şi prezența ei în lume asigură şi perpetuează viața pentru care omul se bucură şi îşi manifestă dragostea sa față de tot ceea ce a creat Dumnezeu. Intensitatea bucuriei este de mari proporții, deoarece ea urmează după momente de grele încercări asupra locuitorilor cetății Ierusalimului, în care este inclusă şi culmea Sionului iar aceştia din moşi strămoşi aşteptau venirea zilei Domnului pentru a întemeia împărăția Sa în care să asigure libertatea, pacea şi prosperitatea materială şi spirituală.

Cele prezise de profetul Zaharia s-au împlinit de Mântuitorul Hristos cu o săptămână înainte de a învia din morți iar intrarea smerită în cetatea Ierusalimului precede şi preînchipuie pe cea întru slavă în împărăția cerurilor. Respectând vechiul obicei oriental, în ziua intrării Sale în Ierusalim, Mântuitorul Hristos a trimis pe doi ucenici de ai Săi din Betfaghe ca să meargă în Betania şi să-i aducă asina legată şi cu mânzul ei (Matei 21, 1-2; Marcu 11, 1-6). În Vechiul, ca şi în Noul Testament, este menționat acelaşi animal, care era simbolul păcii şi cel mai potrivit pentru a fi folosit de Împăratul păcii, Care "va

vesti pacea popoarelor şi împărăţia Lui se va întinde până la marginile pământului" (Zaharia 9, 10). Nu este menţionat pentru împlinirea acestui moment festiv nici catârul, considerat un animal impur, născut din încrucişarea dintre măgar şi cal şi nici calul, deoarece simboliza războiul, utilizarea lui în antichitate şi în evul mediu fiind mai mult în scopuri războinice.

Precizările profetului Zaharia în legătură cu Mesia contribuie foarte mult la înţelegerea trăsăturilor specifice ale regelui mesianic şi ale împărăţiei Sale, pe care ceilalţi autori sfinţi, alături de popor, o identificau cu stăpânirile văzute. Faptul că Mesia este smerit şi blând, denotă că autoritatea Sa diferă de cea a conducătorilor văzuţi, că împărăţia Sa este spirituală şi nu se impune ca stăpânirile lumeşti prin forţă, ci prin convingere. Împărăţia lui Hristos este o realitate şi ea se impune prin cunoaşterea învăţăturii întemeietorului Său, în care domină ideea de pace a omului cu Dumnezeu şi cu semenii săi. Iisus Hristos este fondatorul ei, de aceea, pentru ca poporul să înţeleagă sensul acestei împărăţii şi să-L recunoască, Fiul lui Dumnezeu a trimis pe cei doi Sfinţi Apostoli să aducă un asin şi să intre în Ierusalim, însoţit de mulţimea de oameni care Îl aclamau, zicând: "Osana, fiul lui David", adică Mântuieşte-ne fiul lui David (Matei 21, 9). La acest moment solemn, poporul confirmă credinţa că Dumnezeu îl va izbăvi din necaz prin Mesia care se va naşte din casa davidică. Pentru mulţime, intrarea în Ierusalim era prilejul eliberării sale de sub stăpânirea romană şi nu din robia diavolului, iar cuvintele profetului Zaharia despre împlinirea acestui moment de către Mesia cel blând şi smerit n-au fost înţelese în adevăratul lor sens. De aceea, peste puţin timp, aceeaşi mulţime care-L aclama ca pe un împărat al său, va cere condamnarea Lui la moarte, văzând în El doar un amăgitor care nu i-a asigurat independenţa şi victoria asupra stăpânirii romane. Înviind de curând pe Lazăr din morţi, ea consideră că a sosit ceasul aşteptărilor mesianice, Mântuitorul Hristos confirmându-i că are o putere extraordinară şi este capabil să-i ofere bucuria de a întemeia pe pământ împărăţia Sa, în care să nu mai cunoască exploatarea, umilinţa şi suferinţele. Aşteptările sale sunt

străine spiritului Sfintei Scripturi despre rostul venirii lui Mesia în lume, precum şi de precizările făcute în acest sens de profetul Zaharia. Ea nu vede triumful vieţii asupra morţii, biruinţa binelui asupra răului, ci lucruri trecătoare, nepotrivite împărăţiei veşnice, în care pacea înseamnă viaţă, armonie, prosperitate şi comuniune cu Dumnezeu. Se bucură nu pentru participarea la intrarea solemnă a unui rege paşnic, salvator al celor asupriţi şi săraci şi care va distruge pornirile rele ale celor ce preferă războiul în locul păcii, ci că a venit clipa afirmării sale în lume şi a scuturării jugului străin.

Aşadar, textul mesianic al profeţiei lui Zaharia s-a împlinit de Mântuitorul Hristos cu o săptămâna înainte de Sfântul Paşti fiind este considerat de Teodor de Mopsuestia drept "ţinta ultimă a tuturor profeţilor" (Explicare la Zaharia, P.G., vol. 66, col. 556).

c) Vinderea lui Mesia pe 30 de arginţi (Zaharia 11, 13)

Partea a doua a cărţii lui Zaharia abundă în texte mesianice în care se conturează cât mai multe aspecte legate de venirea lui Mesia în lume. Profetul prevesteşte că mult aşteptatul rege mesianic din profeţia anterioară va fi vândut pe 30 de arginţi.

Bucuria poporului la venirea regelui lui mult aşteptat pentru a întemeia o putere lumească este efemeră din cauza vânzării Lui pe bani de unul dintre ucenicii Săi. Înţelesul dublu al acestui act este acela că prin el se pune capăt unei speranţe trecătoare a poporului iudeu, iar pe de altă parte, era nevoie ca întreaga omenire să dea un preţ de răscumpărare înaintea lui Dumnezeu, preţ pe care l-a plătit cu sacrificarea vieţii Sale, Fiul lui Dumnezeu.

Textul profeţiei urmează cuvintele Domnului grăite către proorocul Zaharia: "Şi a zis Domnul către mine: "Aruncă-i olarului comoara de preţ cu care am fost preţuit de ei. Şi am luat cei 30 de arginţi şi i-am aruncat în casa Domnului, pentru olar".

Un aport deosebit în înţelegerea sensului acestei profeţii îl au cuvintele profetului despre păstorul cel bun care îşi face datoria şi pentru osteneala sa, este îndreptăţit să-şi primească plata de la

stăpânii săi. Pentru slujba sa, păstorul este recompensat numai cu 30 de arginți (Zaharia 11, 12). De aceea, fiind o simbrie prea modestă față de munca sa, el primește o poruncă divină să-i arunce în vistieria templului, pentru a fi folosiți de olar. Răsplata muncii este derizorie, echivalentă cu prețul de cumpărare a unui sclav (Ieșirea 21, 32), de aceea, păstorul îi aruncă. În mod alegoric, cel ce apreciază suma este poporul, care nu recunoaște pe Mesia, și indirect îi arată Fiului lui Dumnezeu că nu poate să-l aprecieze mai mult, fiind înrobit de păcat. Poporul este rob păcatului și ajunge ca prin mijlocirea lui Iuda Iscarioteanul, singurul Apostol din partile Iudeii, să pună capăt activității publice a Mântuitorului Hristos, pe care L-a condamnat prin Ponțiu Pilat la moarte.

Vinderea Mântuitorului Hristos pe această sumă mică de bani, este specifică cărții profetului Zaharia și ea s-a împlinit în Noul Testament, când Iuda Iscarioteanul, în joia Sfintei Patimi, a plecat de la Cina cea de Taină, momentul solemn al instituirii Sfintei Euharistii și s-a dus la "arhierei și căpeteniile oastei" și s-a învoit să primească de la ei 30 de arginți. Hotărârea lui Iuda Iscarioteanul de a-L vinde pe Mântuitorul nu este cuprinsă în profeția lui Zaharia, de aceea, la spălarea picioarelor, Fiul lui Dumnezeu a voit să-l determine să nu mai fie influențat de rău, întrucât actul vinderii îl putea săvârși și un alt iudeu. Fiul lui Dumnezeu voia să fie și Iuda Iscarioteanul, curat la suflet însă acesta nu l-a înțeles iar după ce L-a vândut și-a dat seama de greșeala sa. Vânzătorul se face vinovat de vinderea sângelui nevinovat iar banii primiți, i-a aruncat așa cum a profețit Zaharia, în templu și cu ei a fost cumpărată țarina olarului pentru îngroparea străinilor (Matei 27, 5-8). După ce a aruncat banii, s-a spânzurat, ceea ce înseamnă ca el a cazut în păcatul deznădejdii și nu s-a pocăit pentru fapta sa.

În Noul Testament, profeția este pusă pe seama profetului Ieremia (Matei 27, 9), ceea ce a dat naștere la comentarii. Unii teologi cred că e vorba de un "lapsus memoriae" din partea Sfântului Evanghelist Matei, alții o consideră ca pe o eroare vizuală a copiștilor sau ca pe o traducere greșită din aramaică în limba greacă. După

ultima părere, ar fi vorba de o înlocuire a expresiei aramaice "prin mâna profetului" cu "prin Ieremia profetul". Neconcordanța nu afectează ideea generală de robie a poporului înaintea lui Dumnezeu, pe care profetul Ieremia o redă simbolic prin cumpărarea unei țarini din Anatot, de la ruda sa Hanameel pe "șapte sicli de argint și 10 arginți" (Ieremia 32, 9). Sub o altă formă, ea este abordată și de profetul Zaharia, nepotrivirea cu Evanghelia după Matei fiind de formă și nu de fond.

Explicând aceste cuvinte din cartea profetului Zaharia, scriitorul bisericesc Teodoret de Cyr a văzut aici o aluzie la poporul iudeu care se căiește pentru fapta sa (Explicare la Zaharia, P.G., vol. 81, col. 1937). Părerea scriitorului bisericesc nu include și pe Iuda Iscarioteanul care nu s-a căit și nici n-a crezut în milostivirea divină; el a cazut în păcatul deznădejdii și s-a sinucis.

f) Mesia va fi străpuns cu sulița în coastă (Zaharia 12, 10)

Indiscutabilul aport al profetului Zaharia la descoperirea unor momente din viața și activitatea Mântuitorului Hristos îl confirmă și cuvintele sale despre străpungerea cu sulița în context: "Și voi vărsa peste casa lui David și peste cel ce locuiește în Ierusalim duhul darului și al milei și vor privi spre mine, pe care l-au străpuns și-l vor plânge pe el cum se face plângerea pentru fiul unul născut și-L vor jeli cum se jelește cel dintâi născut".

Din afirmația profetului rezultă că duhul lui Dumnezeu, acea energie divină necreată, care nu este totuna cu ființa dumnezeirii, se va revărsa peste casa davidică și Ierusalim. În ziua venirii lui Mesia, când vor fi biruiți dușmanii cetății sfinte, se va pogorî peste familia davidică și locuitorii Ierusalimului puterea "duhului darului și al milei". Puterea duhului dumnezeiesc o va confirma, în mod deosebit, Mântuitorul, prin nenumăratele minuni săvârșite în fața mulțimii, care îl va considera vrednic de moarte și ea își va îndrepta privirile spre el în momentul răstignirii Sale, când îl disprețuia (Matei 27, 39; Marcu 15, 29-31).

În general, partea a doua a cărții în care se încadrează şi textul profeției, prezintă o reală dificultate din punct de vedere critic şi exegetic. Dificultatea se resimte şi în tâlcuirea profeției în care se schimbă rapid felul de vorbire al persoanelor de la a II-a la a III-a singular, ceea ce îngreunează sensul general al frazei. Cu toată această dificultate, se vede fără nici o ezitare, sensul mesianic al profeției despre Fiul lui Dumnezeu, numit în mod indirect prin plângerea şi pierderea fiului celui drag, Cel unul născut şi întâiul născut, care pe nedrept a fost condamnat la moarte. În loc de a se supune Fiului lui Dumnezeu, Care i-a arătat că are putere de sus şi se manifestă ca Dumnezeu, mulțimea din Ierusalim uită de toate aceste binefaceri şi orbită de păcat, cere pedepsirea cu moartea a celui ce după trup descinde din casa davidică, binecuvântată de Dumnezeu ca să dea conducători de seamă ai statului teocratic israelit.

Trecerea de la descrierea evenimentelor legate de prima venire în lume a lui Mesia, la cele ce vor fi, la cea de a doua venire a sa, crează dificultăți cititorului neavizat. În ziua aceea sau în ziua judecății de apoi, pe care profetul o pune pe acelaşi plan, va fi, continuând ideea din profeția mesianică, plângere mare în Ierusalim şi în toată țara (12, 11-12), durere care nu mai este în legătura cu râstignirea Mântuitorului, ci cu dreapta răsplătire a acestora. Facând această deosebire între prima şi a doua venire a lui Mesia pe pământ, conținutul cărții lui Zaharia se înțelege mai bine şi se poate evita orice nedumerire asupra clarității profetului în redarea ideii mesianice.

Realizarea profeției în Iisus Hristos e confirmată şi de Sfântul Ioan Evanghelistul, care arată că toate momentele legate de crucificarea Mântuitorului Hristos, inclusiv împungerea cu sulița în coasta Sa de către un soldat roman au fost prezise în Vechiul Testament. Fără a numi autorul cuvintelor, nici simpla referire generală "altă scriptură zice", Sfântul Evanghelist Ioan citează din profeția lui Zaharia când spune: "vor privi la Acela pe care l-au împuns" (Ioan 19, 37).

g) Baterea Păstorului şi risipirea turmei (Zaharia 13, 7)

Bogatul mănunchi de profeții mesianice care împodobesc cuprinsul cărții lui Zaharia se încheie cu prevestirea momentului prinderii şi judecării Mântuitorului Hristos, când Sfinții Apostoli îl vor părăsi, cel mai în vârstă dintre ei, Sfântul Petru, lepădându-se de El chiar prin jurământ. Acest moment din viața Mântuitorului descoperit cu cinci secole înainte de venirea Sa în lume, este exprimat de autorul sfânt în mod sugestiv prin cuvintele "bate-voi Păstorul şi se vor risipi oile".

Ultimul text din cartea profetului Zaharia care formează corolarul profețiilor sale mesianice are următorul conținut: "Sabie, deşteaptă-te peste păstorul meu şi peste tovarăşul meu, zice Domnul. Voi bate Păstorul şi se vor risipi oile şi voi întoarce mâna mea peste cei mici".

Deosebirile formale între textul masoretic şi Septuaginta nu duc la înțelesuri deosebite în ceea ce priveşte ideea mesianică. Traducătorii Septuagintei folosesc numărul plural pentru "Păstor" şi în loc de "cei mici" preferă aceeaşi formă plurală a cuvântului păstor. Traducerea romanească are în vedere mai mult varianta ebraică, păstrând singularul cuvântului păstor, forma pe care o foloseşte şi Mântuitorul atunci când face referire la ea şi anunță pe Sfinții Apostoli că, în noaptea aceea de joi spre vineri, din săptămâna patimilor, îl vor părăsi (Matei 26, 31; Marcu 14, 27; Ioan 16, 32).

Critica textuală nu a sesizat noua formă privind expunerea ideii mesianice în cartea lui Zaharia ci s-a oprit la partea filologică, pentru ca, pe baza ei, să considere textul mesianic ca nepotrivit locului său şi că nu s-ar încadra între versetele capitolului 11. Opinia filologilor încearcă o astfel de dislocare a textului şi ataşarea lui la capitolul 11 nu atât pe temeiuri istorico-literare, ci pentru a-l încorpora într-un context potrivit în care se vorbeşte pe de o parte de un păstor drept şi disprețuit de alții, iar pe de alta un altul rău, care nu umbla după oaia cea rătăcită, ci mănâncă pe cea grasă (11, 8-17).

Același păstor bun care este vândut de cei răi va suferi moarte și el este numit nu numai Păstor sau conducător spiritual, ci și prieten al lui Dumnezeu, înainte de a fi omorât noțiunea de robie exprimă această realitate. Păstorul cel adevărat va îndura chinuri și batjocoriri pe nedrept din cauza celor răi și acest lucru va provoca sminteală înaintea Sfinților Apostoli, care-L vor părăsi în momentul răstignirii și al îngropării Sale.

Asemănarea lui Mesia cu Păstorul cel bun nu este specifică profetului Zaharia, deoarece această comparație se întâlnește mai înainte la profetul Iezechiel, care condamnă pe falșii conducători ai poporului și vestește sosirea adevăratului Păstor, Mesia, Cel ce va face judecată dreaptă și se va îngriji de sănătatea păstoriților săi (Iezec. 34). Regii, preoții și profeții sunt conducătorii poporului și ei reprezintă tipuri ale Păstorului adevărat, care se va îngriji la modul superlativ de nevoile și problemele supușilor Săi. Cele două comparații au un caracter figurativ și prefigurativ, confirmat de Mântuitorul Hristos, când vorbește despre Păstorul cel bun cu care El se identifică (Ioan 10). Ceea ce a proorocit, atât profetul Iezechiel, cât și profetul Zaharia, despre Păstorul cel bun, s-a încadrat în perspectiva mesianică pe care o înlătură teologii raționaliști, așa cum se îndoiesc și de caracterul inspirat al scrierilor profetice. Ambii profeți nu au în vedere o persoana obișnuită din istoria lui Israel, ci pe Fiul lui Dumnezeu, descendent din casa davidică și căruia Zaharia îi mai dă un nume suplimentar de "prietenul meu", Cel iubit de Dumnezeu pentru aducerea la bun sfârșit a operei de mântuire, pregătită în Vechiul Testament prin mijlocirea profeților și realizată în Noul Testament de Păstorul cel bun.

Neluând în seamă înțelesul tipic al textului mesianic, unii teologi raționaliști caută un sens colectiv al profeției despre bateria păstorului și risipirea oilor. În locul lui Mesia, aceștia văd pe poporul Israel, persecutat de romani sau pe creștinii chinuiți de cezarii romani. Alții îl identifică cu o persoană istorică, ca de exemplu arhiereul Onias, ori Iuda Macabeul. Aceștia neglijează sensul general al versetului, care se încadrează perfect în perspectiva mesianică a Vechiului Testament și a fost confirmat de Mântuitorul Hristos.

Față de profetul Iezechiel, profetul Zaharia adaugă în legătură cu bunul păstor că Acesta, cu toate că se dovedește un celebru îndrumător al lui Israel, în cele din urmă, va fi învins, iar ascultătorii săi - Sfinții Apostoli - vor fi lipsiți de curajul de a înfrunta pe cei ce L-au judecat și răstignit pe nedrept pe învățătorul lor.

Privite în ansamblul lor, toate profețiile din cartea profetului Zaharia suprind elemente prefigurative care anticipează venirea lui Mesia în lume. El este unul între profeții mici cei mai fecunzi în păstrarea și adâncirea ideii mesianice care și-a aflat împlinirea în viața și activitatea Mântuitorului Hristos.

Bibliografie

- J. Coppens, *Les douze petites prophètes*, Louven, 1950.
- Dr. I. Doller, *Die Messiaserwartung im A.T.*, Münster, 1921.
- K. Elliger, *Das Buch der Zwölf kleinen Propheten - Nahum, Habakuk, Zepheniach, Haggai, Zeharijah, Maleahi*, Göttingen, 1950-1951.
- D. Jones, *Haggai, Zechariah and Maleahi, Introduction and Commentary*, London, 1962.
- Dr. N. Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, Sibiu, 1944.
- Prof. Dr. V. Tarnavschi, *Profetul Agheu*, Cernăuți, 1900.
- V. M. Vellas, *Herminia Paleas Diatikis*, Atena, 1950.

ACTUALITATEA ÎNVĂȚĂTURILOR MORAL-SOCIALE DIN SCRIERILE PROFEȚILOR MICI: DATORIA DE A SĂVÂRȘI BINELE ȘI A EVITA RĂUL (AMOS 5, 14-15); DUMNEZEU CONDAMNĂ NEDREPTATEA ȘI ASUPRIREA (AMOS 6, 6-12); DREPTATEA, IUBIREA ȘI MILOSTIVIREA FAȚĂ DE OAMENI (AMOS 5, 21-24; MIHEIA 6, 8; ZAHARIA 10, 9-10); ÎNFĂPTUIREA ȘI URMAREA PĂCII (MIHEIA 4, 4; AGHEU 2, 9; ZAHARIA 10, 9-10), COMPORTAREA MORALĂ (OSEA 4, 4)

Profeții mici, ca și profeții mari nu au fost niște reformatori politici sau sociali, ci mesageri ai poruncilor dumnezeiești care trebuie respectate cu cuvântul și cu fapta, deoarece sunt în strânsă legătură cu legământul încheiat pe Muntele Sinai între poporul Israel și Dumnezeu. Misiunea lor de ordin religios, privind păstrarea credinței în Dumnezeu Cel adevărat, este cea care se reflectă în viața moral-socială în mod pozitiv dacă este respectată, sau negativ, în cazul că a fost înlocuită cu politeismul, sursa dezordinelor sociale și a imoralității.

Toți profeții au avut chemare divină ca să facă cunoscută voia lui Dumnezeu și să-i determine pe contemporanii lor la respectarea poruncilor și a legământului sinaitic, condiție absolut necesară în păstrarea comuniunii cu Cel Atotputernic, Care a scos din robia egipteană pe stramoșii lor și le-a dat spre moștenire țara Cannan, promisă patriarhilor Avraam, Isaac și Iacob. Din scrierile lor nu rezultă faptul că ar fi niște reformatori religioși, cu atât mai mult nu se pune problema nici din punctul de vedere social, dimpotrivă, ei insistă asupra păstrării vechilor porunci, cât și asupra respectării legământului sinaitic de care s-au îndepărtat contemporanii lor - conducătorii politici și spirituali, pe care-i amenință în numele lui Dumnezeu cu pedepsirea lor.

Unul din atributele specifice profeților este acela de veghetor, care subliniază activitatea lor misionară în vederea păstrării raportului între Iahve și Israel, care rezultă din încheierea Legământului sinaitic,

comparat de acești oameni inspirați de Dumnezeu cu o căsătorie spirituală a lui Dumnezeu cu poporul său (Osea 1-3). Încălcarea acestui legământ a dus la dereglarea vieții sociale, în care răul sporește iar ca rădăcină a lui este considerată de profeți credința idolatră. După profeți, răul social poate fi înlăturat numai dacă poporul renunță la idolatrie și se convinge că are putere să revină la viață curată și să se ridice din starea păcătoasă.

Învățăturile moral-sociale din scrierile profeților mici, pun accentul pe păstrarea credinței moneteiste care ajută la restabilirea ordinei sociale în care să domine binele, dreptatea, pacea, iubirea sau fraternitatea, valori morale indispensabile societății, indiferent de perioada de timp în care se află. În cele ce urmează, vom prezenta câteva învățături moral-sociale desprinse din scrierile profeților mici care au o permanentă valabilitate pentru viața credinciosului.

a) Datoria de a săvârși binele și a evita răul (Amos, 5, 14-15)

Abaterea lui Israel de la credința monoteistă a dus la încălcarea poruncilor divine și la nesocotirea Legământului cu Dumnezeu, izvorul binelui și al vieții. Îndepărtându-se de adevăratul Dumnezeu, poporul a căzut în politeism, a cărui învățătură falsă despre Creator și creatura sa, s-a răspândit în domeniul vieții sociale prin desconsiderarea bunelor raporturi dintre oameni și încurajând exploatarea și nedreptatea socială. În fața acestei stări bolnăvicioase din punct de vedere spiritual și social, profeții și-au arătat nemulțumirea; în acest sens menționăm pe Amos cel care, în numele Domnului, adresează îndemnul categoric: "Căutați-mă și veți fi vii! ... Căutați binele și nu răul" (Amos 5, 5). Profetul Amos adresează mișcătoare cuvinte tuturor contemporanilor săi din Regatul de Nord și îndeosebi conducătorilor religioși și politici, care au uitat că un om cu adevărat religios nu face rău, ci bine, pentru a cinsti pe Dumnezeu și a nu-L se supăra cu păcatelor lor. El le atrage atenția, cu multă seriozitate și mâhnire, pentru a-i determina să-și îndrepte privirile către Dumnezeu, să

aleagă împlinirea faptelor bune, pentru ca să nu mai atragă mânia divină asupra lor şi în sânul societăţii să pulseze viaţa fericită şi fără neajunsuri sociale.

Cuvintele profetului sub forma imperativă ne arată că omul credincios are datoria de conştiinţă de a urma binele, care este mijlocul cel mai sigur de a îndepărta răul, socotit pe bună dreptate, cauza suferinţelor şi a răcirii relaţiilor dintre el şi semenii săi, implicit a bunelor legături cu Dumnezeu. Dacă binele slujeşte viaţa, o înfrumuseţează pe plan material şi spiritual, răul duce la moarte şi întunecă chipul lui Dumnezeu în om, de aceea, împotriva lui se pronunţă cu vehemenţă profetul Amos când zice: "urâţi răul" (5, 15).

Respingând şi mustrând nedreptăţile sociale şi formalismul cultic al israeliţilor din Regatul de Nord, profetul Amos previne pe aceştia că fărădelegile şi idolatria i-au orbit în aşa măsură, încât s-au îndepărtat de la calea adevărului şi vieţii, care nu se poate concepe fără credinţa monotesistă curată şi urmarea binelui. Acestea din urmă sunt mijloacele sigure de a păstra comuniunea neîntreruptă cu Dumnezeu şi ţin conştiinţa trează a credinciosului de a nu aluneca spre rău şi a cădea în suferinţe. Coreligionarii profetului din Regatul de Nord sunt chemaţi să renunţe la lucrurile deşarte ale politeismului şi să revină la credinţa strămoşească, căutând iarăşi pe adevăratul Dumnezeu, binele suprem şi izvorul vieţii şi cinstindu-L după cuviinţă. Chemarea profetului la urmarea binelui echivalează cu îndemnul de a păstra religia adevărată şi de a căuta stabilitatea existenţei care este în facerea de bine, nu în răul lipsit de existenţă şi care duce la neant.

Căutarea binelui duce la contactul permanent cu viaţa şi la ascultarea de Dumnezeu. Apelul profetic la viaţă, prin căutarea binelui, a fost asemănat de Fericitul Ieronim cu cuvintele Mântuitorului Hristos: "Eu sunt Calea, adevărul şi viaţa" (Ioan 14, 6). Împlinirea lor, aşa cum subliniază acelaşi scriitor al Bisericii apusene, conduce pe credincios la adevăr şi viaţă, bunuri nepieritoare pentru orice creştin, indiferent de epoca în care trăieşte (Fericitul Ieronim, Comentariu la Amos, P.L., vol. 25, col. 1041).

În vederea păstrării Legământului dintre poporul Israel şi Dumnezeu, se impune datoria de a căuta binele şi a fugi de rău. Profetul Amos insistă asupra acestei îndatoriri, pentru ca şi contemporanii săi să nu o neglijeze, deoarece numai în felul acesta se statorniceşte o permanentă relaţie între om şi bine, care trebuie să-i devină propria lui fiinţă capabilă să păstreze bunele relaţii cu Dumnezeu. După îndemnul său, binele trebuie nu numai căutat, ci şi iubit (Amos 5, 15), pentru ca omul să fie demn de iubirea divină şi să caute s-o dovedească mereu prin fapte bune.

Profetul Amos corectează mentalitatea greşită a contemporanilor săi, care credeau că Dumnezeu este cu ei, chiar dacă nu fac binele şi se închină lucrurilor create de el. Fărădelegile lor sunt dovada că ei nu urmează binele şi nici nu luptă contra răului, a cărui existenţă trecătoare vine de la diavol. În apelul său la viaţă, profetul identifică binele cu lucrurile bune, cu judecata dreaptă, prin care se garantează armonia dintre oameni.

La creaţie, Dumnezeu a sădit în firea omului Legea morală naturală de a face binele şi a se feri de rău, prin care el se deosebeşte radical de celelalte necuvântătoare şi se face responsabil de faptele sale. În profeţia lui Amos se acordă o importanţă deosebită când aghiograful subliniază datoria omului de a face binele şi a se feri de rău. Autorul sfânt insistă asupra acestei datorii când adaugă că trebuie să iubim binele şi să urâm răul, deoarece numai în felul acesta, omul contribuie la promovarea valorilor şi luptă împotriva celor ce vor să le distrugă şi să stagneze procesul de dezvoltare religios-culturală a comunităţii umane. Iubind binele şi disprețuind răul, orice om are perspective largi de a-şi îmbogăţi atât viaţa sa spirituală, cât şi a întregii colectivităţi de care aparţine, cunoscut fiind că, prin faptele bune, el urmează porunca divină de a stăpâni pământul. Omul bun este activ şi mereu angajat în perpetuarea bunelor relaţii cu semenii săi, el caută înţelegerea, iubeşte viaţa şi o apără atunci când este ameninţată de furia celor răi. El este o fire deschisă, paşnică, temător de Dumnezeu, încrezător în forţa binelui şi a biruinţei lui asupra răului, caută în orice clipă să fie de folos celui

nevoiaş şi să contribuie la îmbunătăţirea condiţiilor de convieţuire socială, viaţa de aici fiind pentru el o pregătire continuă pentru moştenirea împărăţiei cerurilor.

Viaţa religios-morală trebuie să fie îndreptată mereu spre lucrurile bine-plăcute lui Dumnezeu şi aceasta o confirmă momentul încheierii Legământului de pe Muntele Sinai. Cu acest prilej, poporului Israel i se descoperă voia lui Dumnezeu de a urma poruncile Sale care au la bază ideea de bine, dreptate, pace etc., iar acestea nu trebuiesc reduse numai la contemplare sau la o simplă căutare a lor, ci la transpunerea lor în viaţa de toate zilele. În cadrul alianţei dintre Dumnezeu şi Israel se accentuează ascultarea de Dumnezeu, binele suprem şi împlinirea preceptelor sale, îndatorire pe care au neglijat-o israeliţii din Regatul de Nord pe care îi mustră profetul Amos şi le recomandă să fie urmaşi fideli ai strămoşilor lor. Pentru a fi asemenea strămoşilor lor, cei din Regatul de Nord, au datoria de a căuta binele şi nu răul, deoarece, în felul acesta, Domnul Savaot va rămâne cu ei, cuvinte care sunt valabile şi pentru cei ce sunt părtaşi Noului Legământ, care este mărturia unei noi manifestări a bunătăţii divine, pentru ca omul credincios să contribuie prin faptele sale, ajutat de harul dumnezeiesc, la promovarea vieţii pe pământ şi la mântuirea sufletului său.

b) Dumnezeu condamnă nedreptatea şi asuprirea (Amos 4, 6-12)

După cuvintele aceluiaşi profet, Dumnezeu este sfânt şi cere ca şi poporul Său să-I cinstească în duhul sfinţeniei, renunţând la abuzurile şi abaterile comise în locurile de cult de la Betel şi Ghilgal. Închinătorii din Regatul de Nord practicau un cult superficial, aservit intereselor casei regelui Ieroboam II (Amos 7, 13), preoţii acceptând unele concesii religioase, ceea ce a dus la decăderea vieţii spirituale, la îndepărtarea de Dumnezeu.

Îndărătnicia poporului i-a atras pedeapsa divină; care nu l-a făcut să-şi recunoască greşeala înaintea lui Dumnezeu iar acest

lucru îl confirmă profetul prin cuvintele: "... şi voi tot nu v-aţi întors la Mine" (4, 6). Îndepărtarea de Dumnezeu a fost apreciată de profetul Amos ca un act de iresponsabilitate faţa de Domnul, Care pedepseşte pe cei vinovaţi cu seceta, rugina şi mălura, pentru ca aceştia să-şi recunoască vinovăţia şi sa urmeze poruncile divine.

Poruncile divine se bazează pe ideea de dreptate, egalitate, libertate, de aceea nerespectarea lor este socotită drept păcat înaintea lui Dumnezeu care pedepseşte nedreptatea şi asuprirea. În cartea profetului Amos se anunţă pedepsirea celor necredincioşi cu scopul ca aceştia să se întoarcă de la obiceiurile lor păcătoase şi să se pocăiască. Aşa cum observă Clement Alexandrinul, pedepsele nu pornesc din impulsul mâniei divine, ci pentru a înlătura răul care nu trebuie să copleşească dreptatea (Pedagogul, P.G., vol. 8, col. 322-323). Rostul lor este de ordin pedagogic, de a îndrepta pe omul păcătos, care recurge la nedreptate şi asuprire, uitând de faptul că Dumnezeu Cel Drept condamnă orice abuz împotriva poruncilor sale. Pentru cei nedrepţi, singura cale de revenire la slujirea şi ascultarea lui Dumnezeu este pocăinţa, pe care israeliţii păcătoşi din Regatul de Nord au înlocuit-o cu formalismul cultic, care este nepotrivit credinţei monoteiste iar Dumnezeu le prevesteşte pieirea (6, 16).

Poporul necredincios este sfătuit să lucreze cu dreptate, să nu-şi adune comori apelând la silnicie şi jafuri (3, 10). O astfel de comportare nedreaptă, îi cauzează necazuri în viitor, când vrăjmaşul va cutreiera ţara, comiţând acte de jaf şi asuprire (3, 11). El trebuie să găsească, neapărat, calea de întoarcere la Dumnezeu, Care este gata să-l întâlnească, de aceea, prin glasul profetului, îi transmite înfricoşătorul apel: "Pregăteşte-te, Israele, să te întâlneşti cu Dumnezeul tău!" (4, 12).

Profeticele cuvinte ale lui Amos, referitoare la pedeapsa divină asupra israeliţilor dedaţi la nenumărate fărădelegi şi formalism cultic, ne dezvăluie adevărul despre Dumnezeu Creatorul şi Proniatorul lumii, Cel ce prin aleşii săi descoperă planul Său de mântuire, precum şi faptul că El pedepseşte nedreptatea şi asuprirea. Pentru contemporani, predica profetului prin care ameninţă cu sosirea

pedepsei divine s-a împlinit în anul 721 î.Hr., când Regatul de Nord a fost desființat şi cei nelegiuiți au fost duşi în robie. Această stare dezastruoasă a lor s-a datorat încăpățânării lor față de intervențiile divine, continuând cu actele de nedreptate şi asuprire a celor săraci şi orfani (2, 6-7). Ignorând Legea divină, s-au dedat la acte inumane, iar amenințările profetului le-au subestimat în repetate ocazii, uitând de adevărul că Dumnezeu Cel Atotştiutor şi Atotputernic îi va putea cândva judeca şi pedepsi exemplar. Corupția lor i-a adus în rândul popoarelor idolatre şi ei nu au mai putut să facă ceea ce este drept (3, 10), ci numai lucruri nedrepte care i-au determinat să piardă legătura cu Dumnezeu. De aceste păcate s-au făcut vinovate clasele dominante şi persoanele însărcinate cu păstrarea dreptății şi a ordinii sociale. Incorectitudinea lor a generat comiterea actelor de nedreptate şi asuprire potrivnice legislației divine, din pricina cărora vor fi duşi în robie dincolo de Damasc (5, 27) şi vor pierde alături de tot poporul idolatru independența.

Dacă starea păcătoasă a dus la îndepărtarea de Dumnezeu, şi la pedepsirea lor, aceeaşi situație se va întâmpla şi la judecata de apoi când vor fi răsplătiti toți oamenii pentru faptele lor (5, 18-24). Privite în acest context, cuvintele profetului despre Dumnezeu, care pedepseşte nedreptatea şi asuprirea vizează şi comportarea creştinilor față de poruncile divine, căutând să evite exemplul negativ al israeliților din Regatul de Nord care în anul 721 î.Hr. au fost duşi în robia asiriană. Nedreptatea şi asuprirea sunt acte inumane care frânează dezvoltarea armonioasă a societății, de aceea, ele sunt condamnate atât de oamenii de bună credință şi respect față de semenii lor şi mai cu seamă de Dumnezeu, ale Cărui legi au fost date în spiritul dreptății, egalității şi libertății creaturilor Sale raționale.

c) Dreptatea, iubirea şi milostivirea față de oameni (Amos 5, 21-24; Miheia 6, 8; Zaharia 10, 9-10)

Profeții fiind chemați de Dumnezeu ca să apere şi să păstreze credința monoteistă pe care israeliții au abandonat-o, căzând în

idolatrie, îndeamnă pe contemporanii lor la cultivarea raporturilor de buna înțelegere între semeni bazate pe sentimentul de dreptate, iubire şi milostivire. Ei îşi concentrau activitatea împotriva nimicirii răului din popor şi considerau că izvorul tuturor relelor se află în păcatul capital al idolatriei. După învățătura lor, viața religios-morală şi socială trebuie axată pe dreptate, iubire şi milostivire față de oameni, valori care întăresc unitatea, puterea şi armonia societății israelite şi care constituie, în acelaşi timp, condiții necesare în vederea păstrării legăturii cu Dumnezeu. Înfăptuirea lor duce la restabilirea echilibrului social, la însănătoşirea organismului social, îmbolnăvit de credințele străine idolatre, generatoare a stărilor de nedreptate, ură şi neînțelegere între oameni.

În centrul activității profeților, un loc deosebit îl ocupă noțiunile de dreptate, iubire şi milostivire care îşi au originea în Dumnezeu iar pentru restabilirea vieții sociale, ele au un rol hotărâtor. Nerespectarea lor are ca efect desconsiderarea bunelor raporturi dintre oameni şi duc la dezordinea socială în care, cei păcătoşi sunt bogați şi insensibili față de mulțimea oamenilor, sărăcită de lăcomia lor şi condamnată la sărăcie şi suferință.

Formalismul cultic duce la ignorarea îndatoririi omului de a fi drept, de a iubi şi a face cu semenul său acte de milostenie, de aceea, profeții îl detestă şi afirmă că Dumnezeu disprețuieşte sărbătorile ce se vor religioase, chiar dacă aduc jertfe din animale sănătoase şi grase şi le însoțesc cu cântări executate din instrumente (Amos 5, 21-23). Un om care cinsteşte pe Dumnezeu din adâncul ființei sale, nu reduce manifestarea sa religioasă la nişte acte care să nu fie în legătură cu interiorul său şi cu înfăptuirea dreptății în spiritul dragostei şi al milostivirii față de aproapele său. După sfatul profeților, dreptatea trebuie îmbinată cu iubirea şi cu faptele de milostenie, ca mijloace eficiente de a îmblânzi duritatea celor răi şi a asigura coeziunea socială între oameni (Osea 10, 12). În viața religioasă, ca şi în cea socială, credinciosul israelit e îndemnat să evite orice lucru care nu provoacă binele şi nu e conform voii divine. Indiferent de aspectul vieții, trebuie cultivat spiritul de dreptate, a

cărei prezență indispensabilă este astfel subliniată de profetul Amos: "dreptul să curgă ca apele şi dreptatea ca un râu nesecat" (5, 24).

Serviciile divine trebuie să fie însoțite de o convingere interioară şi dublate de acte de dreptate, iubire şi milostenie față de aproapele. Condițiile adevăratei trăiri religioase sunt subliniate de profetul Miheia care, în contextul manifestării bineplăcute înaintea lui Dumnezeu, arată că Domnul cere celui ce i se închină lui "dreptate, iubire şi milostivire" (6, 8). Dacă aceste condiții necesare păstrării vieții religioase curate n-au fost respectate, degenerând în idolatrie şi atrăgând pedeapsa divină, îndeplinirea lor va contribui la reluarea bunelor relații cu Dumnezeu, Care va mântui pe israeliți din robia popoarelor care i-au ocupat (Zaharia 10, 9-10).

Puritatea cultului implică actele de dreptate, iubire şi milostivire față de aproapele, manifestări necesare perpetuării lui sănătoase din generație în generație; pentru ca, prin ele să se prevină orice formă de exteriorizare a lui. A face dreptate înseamnă a dovedi sentimentul de iubire față de Dumnezeu şi a nu arăta spirit de nedreptate şi dușmănie față de El. Împlinind dreptatea înseamnă a face voia lui Dumnezeu, care mai cuprinde şi iubirea aproapelui, virtuți prin care omul confirmă existența chipului dumnezeiesc din el. Iubirea îndulceşte dreptatea şi cel mai convingător exemplu îl avem în viața şi activitatea Mântuitorului Hristos, a cărui învățătură îmbină armonios raportul dintre justiția şi dragostea divină. În virtutea iubirii divine, Fiul lui Dumnezeu luând chip de om, săvârşeşte minuni nu numai față de fii lui Israel, ci şi față de alți oameni din afara granițelor țării Sfinte.

Regatul de Nord, cu toate că a fost format din 10 seminții, nedreptățile sociale au cauzat scăderea puterii şi unității lui în fața pericolului popoarelor invadatoare. Istoria acestui regat trece prin mari schimbări care au afectat unitatea de credința şi au dus la încălcarea legilor divine, prin care se descoperea voința divină de păstrare a spiritului de dreptate în mijlocul poporului Său. În secolul VIII î.Hr., contemporanii Profetului Amos din Regatul de Nord neglijau dreptatea, iubirea şi milostivirea față de aproapele, preferând

ipocrizia, ritualismul şi formalismul în respectarea poruncilor dumnezeieşti.

Slujirea lui Dumnezeu, cât şi slujirea aproapelui se bazează pe dreptate, iubire şi milostivire, care s-au realizat în mod absolut în persoana Mântuitorului Hristos. Pe urmele Mântuitorului Hristos trebuie să meargă fiecare creştin, confirmând prin comportarea sa că este un om al dreptății, iubirii şi milostivirii față de semenii săi, aşa cum au prezis profeții Vechiului Testament.

d) Înfăptuirea şi urmarea păcii (Miheia 4,4; Agheu 2, 9; Zaharia 9, 10)

Cel mai scump bun al omenirii - pacea, a fost mereu în atenția profeților mici, ei o punând-o în legătură cu epoca mesianică. Vorbind de venirea lui Mesia, aceştia subliniază faptul că pacea se va înfăptui în mod deplin, întrucât vor dispărea cei ce se obişnuiseră să ridice sabia asupra semenilor lor şi să le curme viața. Ca şi profetul Isaia, proorocul Miheia prevesteşte instaurarea păcii, când va veni Mesia iar acest adevăr îl exprimă prin prefacerea săbiilor şi lăncilor în unelte pentru lucrarea câmpului şi prin împărțirea dreptății la neamurile puternice (Miheia 4, 3). În zilele lui Mesia se va realiza visul omenirii pentru pace, iar acest lucru îl exprimă foarte sugestiv profetul Miheia prin cuvintele: "fiecare va sta liniştit sub vița şi smochinul lui şi nimeni nu-i va înfricoşa" (Miheia 4, 4). Instaurarea păcii aduce linişte şi viață prosperă, omul putând, fără nici o frică de moartea declanşată de cei păcătoşi, să-şi asigure existența şi să contribuie la dezvoltarea societății pe plan material şi spiritual. Fiind legată de venirea lui Mesia, pacea este în acelaşi timp şi o concordanță importantă în actul mântuirii, jertfa Mântuitorului Hristos culminând cu împăcarea omenirii cu Dumnezeu.

Ideea de pace la profeții mici este pusă în legătură cu înfruntarea Mântuitorului numit în celelalte scrieri canonice "Domn al păcii" (Isaia 9, 5), Care va încheia un Legământ veşnic de pace (Ieremia 32, 40; Iezechiel 34, 25). După profeții mari, realizarea ei

deplină va fi în epoca mesianică, când va dispărea ura dintre oameni şi va-domni spiritul de armonie şi de încredere între ei. Previziunile aghiografilor despre pace sunt sporite de cuvintele profeţilor mici care anunţă foloasele şi necesitatea ei în viaţa oamenilor. Orice om de bună credinţă doreşte linişte şi bună înţelegere între semeni, pentru ca, în felul acesta, să nu mai existe nici o frică de moarte provocată de cei cu cugetele întunecate de păcat.

Profeţii mici vorbind despre pace, o pun în contextul profeţiilor mesianice, prevestirile lor, fiind indirect legate de numele lui Mesia, pe care celelalte scrieri canonice îl desemnează cu acest cuvânt nobil şi iubit de întreaga omenire dornică de viaţă şi de propăşire materială şi spirituală, condiţie indispensabilă încercărilor omului de a cunoaşte mai multe taine ale naturii şi a fi mereu capabil de a o înfrumuseţa şi a fi utilă intereselor sale superioare. În viziunile lor, profeţii acordă şi ei o importanţă deosebită ideii de pace, pe care o văd realizată în deplinătatea ei, tot în vremea lui Mesia. Vorbind de slava celui de al doilea templu, profetul Agheu precizează că, în locul acesta sfânt va sălăşlui pacea, prevestind astfel misiunea pacificatoare a Fiului lui Dumnezeu, Care va împăca omenirea cu Dumnezeu, activitatea Sa fiind încredinţată şi continuată de Biserică. Propovăduind pacea adevărată, Biserica va determina toate popoarele să o aprecieze şi să o urmeze, ceea ce, în mod simbolic, exprimă acelaşi profet când zice că toate neamurile vor veni cu lucruri de preţ în casa Domnului (2, 7).

Pacea mesianică nu este rezultatul unei victorii în luptele dintre popoare, ci biruinţa Mântuitorului Hristos împotriva diavolului; de aceea Fiul lui Dumnezeu a fost respins de contemporanii Săi, deoarece Îl aşteptau să-i elibereze de sub stăpânirea romană, identificând duşmanul nevăzut cu cel văzut. Caracteristica acestei păci este universalitatea şi forta ei spirituală asupra răului, cauza nenumăratelor discordii dintre oameni şi a războaielor pustiitoare. Ea devine o simplă teorie despre felul cum trebuie să se comporte în viaţă cineva, dacă nu este urmată; de aceea Mântuitorul Hristos în cuvântarea de la Cina cea de Taină, vorbeşte de acest dar preţios

pentru omenire, pe care îl lasă Sfinţilor Apostoli (Ioan 14, 27). De asemenea, universalitatea ei (Zaharia 10) nu se bazează pe forţa fizică, motiv pentru care, toate popoarele se bucură de deplină libertate şi egalitate înaintea lui Dumnezeu, Cel ce a trimis pe Fiul Său, Unul născut în lume, ca să mântuiască pe toţi oamenii indiferent de apartenenţa lor etnică.

Având izvorul în Iisus Hristos, pacea este un lucru necesar trăirii creştine adevărate şi, în acelaşi timp, o condiţie indispensabilă pentru dobândirea mântuirii. Urmarea ei înseamnă trăirea învăţăturii pe care a adus-o în lume Fiul lui Dumnezeu - Domn al păcii, de aceea, cei ce o încălcă se împotrivesc lui Dumnezeu şi vor avea parte de ura pustiitoare de vieţi omeneşti. După felul cum se pronunţă profeţii mici în cuvântările lor, rezultă că pacea mesianică nu are hotar şi e de folos tuturor celor ce cred în Dumnezeirea lui Iisus Hristos.

Cea mai mare binecuvântare pentru omenire este pacea realizată de Mesia, Care va nimici "carele din Efraim, caii din Ierusalim şi arcul de război" (Zaharia 9, 10). Ea se va instaura în sufletele credincioşilor şi le va înmuia învârtoşarea inimii lor, căutând pe Domnul, izvorul vieţii, Cel ce a făcut cerul şi pământul (Amos 5, 5-8). Rodnicia ei va fi asigurată de renunţarea liberă a oamenilor de a mai purta războaie, armele de luptă utilizându-le în scopuri paşnice (Miheia 4, 3).

Înfăptuirea şi urmarea păcii este o chemare generală a aghiografilor Vechiului Testament, la care şi-au adus contribuţia profeţii mici, propovăduitori neînfricaţi ai armoniei dintre om şi Dumnezeu, dintre om şi semenii săi. Aceşti autori sfinţi, criticând nedreptăţile sociale din vremea lor, nu trec cu vederea îndemnul de a căuta pacea cu aproapele şi cu Dumnezeu. Îndemnul lor la pace a devenit o permanentă chemare pentru cei ce ascultă de poruncile dumnezeieşti pătrunse de spiritul bunei convieţuiri cu aproapele şi al bunelor relaţii cu Dumnezeu.

e) Comportarea morală (Osea, 4, 2)

Potrivit predicii profeților mici, înaintea lui Dumnezeu nu are nici o valoare formalismul, aparența, ci comportarea morală, corespunzătoare adevăratei cinstiri a lui Dumnezeu. Predica lor urmăreşte prin această manifestare interioară realizarea idealului dreptății sociale şi, totodată, îndepărtarea de actele idolatre de care s-au făcut vinovați, în primul rând, conducătorii spirituali ai politicii din Regatul de nord şi din cel de sud. Cultul şi dreptatea socială se condiționează reciproc şi manifestarea lor sănătoasă trebuie să aibă la bază credința monoteistă, prin care credincioşii păstrează atât legământul, cât şi poruncile divine. Importanța păstrării credinței curate care se reflectă în comportarea morală, o subliniază profetul Osea când, cu părere de rău, zice despre contemporanii săi că nu mai ascultă de Dumnezeu, nici nu mai au sentimente de dragoste față de El şi nici nu mai vor să-i cunoască învățătura Lui (Osea 4, 2). Sesizarea sa vizează tocmai îndatorirea poporului de a da dovadă de comportare morală înaintea lui Dumnezeu. Infidelitatea față de Dumnezeu este cauza decăderii celor două regate iudaice care au fost influențate de imoralitatea țărilor cu care au venit în contact.

Păstrarea curăției morale este siguranță adevăratei cinstiri a lui Dumnezeu, după cum încălcarea ei a dus la dezordinea moral-socială şi la înstrăinarea de Dumnezeu. În istoria lui Israel, cei ce n-au avut o comportare morală demnă au fost chiar persoanele responsabile cu asigurarea dreptății şi ordinii în societatea israelită. Aceştia au influențat poporul, care n-a avut o comportare morală satisfăcătoare pe care profeții au condamnat-o cu promptitudine şi i-a prevestit ducerea în robie. Din cauza lor, poporul n-a mai avut forța morală de a crede într-un singur Dumnezeu şi a împlini voia Lui, ci s-a luat după credințe deşarte şi bazate pe imoralitate.

Comportarea morală este girul curăției vieții religios-morale, pe care profeții au recomandat-o cu ardoare contemporanilor, sfatul lor fiind valabil pentru păstrarea nealterată a credinței şi vieții creştine.

Bibliografie

- Pr. Mircea Basarab, *Cartea profetului Amos*, în "S.T.", an XXXI (1979), nr. 5-10.
- G. Fohrer, *Die Propheten des Alten Testaments*, Cütersloh, 1974.
- J. H. Gailey, *Micah, Nahum, Habakkuk, Zephaniah Haggai, Zahariah, Maleahi*, Toronto, 1962.
- Pr. Prof. N. Neaga, *Valoarea socială a Vechiului Testament*, Sibiu, 1929.
- At. Negoiță, *Metoda misionară a profeților V. Testament*, Bucureşti, 1936.
- V. Tarnavschi, *Profetul Agheu*, Cernăuți, 1910.

EXEGEZA UNOR TEXTE DE DOCTRINĂ DIN CĂRȚILE PROFEȚILOR MICI; POSTUL CEL ADEVĂRAT (ZAHARIA 7, 4-6, 9-10), CINSTIREA SFINȚILOR ŞI A SFINȚILOR ÎNGERI (SOFONIE 1, 5); IERTAREA PĂCATELOR (IOIL 2, 19; ZAHARIA 1, 3; MALEAHI 3, 7), PRACTICA JURĂMÂNTULUI (ZAHARIA 8, 17)

Învățătura creştină şi practica sa cultică are la bază texte scripturistice din Vechiul şi Noul Testament, precum şi mărturii patristice. Între dovezile scripturistice se numără şi textele din cărțile profeților mici privind postul cel adevărat, cultul sfinților îngeri, iertarea păcatelor şi practica jurământului. Respectarea lor asigura păstrarea unității de credință şi garantează continuitatea în înțelegerea corectă a textelor Sfintei Scripturi, răstălmăcită de cei ce vor să-şi impună mentalitatea lor în locul gândirii autorilor sfinți luminați de harul divin.

a) Postul cel adevărat (Zaharia 7, 4-6, 9-10)

Ca mesageri ai voii divine, profeții au îndemnat pe contemporanii lor la păstrarea cu fidelitate a tuturor preceptelor divine, inclusiv legea veşnică a postului (Levitic 16, 29). Urmarea lor duce la menținerea legăturii cu Dumnezeu şi au un efect benign în viața moral-socială. Atât profeții mari, cât şi profeții mici au acordat o importanță majoră adevăratului post, deoarece el constituie una din formele sănătoase de păstrare a credinței şi a purității morale în sânul lui Israel.

Postul adevărat, rânduit de Dumnezeu implică o comportare spirituală a credinciosului şi acest lucru îl indică chiar denumirea sa de "a smeri sufletul" (Levitic 23, 32), expresie care ne arată că el ajută pe om să revină şi să păstreze relațiile sale cu Dumnezeu. După unii Sfinți Părinți, originea postului ar fi porunca divină dată lui Adam şi Eva de a nu mânca din pomul cunoştinței binelui şi răului. Protopărinții neamului omenesc n-au respectat porunca divină,

pierzând astfel legătura harică cu Dumnezeu şi dreptul de a mai rămâne în rai.

Ca instituție divină, postul ajută pe om să nu se îndepărteze, ci să se apropie de Dumnezeu. De aceea, apare în Vechiul Testament ca Lege veşnică care trebuia respectată ca şi celelalte precepte dumnezeieşti, cel vinovat de încălcarea lui fiind pedepsit cu moartea (Levitic 23, 29-30). El este un act de cinstire a lui Dumnezeu, de aceea, a fost încadrat în ziua de 10 Tişri, când se făcea adunare sfântă şi se aducea arderea de tot pentru curățirea păcatelor. În această zi a lunii a 7-a din calendarul iudaic, este prevăzut postul care însemna smerirea sufletului, pentru ca fiecare israelit să se poată curăți de păcatele personale, în urma aducerii jertfei expiatoare de la locaşul sfânt (Levitic 23, 28). Menținerea postului în timpul zilei de 10 Tişri, scoate în evidență importanta lui în pregătirea credinciosului pentru a dobândi iertarea păcatelor şi împăcarea cu Dumnezeu.

În spiritul învățăturii mozaice despre post se pronunță şi profeții, care îndeamnă poporul să nu-l reducă la formalism, adică la nişte restricții voluntare de la anumite mâncăruri şi băuturi, neglijând comportarea sa morală care stă la baza bunelor raporturi cu aproapele şi Dumnezeu. După îndemnul lor, cel mai important lucru în ținerea postului este smerirea sufletului şi săvârşirea actelor bune (Isaia 58), călăuza dreaptă spre Dumnezeu, izvorul de apă vie care nu seacă niciodată (Isaia 58, 11).

Înțelesul general al expresiei ebraice de "a smeri sufletul" este acela de a asculta de Dumnezeu şi de a fugi de păcatul mândriei, din cauza căruia, omul se îndepărtează de Ziditorul său şi face rele în lume. Postul adevărat e un mijloc de a restabili legătura cu Dumnezeu, de a răspunde la chemarea la viață a lui Dumnezeu şi de a cultiva spiritul de sfințenie în viața umană. Valoarea şi eficiența lui se arată numai dacă se dă prioritate trăirii spirituale şi nu este redus la un regim alimentar pentru trup, rețetă care are în vedere exclusiv partea materială şi neglijează sufletul. Utilitatea lui este de a-l pune pe om în legătură cu Dumnezeu, nu cu natura, aşa cum au

făcut cei ce s-au abținut de la anumite mâncăruri şi au uitat de comportarea lor morală. Oprirea omului de la rău este idealul celui ce ține post şi acest lucru a fost subliniat de profeții mari şi mici. În felul acesta, omul credincios împlineşte voia divină.

Pe lângă expresia de "a smeri sufletul" care defineşte pe scurt rostul postului în viața religios-morală, aghiografii Vechiului Testament mai folosesc şi cuvântul "țom" care redă sensul general de abținere a omului de la ceva. Acest cuvânt se întâlneşte şi în scrierile profeților mici, în special la profetul Zaharia care condamnă postul (țom) fățarnic, neconform cu partea interioară a omului, ci potrivit cu abținerea trupului de la anumite mâncăruri şi băuturi. Un astfel de post este lipsit de o trăire spirituală necesară în păstrarea legăturii cu Dumnezeu şi, nu poate fi socotit un act de cinstire a lui Dumnezeu. Formalismul acestui post îl demască profetul când reproşează celor eliberați din robia babiloniană că din cauza robiei de 70 de ani iar nu dintr-o pornire lăuntrică, au sporit numărul zilelor de postire. În loc să țină postul rânduit de Lege la 10 Tişri, luna a 7-a a fiecărui an, ei l-au repetat şi în lunile a 4-a, a 5-a şi a 10-a din calendarul iudaic (7, 5;8,19). Sesizând acest lucru, profetul atrage atenția contemporanilor săi asupra rostului înalt al postului, care nu înseamnă numai oprirea de la mâncare şi băutură (Zaharia 7, 5-6). La acest act de cinstire a lui Dumnezeu nu trebuie să se omită săvârşirea actelor de dreptate şi de îndurare față de aproapele, văduve sau orfani (Zaharia 7, 9-10). Contemporanilor săi le reamintește de neascultarea strămoşilor dinaintea robiei babiloniene, când refuzau să asculte pe trimişii lui Dumnezeu. Aceia s-au comportat cu îndărătnicie şi şi-au astupat urechile lor la îndemnul profeților de a împlini voia Domnului şi de a nu reduce postul la reținerea de la mâncare, uitând de poruncile dumnezeieşti. Din cauza formalismului în respectarea normelor divine şi-au atras pedeapsa lui Dumnezeu, fiind împrăştiati printre neamuri, iar țara lor fiind pustiită (Zaharia 7, 11-14).

Recomandarea şi chemarea profetului Zaharia la respectarea postului bineplăcut înaintea lui Dumnezeu, subliniază importanța lui în viața religios-morală a contemporanilor săi. Cuvintele sale se

adresează tuturor generațiilor, indiferent de timpul când trăiesc, cunoscut fiind faptul că postul este indispensabil vieții religios-morale şi el mijloceşte legătura omului cu Dumnezeu, fiind, totodată, şi un act de cinstire a întregii firi umane "trup şi suflet" față de Creatorul său. Îndemnul său va fi încălcat de cei ce, în vremea Mântuitorului Hristos, reduceau postul numai la abținerea trupului de la unele mâncăruri, de aceea Fiul lui Dumnezeu îi numeşte fățarnici care îşi smolesc fețele ca să-i vadă cei din jurul lor (Matei 6, 16). Fățarnicii minimalizează sau falsifică importanța postului despre care Mântuitorul Hristos spune că este o armă puternică a omului împotriva duhurilor necurate (Matei 17, 21).

Aşadar, postul este un act de cinstire a lui Dumnezeu şi el nu trebuie redus numai la partea lui materială, ci trebuie să aibă şi un evident caracter spiritual, adică să angajeze şi comportarea morală a celui ce-l ține. Grăitoare sunt cuvintele profetului Zaharia, în contextul celor spuse de el despre postul adevărat: "dar iubiți adevărul şi pacea" (Zaharia 8, 19). Îndeplinind aceste condiții, postul contribuie la păstrarea legăturii permanente cu Dumnezeu "Izvorul vieții, Cel ce este mult milostiv şi cere întoarcere la El din toată inima" (Ioil 2, 12).

b) Cinstirea sfinților şi a sfinților îngeri (Sofonie 1, 5)

Cinstirea sfinților şi a sfinților îngeri are temeiuri scripturistice şi patristice şi, în acelaşi timp, confirmă învățătura despre nemurirea sufletului, desprinsă din mărturiile Sfintei Scripturi şi ale Sfinților Părinți. Atât cultul sfinților, cât şi al sfinților îngeri, contribuie la îmbogățirea vieții religios-morale, la păstrarea dreptei credințe descoperite prin lucrarea harului dumnezeiesc persoanelor alese de Dumnezeu şi la sporirea nădejdii în ajutorul lor pentru mântuirea celor de pe pământ care îi invocă în rugăciunile lor.

Lucrarea harului dumnezeiesc în lume o confirmă persoanele care au fost înzestrate în viața pământească cu daruri şi puteri speciale dovedite prin săvârşirea minunilor. Pentru vrednicia lor,

Biserica îi cinsteşte înscriindu-le numele în calendar şi închinându-le slujbe speciale de sărbătorire a lor. Ei sunt prietenii ai lui Dumnezeu, personalităţi spirituale, care au avut o credinţa fermă în Creatorul lumii şi au dovedit o comportare morală statornică.

În Vechiul Testament, găsim nenumărate persoane prin care a lucrat puterea lui Dumnezeu. Astfel, Moise, prin puterea lui Dumnezeu, a săvârşit mai multe minuni înaintea lui Faraon (Ieşirea 4, 11), a despărţit apele Mării Roşii ca să treacă poporul lui Israel ca pe uscat (Ieşirea 14), a scos apa din stâncă pentru israeliţii însetaţi pe când mergeau spre pământul Ţării Sfinte (Ieşirea 17, 6; Numeri 20, 8-11). Aceeaşi putere dumnezeiască va lucra ulterior şi prin proorocul Ilie, care săvârşeşte multe minuni şi învia pe fiul văduvei din Sarepta Sidonului (III Regi 17, 17-23; 18, 36-38). Ucenicul său, Elisei, se învredniceşte de puterea dumnezeiască, cu care a vindecat de lepră pe Neeman (IV Regi 5, 9-14); cunoaşte gândul ascuns al lui Ghiezi (IV Regi 5, 20-27) sau învie pe fiul Sunamitencei (IV Regi 4, 25-35). Mărturii scripturistice în acest sens sunt multe şi la acestea mai adăugăm faptul că cei aleşi ai lui Dumnezeu au fost cinstiţi de oameni, în mod deosebit. Spre exemplificare amintim pe proorocul Ilie, cinstit într-un chip deosebit de Obadia (III Regi, 18, 7), ceea ce va face şi femeia sunamiteancă, care se va închina proorocului Elisei, pentru că i-a inviat fiul (IV Regi 4, 32-36).

Cinstirea sfinţilor are nenumărate temeiuri vechitestamentare care confirmă învăţătura şi practica bisericească. Venerarea lor dovedeşte puterea harului dumnezeiesc şi, în mod indirect, confirmă adorarea lui Dumnezeu, ceea ce nu contravine cu primele porunci ale Decalogului, prin care este condamnată idolatria (Ieşirea 20, 3-5); Deuteronom 5, 7-9). Închinarea care li s-a făcut dreptilor din Vechiul Testament nu a fost un act de idolatrie, deoarece însăşi persoanele în cauză care erau investite cu puteri deosebite ale harului dumnezeiesc, nu acceptau încălcarea primelor porunci ale Decalogului. Aceşti aleşi ai lui Dumnezeu au fost pe deplin conştienti că închinarea care li s-a acordat de cei miluiţi de ei nu se datora propriilor lor puteri, ci darului dumnezeiesc, ei fiind numai nişte

mijlocitori ai puterii divine. N-au refuzat această închinare, deoarece ştiau că ea se îndreaptă către Dumnezeu şi este un prilej de preamărire a divinităţii. Dacă închinarea lor avea în vedere adorarea lui Dumnezeu, aceasta nu trebuie confundată cu idolatria, acea falsă credinţă despre Dumnezeu născocită de cei ce au divinizat natura. Aleşii lui Dumnezeu nu acceptau o astfel de închinare, ceea ce înseamnă că actul cinstirii lor vizează tocmai manifestarea puterii dumnezeieşti în lume.

Aghiografii Vechiului Testament mai menţionează, pe lângă cinstirea oamenilor aleşi ai lui Dumnezeu şi venerarea puterilor cereşti, lumea îngerilor buni care au o dublă misiune, una privind relaţia cu Dumnezeu, cealaltă având în vedere raportul ei cu lumea văzută. În relaţia lor cu Dumnezeu, îngerii sunt în permanenta comuniune cu Creatorul, văd-pururea faţa lui Dumnezeu (Matei 18, 10), iar în raport cu oamenii, ei le fac cunoscută voia divină şi descoperă cele viitoare. Prin mijlocirea sfinţilor îngeri se vesteşte naşterea lui Isaac (Facere 18, 10-14), pieirea Sodomei şi Gomorei (Facere 18, 20-32) sau naşterea lui Samson (Judecători 13, 6-7). Tot prin ei, Dumnezeu săvârşeşte minuni ca salvarea profetului Daniel din groapa cu lei (Daniel 6, 23) sau mai înainte, a lui Lot cu familia sa, înainte de distrugerea Sodomei (Facere 19, 15-16). Manifestarea stării lor de sfinţenie şi bunătate faţă de oameni, a determinat pe aceştia să vadă în ei nişte slujitori adevăraţi ai lui Dumnezeu, de aceea i-au chemat în rugăciunile lor şi li s-au închinat (Iosua 5, 13-15; Judecători 13, 20; I. Paral. 21, 16).

Temeiurile vechitestamentare despre cinstirea sfinţilor şi a sfinţilor îngeri stau la baza învăţăturii şi practicii cultice a Bisericii care a rânduit zile speciale pentru venerarea lor. La Sinodul VII Ecumenic, Sfinţii Părinţi au stabilit, potrivit cuvintelor Mântuitorului şi ale profeţilor Legii vechi, că fiii Bisericii au datoria de a cinsti şi mări pe sfinţi şi pe Sfinţii Îngeri şi a cere mijlocirea lor, întrucât aceştia pot să ne facă bineplăcuţi lui Dumnezeu.

Ca şi cinstirea sfinţilor şi venerarea îngerilor nu este un act de idolatrie, deoarece aceştia nu sunt plăsmuiri ale imaginaţiei omeneşti,

ci creaturi ale lui Dumnezeu. Dacă această cinstire a îngerilor era un act de idolatrie, atunci Moise nu mai accepta aşezarea celor doi heruvimi pe chivotul Legii sau brodarea chipului lor pe obiectele de la cortul sfânt (Ieşirea 25, 18-22; 26, 31, 36, 8).

Mântuitorul Hristos n-a interzis cinstirea Sfinţilor şi a Sfinţilor Îngeri care sunt mijlocitori între om şi Dumnezeu. El Însuşi numeşte pe Sfinţii Apostoli "prietenii Mei" (Ioan 15, 14) şi pe Sfinţii Îngeri păzitori ai fiecărui credincios, care Îl vor înconjura când va veni a doua oară întru slavă la judecata de apoi (Matei 18, 10; 25-31). Numeroasele anghelofanii din Vechiul Testament şi Noul Testament, dacă erau un prilej de cădere în idolatrie erau oprite de Dumnezeu.

Profeţii au apărat dreapta credinţă şi au condamnat idolatria, care nu este confundată cu cinstirea persoanelor alese de Dumnezeu şi cu Sfinţii Îngeri. Ei îndeamnă poporul să respecte credinţa în unicul şi adevăratul Dumnezeu, condamnând orice act de manifestare a idolatriei. Un păstrător fidel al dreptei credinţe este şi profetul Sofonie care condamnă pe cei ce divinizează "oştirea cerului", adică se închină aştrilor "soare, lună, stele" şi nu lui Dumnezeu (Sofonie 1, 5). Contemporanii săi erau influenţaţi de cultele păgâne idolatre sau venerau forţele naturii sau aştrii care în acest context, nu pot fi îngeri, ci chipuri cioplite. În acest context, nu este vorba de îngeri, întrucât Dumnezeu nu putea să spună profetului să interzică israeliţilor venerarea lor, atâta timp cât ei au fost creaţi prin puterea cuvântului Său (Facere 1, 1; Ps. 148, 1-5) şi vesteau voia Sa în lume, slujind oamenilor drepţi şi credincioşi (Ps. 33, 7; 90, 10-11). Îngerii nu sunt nişte ficţiuni, ci făpturi spirituale create de Dumnezeu, de aceea, profetul nu se referă la ei, ci la aştrii divinizaţi de lumea idolatră. Aceste creaturi raţionale cunosc soarta evreilor duşi în exil şi se roagă pentru izbăvirea lor (Zaharia 1, 12-13); ei sunt înzestraţi de Dumnezeu cu înţelepciune, ca să ştie cele ce se petrec pe pământ (II Regi 14, 20), iar profetul Daniel primeşte de la Îngerul Gavriil dezlegarea vedeniei despre împlinirea celor 70 de săptămâni de ani care vor trece până la venirea Mântuitorului Hristos (9, 21-27).

Prin urmare, în lumina Vechiului Testament, cinstirea sfinţilor şi a sfinţilor îngeri este confirmată de profeţi şi, pe baza mărturiilor ei, Biserica şi-a stabilit învăţătura şi practica sa cultică.

c) Iertarea păcatelor (Ioil 2, 19; Zaharia 1, 3; Maleahi 3, 7)

Unitatea Sfintei Scripturi se desprinde şi din prezicerile profeţilor despre iertarea păcatelor; păcate de care voia să scape omul Legii vechi ca să revină la starea paradisiacă de virtute şi comuniune cu Dumnezeu. În cărţile canonice ale Vechiului Testament sunt consemnate multe texte privind necesitatea, componentele şi lucrarea harică a Tainei mărturisirii pe care "la plinirea vremii" o va institui Mântuitorul Hristos şi o va încredinţa Bisericii ca să cureţe de păcatele personale pe toţi cei ce au greşit după primirea Sfântului Botez. Elementele sale prefigurative se întâlnesc şi în scrierile profeţilor mici care, în consens cu ceilalţi aghiografi vechitestamentari, consideră iertarea păcatelor una din condiţiile esenţiale de întoarcere a omului păcătos la Dumnezeu; întoarcerea de la păcate presupune un act de pocăinţă răsplătit cu binecuvântarea divină şi care echivalează cu o jertfă nesângeroasă înaintea lui Dumnezeu (Ioil 2, 14). Păcatele poporului se şterg prin căinţa preoţilor, care în numele Sfant ău trebuie să ceară milostivirea lui Dumnezeu, Care se îndură de el şi îl răsplăteşte cu bunuri materiale (Ioil 2, 16-19). La chemarea lui Moise, fratele său Aaron, vinovat de greşeala poporului de a face viţelul de aur şi-a mărturisit păcatul, dobândind iertare de la Dumnezeu (Ieşirea 32, 21-26). Pentru iertarea acestui păcat mare s-a rugat Moise, cerând cu insistenţă izbăvirea lui şi continuarea drumului spre Ţara Sfântă (Ieşirea 32, 30-34).

Conform prevederilor legii mozaice, orice om care a căzut în păcat trebuia să-l mărturisească înaintea preotului aaronit, iar acesta îl curăţea (Levitic 5, 13). Actul mărturisirii păcatelor era însoţit de aducerea jertfei sângeroase şi nesângeroase (Levitic 5, 6-13). În perioada vechitestamentară exista o dublă mărturisire, una personală şi alta publică, ambele săvârşindu-se ca urmare a încălcării poruncilor

divine. Ultima mărturisire se făcea de către o persoană în numele poporului care căzuse în idolatrie, apostazie, răcirea credinței. De obicei, profeții sau arhiereul la 10 Tișri făceau această mărturisire publică (Levitic 16; Ieremia 14, 20; Daniel 2, 18).

Iertarea păcatelor a fost totdeauna un remediu împotriva fărădelegilor și o mărturie sigură a dragostei divine care se revarsă peste cei ce caută o viață curată și în frică de Dumnezeu. În Vechiul Testament ea a fost încredințată de Dumnezeu oamenilor care aveau o responsabilitate în sânul poporului lui Israel față de Iahve. Astfel Iosua, în calitatea sa de conducător al israeliților, a primit mărturisirea lui Acan, care își însușise pe nedrept o parte din prada de război (Iosua 7, 20) sau regele Saul spune lui Samuel păcatul pe care l-a săvârșit și s-a închinat după aceea lui Dumnezeu (I Regi 15, 24-31). Specificul mărturisirii păcatelor în fața oamenilor aleși ai lui Dumnezeu se păstrează și în scrierile profeților mici. Aceștia, în numele lui Dumnezeu, cheamă poporul la pocăință, pentru a recâștiga binecuvântarea divină (Zaharia 1, 3). Prin glasul lor, Dumnezeu Savaot, cere celor eliberați din robia babiloniană să nu mai cadă în păcate, ci să se întoarcă către Dumnezeu, ceea ce presupune un act de îndreptare al lor pe drumul poruncilor divine care îi duce la săvârșirea binelui și la eliminarea neînțelegerilor și suferințelor din mijlocul lor. Revenind în patria lor, israeliții - în majoritate cei din Iuda și Levi, sunt îndemnați spre pocăință și frică de Dumnezeu, condiții absolut necesare în păstrarea relațiilor cu divinitatea. Întoarcerea spre Dumnezeu este chemarea permanentă a profeților adresată fiilor lui Israel ca să se pocăiască, este cale cea netedă și dreaptă care duce la împărăția cerurilor, așa cum va vesti ulterior Sfântul Ioan Botezătorul contemporanilor săi pe care-i boteza în apa Iordanului și le ierta păcatele ca să fie vrednici de primirea Mântuitorului Hristos.

Noțiunea de pocăință își păstrează sensul de întoarcere atât în cărțile istorice, cât și în cărțile profeților mici.

De aceea, omul când renunță la păcat se spune că el s-a hotărât să se întoarcă spre Dumnezeu, ascultând și împlinind

poruncile Sale (Maleahi 3, 7). Îndepărtarea de poruncile divine a făcut pe fiii lui Israel să cadă în idolatrie și să încalce curăția vieții morale. De aceea, recunoașterea acestor abateri grave față de Dumnezeu este un act de pocăință și de recâștigare a binecuvântării divine. Ascultând de poruncile dumnezeiești, omul nu mai este vinovat înaintea lui Dumnezeu și dovedește că este drept și nu trufaș (Maleahi 3, 19).

Caracterul tipologic al Vechiului Testament îl confirmă și textele profeților mici despre iertarea păcatelor care prefigurează Taina spovedaniei. Dacă, în cadrul Legii vechi, iertarea păcatelor stă la baza păstrării legământului dintre Iahve și Israel, care implică respectarea poruncilor divine, cu atât mai mult este necesar acest act în Noul Testament, în asigurarea comuniunii cu Iisus Hristos. Valoarea și necesitatea ei în Noul Testament o confirmă ridicarea actului de iertare a păcatelor la treapta de Taină instituită de Mântuitorul Hristos (Matei 16, 19; Ioan 20, 21-23) și încredințată Bisericii ca mijloc de sfințire a credincioșilor. Mântuitorul Hristos a săvârșit această Sfântă Taină, iertând păcatele tuturor celor care credeau în El, îi cereau ajutorul și, prin această manifestare a lor, își mărturiseau, totodată, și fărădelegile lor. Cei robiți de suferințe fizice sau sufletești odată cu mărturisirea păcatelor dobândesc nu numai iertarea lor, ci și înlăturarea neputințelor lor (Matei 20, 34; Marcu 7, 32-35; Luca 5, 12-13).

Iertarea păcatelor prevestită de profeții mici s-a împlinit întocmai în Noul Testament. Adevărata îndreptare sau întoarcere a omului către Dumnezeu, a adus-o prin jertfa Sa de pe Cruce Fiul lui Dumnezeu, Care, după Învierea Sa din morți, a dat Sfinților Apostoli puterea de a lega și dezlega păcatele oamenilor, putere care s-a transmis până astăzi, din generație în generație episcopilor și preoților, prin Taina hirotoniei. Iertarea păcatelor de către episcop sau preot, trebuie însoțită de căință sinceră pentru cele săvârșite și de hotărârea de a nu cădea iarăși în necurăția fărădelegilor. Respectând aceste condiții, credinciosul se vindecă de boala păcatului și se învrednicește de mântuirea sufletului său. Viața sa

religios-morală urcă pe culmi tot mai înalte al sfințeniei și este dominată de frumusețí spirituale.

d) Practica jurământului (Zaharia 8, 17)

Prin porunca a 3-a și a 9-a din Decalog, se interzice jurământul fals, întrucât nu este făcut în numele lui Dumnezeu și în vederea stabilirii adevărului. Luarea în deșert a numelui divin și depunerea mărturiei mincinoase împotriva aproapelui, reprezintă cele două aspecte negative ale jurământului adevărat rânduit de Dumnezeu pentru a încredința pe cineva că nu este mințit, ci i se spune adevărul (Ieșirea 22, 11). Tâlcuind prima poruncă din Decalog, autorul Pentateuhului învață pe conaționalii săi să cinstească numai pe Dumnezeu care i-a scos din țara Egiptului, să se teamă de El, să-I slujească și numai pe numele Lui să se jure (Deuteronom 6, 13). De aici rezultă că jurământul era un act de cult întrucât se invoca numele adevăratului Dumnezeu și acest lucru îl confirmă formele de practicare a lui (Facerea 31, 53); Judecători 8, 19; I Regi 14, 45 etc.). El se făcea pe numele lui Dumnezeu, Care era invocat de părțile în cauză drept martor. Mai târziu, părțile care depuneau jurământ mai invocau, pe lângă numele divin și făpturile lui Dumnezeu ori se jurau pe ele sau pe cel cu care vorbeau.

Fiind făcut pe numele lui Dumnezeu, jurământul trebuia să fie adevărat și drept, de aceea Legea oprea jurământul fals, neadevărat și nedrept, care trebuia să fie expiat de cei ce se făceau vinovați de cinstirea lui. El era considerat un lucru plăcut lui Dumnezeu, deoarece persoanele în cauză recunoșteau autoritatea și puterea dumnezeiască de a pedepsi neadevărul. Din Sfânta Scriptură aflăm că însuși Dumnezeu s-a jurat patriarhului Avraam și regelui David (Facerea 22, 16; Ps. 88, 4) și exemplul Său l-au urmat drepții Vechiului Testament, care i-au recunoscut sfințenia (Facerea 21, 23-24; 24, 2-9; I Regi 24, 22-23).

Din textele vechi testamentare se desprinde cu claritate deosebirea dintre jurământul drept, admis și poruncit de Dumnezeu

și cel strâmb pe care oamenii necredincioși îl comit când iau în deșert numele Domnului și nu mărturisesc adevărul, ci minciuna. În spiritul Legii mozaice despre respectarea jurământului s-au pronunțat și profeții mici, dând pildă în acest sens pe Domnul Savaot, Care își descoperă nemulțumirea față de faptele nelegiuite ale israeliților. Prin jurământul făcut de Sine Însuși, Dumnezeu Savaot comunică aleșilor Săi hotărârea Sa de a pedepsi pe cei nelegiuiți din semințía lui Iacob care vor pieri chiar dacă vor fi zece într-o casă (Amos 6, 8-9). Domnul Savaot se jură întru sfințenia Sa și transmite prin profeți poporului său hotărârea de a pedepsi pe cei ce comit acte de asuprire împotriva celor slabi și săraci (Amos 4, 1-21). Neascultarea seminției lui Iacob, a făcut ca Dumnezeu să se jure împotriva lor și să le spună că niciodată nu va uita faptele lor, nevrednice chemării dumnezeiești (Amos 8, 7). Urmașii lui Iacob n-au mai ținut seamă de jurământul făcut de Dumnezeu față de strămoșul lor Avraam (Facerea 22, 16), motiv pentru care și-au atras singuri pedeapsa divină.

În viața religios-morală, jurământul are un rol important, deoarece prin el se păstrează credința monoteistă, prin invocarea numelui lui Dumnezeu, pentru a stabili adevărul și a se întări spiritul de dreptate în societate. Încălcarea lui duce la pierderea legăturii omului cu Dumnezeu, la proliferarea minciunii, furtului, într-un cuvânt la toate formele de nedreptate socială, condamnate cu vehemență și de profeții mici. Astfel, falsul jurământ este înfierat de ei și în numele lui Dumnezeu condamnă pe cei ce se jură zeului Moloh și consideră că slăvesc pe Domnul (Sofonie 1, 5). Profeții postexilici insistă asupra faptului ca cei reîntorși din robia babiloniană trebuie să evite greșeala înaintașilor lor de a jura strâmb, pentru a evita blestemul și pedeapsa divină. Cel ce jură strâmb este asemănat cu cel ce fură, care nu va scăpa de judecata dreaptă a lui Dumnezeu (Zaharia 5, 3-4). Îndemnul categoric al profeților față de contemporanii lor este acela de a nu iubi jurământul strâmb, motivând că acesta, împreună cu fărădelegile împotriva aproapelui, sunt urâte de Dumnezeu (Zaharia 8, 17). Ei arată că cei ce jură strâmb se asociază cu oamenii răi care asupresc pe simbrias, văduvă, orfan, străin sau fac vrăjitorie, fapte nedemne

pentru cei ce cred în Dumnezeu, izvorul vieții, dreptății, adevărului, binelui, egalității, libertății tuturor ce au o origine comună în Adam şi Eva (Maleahi 3, 5). Falsul jurământ nu rezistă în fața oamenilor de bună credință, care trebuie să vadă în el mijlocul de confirmare a adevărului, având drept garanție a lui pe Dumnezeu. El își face loc în rândul celor ce n-au credință tare în Dumnezeu şi caută să acopere adevărul cu minciuna, comportare incompatibilă cu învățătura Sfintei Scripturi.

Necesitatea jurământului în vederea stabilirii şi mărturisirii adevărului, oamenii luând drept martor pe Dumnezeu, este confirmată nu numai în Vechiul Testament, ci şi în Noul Testament (Evrei 6, 16). În Noul Testament este, de asemenea, oprit şi condamnat jurământul fals, care nu stabileşte adevărul şi încurajează minciuna (Matei 5, 33-37). Textele scripturistice făcând deosebire între adevăratul şi falsul jurământ, creştinul e îndatorat să respecte şi să-l împlinească pe primul, iar pe al doilea să-l evite, pentru a nu fi slujitorul diavolului, tatăl minciunii şi al discordiei dintre oameni.

Bibliografie

- Pr. Prof. D. Belu, *Cinstirea sfinților în Biserica Ortodoxă*, în "Mitropolia Moldovei şi Sucevei", 1970, nr. 1-2.
- Pr. Prof. N. Chialda, *Cinstirea îngerilor*, în "Îndrumări misionare", Bucureşti, 1986.
- Idem, *Cinstirea sfinților*, în Îndrumări misionare, Bucureşti, 1986.
- Prot. Dr. P. Deheleanu, *Manual de Sectologie*, Arad, 1948.
- Mg. A. Manolache, *Un capitol de angheologie: creația, natura şi căderea*, în "Studii Teologice", an 1955, nr. 1-2.
- Prof. T. Popescu, *Doctrina Bisericii Ortodoxe despre cultul sfinților*, în "Studii Teologice", an 1953, nr. 5-6.

PIETATEA SI DREPTATEA

a) Consideralii asupra antropologiei veterotestamentare

"Omul născut din femeie are puține zile de trăit, dar se satură de necazuri. Ca floarea, el creşte şi se vestejeşte şi ca umbra el fuge şi e fără durată" (Iov 14, 1-2); "... omul e ca iarba; zilele lui ca floarea câmpului; aşa va înflori. Că vânt a trecut peste el şi nu va mai fi şi nu se mai cunoaşte locul său" (Ps. 102, 15-16).

Deşi rândurile de mai sus ne-ar îndreptăți pe bună dreptate să considerăm antropologia Vechiului Testament fiind bazată pe slăbiciunea firii umane şi pe ideea culpabilității protopărinților ca urmare a săvârşirii păcatului originar, privită însă în perspectivă, degajă un optimism debordant, în măsura în care autorii cărților sacre întrevăd un viitor plin de speranțe.

În mijlocul lumii create, existenta omului este singulară. Valoarea sa extraordinară este subliniată de accentuata demarcație valorică pe care cartea Genezei o aşază între persoana adamică şi restul creației: chemându-l pe primul om să pună nume potrivit cu firea lor viețuitoarelor create, Dumnezeu a văzut că între ele nu era nici una care să-i fie omului pe potrivă (Facere 2, 20).

Superioritatea omului, rezultată din actul genezei, starea sa de "apogeu al creației"[1] şi de "model după care Dumnezeu să-şi restructureze chipul, întreaga fire"[2] l-a făcut pe împăratul - cântăreț să exclame în sonoritățile inegalabile ale psalmilor: "Ce este omul că-ți amintești de el? sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? L-ai micşorat cu puțin față de îngeri; cu mărire şi cu cinste L-ai încununat, L-ai pus pe dânsul peste lucrul mâinilor Tale. Toate le-ai supus sub picioarele lui" (Ps. 8, 4-6).

---

[1] Oliver Clement, Questions sur l'homme, editions Stock, Paris, 1973, p.45.

[2] Pr. prof. Ioan G. Coman, Spirit umanist şi elemente de antropologie în gândirea patristică, Studii Teologice, XXI (1970), nr. 5-6, 6. 357.

La crearea sa, omul a fost împodobit cu "frumosul sublim"[3], ceea ce a conferit firii sale un caracter împărătesc. Nimic mai adevărat în această privință decât rândurile scrise de Părinții Bisericii; potrivit lor, omul, apreciat sub raportul duratei şi al rezistentei elementelor materiale ale ființei sale, nu e aproape nimic; dar dacă se ține seama de Creatorul său şi de lucrarea prin care Acesta i-a dat existenta, el e ceva mare[4]. El a fost creat la sfârşit, după celelalte ființe, pentru că era necesar să fie pregătită mai întâi împărăția şi apoi să intre în ea împăratul ei[5].

Fără îndoială că, ontologic, toate celelalte viețuitoare sunt sub limita umanului. Dumnezeu l-a creat pe om participând activ la modelarea trupului său (Facere 1, 20) şi i-a imprimat în ființă trăsăturile chipului Său: "Şi l-a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut" (Facere 1, 26-27). Iată, deci, că deşi omul, prin trupul său se aseamănă celorlalte viețuitoare - sau, cel puțin, unora - prin suflet poartă în sine chipul lui Dumnezeu care "înnobilează ființa umană şi îi amplifică valoarea"[6]

Raportându-ne la cuvântul Scripturii, am putea spune că toată creația adusă la existență de către Dumnezeu este - într-o anumită măsură - purtătoare a chipului bunătății Sale: „Şi a privit Dumnezeu la toate câte făcuse şi iată erau bune foarte" (Facere 1, 31). Alături de dragostea începătoare, plinitoare şi desăvârşitoare a creației, bunătatea este un atribut esențial al Ființei dumnezeieşti. Bună fiind şi purtând în sine caracteristicile bunătății divine, existența creată devine sigiliul acestei bunătăți imprimat în natura sa.

Spre deosebire însă de restul creaturilor, omul posedă în sine, în mod unic o complexitate de alte însuşiri, pe care numai Însuşi Creatorul le reflectă în grad absolut. Rațiunea şi libertatea cu care Dumnezeu a înzestrat pe om, face din ființa adamică stăpânul şi conducătorul lumii, distanțându-l de făpturile neînsuflețite, apropiindu-l de Cel ce l-a creat şi creând o nouă dimensiune a

[3] Idem.

[4] Pseudo Vasile cel Mare, Despre crearea omului, II, 1, P.G., XXX, 40C.

[5] Sfântul Grigore de Nyssa, Despre crearea omului, 2, P.C., XLIV, 132D.

[6] Oliver Clement, op. cit. p. 41.

spiritului uman: dimensiunea slujirii, a responsabilității omului în raport cu lucrarea de "rezidire a lumii".

Desi după trup omul aparține lumii materiale, nu este limitat de ea ci o stăpâneşte; destinul său este de a spiritualiza materia şi a moşteni cerul. Omul depăşeşte cadrele vechii sale definiții, care, considerându-l "microcosmos", îl mărginea între cer şi pământ şi este condus în veşnicia lui Dumnezeu. Este plasat întotdeauna față de Dumnezeu în stare de chemare supranaturală şi prin prisma istoriei mântuirii este considerat fiu al Său. În acest caz, viața şi faptele lui iau valoare numai raportate la Dumnezeu[7].

Aşa cum subliniază un gânditor creştin al secolului nostru, dintre toate creaturile, numai omul este posesorul unei forme de viață superioară [8]. Ca dar de la Dumnezeu, viața omului are o importanță covârşitoare. În desfăşurarea ei se întruchipează planul lui Dumnezeu în legătură cu lumea. Dumnezeu a hotărât ca omul să trăiască în lume şi să devină forța care să o dinamizeze. Omul nu se află, prin urmare, la întâmplare în această lume. El slujeşte, prin viața sa, un scop măreț: determină mersul întregii creații spre perfecțiune. În consecință, lezarea vieții omeneşti şi a destinului său, înseamnă zădărnicirea planului lui Dumnezeu de a mântui şi sfinți lumea prin intermediul omului[9].

Se poate spune, aşadar, că destinul lumii este legat de destinul omului. Scrierile veterotestamentare specifică în mod clar acest lucru, începând chiar cu prima carte a Pentateuhului. Dumnezeu îi rânduieşte omului ca leagăn această lume, în care îl aşează ca să o stăpânească cu forța spiritului său şi să-i sporească necontenit frumusețea. Deşi Paradisul inițial, în sânul căruia şi-au petrecut oamenii prima parte a existenței lor, reprezenta o regiune extrem de restrânsă, porunca rostită de gura Creatorului era limpede şi imperativă: "Şi Dumnezeu i-a binecuvântat zicând: <Creşteți şi vă

[7] Pr. prof. dr. Constantin Cornițescu, Umanismul Sfântului Ioan Hrisostom, teză de doctorat, exemplar dactilografiat, p. 22.

[8] Jaques Maritain, Sort de l'homme, Neuchâtel, 1943, p. 32.

[9] Apud pr. lector Dumitru Abrudan, Aspecte ale antropologiei Vechiului Testament, Studii Teologice, seria a II-a, anul XXX (1978), nr. 3-4, Bucureşti, p.269.

înmulțiți umpleți pământul şi-l supuneți; şi stăpâniți peste peştii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mişcă pe pământ şi peste tot pământul!»" (Facere 1, 28). Datoria omului constă, prin urmare, în a extinde granițele Edenului, ale Paradisului deci, până la fruntariile pământului, transformând astfel întreaga lume într-un paradis. O misiune nobilă şi demnă de "cununa creației"! Cu atât mai mult cu cât ființa adamică era chemată să fie părtaşă cu Dumnezeu la evoluția creației Sale spre perfecțiune. A trebuit să intervină păcatul pentru ca starea de dreptate originară să se piardă iar raporturile omului cu Dumnezeu şi cu natura înconjurătoare să se deterioreze.

Edenul terestru dispare. Desființarea sa a fost prima consecință a îndepărtării omului de idealul pe care i-l fixase Dumnezeu. Acest ideal rămâne însă pe mai departe ținta spre care se vor îndrepta năzuințele unei întregi omeniri pornite în expediția spirituală de recucerire a Paradisului pierdut; drum greu, presărat din belşug cu nevoințe şi eforturi de multe ori insurmontabile, dar la capătul căruia se află răsplata unui Rai dumnezeiesc, pierdut cândva de concupiscența protopărinților.

În marea Sa bunătate şi în constanța Sa, Dumnezeu nu şi-a părăsit făptura neascultătoare. Prin gura profeților, El zugrăveşte tabloul optimist al biruinței spirituale: "... în locul spinilor va creşte chiparosul şi în locul urzicii va creşte mirtul" (Isaia 55, 13). "Via îşi va da rodul ei şi pământul va da roadele lui, iar cerul va lăsa să picure rouă" (Zaharia 8, 12). El, care este "iubitor de oameni, milostiv, îndelung răbdător, plin de îndurare şi de dreptate" (Ieşire 34, 6-7) va da omului posibilitatea de a se ridica la o nouă stare de creştere spirituală, cu ajutorul harului. Vremea ridicării omului din osândă capătă contururi precise în previziunile profeților. Moise anunță ca o certitudine înfrângerea lui Satan, cel ce a cauzat căderea lui Adam. Capul "şarpelui" va fi zdrobit (Facere 3, 15) iar Mesia va şterge păcatele tuturor (Isaia 53, 6, 11, 12). Eliberarea va fi un dar divin rezervat tuturor deopotrivă. Nimeni nu va fi lipsit de mila lui Dumnezeu "Cel mult iertător". Răpit de viziunea luminoasă a

restabilirii omului, profetul îşi îndemna contemporanii: "Cei ce sunteți însetați, mergeți la apă, şi cei care nu aveți argint, mergeți de cumpărați fără de argint şi fără preț vin şi grăsime" (Isaia 55, 1) căci "mântuirea va cuprinde marginile pământului" (Isaia 49, 6).

În lucrarea de desăvârşire, omul va fi însă pus mai întâi la încercare: "Dumnezeu îi încearcă la început cu ispite" (Iisus Sirah 4, 18) şi-i chinuieşte cu învățătura Sa, până ce va prinde încredere în El şi se va ispiti întru căile Sale (Iisus Sirah 4, 8-23). Omul înțelept şi desăvârşit moraliceşte, cearcă şi cercetează înțelepciunea celor de demult, păzeşte cuvintele bărbaților vestiți şi le prinde tâlcul lor. Necontenit îşi va spori cunoştințele, dobândind experiență. Înțeleptul se roagă cu pietate adâncă, el este un om credincios. El îşi înalță cugetul şi simțirea către Dumnezeu. Îşi recunoaşte păcatele şi se va ruga pentru iertarea lor. Cunoştințele dobândite le va răspândi, ca ele să devină folositoare altora. Sfaturile sale înțelepte vor fi ca ploaia cea binecuvântată. Prin aceasta îşi va câştiga un nume bun printre oameni şi pomenirea lui nu se va uita. Binecuvântarea lui acoperă pământul, căile lui sunt drepte[10]. Textul de mai sus este şi motivul pentru care lucrarea de față va încerca să definească rolul virtuților pietății şi dreptății în trăirea omului biblic.

b) Virtutea pietății, caracteristică a omului post - adamic

Ca însăşi religia, noțiunea de pietate sau evlavie este extrem de cuprinzătoare. Se pot recunoaşte uşor manifestările ei, se pot înşira criteriile ei şi se pot reda - la fel de uşor - însuşirile ei. Complexitatea fenomenului poate scăpa, însă, chiar şi celui mai autorizat comentator al textului scripturistic.

Stadiu de pregătire al omenirii către venirea lui Mesia, "pedagog către Hristos" (Galateni 3, 23), Vechiul Testament este caracteristica, temporală a unei învățături care se referea explicit unui anumit timp, unui anumit loc şi anumitor credincioşi.

---

[10] Pr. prof. Vladimir Prelipceanu, Învățăturile moral - sociale din cartea lui Iisus Sirah, Studii Teologice, seria a II-a, anul VII (1955), p. 590-591.

Fără a încerca să demarcăm exact epoca profeților de cea a patriarhilor, a legii şi a scrierilor didactice, trebuie să ținem cont de modul în care este privit raportul dintre Dumnezeu şi credincios. Nu se poate nega faptul că scrierile veterotestamentare poartă pecetea nedesăvârşirii, aşa încât despre virtuțile omului biblic se poate vorbi doar la modul relativ, ştiind că Hristos este "plinirea noastră".

În sens general, prin pietate se înțelege trăirea religioasă, adevărata pietate nefiind altceva decât adevărata trăire religioasă învățăturii divine, după recomandările Sfintei Scripturi.

În aprecierea şi definirea pietății Vechiului Testament trebuie însă să se țină seama în primul rând de conceptul raportului dintre Dumnezeu şi credincios. Acest raport este legat, în cea mai mare măsură de viața terestră, aşa cum tot de viața terestră era legată şi ideea de răsplată.

Problema nemuririi sufletului, a judecății şi a vieții viitoare era destul de puțin dezvoltată în Vechiul Testament şi preocupa gândirea drepților acelor vremuri numai foarte rar.

După cum în literatura sacră nou-testamentară, ideea de pietate era redată prin mai mulți termeni, aşa cum ar fi ευλεβεκ, ευλαβεια sau δρηλκεια, în Vechiul Testament s-au folosit pentru noțiunea "pietate" mai mulți termeni. Astfel, afecțiunea şi respectul față de Dumnezeu şi poruncile lui este redată prin expresia "iirat lahve" care înseamnă frică de Dumnezeu, în sensul de devoțiune, adică de atitudine sinceră interioară a credincioşilor lui Israel față de lahve[11].

Pentru a defini un sens mai înalt al religiozității scriitorii Vechiului Testament folosesc termenul "hesed", noțiune mult mai cuprinzătoare care înglobează un şir de virtuți ca iubirea, mila, dreptatea, credincioşia etc. Tot cu sensul de dreptate, tradus prin pietate, apare termenul de "țedaca" iar cuvântul "hochma" care desemnează înțelepciunea, adică abilitatea cu care omul aplică în

[11] Pr. prof. Vladimir Prelipceanu, Idei despre pietate în Vechiul Testament, Studii Teologice, seria a II-a, anul IV (1952), p. 16.

viața de zi cu zi preceptele divine, se identifică cu "iirat lahve" (frica de Dumnezeu) adică pietatea[12].

Credinciosul practicant al virtuții pietății are şi el mai multe denumiri. Este întâlnită destul de des expresia "şadic" care desemnează pe omul cel drept; "iired lahve", cuviosul, temătorul de Dumnezeu; "hasid", termen utilizat cu precădere în cartea Psalmilor unde defineşte pe robul cel credincios al lui Dumnezeu care, prin săvârşirea faptelor bune şi practicarea virtuților, participă la comuniunea cu Creatorul său (Ps. 86, 2; 79, 2; 143, 12; 119, 12; 79). "El practică dreptatea, dovedeşte credincioşie, iubire şi se conduce în viața zilnică după poruncile dumnezeieşti, morale. Aşadar şi acest cuvânt exprimă adevărat noțiunea de pios, evlavios. În epoca iudaismului de mai târziu "hasidimii" formau o asociație aparte şi au fost predecesorii partidului fariseic care a evoluat spre un formalism legal şi mecanic, combătut de Mântuitorul"[13].

Încă din timpul protopărinților neamului omenesc, epocă în care raportul dintre credincios şi om era profund personal, iar religia de o simplitate pură şi nevinovată, credința monoteistă a fost transmisă prin persoane alese urmaşilor, împreună cu ideile corecte despre divinitate. Izvorât dintr-o conştiință nepătată, sacrificiul şi rugăciunea erau singurele manifestări cultice care exprimau iubirea omului față de Dumnezeu. Aceeaşi nezdruncinată credință într-un singur Dumnezeu, precum şi aceleaşi jertfe şi rugăciuni vor caracteriza şi epoca patriarhilor Noe, Avraam, Isaac şi Iacob. Fiecare dintre ei se constituie într-o pildă de credincios trăitor al adevăratei credințe, mai cu seamă patriarhul Avraam care este, prin definiție, chipul omului evlavios care se supune poruncilor ce i se adresau direct de către Dumnezeu: "Şi a crezut Avraam în Domnul şi Domnul i-a socotit lucrul acesta întru dreptate" (Facere 15, 6), în cazul acesta dreptatea putând fi interpretată în sensul de pietate.

Evoluția omului în timp a adus cu sine şi îmbogățirea simplului cult patriarhal din trecut cu un sistem de organizare a comunității

[12] Idem.

[13] Ibidem.

religioase într-o fază de instituționalizare teocratică prin legiuirile cuprinse în cele patru cărți ale Pentateuhului, opera inspirată de Dumnezeu corifeului neamului evreiesc, Moise. De această data, raportul personal al omului cu Dumnezeu, așa cum exista el în forma primară este înlocuit de raportul direct cu comunitatea cultică, individul aflându-se în raport cu Dumnezeu numai ca membru al acestei colectivități. "Pietatea se manifestă în principiu în acte cultice exterioare, legate de un loc anumit și de un timp anumit. Actul de cult în general este o afacere obștească și nu un act privat. Chiar și atunci când este vorba de jertfa de ispășire (expiere) adusă de un membru al comunității se poate săvârși în prezența sau prin preot. Chiar și preotul nu oficiază ca persoană privată, în afară de comunitatea cultică, ci în comunitate și prin comunitate"[14].

Astfel stând lucrurile, noțiunea de pietate capătă acum noi valențe, după cum și credinciosul poate fi definit ca evlavios, cuvios în măsura în care își manifestă pregnant încrederea în Iahve prin împlinirea poruncilor descoperite de El lui Moise. Pentru prima oară este subliniat în Sfânta Scriptură scopul spre care trebuie să tindă cel ce împlinește legea: "Fiți sfinți, căci Eu sunt sfânt" (Levitic 19, 2).

Nu întotdeauna însă, spiritul care anima legea era superior literei acesteia. Având de multe ori un caracter de constrângere pentru a induce practicantului ideea de păcat și necesitatea căinței prin jertfe și purificări, pedepsind cu moartea idolatria, concepția greșită despre Dumnezeu și alte păcate grave, porunca iubirii față de Creator și față de aproapele era de multe ori uitată, în detrimentul împlinirii pur formale a unor rituri de expiere, care-și pierdeau astfel substratul, altminteri bine definit de Însăși suflarea divină: "Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău, din toată puterea ta" (Deuteronom 6, 5). Iată, deci, o caracteristică a ceea ce putem numi falsă pietate: ignorarea spiritului în favoarea literei.

Eforturile omului în observarea și trăirea poruncilor lui Dumnezeu, piedicile pe care acesta le întâlnește, răsplata sa dar și

[14] Pr. prof. Vladimir Prelipceanu, op. cit., p. 17.

pedeapsa călcătorului de lege, formează subiectul multor psalmi, proverbe și profeții.

Psalmul 1, pe care-l putem considera o inspirată introducere în Psaltire creionează, pe cât de sintetic, pe atât de poetic, portretul omului evlavios: "Fericit bărbatul, care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut; ci în legea Domnului e voia lui și la legea Lui va cugeta ziua și noaptea. Și va fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor, care rodul său va da la vremea sa și frunza lui nu va cădea și toate câte va face vor spori" (Ps. 1,1-3).

La rândul său, psalmul 14, în totalitatea sa, arată legătura strânsă dintre împlinirea datoriilor către Dumnezeu și cele către aproapele: "Doamne, cine va locui în locașul Tău și cine se va sălășlui în muntele cel sfânt al Tău? Cel ce umblă fără prihană și face dreptate, cel ce are adevărul în inima sa, cel ce n-a vicleni cu limba, nici n-a făcut rău împotriva vecinului său și ocară n-a rostit împotriva aproapelui său. Defăimat să fie înaintea Lui cel ce vicleneşte, iar pe cei ce se tem de Domnul îi slăvește; cel ce se jură aproapelui său și nu se leapădă, argintul său nu l-a dat cu camătă și daruri împotriva celor nevinovați n-a luat. Cel ce face acestea nu se va clătina în veac" (Psalmul 14).

Persoana dreptului Iov este chipul omului pios și temător de Dumnezeu: "... urechea care mă auzea mă fericea și ochiul care mă vedea îmi dădea mare mărturie. Fiindcă scăpam de pieire pe cel sărman care striga după ajutor și pe orfanul fără sprijin. Binecuvântările celui ce era gata să piară veneau asupră-mi și umpleam de bucurie inima văduvei. Ma îmbrăcam întru dreptate ca într-un veșmânt și judecata mea cea dreaptă era mantia mea și turbanul meu. Eram ochii celui orb și piciorul celui șchiop; eram tatăl celor neputincioși și cercetam cu sârguință pricinile care îmi erau necunoscute. Sfărâmam fălcile nelegiuitului și smulgeam prada din dinții lui" (Iov 29, 11-17).

În ideea unei trăiri interiorizate a religiei, a unei manifestări mai adânci a cucerniciei și a ridicării pietății la un mai mare grad de

perfecțiune, rolul profeților a fost covârșitor. "Ca reprezentanți ai religiunii celei adevărate şi ca apărători conservatori şi propovăduitori ai iahvismului autentic, profeții au avut ca sarcină principală să combată cu toată energia şi să demaşte pretutindeni falsa concepție despre Dumnezeu şi falsa trăire a sentimentului religios"[15].

Am ales din multe referiri la pietate aflate în operele profeților un citat clasic din Iezechiel: "De este cineva drept şi face judecată şi dreptate; de nu mănâncă jertfit în munte şi spre idolii casei lui Israel nu-şi întoarce ochii săi; femeia aproapelui său nu o necinsteşte şi de femeie nu se apropie în timpul perioadei ei de necurăție; pe nimeni nu strâmtorează şi datornicului îi întoarce zălogul, furt nu face, celui flămând îi dă din pâinea sa şi pe cel gol îl îmbracă cu haină; banii săi cu camătă nu-i dă şi camătă nu ia; de la nedreptate mâinile şi le stăpâneşte şi judecata dintre un om şi altul o face cu dreptate; de se poartă după poruncile Mele şi legile Mele cu credincioşie le păzeşte, acela este drept şi fără îndoială viu va fi, zice Domnul Dumnezeu" (Iezechiel 18, 5-9).

Profeții luptă cu un zel deosebit împotriva falsei pietăți, izvorâtă din concepția că poate fi substituită pietatea interioară prin aduceri de sacrificii abundente şi prin serbări pline de fast. Ei combat superstiția că Iahve poate fi satisfăcut prin astfel de sacrificii, pur externe şi mecanice, cum procedau popoarele păgâne cu jertfele lor. Proorocii rup cu toată hotărârea negura acestei concepții nedemne despre Dumnezeu[16].

Ideea de pietate reală şi profundă în contrast cu falsa evlavie este exprimată sub diferite aspecte la toți profeții. Proorocul Isaia declamă: "Ce-mi foloseşte mulțimea jertfelor voastre? - zice Domnul. M-am săturat de arderile de tot cu berbeci şi de grăsimea viteilor graşi şi nu mai vreau sânge de tauri, de miei şi de țapi! Când veneați să le aduceți, cine vi le ceruse? Nu mai călcați în curtea templului Meu! Nu mai aduceți daruri zadarnice! Tămâierile îmi sunt dezgustătoare; lunile noi, zilele de odihnă şi adunările de la sărbători

[15] Idem p. 20.

[16] Idem, p. 21.

nu le mai pot suferi. Însăşi prăznuirea voastră e nelegiuire!" (Isaia 1,11-13).

Apoi profetul arată în ce constă adevărata pietate: "Spălați-vă, curățați-vă! Nu mai faceți rău înaintea ochilor Mei! Încetați odată! Învățați să faceți binele, căutați dreptatea, ajutați pe cel apăsat, faceți dreptate orfanului, apărați pe văduvă" (Isaia 1, 15-17).

Dumnezeu cere de la credincioşi "milă", echivalentul cuvântului ebraic "hesed" care, cuprinzând o multitudine de virtuți este, aşa cum spunea un exeget, traductibil prin pietate, religiozitate[17]. În acest sens, iată un citat, preluat mai târziu de Mântuitorul: "Milă voiesc, iar nu jertfă, şi cunoaşterea lui Dumnezeu mai mult decât arderile de tot" (Osea 6, 6; cf. Matei 9, 13; Ioan 17, 3). Omul cucernic, în căutarea sa de Dumnezeu, trebuie să urmeze îndemnurile proorocului: "Căutați binele şi nu răul, ca să fiți vii ... urâți răul şi iubiți binele şi hotărâți judecata cea dreaptă la porți" (Amos 5:14, 15).

Parcă desprins din rândurile unei Evanghelii, următorul citat din proorocul Miheia concluzionează: "Ți s-a arătat, omule, ceea ce este bun şi ceea ce Dumnezeu cere de la tine: dreptate, iubire şi milostivire şi cu smerenie să mergi înaintea Domnului Dumnezeului tău!" (Miheia 6, 8).

Pentru ca raportul dintre credincios şi Dumnezeu este conceput personal şi se exprimă mai ales prin rugăciune, trebuie să amintim aici şi pe profetul rugăciunii, marele prooroc Ieremia. Acest fin psiholog descoperă în opera sa structura pietății în construcția sa cea mai intimă. Pătrunzând mai adânc decât oricine altcineva dintre contemporanii săi în interiorul duhovnicesc al credincioşilor, el vorbeşte despre deşteleneirea sufletului (Ieremia 4, 3) şi despre tăierea împrejur a inimii (Ieremia 4, 4). Tot el este cel care va vesti încheierea legământului sinaitic şi stabilirea Noului Legământ: "Dar iată legământul pe care îl voi încheia cu casa lui Israel, după zilele acelea, zice Domnul: Voi pune legea mea înăuntrul lor şi pe inimile lor voi scrie şi le voi fi lor Dumnezeu, iar ei îmi vor fi popor" (Ieremia 31, 33).

[17] Nelson Gluck, Das Wort hesed in alttestamentlichen Gebrauch, Giessen, 1927, p. 23, apud. Pr. prof. Vl. Prelipceanu, op. cit., p. 21.

Asemeni cărților profetice și cele didactice conțin referiri clare la virtutea pietății. În Pildele lui Solomon se spune despre jertfa celui nelegiuit că este urâciune înaintea lui Dumnezeu (Pilde 15, 8; 21, 27); practicarea dreptății este mai plăcută Domnului decât sacrificiile sângeroase (Pilde 21, 2), iar rugăciunea dreptului are o mai mare valoare decât falsele manifestări de cuviosie (Pilde 15, 29).

Cartea Înțelepciunii lui Iisus Sirah deci arată un interes manifest pentru cult și sacrificii, stipulează totuși că valoarea lor depinde de starea morală a săvârșitorului: "Nu binevoiește Cel Preaînalt spre darurile celor nelegiuiți; nici înmulțirea jertfelor celor nelegiuiți nu curățește păcatele" (Iisus Sirah 34, 21).

În cartea lui Tobit rugăciunea este cea care ajută la păstrarea pietății, alături de post și milostenie: "Mai mult prețuiește rugăciunea cu post și cu milostenie și cu dreptate, decât bogăție cu nedreptate" (Tobit 12, 8) și "Milostenia izbăvește de la moarte și nu te lasă să te cobori în întuneric. În fața Celui Preaînalt milostenia este dar bogat pentru toți cei ce o fac" (Tobit 4, 10-11).

c) Dreptatea în concepția veterotestamentară

Deși am abordat și în capitolul anterior expresia de dreptate, vom căuta totuși să punctăm și alte aspecte ale acestei virtuți, în corelație cu textele sacre și comentariile exegeților.

Așa cum am văzut, termenii cei mai des folosiți de autorii cărților Vechiului Testament atunci când este vorba de "dreptate" sau de practicantul acestei virtuți, "omul cel drept", sunt "țedaca" și "țadig" (șadig) care, deși pot îngloba o sumedenie de alte înțelesuri, rămân în anumite contexte termenii care exprima "dreptatea" în sine, virtutea în înțelesul său cel mai pur.

Încă din primele capitole ale cărții Facerii, autorul inspirat pomenește, în descrierea pe care o face patriarhului Noe, de virtutea dreptății pe care acesta și-o însușise și pe care o practica, înțelegându-se prin aceasta atenția, corectitudinea și zelul pe care patriarhul le punea în ascultarea cuvântului lui Dumnezeu, adresat

lui în mod direct: "iată viața lui Noe: Noe era om drept și neprihănit între oamenii timpului său și mergea pe calea Domnului" (Facere 6, 9). Prin antiteză, omenirea care își înmulțise păcatele și stăruia cu vreme și fără vreme în săvârșirea lor este numită de Creator "nedreaptă" (Facere 6, 13), iar în momentul intrării în arcă, Iahve repetă: "Intră în corabie, tu și toată casa ta, căci în neamul acesta numai pe tine te-am văzut drept înaintea Mea" (Facere 7, 1).

Asemeni lui Noe, patriarhul Avraam își va manifesta credința prin supunerea față de cuvântul lui Dumnezeu, aceasta socotindu-i-se spre dreptate (Facere 15, 6), citat preluat și dezvoltat de Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Romani 4, 3 și Galateni 3, 6, în sensul că Avraam s-a arătat drept nu prin împlinirea formală a faptelor legii de mai târziu: "Celui care face fapte, nu i se socotește plata după har, ci după datorie; iar celui care nu face fapte, ci crede în Cel ce îndreptează pe cel păcătos, credinta lui i se socotește ca dreptate", referindu-se, bineînțeles, la scrupulozitatea cu care unii împlineau faptele legii mozaice din automatism, pierzându-le sensul interior.

În același sens - de păzire a cuvântului lui Dumnezeu și de trăire a unei vieți curate - apare expresia de dreptate în dialogul desfășurat între Avraam și Dumnezeu, în momentele anterioare pedepsirii Sodomei și Gomorei (Facere 18, 23-32).

Având în vedere dezvoltarea vieții sociale a oamenilor și complexitatea problemelor de ordin comunitar care apăreau ca o consecință a exigențelor religioase ale urmașilor lui Iacob s-a impus, așa cum am arătat anterior, un sistem de organizare a vieții sociale și religioase. De aceea, prin Moise și legiuirile sale pozitive "În baza raportului între Dumnezeu și credincioși stă acum ideea liberei alegeri prin har, și a ideii despre legământul încheiat pe muntele Sinai. Aceste două idei imprimă întreaga legislație mozaică. Legământul acesta nu e cu totul nou, ci este o înnoire a legământului încheiat cu Noe și Avraam. În baza legământului (berit), Dumnezeu manifestează față de Credincioșii evrei, o providență specială în conducerea lor. Voința lui Iahve este legea supremă care dirijează întreaga viață a acestor credincioși. Voința lui Dumnezeu este concretizată în

Decalog, în care este scos în evidență momentul etic şi care aruncă razele sale asupra întregii legislații, cuprinsă în cărțile lui Moisi"[18].

Astfel stând lucrurile, dreptatea poate fi considerată în acest moment ca observarea scrupuloasă a legii mozaice, care reglementa în acel moment cu precizie şi rafinament oriental relația om - Dumnezeu. În lumina acestor schimbări privesc autorii de după Moise starea omului drept.

În psalmii proorocului rege "dreptatea se va întoarce la judecată şi toți cei cu inima curată, care se țin de dânsa" (Psalmul 93, 15), iar în inima profetului "mari sunt lucrurile Domnului şi potrivite tuturor vorbelor Lui. Laudă şi măreție este lucrul Lui şi dreptatea Lui rămâne în veacul veacului" (Psalmul 110, 2-3). Şi dacă dreptatea este alături de bunătate, milă, iubire, etc., atributul desăvârşit al Celui Preaînalt, omul, lucru al mâinilor Sale, creat spre o viață de sfințenie, este dator să-şi apropriez dreptatea în toate activitățile vieții sale, ca pe o componentă structurală a eului său interior pentru a se bucura de cele ce Dumnezeu a făgăduit prin gura împăratului - cântăreț: "Întru pomenire veşnică va fi dreptul ... neamul drepților se va binecuvânta ... răsărit-a în întuneric lumină drepților, Cel milostiv, îndurat şi drept" (Psalmul 111; 2, 4, 6).

Pe vremea profeților, prescripțiile legii mozaice erau însă din ce în ce mai puțin observate. Înfăptuirea dreptății a fost unul din motivele care-i determină pe profeți să fie convinşi să propovăduiască că între oameni trebuie să-şi întindă legăturile sale de nezdruncinat pacea şi buna înțelegere[19].

Proorocii s-au ridicat constant împotriva nedreptății, arătând că ea va fi aspru pedepsită: "Vai de cei ce fac legi nedrepte şi de cei ce scriu hotărâri silnice, ca să îndepărteze pe cei slabi de la judecată şi să răpească dreptatea sărmanilor poporului meu, ca să facă din văduve prada lor şi să jefuiască pe cei orfani!" (Isaia 10, 1-2); "Vai de cei ce cugetă gânduri silnice stând în aşternuturile lor şi de cei

[18] Pr. prof. Vladimir Prelipceanu, op. cit., p. 17.

[19] Drd. Burcuş M. Teodor, Aspecte sociale în predica profeților Vechiului Testament, Studii Teologice, seria a II-a, anul XVIII (1966), nr. 9-10, p. 579.

ce săvârşesc nedreptatea la lumina zilei de îndată ce află prilej" (Miheia 2,1); (Avacum 2, 9).

Cu aceeaşi tărie de convingere rostesc însă cuvinte de îndemn spre dreptate: "învățați şi faceți binele, căutați dreptatea, ajutați pe cel apăsat, faceți dreptate orfanului, apărați pe văduvă" (Isaia 1, 17); "Păziți dreptatea şi faceți lucruri drepte, că în curând va veni mântuirea Mea şi dreptatea Mea se va descoperi" (Isaia 56, 1).

Proorocii cer cu vehemență împlinirea dreptății la judecată după porunca divină: "Faceți judecată dis-de-dimineață şi scăpați pe cel asuprit din mâna asupritorului, pentru ca să nu izbucnească mânia mea ca focul şi pentru ca să nu se aprindă din pricina faptelor voastre cele rele, aşa încât nimeni să n-o stingă" (Ieremia 21, 12); "Israel a făcut judecată şi dreptate şi de aceea i-a fost bine. El a judecat pricina săracului şi a nenorocitului şi de aceea i-a fost bine. Oare nu aceasta înseamnă a Mă cunoaşte pe Mine? - zice Domnul" (Ieremia 22, 15-16).

Realizarea dreptății trebuie să caracterizeze viața socială, relația dintre om şi semenul său, dintre om şi colectivitatea din care face parte: "Lăsați nedreptățile şi impilările şi faceți judecată şi dreptate! Încetați de a mai asupri pe poporul meu, zice Domnul Dumnezeu.

Să aveți cântar drept şi efă dreaptă şi bat drept" (Iezechiel 45, 9-10).

Libertatea omului de a alege între lucruri care fie sunt departe unele de altele, fie sunt diametral opuse unele altora este lucrarea unei mari înțelepciuni a lui Dumnezeu. De aici rezultă că omul este perfect responsabil de lucrările sale. El poate cunoaşte din însăşi firea sa datoria de a crede, de a nădăjdui şi iubi pe Dumnezeu şi de a-i da fireasca cinste[20]. În cartea Înțelepciunii lui Iisus Sirah ni se spune că El a dat omului "ştiința şi legea vieții" (Sirah 17, 11), zicându-le: "Feriți-vă de nedreptate! Şi le-a dat porunci, dând

[20] Pr. prof. Vladimir Prelipceanu, Învățăturile morale din cartea lui Iisus Sirah, Studii Teologice, seria a II-a, anul VII (1955), nr. 9-10, p. 589.

fiecăruia în grijă datoriile către aproapele său ... Nu sunt ascunse nedreptățile lor înaintea Lui și toate păcatele lor sunt înaintea Domnului" (Sirah 17; 12, 16).

Strâns legată de dreptate este pacea[21], pentru că nu se poate vorbi de una fără cealaltă, după spusa profetului: "Pacea va fi rodul dreptății, roada dreptății va fi liniștea și nădejdea în veci de veci" (isaia 32, 17). Pentru aceasta conducătorii care vor fi călăuziți de legi drepte și nepărtinitoare vor fi pentru cei care îi conduc "ca un adăpost împotriva vântului, ca un liman împotriva ploii vijelioase, ca pâraiele de apă într-un pământ uscat și ca umbra unei stânci înalte într-un ținut secetos" (Isaia 32, 2).

*

* *

Am încercat în linii generale și numai în câteva aspecte să arătăm cum au fost concepute virtuțile pietății și dreptății de scriitorii sfinți ai Vechiului Testament.

Cu toate lipsurile și imperfecțiunile inerente epocilor de care ne-am ocupat, ideile despre evlavie și dreptate exprimate fie de autorii inspirați ai Sfintei Scripturi, fie de dascălii moralității poporului ales, sunt de o profunzime și de o claritate spirituală mult superioară ideilor morale aparținând lumii păgâne. Intransigența și fervoarea profeților, zelul și înflăcărarea drepților Vechiului Testament în apărarea legii sinaitice de toate superstițiile și rătăcirile aberante care căutau să-i ia locul, umplu de covârșitoare admirație mintea creștinului contemporan, care, martor al împlinirii făgăduințelor și următor al lui Mesia cel vestit de pana profeților, trăiește în libertatea adusă de Hristos și în umbra crucii.

Efortul nobil pe care o întreagă pleiadă de luptători ai legământului cel vechi l-au făcut pentru îndrumarea unei omeniri confuze și supuse tentațiilor concupiscente pe drumul legii lui Dumnezeu, pe drumul purității, al pietății, dreptății, bunătății și milei și-a găsit, în sfârșit, desăvârșita plinire în Legământul cel Nou și în Jertfa de pe Golgota.

[21] Drd. Burcuș M. Teodor, op. cit., p. 581.

Sufletele arzând de dragoste pentru Creator ale drepților celor din veac și-au găsit liniștea. Duhurile neîmpăcate și viforoase ale profeților se odihnesc, de aproape două mii de ani, surâzând împăcate în spledoarea Raiului. Rândurile inspirate ale proorocilor s-au împlinit și stau mărturie generațiilor actuale și viitoare de sceptici că Iisus este Mesia, Hristosul lui Dumnezeu.

Fie ca rugăciunile celor pe care cu nevrednicie i-am amintit să ne inspire puterea de a cultiva în noi înșine și în cei din jur virtuțile pe care ei au știut să le trăiască și cu care împreună au biruit.

CUPRINS

Cuvânt înainte 5
Dimensiunea socială a predicii profeților Vechiului Testament 9
Bibliografie 24
Ideea mesianică în Vechiul Testament
și la alte popoare orientale 25
a) Ideea mesianică în Vechiul Testament 25
b) Ideea mesianică la alte popoare orientale 38
Bibliografie 49
Texte mesianice din Cartea Facerea (3, 15; 9, 25-27;
12, 9-13; 18, 18; 22, 17-18; 26,4; 28, 14; 32, 13;49, 10) 50
a) Protoevanghelia (Πρπωτου ευαγγελιου; Fac. 3, 15) 51
b) Binecuvântarea lui Noe (Fac. 9. 25-27) 57
c) Făgăduințele divine făcute patriarhilor Avraam
(Fac. 12.2-3; 18, 18; 22, 17-18), Isaac (Fac. 26.4)
și Iacob (Fac. 28, 14; 32,12) 62
d) Profeția lui Iacob despre Împăciuitorul (Fac. 49. 10) 68
Bibliografie 74
Texte mesianice din cărțile Numeri și Deuteronom
(Numeri 24, 17; Deut. 18, 15, 18) 75
a) Steaua din Iacob (Num. 24, 17) 75
b) Profetul cel Mare (Deut. 18, 15, 18) 80
Bibliografie 88
Texte privind cinstirea sabatului (Ieșirea 20, 8; 31,16,18;
32, 15, 16); Lăcașuri de cult (Ieșirea 25, 9-40) și
personalul de cult (Ieșirea 28,1-5; Levitic 8;
Numeri 8, 6-10; Deuteronom 10, 8-9) 89
a) Texte privind cinstirea sabatului
(Ieșirea 20,8; 31. 16,18:32,15-16) 89
b) Texte privind locașurile de cult (Ieșirea 25, 9-40) 93
c) Texte privind personalul de cult (Ieșirea 28. 1-5;
Levitic 8; Numeri 8,6-10; Deuteronom 10, 8-9) 98

Bibliografie 103
Texte mesianice în cărțile istorice (I Regi 2, 10;
II Regi 7,12-16; 23, 5:111 Regi 9, 5; I
Paralipomena 17,11-14; 22, 10) 104
Bibliografie 113
Actualitatea ideilor moral sociale din cărțile istorice:
dreptatea (I Regi 8, 9; II Regi 8, 15:11 Paralipomena 12, 6),
prietenia (I Regi, 19-20), munca (III Regi 19,19) și pacea
(I Regi 20, 42; 25, 25, 26; II Regi 18, 28;
III Regi 2, 3; I Paralipomena 12,17-18) 114
a) Dreptatea 115
b) Prietenia (I Regi 19-20) 119
c) Munca 124
d) Pacea 129
Bibliografie 137
Temeiuri doctrinare privind nemurirea sufletului (I Regi 24,12)
și practica mărturisirii păcatelor (II Regi 12,13) 138
a) Nemurirea sufletului (I Regi 24, 12) 138
b) Mărturisirea păcatelor (II Regi 12, 13) 147
Bibliografie 152
Idei mesianice, doctrinare și moral-sociale
în cartea lui Amos 153
a) Ideea mesianică (9, 11-15) 153
b) Idei doctrinare 158
c) Idei moral - sociale 162
Bibliografie 165
Profeții mesianice la Proorocul Avdie 166
Valoarea mesianică 168
Exegeza textelor mesianice din cărțile profeților Miheia,
Naum și Avacum; nașterea Mântuitorului în Betleemul Iudeii
(Miheia 5, 1), Dumnezeu este scutul celor întristați
(Naum 1, 7), plinirea profeților (Avacum 2, 3),
așteptarea Celui preamărit (Avacum 3, 3)
Mesia mântuiește poporul său (Avacum 1,13) 170

a) Naşterea Mântuitorului în Betleemul Iudeii (5, 1) 170
b) Dumnezeu este scutul celor întristaţi (Naum 1,7) 176
c) Plinirea profeţiilor (Avacum 2, 3) 177
d) Aşteptarea Celui preamărit (Avacum 3, 3) 179
e) Mesia mântuieşte poporul său (Avacum 3,13) 181
Bibliografie 183
Exegeza textelor mesianice din cărţile profeţilor Agheu şi Zaharia; strălucirea celui de al doilea templu (Agheu 2, 6.9), Vlăstarul Domnului (Zaharia 3, 8), Mesia ca preot şi rege (Zaharia 6, 12-13); intrarea triumfală în Ierusalim (Zaharia 9, 9) Vinderea lui Mesia pe 30 de arginţi (Zaharia 11, 13) Mesia va fi străpuns cu sulița în coastă (Zaharia 12, 10) şi baterea păstorului şi risipirea turmei (Zaharia 13, 7) 184
a) Strălucirea celui de al doilea templu (Agheu 2, 6, 9) 184
b) Vlăstarul Domnului (Zaharia 3, 8) 186
c) Mesia ca preot şi Rege (Zaharia 6,12-13) 187
d) Intrarea în Ierusalim (Zaharia 9, 9) 189
e) Vinderea lui Mesia pe 30 de arginţi (Zaharia 11, 13) 193
f) Mesia va fi străpuns cu sulița în coastă (Zaharia 12, 10) 195
g) Baterea Păstorului şi risipirea turmei (Zaharia 13, 7) 197
Bibliografie 199
Actualitatea învăţăturilor moral-sociale din scrierile profeţilor mici: datoria de a săvârşi binele şi a evita răul (Amos 5, 14.15); Dumnezeu condamnă nedreptatea şi asuprirea (Amos 6, 6.12); dreptatea, iubirea şi milostivirea faţă de oameni (Amos 5, 21-24; Miheia 6, 8; Zaharia 10, 9-10); înfăptuirea şi urmarea păcii (Miheia 4, 4; Agheu 2, 9: Zaharia 10, 9.10), Comportarea morală (Osea 4, 4) 200
a) Datoria de a săvârşi binele şi a evita răul (Amos, 5, 14-15) 201

b) Dumnezeu condamnă nedreptatea şi asuprirea (Amos 4, 6-12) 204
c) Dreptatea, iubirea şi milostivirea faţă de oameni (Amos 5, 21-24; Miheia 6, 8; Zaharia 10, 9-10) 206
d) Înfăptuirea şi urmarea păcii (Miheia 4,4; Agheu 2, 9; Zaharia 9, 10) 209
e) Comportarea morală (Osea, 4, 2) 212
Bibliografie 213
Exegeza unor texte de doctrină din cărţile profeţilor mici: postul cel adevărat (Zaharia 7, 4-6, 9-10), cinstirea sfinţilor şi a sfinţilor îngeri (Sofonie 1, 5): iertarea păcatelor (Ioil 2,19; Zaharia 1, 3; Maleahi 3, 7), practica jurământului (Zaharia 8,17) 214
a) Postul cel adevărat (Zaharia 7,4-6, 9-10) 214
b) Cinstirea sfinţilor şi a sfinţilor îngeri (Sofonie 1, 5) 217
c) Iertarea păcatelor (Ioil 2,19; Zaharia 1, 3; Maleahi 3, 7) 221
d) Practica jurământului (Zaharia 8, 17) 224
Bibliografie 226
Pietatea şi dreptatea 227
a) Consideraţi asupra antropologiei veterotestamentare 227
b) Virtutea pietăţii, caracteristică a omului post-adamic 231
c) Dreptatea în concepţia veterotestamentară 238